

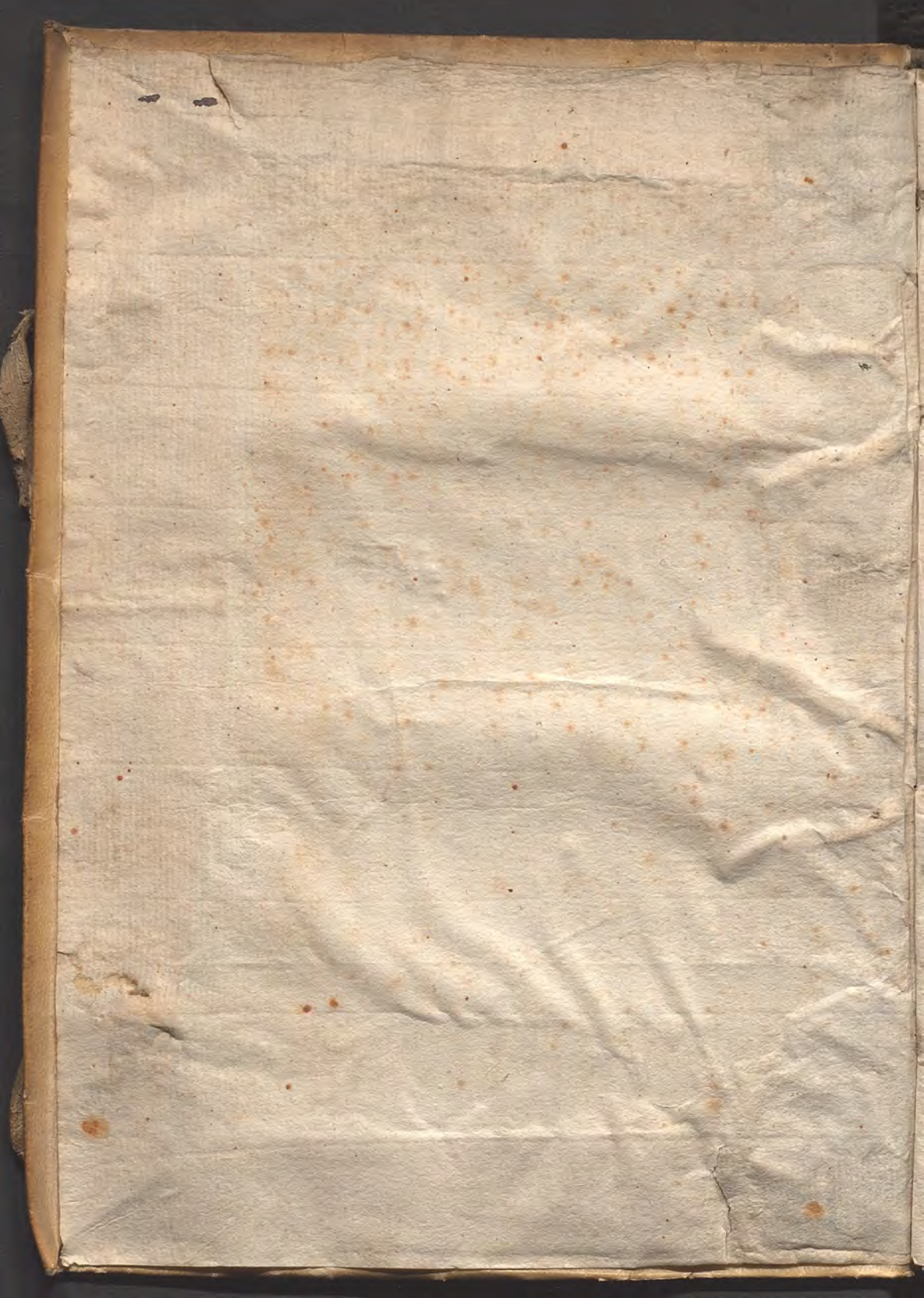
1730
Cuenca

enca de suinde

D-83-153

Esta
No

Handwritten signature or initials

D-83-1531

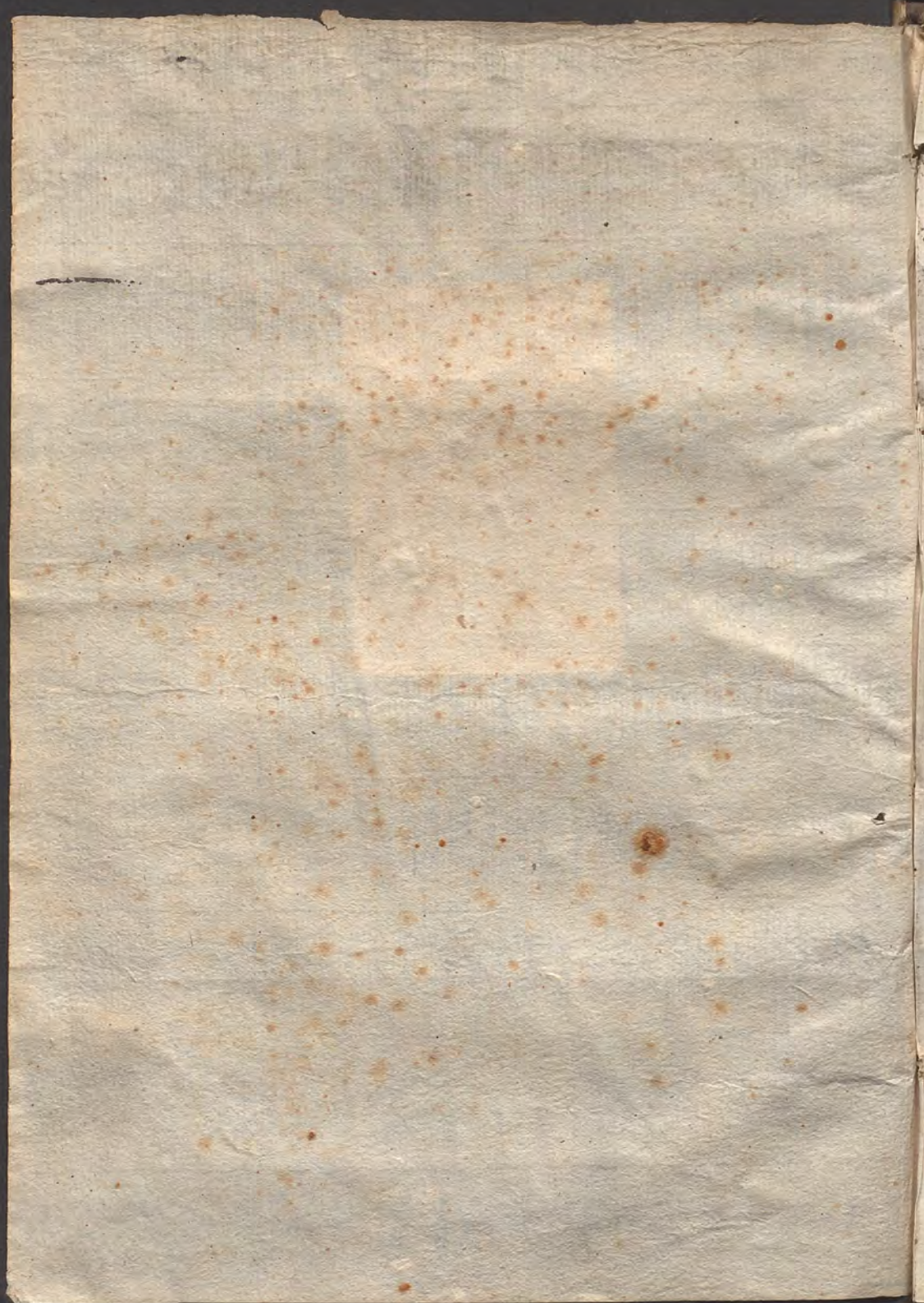
~~24~~ 5°

BIBLIOTECA
DE LA
UNIVERSIDAD
Y PROVINCIA
DE
ZARAGOZA

Nº 1730

Est. 10 Tab 3

~~1/4~~ ~~1/2~~

PENTATEVCHON
QVÆSITA PENDACTYLIA
CONTINENS.

DE SVI PERSONALIQVE DEFENSIONE.

D. Ioanne Francisco de Cuenca Iurifconsulto Authore.

ALMÆ PARENTI VIRGINI DEIPARÆ A
COLVMNA SACRATVM.

Opus quidem, tam diuinarum quam humanarum literarum
professoribus aptum.

Tu autem Domina ne elongaueris auxiliium tuum à me.

Ad defensionem meam confice. Psalm. 118.

Cum licentia, Cæsaraugustæ. Apud Petrum Verges. Anno 1645.

SACRATISSIMÆ

CÆLORVM IMPERATRICI:

ÆTERNI MATRI SATORIS: CVNTO-

rum fidelium Tutrici, ac Numini tutelari: pella-

centissimoque diuini fulgoris Phosphoro: Co-

lumnæ venerandæ, in cuius superno ro-

bore Dauidica enititur arca com-

munis: reparatrici imbe-

cilitatis.

238 45

Suus humilis addictus D. Ioannes Franciscus de Cuenca, D. S. P. & O.

AVRIGERA Corona (Dei Genitrix

Virgo) absque periculo patta, triū-

phus sine cruore quæsitus, ac diui-

tia sine sacris relictæ; minus ioua-

re solent. Quæ in periculis secun-

da? Quæ in cruoris effusione securitas, indemni-

tas? Quid ergo adiutorium vt genij quæsitæ mar-

mora digustent, ni ad sacri tui Numinis Aram

appellam? An ceps profectò disceptatio, via an-

fracti-

fractibus flexuosisque mœandris repleta, ab in-
cepto me suaderet desistere, ac animi mei reuo-
caret calculum; ni ætherea tua Cæsaraugustana
Columna portum stabilem, tutissimumque præ-
beret receptaculum. Testor ego te Polluce Ca-
storeque superno, truci fragilem comittere pela-
go ratem, nec timere præcipitem Africum, de-
certantem Aquilonibus; nec tristes Hyadas, nec
rabiem Noti, nec infames escopulos Acrocerau-
nia, & quod maius præsentem carperè viam, ò
Virginalis candor, Diuini fulgoris sphaera, ac Pa-
terni splendoris Lucifer, sub quo veræ diei gau-
dia diabolicæ suggestionis faucijs, supplicibusq;
tuis sunt suppeditata. O Diua Mater, iam petita
nunc venit secunda dies, designanda lapillò can-
dido, quin flammam imitante pyropo, veneranda
speciali cultu. Tuum mihi assistens perennet iu-
uamen, quod imo, affectuque pio affluentem inuo-
co: & Pentateuchon, quale, quale sit munus,
tuo dulcissimo nomine æditum, tuam sibi pareat
tutelam.

EGRE-

EGREGII, ET INGENVI VIRI
I. V. D. DON IOSEPHI ESPA-
ñol de Niño.

C E N S V R A .

EX permissio, & comissione Illustr.
D. D. Ferdinandi de Sada, in Cæ-
sarangustan. Archidiocesi (Sede
vacante) Vicarij Generalis, nec-
nō Ecclesiæ Metropolitanæ Canonici me-
ritissimi, vidi, volvi, ac revolvi librum
scriptum, *Pentateuchon quæsitâ pendaçtilya,*
contineus de sui defensione, Authore D. Ioã-
ne Francisco de Cuenca. Sed ante animi
propagationem, huic beneficio (cum nullū
comissione mihi gratius, nullum festiuus,
contingat vnquam) iure optimo, ex corde
grates refero. Cum amicitia talem nutri-
menti præbueris occasione. *A* Vbi præ-
laudum vrgenti testimonio, nec amica gra-
tificatio suspicionis labē incurrere queat.
B Mandati autem fines adimplens mune-
rique satisfaciens, me in libro, Authoris
viuæ imaginis speculum virtutum suarum
iuuenisse fatebor. *C* *Q*uæ electa sermonum
gratia, auribus mulciens, mentes trahit,
vteas præspicuitate facundia. *D* in cuius
seriæ compaginiæ æstimatione, quid sit
mauritatis, quid prudentiæ, aperte mon-
stratur; & adolescentis imago senem in
pubertate orbi representat, vt in ea matu-
ritate consilij pari commendatione mire-

§

murj

A Amicitia itaque v-
caria gratulatione nu-
tritur, Casodo. lib. de
amic. tit. quæmadmodū
amicitia sit fovenda.

B Quid enim maius
queritur, quam hic in-
uenisse laudem testimo-
nia, vbi gratificatio nō
potest esse suspecta, Ca-
sodo. lib. 1. variar. epi-
sto 3.

C Est enim quodā spe-
culum morum, agentis
oratio, nec minus po-
test esse mentis testimo-
nium, quam qualitas in-
specta verborum, Caso-
dor. lib. 5. epist. 22.

D Adest semper electa
quædam sermonum gra-
tia, blanditur auribus,
mentem trahit, vtiur
præspicuitate facundia,
qualē de pura conscien-
tia debet emanare, Ca-
sodo. vbi proxi.

E Quid sit maturitatis, quid prudentie in ordine ipsius estimationis cognosci, cuius primeua Germana, mox ut adoluerint, patres vocatur: adolescentia illic inchoat a maturitate consilij; tractant iuvenes cum modestia tenent ubi morum pondus inflorescitur, quod vix aibi cana aetate getatur, Casiodo. lib. 9. variat. epist. 7.

F Nescit enim pugnare loqui, qui preferenda prius suo tradit exa-mina, Casiodo. lib. 10. epist. 4.

G Claudian de laud. assilicon paneg. 1.

H In illa turba Doctorum autem liberam profere sententiam, nec sententiam imperitiae terrore, quem portantur ad vocem iura facundiae. Casiodo. lib. 3. epist. 33.

I Denique sicut in iuuenili aetate solet eloquentia esse innotior, illatior, expeditior, ita & in senectute grauior, circumspectior, nec hila-

ritas eius in dissolutionis vitium transit, Casiodo. de amicitia, titulo similitudines inter esset. amor.

K Iuuenum si quidem virtus presumptione laboris animatur; sola senum vita est, quietis inuenisse remedia Casiodo lib. 5. epist. 25.

L Gaudia semper animos inquietant, modis enim raro letis rebus imponitur. Casiodo. lib. 4. epist. 4.

M Garrula res est letitia, nec enim praegaudio potest contineri. Brohus ad Casiodoro, ubi proxima.

mur; iuuenūq; rutilissimū fideiussorē predicem? **E** Omnia in eo selecta, omnia vtilia, omnia denique acuratē exarata, multaque & magna breuiter dicta inueniuntur, sed quid mirum? Cum tantae limae, fantaeque spongiae subiecerit author, **F** Quae si laudare ausim obruit ingenium materiae facunditas, ipsoque rectum velut agmine fluxus orationis artatur. Quomodo enim.

*Tant arū sperē cumulus aduoluere rerum?
Si partē tacuisse velim, quodcūq; relinqū,
Maius erit. G.*

Fidus in lucem liber prodeat, & audax, nec veretur: sapientū adire conspectum, quae ad vocem extollunt iura facundiae. **H** Non iuuenilis aetas laudum encomia minuet, nam si in canitudine grauior est eloquentia in adolescentia hilarior, atque expeditior.

I Iuuenes enim labores appetunt; senes vero quietem, & otium quaerunt. **K** Praesens gaudium me totum tenet, inquietat, vndique trahit, **L** nec praeter letitia gaudium virtutum occultare (quas mirari omnes, imitari pauci) valebo. **M** Quare omnes silentio veneratus, malim iudicari quam dicere; ni hilaritas ipsa in taciturnitate deficiens maioris potius redderet signum.

Iam

Nam iam, in mortaliū quisque gloriā, cli-
peum, & humerum deponat nam hoc so-
lo defensionis libello clipeator, validior,
se defendere valebit, & discet. Non enim
amor inspirauit iudicium; imo studiorum
pondus didicit iusticia. O Cuius aduoca-
ta virtus, sic fortiter emulos ruet, vt mor-
su cruento, suā prætristitia labra distrin-
gant, vt si affectus rodere cogat, mutum
reddet os ad iniqua loquentium. P Sisto,
& taceo, ne grauetur censura cum excedit
carceres, solum vnum dicam, quod Autho-
rem, verè magistrum demonstrat: illum in-
scientia, cum proprietate *Concham*, exhibe-
ri, nam datam illam communicat non tradit,
sed cum alios erudit, eruditior manet. Cui
apostitissime conuenit illud Diui Bernard.
Qui sic ait. *Quamobrem saspis, Concham
te exhibebis, non Canalem: hic siquidem penè
simul, & recipit, & refundit: illa vero, donec
impleatur, expectat: & sic quod superabundat
sive suo damno communicat, sciens maledictū,
qui partem suam fecit deteriozem. In toto
opere nihil fidei nostræ orthodoxæ, nec bo-
nis moribus contrarium reperij; imo dig-
num omne quod prælo non retardetur, vt
foeliciter lucem videat.* R Cæsaraug. die
15. Aprilis, ann. 1644.

N Manca est sine ser-
mone hylaritas, & sicut
lacræ morosis est oculi
tare, quod gaudet, Pli-
nius relatus vbi prox.

O Et iudicium nostrū
nō per casuale votum,
sed per electionis stu-
dium doceamus esse cō-
ceptum Casiodo. lib. 5.
epist. 22.

P Ratio contra, iam per
emulum meum, contra
opuculum præfens, nō
sibilet lingua serpens
antiqui: obstinatur os
loquentis iniqua; obtu-
rentur aures aspidis, &
anticipet innocentiæ vi-
tus oculos basilis i. Ca-
siodo. in prolog de ami-
cicia.

Q Sanctus Bernardus
in Cantic. serm. 18.

R Ordinatio nostra nō
debet per moram impe-
diri, ne quod salubriter
cōstat esse dispositum,
per tarditatis vitium
incurrat obstaculū, Ca-
siod. lib. 1. epist. 40.

D. Iosephus Español de Niño.

L I C E N C I A .

OS el Doctor Don Fernando de Sada Canonigo de la Santa Iglesia Metropolitana de la Ciudad de Çaragoça, y en lo Espiritual y temporal Vicario General de dicha Ciudad, y su Arçobispado, por el muy Ilustre Cabildo de dicha Santa Iglesia, Se de vacante; por muerte del Ilustrissimo y Reuerendissimo señor Don Pedro Apaolaza, vltimo Arçobispo de la dicha Ciudad, de buena memoria. POR quanto por comission nuestra, el Doctor Don Joseph Español de Niño ha aprouado vn libro intitulado, *Propria defensa*. Compuesto por el D. Iuã Francisco de Cuenca Iurista, y residente en esta Ciudad. Por tanto atenta la sobredicha aprouacion, damos licencia para que se imprima. En Zaragoza a diez y ocho de Abril del año de mil seyscientos quarenta y quatro.

*Don Fernando de Sada Vicario
General.*

Por mandado de dicho señor Vicario General.

Por Lorenço Moles Notario.

Miguel Zornoça Notario.

Illustr.

*Illustr. Domini I. V. D. Bartholomei Morlanes,
sacra, & Catholica Maiestatis Domini no-
stri Regis meritissimi Capellani.*

C E N S V R A.

Vssu sacri & supremi Senatus Re-
gni Aragonum legi, & religi se-
rio hunc tractatum, de defension-
ne sui à D. Ioanne Francisco de
Cuenca concinnatum, in quo quanto ste-
rilior materia, à nemine, quod sciam, ex-
professo agitata, eo vberiores fructus re-
dit, solēne ei Auia peragrate loca nullius
ante trita pede *a* Lucretianum illud vsur-
pans, piaculum penè esset obliuioni tra-
dere, nec curare, *b* ne res notescere dig-
nas fuscarēt tenebræ, speciosaque (scrip-
ta) laterent. Nonne vile *c* latens virtus,
quid enim submersa tenebris Proderit?
obscuro veluti sine remige puppis, vel
Lyra, quæ reticet, vel qui non tenditur
arcus. *d* Mactè animo iuuenis, qui sale-
brosam, & spinis asperrimam viam inuiā
ingressus es, sed falce tui ingenij, ita rese-
casti, vt planam, & omnium ingenijs ob-
uiam se se offerat, non solum nostris, sed
exte-

a Lucret.
lib. 1.

b Guther.
lib. 10. v.

595.
c Claud.

4. Nō 222

d Stat. 7.
280.

e *Sido. li.*
6. epist. 12

f *Syma*
lib. 7. epist.
20.

g *Laud. 1*
Ru. 85.
h. *Sallust.*
oratio de
Repub. or
dinan. 1.

i. *Syma.*
lib. 7. epist.
9.

l *Stat. 5.*
styl. 3. 256.

exteris. e Transit in alienas Provincias
vigilantia tua, & in hoc curæ tuæ latitu-
do diffunditur, vt longè positorum, con-
solerur angustias. Quis eius editionē re-
mōretur? nonne in publica commodo
peccet? qui id tentauerit? f Perge igitur
vt facis, (iam alia tua monumenta, si lo-
qui datum esset, plenis buccis cōclamāt)
& victis æuo redde nouitatem. Cessare
tibi, g nec fas est, nec posse reor, vt prius
defessi sint homines laudando h (curas
tuas) quam tu laude digna faciendo. Per-
ge i interim quo te ætatis impetus, & nā-
turæ ardor impellit. Mei voti caput est vt
benè valeas, & supra annos tuos literarū
dote ditescas. l O (digne) Pylas tibi trās-
cendere metas, & Teucros æquare senes,
id vouco, & spero, ni me meus fallit ani-
m⁹. Hæc delineabat rudi penicillo in Mu-
seolo suo, amoris ergo in Auctore, & eius
operis obsequio. Cæsaraugustæ 17. Iulij,
anno 1645.

Doct̃or Bartholomeus Morlanus.

APPRO

A P P R O B A T I O,
& Licentia.

X commissione, & proscripto Illustri Domini D. Don Michaelis Marta Regiam Regentis Cancellariam, in personam Domini nostri Regis: iterum vidi librum hunc *De sui defensione*, Auctore D. Ioanne Francisco de Cuenca I. C. & nihil inveni contra Regiæ Maiestatis Regalias, nec quidquam quod illum vt prælo tradatur, retardare queat. Sic sentio. Cæsaraugustæ, 13. Kalen. Octobris, anni 1645.

Doctor Bartholomeus Morlanus.

Imprimatur.

Marta Reg.

D.D.

D. D. Didacus de Narbona I. C. quondam in To-
letano Gymnasio publicus, & Primarius Sa-
crorum Canonum Vespertinus Antistes; & S.
Officij Inquisitionis ad causas Fidei Consultor
delectus, ita ad Auctorem, & amicum D. Ioan-
nem Franciscum de Cuenca de libro censuit.

Cassido.
97.3.c.14

Idem tit.
9 c. 16.

Idem tit.
I. in pre-
fatione.

A Ccipe iudicium C. V. qui nostrum exoptabas;
de propria defensionis, scriptis, quibus post al-
tiora secundo, secundèque intudasti. Talis subse-
cutio creditur, quale primordium venisse sentitur,
ut Casiodorus ait: Postremaeque isthec disquisitio-
nes prioribus equales profero, quæ ipsarum sum-
ma primaque commendatio agnoscitur. Ergo per-
ge C. V. ut quam citissimè publico restituas com-
modo, quod omnium utilitati elaboratum conspi-
citur. Grata res est, cuncta pro futura vulgare: ut ge-
nerale fiat gaudium, quod potuit esse votivum. Alioqui
læssionis causa noscitur, si beneficia potius occultantur.
Nec timida modestia præpediat, Patriæ, Regni que
statuta, iam diu commentarijs exornasti: Cum tibi
in illis fuerit secundus euentus; quid ambiguis, & hæc
publico dare, qui iam cognosceris dicendi tyrocinia po-
suisse? Sat enim, proprie defensionis, tractatus sua do-
ctrina, & venustate se ipsum apertulanti quavis, &
invida incursione defendet, nec externo auxilio in-
diguic: Ita sentio. Vale Cæsaraugustæ.

LECTO

LECTORI.

D Oleo profectò, amantissimè Lector occupa-
tionibus tuis, quod te tot operibus, tot epi-
stolis, in dies summopere distentissimum
inueniam. Quid si omnes ad te, & in te om-
nes? Papæ certè dū nō stomacharis, Nec enim mihi
corde est. occupato occupationem dare. Ideo ad te
quam breuissimè scribere, meherclè vellem. Sed su-
stineas authorem paulisper rogo: Nam quis plus im-
pendat ignoro, aut tu semel. auscultandò, aut ego
millies me, tā diuersorū hominū iudicijs exponēdo.

Adeò me laboribus obstrictum, & adeò defessum
reperij post bienij studium in ædendis scholijs ad
Comandam; in sustinendis Typographorum nego-
& insipientijs; inque alijs suportandis laboribus,
(quæ huiusce semper inherent negotijs) vt nec præ-
fenti operi, vltimum imponere embamma, habere
assensum: nisi quòd interiecto aliquo temporis spa-
cio, labores mei, hilari decurrere fortuna, eosq; com-
muni plausu, ac multi sagi prudentum approbatio-
ne susceptos viderim. Non enim ob hoc, me ex me-
tanti honoris capacē iudico: quia vt Ouid. Naso. a

a In oris-
culo de
fortuna.

Fortuna inmeritos auget honoribus.

Sed ex parte laboris præmium approbationis non
respuo: quod sufficit ei, & superest mihi, vt iam papa
veri absconditum recentem tractatum, è somno ex-
citem, & laboris immemor antiqui, nouo me iteratò
spontè collum submittam. Quid?

b Saucius eiurat pugnam gladiator, & idem
Immemor antiqui vulneris, arma capit.

b Ouid.
elegi. 6.
ad Maxi-
mum.

Hinc binæ commoditates desumpti: & gratitudinis
assecutionem, & quod magis est, torpentis otij exi-
lium. *Natura siquidem humana.* (dicente Caudo-

ro, c) sicut duris laboribus instruitur, ita per otia tor-
c. Libr. 1. pentia fatiatur. Igitur euolui libros, adaptari quæ-
var. epis. sita, doctrinas collegi, limæ facti sumissi, & tandem
39. octo mensium spatio, totius cursum operis consu-
maui. Curas duxi meas, ut lectorum permulcerem
palatos, quibusuis bonarum literarum fragmentis;
ne insipida iuris relectione fastidiarentur: Et quia

d Petro-
nius arbi-
tr. satyri
cō fragin.
fol 82.

e Per au-
uouere.
epist. ad
Dialiger.

f Petron.
arbitr. sa-
tyric. p. 4
& meū fol.
80.

d Non uno contenta valet natura tenore,
Sed permutatas gaudet habere vices.
Scribenda enim sunt non tantum docta, & quæ inge-
nium alant; sed quæ maximam voluptatem, & iucun-
dissimum adferant oblectamentum. Siquidem Pli-
nio teste, e *Magna pars, studiorum amenitates que-
rimus.* At cum diuersi humoris lectores occurrant;
diuersa quoq; adhibere nauauī operam; ut quisque
ad genij meras, elcas colligat.

f Inueniat quod quisq; velit. Non omnibus unū est,
Quod placet. Hic spinas colligit, ille rosas.
Quod enim cōpegi, Pentateuchon, est, de sui defen-
sione, tibi, & mihi elaboratum æditum. Non specia-
tim quid contineat refero, cum tu dum legas scire
possis. Vnum pro cunctis dicam, & fateor ingenuè;
Celeberrimum virum Iuris vtriusq; consultum Bal-
thasarem Gomez de Amuescua, nonnulla huic assū
pro spectantia, in suo opusculo, de potestate in se ip-
sum, subtili scripsisse penicillo. Anxius profectò fui,
laboraui, & qua potui sedulitate tractatum illum vi-
dendum quæsiui: sed euentus desiderio non respon-
dit. Deffessus tandem, Pentateuchon typis mandare
decreui. Hunc, inter alios, defectum, amātissimè Le-
ctor, ut parcas quæso, & labore fruere nostro beni-
volè. V A L È.

D. Ioannes Franciscus de Cuenca.

ELEN-

ELENCHVS quæstionum.

Libri primi, Quæst. Primum.

Defensio, quid sit? Fol. 2.

Quæst. secundum.

Defensio à quo iure procedat, fo. 10.

Quæstum tertium.

Defensio rationalis quotuplex sit, & de illius necessitate, fol. 21.

Libri secundi, quæst. primum.

Defensio quibus, & contra quos competat, fol. 43.

Quæst. secundum.

Defendere se quo casu licitè possint ij, cõtra quos bellum inferitur, fol. 71.

Quæst. tertium.

Defensionis intuitu, an in carcere detētus iniustè, ab eo fugere possit, dum periculum timeat corporale, fol. 98.

Quæstum quartum.

Pro defensione sui occidens, an in totum immunitis sit, fol. 125.

Libri tertij, quæst. primum.

Pro defensione, an mediatorem, aut innocentem occidere liceat, fol. 145.

Quæstum secundum.

Defensione quomodo vtendum, fol. 181.

Quæstum tertium.

Defensio pro quibus rebus competat, fol. 210.

Quæstum quartum.

An pro honoris sui defensione, licitum sit marito, aut patri, adulteram vxorem, aut filiam, cum adultero occidere, fol. 248.

Libri quarti, quæstum primum.

Pro sui, vel patriæ defensione, an licitum sit cuilibet Principem, aut Tyrannum occidere, fol. 299.

Quæst.

Quæsitum secundum.

Defensio, quæ liceat contra iniuriam verbalem,
fol. 326.

Quæsitum tertium.

Pro vitæ honoris, aut rerum defensione, an duel-
lum, siue singulare certamen admittere liceat,
fol. 346.

Quæsitum quartum.

Defendere se, an quis præcisè teneatur, fol. 262.

Libri quinti, quæsitum primum.

Defendere proximum an quis possit, an verò te-
neatur, fol. 383.

Quæsitum secundum.

Pro patriæ defensione, an se ipsum occidere liceat
fol. 397.

Quæsitum tertium.

Pro defensione vitæ, an peccare liceat, fol. 414.

Quæsitum quartum.

Defensio an tolli, aut renuntiari possit, fol. 422.

DE
SVI. DEFENSIONE.

LIBER PRIMVS.

ADSIT DEVS.

ET RESPONDEBO EXPRO-
brantibus mihi verbum, quia speravi in
sermonibus tuis.

Pf. 118.

A Quidem potissima semper fuit cura omnibus qui recta dicendi methodo vti fuere, principalis rei, de qua agitur inuestigandi primitus naturam, vt eius cognitione perdocti ad alia facillimo negotio transitum facere valeant. Docuit siquidem Cicero *lib. 1. offic. vers. 7. nu. 1.* rem omnem (agendam) debere à definitione incipere, vt quid sit id de quo est sermo, intelligatur. At cum nos de propria viuentium defensione agamus, & vt à natura producta,

A

ipfa

ipsa necessitatem nobis illius amplectendæ
 imponat, breuiter definitione mediante vi-
 dendum est, quid sit hæc defensio, & postea à
 quo iure procedat, statim quotuplex, illico
 quibus competat, tandem, an punibilis, cū
 alijs quæstionibus, quæ ex titulorum inspe-
 ctione apparebunt.

Quæsitum I.

Defensio quid sit?

RECOPILLATIO.

Defensio quid sit, num. 1.

Defensio quotuplex sit, num. 2.

Defensio naturalis quæ, num. 3.

*Defensio propria, sepè est occasio interitus se-
 defendentium, nu. 4.*

Defensio spontanea quæ sit, nu. 5.

Defensio rationalis quæ, num. 6.

Partes necessaria definitionis traduntur, nu. 7.

Ipsa explicatur, num 8.

DEFENSIO si proprie loqui velimus, nihil
 aliud esse videtur † quam pugna iusta con-

tra

tra conantem aliquam iniuriam inferre. Tri-
plicem t̄ autem pugnam, siue defensionem 2
agnosco.

Primam naturalem omninò. Aliam spon-
taneam. Tertiam & vltimam voluntariã om-
nino, siue rationalem. Fit enim cum merà li-
bertate. Naturalem t̄ omninò appello, quæ 3
siue cognitione, aut sensu aliquo celebratur;
quam proprie cæcam appellare poteris. Et
hæc planè inuenitur, inter res sensu, & ratio-
ne carentes; vt ignis insolente sua voracitate
tentans omnia conuerrere in se, corruptionē
omniū necessario procurat. Quam corruptio-
nem entia reliqua recusantia contrarijs suis
qualitatibus, contra ignem egregiè pugnat,
propriam destructionem iniuriè ferentia. Est
enim vnicuiq; rei insita inclinatio, vt perpe-
tuo duret, & proprium esse defendat.

Interdum t̄ enim tam stupenda lucta, & 4
mutua defensio inter ipsa elementa agnosci-
tur, vt omnibus pereuntibus aliud ens gene-
retur, mistum à philosophis dicitur; contin-
git verò quando nulum ex elementis inuen-
cibilis sui antagonista esse potuit: hoc est
non potuit aliud ex elementis ad sui naturã

trahere. Id enim quodlibet contendebat: generare nempe sibi simile ex alijs. Verū quodlibet discordiæ pericula ignorans, sic ad inuicem se offendunt; vt nullum in suo esse persistere possit, quin potius in eodem instāti, contrarijs alterationibus se fatigant, & ad proprium interitum disponūt; vt nequeuntia se conseruare in aliud ens omnino diuersum mutantur. Est enim lex naturæ in concusa, vt nullum corpus possit corrūpi, quod in aliud de nouo creatum non transeat, sic tota elementorum respublica, quando ira se vnit, vt certamen excusare non possit; periclitatur & dissoluitur. Vniti dico, non animo, sed loco: nam inter inimicos tam notos, sola loci distantia pacem conseruat. Est enim ipsis pro voluntate, natura: & vt hæc non potest sibi inuicem aduersa non esse; sic neq; voluntas seu naturæ pro pensio, vt idem sit loco approximat; quod certamē aut duelum ad mutuam defensionem inire.

5 Spontanea † defensio communissima, frequensquē est brutis sentientibus. Agitur enim cum cognitione, & appetitu, aut mortem, aut dolorem fugiendi, vel prosequendi

ali-

aliquid voluptuosum, sensuique delectabile. Taurus enim iniuste, publicèquè lancinatus, iuste se tuetur dolorum, & tormētorum atrocitatem recusans; tantaque rabie illum per sequentes inuadit, vt non sine vitæ dispendio ferocitatem illius, suamque defensionem multi experti sint. Si vero seminis copia duo tauri titillati turgescāt, vacamq; iam aptam congressui vnicam tamen habeant, pro pensione explendi opus naturalissimū, pugnam certamenquè tam stupendum committunt, vt sine admiratione ferociam illorum conspiciere non possimus; nam cum generare sibi simile sit (vt docent Philosophicum Aristotele) opus naturalissimū, & quid diuinum includēs; (vidēdus Antonius Roscius Perpinianensis, *lib. 2. memorabilium cap. 7. num. 64.*) Tam valide eos ad illud exequendum inclinat natura, vt sui præcipitium nullus pertimescens, tam violenter, tantaque vi, & ferocia se lancinant, ac vulnerant; vt sæpe alter ab alio occidatur; videndus Cassiodorus *var. epist. lib. i. epist. 37.* Chrispiano. Ob hanc enim tam innatam propensionem, putabat quilibet primum congressum sibi deberi,

beri, sicq; luctam illam, vt quilibet sit primus sui iuris exequutor, tam horrēdam committunt, diuinam illam inclinationem defendēdo quæ perpetuitatem æternitatemque suo modo procurat, nimirum vt species, naturaque eorum nunquam in mundo deficiat.

Non leuiorem pugnam, nec minus mirabilem ob æscam capiendam, aut aliud genus prædæ, aut filiorum custodiam in alijs feris animantibusque passim conspiciamus. Est enim in brutis, sua etiam materialis ratio, crassaque mens, quæ aut ab appetitu idoneo excitatur, aut à deprauato corrumpitur ad opera mirabilia exequenda: De quorum industria integrum tractatum Plutarchus confecit, quem sine admiratione, nisi oscitanter legas, non leges. Hominum enim sagacitatem, prudentiam, & insidias in multis planè superant; nam zelotypiæ affectu feræ quoque & bestię grauiter tentantur (dicente Ludouico Viues, *de instit. fœminæ Christianæ, lib. 1. c. 6.*) Sed quid non zelotypiæ, sensuum illecebræ, aut huius vitæ commoda majora committent? Quid non patrabunt.

6 Hinc tertium † defensionis genus emergit;

git; illud nempe quod rationale, & voluntarium esse diximus. Versatur enim inter homines, qui si ob dicta pravè non mouerentur, necessarium non esset; de quo argumento disputatio nostra solum procedit. Quod si definire, & ab alijs defensionibus separere velis, nihil aliud est, quam *Irrationalis incommodi, rationalis pugna, & depressio*. Quæ definitio, nostræ defensioni, de qua est sermo accommodata videtur: † nam ultra quod conuertitur (vt debet) cum suo definito, l. i. §. *dolum*, ff. de dolo malo, l. *mortis causa* 31. ff. de donatio. causa mortis, l. *Quintus Mutius* 29. §. *cum aurum*, ff. de auro, & argento legato, quibus etiam iuribus notant Doctores, & in l. *omnis definitio* 203. ff. de reg. iur. Ville. a Gueu. in notis ad top. Ciceronis, §. 2. num. 4. & lib. singular. de dolo; Euera. in centum locis cap. 44. à definitione ad definitum, & quid sit id de quo agitur, breuiter absolutè absque diminutione, & superfluitate ostendit, notant Aristot. lib. I. de orat. & ad Brutum lib. etiam I. definitionum, & in top. & lib. 2. de inuent. Villei a Gueu. ubi prox. d. §. 2. num. 3. & §. 9. num. 1. & seq. Plin. de fol. arb. lib. 16. cap. 22. Quotil. lib. 7.

lib. 7. cap. 4. Aulus Gel. Hoct. *Arbic. lib. 4. c. 1.*
 Constat etiam ex genere & differentia, vt ne
 cesse est. Aulus Gel. *vbi proxime ibi: definitio-*
nem omnem ex genere & differentia consiste-
re, & ex Bald. in l. cum quis col. 2. C. de iuris &
facti ignor. & in Rub. C. qui admitti. colum. 2.
 Philip. Decius *in d. l. omnis definitio n. 1.* Bart.
 & alij post eū, *in l. 1. ff. de test.* Agric. & Phri-
 femius *lib. 1. de inuent. Dialect. cap. 5.* optime
 Cassiodoro *lib. Dialect. tit. de topicis p. gi. mihi*
 1060.

- 8 *Pugna* enim † loco generis ponitur. *Ra-*
tionalis verò, differentia est, à defensione om-
 nino naturali, & alia spontanea brutorum,
 illam discernens. *Pugna* siquidem, inter con-
 traria esse debet. Sunt autem propriè contra-
 ria, quæ sub eodem genere maxime distant.
 Nihil verò à recta ratione plus distat, quam
 proximo iniuriam inferre; quia sic, Deo se
 opponit, & proximo. Hunc enim, vt seip-
 sum diligere (post Deum) Domino præci-
 piente tenetur; vt brutorum naturam, non
 dubie æmuletur offensionem proximi irra-
 tionabiliter tentans. Sentit enim quod facit,
 exequiturque quod irrationabile est, brutis
 se

se vnicus, quatenus sentit, & à ratione se alienat, iniuriosus proximo existens. Hanc mentis erroneam actionem, voluntatisquè prauitatem, in damnum proximi, turpiter machinatam corrigere, & enmendare ennixè cupimus; quod per supplicia iuri conformia assequemur; nec si grauiora hæctenus scriptis imponerentur, mihi displicerent, vt metu formidineq; eorum, vel proximi læuiora incōmoda fugarentur, vnumque corpus non diuisum essemus, vna pax vna quies. Vt enim in corpore humano, partium diuisio & diuortium, sine certa corruptione non agitur, nec sine atroci dolore discordiam, diuisionemq; velut lugens natura; sic nihil in republica plus quam proximi offensa, est iure præcauendum. Est autem iniuria illa, membrorum illius certa diuisio; & inde corruptionē totius procurans, & rationalis reipublicæ dissolutionem. Hinc intelliges facile, quod lepus canem prosequentem illam exhorrescens, aufugit, non se defendit: Defensio enim vt nuper dicebamus, pugna inter duos est. Quilibet enim alium superare, vincereque aut viribus, aut ratione conatur. Lepus verò,

nihil contra canem contendit. Fuga igitur est, non contentio, nec pugna.

Quæsitum II.

Defensio de quo iure procedat?

RECOPILLATIO.

Defensio à iure naturali provenit, num. 1.

Defensio non solum à iure naturali diuino & Evangelico procedit; sed omnium iurium a probatione est munita, num. 2. & 4.

Ius naturale, siue naturalis lex definitur, n. 3.

Iniuria propulsatio ex aliquorum sententia à iure gentium procedit, & quo modo, nu. 5.

Auctoris sententia, num. 6.

Interpretatur Iurisconsulti Florentini sententia, in l. vim de iust. & iure, num. 5. & seq.

Defensio animantibus competens, à iure provenit naturali simpliciter. Quæ vero hominibus competit, à iure gentium, & quo modo, num. 7.

Ius gentium, idem est quod naturale ius, nu. 8.

Ius

Jus naturale non competit brutis tanquam
ius, sed tanquam instinctus: & quare, nu-
mer. 9.

Jus naturale simpliciter, competit homini cum
brutis in quantum est animal. Jus verò
gentium, in quantum est rationale, nu. 10.

Quid in furioso, in quo nullum animi iudicium
est? ibid.

Laurentius Valla Jurisconsultorum increpa-
tor, num. 11.

Cum propriæ defensionis cura, non solū
viventium natura instiget, sed æquitatis
quoque ratio assistat; merito t̄ eam à iure na-
turali prouenire tenendum est, text. in l. 1. §.
cū arietes, vbi Acorf. verb. natura. ff. de vi, &
vi armata. c. dilecto filio 6. de sent. excommun.
in 6. c. si vero alicuius 3. vers. si verò, extra eod.
tit. c. significasti 18. in fine extra de homicid. vo-
lunt. l. itaq; ff. ad leg. aquil. can. ius naturale dist.
1. Clemen. Pastoral. vers. caterū, de senten. &
re iudicata, Math. Vuesembec. lib. 1. digestor.
tit. 1. de iust. & iur. n. 15. vers. & hac quidē, ad
finem, & vers. huius partes, Didacus Couar. in
Clem. si furiafus de homicid. 3. p. S. unico, n. 1.

9.9.2.0.2.9.2

Philip. Decius in l. 3. ff. de iust. & iur. num. 3.
 5. § 17. adicionator ad ipsum Decium, in
 l. nemo 43. ff. de reg. iuris lit. M. Marcus Tuli⁹
 Cicero, in topicis, relatus ab Antonio Gouea-
 no var. lectio. lib. 1. cap. 20. D. Calixtus Rami-
 rez, tract. de lege Regia, §. 29. num. 19. Math.
 de Afflictis, decis. 351. num. 9. § decis. 391. n.
 2. § 3. Sebastian Vancius, de nullit. ex defectu
 citatio. nu. 3. § 4. Iulius Clarus, in §. homici-
 dium, nu. 62. in fine, § ibi eius adicionator
 Ioannes Baptista Baiardus num. 235. Cardin.
 Tulchus, pract. conclus. lit. D. concl. 130. nu. 1.
 Carolus de Grasis, tract. de effectib. Cleric. ef-
 fect. 9. num. 240. Leonardus Lessus, è Socie-
 tate lessu, in tract. de iust. & iure, lib. 2. cap. 29.
 dubit. 11. num. 99. Nam defensionis cura, ab
 omnibus vt æqua omnium voto pereq; cu-
 stoditur. Quod enim equum & bonum sem-
 per est, comuniq; omnium iudicio tale esse
 apparet; id ius naturæ est, vt Iuricons. Pau-
 lus, in l. penul. ff. de iust. & iure.

2 A iure † etiam diuino defensionem iustam
 procedere, tenet Carolus de Grasis, d. effectus
 9. num. 139. sentit Vancius d. tit. de nullit. ex
 defect. citatio. num. 4. tenet Couar. in d. Cle-

ment.

ment. *si furiosus* p. 3. §. unico, nu. 1. ubi, Acur-
siam improbens, ex quo in *gloss.* l. 3. ff. de *iust.*
§. *iure*, tenuit, defensionem iure fori permi-
sam esse, sed non iure coeli; asserit. Non pati-
tur humana cognitio, iuris naturalis non ig-
nara, quidquam naturali ratione permitti,
quod apud Deum, qui ipsamet natura est, nō
sit idem permisum. Qua ratione, nō inmeri-
to ab aliquibus, † naturæ ius, siue lex sic de-
finita fuit; nempe, *Est notitia, seu naturalis ra-
tio, discrimen honestorum & turpium osten-
dens, ad regendos hominum mores, & ad ulti-
mum finem, nempe Deum, referendos, diuini-
tus hominum natura insita.* Sed Ioachim.
Minsinger. in *prin. instit. de iure naturali*, n. 5.
Sic illud definit; vt sit, quod natura, atq; ad eū
Deus ipse, omnes homines in creatione, pri-
ma quædam præcepta, & formulas honesta-
tis docuit. M. Tullio Cicero, lib. 1. de *legibus*,
relatus a Minsingerio ubi prox. & ab Vuesem-
bec, in *paratil. d. tit. de iust.* §. *iure* n. 15. lit. E.
Ius naturale est (inquit) ratio summa, insita à
natura, quæ iubet ea, quæ facienda sunt, pro-
hibetq; contraria. Accommodata etiam no-
bis videtur illa, quæ ex diuo Paulo Apostolo

7

ad

ad Rom. 1. § 2. refertur ab Vuesembec. *ubi prox. d. nu. 15 lit. C.* videlicet; esse ius Dei, § opus legis, scriptum in cordibus, quod Deus nobis ostendit. Quam Vuesembec. explicans, asserit quasi dicat: legem naturæ esse notitiã, & partem legis diuinæ, seu mentis diuinæ radium, ac lucem, hominis naturæ insitam, vt Deum agnoscat, & ei se conformet. Deus enim a natura non distat, vt Minsinger. *ubi prox. nu. 5.* Vnde cum Iuricons. Vlpianus, in l. 1. in fine, ff. de iust. § iure naturale ius definiret & assereret, illud esse, quod natura omnia animalia docuit; adiecit postea Acursius ibidem, *natura, idest Deus.*

4 De iure etiam Evangelico defensionem procedere, tradit Mantua, *singul. 5 14.* relatius ab Hypolito Maya, *consult. 22. num. 10.* Igitur defensio hominibus competens, non solum à iure naturali, sed à iure etiam diuino, & Evangelico procedere, tenendum est; cui iuris positiui, humani, Canonici, & Ciuilis, omniumq; iurium a probatio adheret, ac subsequitur, l. 1. §. eum qui ff. de vi § vi armata, l. scientiam 45. §. qui cum aliter, ff. ad leg. aquil. l. 1. C. unde vi. cap. significasti 18. in fine extra

de homicidio, cap. dilecto 6. in princ. de sentent. excommuni. lib. 6. cap. si verò alicuius 3. vers. si vero, extra eod. tit. tradit Hypolito Maya, d. consult. 22. a num. 3. par. 1.

Sed † supradictæ principali conclusioni resistere videtur Iuriscons. Florentini sententia, in l. ut vim 3. ff. de iust. & iure. Quo loci, vim iniuriæq; propulsationem, siue (vt melius dicam) defensionem, à iure gentium prouenire fatetur.

Cuius contrarietatis pugnam vt componant iuris ciuillis sectatores, in diuersas sententias diuisi fuere. Quidam enim dixerunt, quod ius illud gentium a Florentino, in d. l. ut vim relatuni, satis dici potest naturale ius, cum ex nature instinctu procedat, vt facit *tex. in §. singulorū insti. de rer. diuis.* refert Decius in d. l. ut vim n. 5. cui huiusmodi solutio nō satisfacit; nā vt ipse asserit, videtur contra *tex. in l. 2. ff. eod. tit.* Vbi ius naturale, a iure gentiū distinguitur. Ergo cum iniuriæ propulsatio, in iuris gentium dispositione existat, d. l. 3. nō potest ius gentium, naturale ius dici, cum iura hæc vt omnino diuersa, & separata a Iureconsultis ponantur.

Alij autem dicunt; vim simpliciter propulsare, à iure prouenire naturali: At propulsare vim & iniuriam, à iure gentium. Ratio diuersitatis est; quia cum hominibus tantum iniuria conueniat, ex eo propulsare vim atq; iniuriam, à iure gentium proueniet, *vt d. l. 3.* inquit. Hanc ex Acursio, *in gloss. dict. l.* refert Bart. *in d. l. vt vim, nu. 5.* sequitur Decius *ibidem num 5. vers. unde Aliter.* Hunc textum referens Anton. Gouean. *lib. 1. var. lectio. cap. 20.* & adducens etiam *textum in l. itaq; ff. ad leg. aquil.* contrarium illi, (dum asserit, defensionem a iure naturali procedere;) illius contrarietati non respondit; sed cum Cicerone *in topic.* ait, dubitandum non esse, quin ius defendendi se, naturale sit: Cum animal nullū tam infirmum sit, tamq; pusillum, quod vim non propulset, seque & sua tueatur.

6 Verum † ego hoc casu certius credo, nostræ conclusioni contrarium non esse textū, *in d. l. vt vim.* Et si enim aduersus dictam sententiam tenere videatur quoad defensionem; cum a iure gentium prouenire asserat: Nihil omninus tamen, si atentè perpendatur, alijs consonare videbitur. Quamuis etenim de-

fen-

defensio hominibus cum brutis competat; diuersimodè tamen ea vtuntur. Nam bestia, solo instinctu ac naturæ impulsu ad durationem & conseruationem, absque ratione & voluntatis imperio, se defendunt & offendunt. Homines autem, cum illa cognitionis ratione, imperioq; voluntatis, qua ad ea iuste, & æquè vtendum spectat, se defendunt. Ea enim propriè defensio est, quæ recto vsu rationis, ac voluntatis imperio vtitur. Cum igitur propriùs hæc hominibus defensio cõpetat; à iure gentium eam prouenire dixit Iuricons. Florentinus, *in d. l. ut vim* Nõ quòd à iure naturali non procedat; sed quia cum propriè, vt diximus, defensio cum ratione & voluntatis imperio hominibus competat; ideo à iure gentium prouenire declarauit. Hunc intellectum *ad d. l. ut vim*. habere visus est Acursius, dum *in glos. l. 1. §. eum qui ff. de vi & vi armata*, verbo *natura* eam allegat, cum defensionem simpliciter à iure naturali procedere dicat: quem secutus est Paul. Castr. *in d. l. ut vim, nu. 5.* Et sui † tenendum esse non dubito: quod defensio animantibus

7

C

dit:

dic: At verò quæ hominibus competit, & si à iure naturali proueniat; iuris tamen noster Consultus Florentinus, à iure gentium prouenire asseruit, nō alio fine, quā vt distingueret defensionē, quæ animāribus, & quæ hominibus cōpetit: cū ius gētiū solis hominib⁹ inter se comune sit; naturale autē omnib⁹ animātib⁹ cōpetat, l. 1. §. *ius gētiū*, ff. de iust. & iure.

- 8 Idem enim † erit (etiam quo ad hoc vt defensio à natura proueniat) ius gētiū, quod ius naturale, sentit Anton Fauer in iur. prud. papin. tit. 2. de iur. naturali, prin. 4. in prin. vers. & hoc sensu, §. *singulorum*, instit. de rerum diuis. ibi, *quarum enim rerum dominium nanciscimur iure naturali, quod sicut diximus appellatur ius gentium*, & M. Tullius Cicero, lib. 3. offic. Neque enim (inquit) hoc solum natura, id est iure gentium, &c. Audiamus paulisper Minsigerium in prin. instit. de iure naturali n. 14. dicentem. Vnde in decretis summa iuris diuisio scite traditur, vt aut sit naturale, aut positium. Nam ius gentium si propriè loquamur, aliàs ad ius naturale refertur, aliàs ad ius humanum: per se autem speciem non facit. Errant ergo qui ius naturale & gentium distin-

stingunt specie, quia etsi in modo procedendi variant, substantia tamen & origine sunt vnum. Hæc ille. Ergo cum Iurisconsultus, *in d. l. ut vim*, asserat, defensionem à iure gentium prouenire, idem intelligendum est ac si diceret, à iure naturali. Nam quo ad defensionem, substantia & origine vnum sunt. Patet etiam hoc ex definitionibus supra adductis, in quibus Doctores, ius gentium (vt ita dicam) hominibus tantum competens, tanquam ius naturæ definiunt, non tanquam ius gentium. In hoc enim differre possunt ius naturale, & ius gentium; nempe, vt illud naturale ius simpliciter, (quod natura omnia animalia docuit) omnibus viuētibus pertineat, & sic (licet minus propriè) hominibus cum brutis. † Sed non pertinet brutis tanquam ius, sed tanquam instinctus naturalis: nam in brutis cum nulla sit ratio, nec vllum ius esse potest; sic Minsinger. *in prin. instit. de iure naturali num. 3.* Hoc autem naturale ius compositum cum illa qualitate iuris gentium, & sic ius gētium vocatum; hominibus tantum competit. Ex eo enim hoc quod hominibus competit, ius gentium vocatur; quia ipsis so-

lummodo, vt ratione, volūtate, & intellectu
compositam, pertinet, vt à cæteris brutis &
animantibus distinguatur. ¶ Vlpiano, ergo
in l. 1. in fine, ff. de iust. & iure, tātūmodo hāc
diferentiam constituit inter ius naturale &
gentium; non quia diferant, sed, *quia illud om-
nibus animantibus; hoc solis hominibus inter se
commune est*; videndus omnino Anton. Ros-
cius Perpinianensis, *lib. 2. memorabilium c. 7.
n. 44. § 65. § cap. 8. a num. 1. § num. 25.*

- 10 Igitur ius † naturale simpliciter, compe-
tet cum brutis homini, in quantum est ani-
mal: ius autem gentium, sic vocatum, in quā-
tum est rationale. Fallit tamen in furioso, cui
etsi tanquam rationali ius hoc gentium com-
petere debere videatur; tamen cum in eo nul-
lum animi iudicium inueniatur, *l. si. cum do-
tem 23. ff. soluto matr. l. 2. §. furiosus, ff. de pro-
curator. l. qui seruum 47. ff. de acqui. hered. l. fu-
riosis 40. ff. de reg. iuris*, videtur dicendum so-
lummodo, ei competere, ius illud simplici-
ter naturale, brutis animantibus competens.
Quibus non tanquam ius competet vt pro-
11 xime diximus, sed tanquam † naturæ instin-
ctus, ne in rabiē Laurentij vallæ incidamus,

lib. 4. elegant. Iuris, Qui consultos (in hoc ut ait, haud Cōsultos) reprehendit, & plus iustò irridet. Zoilus enim scriptorum hic, nec Bartulo pepercit; ne vlli Iurisperitorum quidem. Sed quid, nō simplex gramaticus frigida sua latinitate, loquacitate, verbo patrabit; cum à Iurisconsultorum cōsortio (intrusus) ut inutilis ac spurius euulsus est? In quem non inmerito lusit Poeta quidam

*Tartareos manes defunctus Valka petiuit,
Non audet Pluto, verba latina loqui.*

Hæc de nostro quæsitu dicta sufficiant, ut ad alia transeamus.

Quæsitum III.

Defensio rationalis quotuplex sit? Et de illius necessitate.

RECOPILLATIO.

Defensio rationalis quotuplex, num. 1.

Defensio naturalis siue manualis quæ, ibid.

Vis vi replenda est, num. 2.

Defensionis spontaneæ, & rationalis diferen-

tia, n. 3.

De-

Defendere se, commune est hominibus cum brutis, num. 4.

Defensio debet esse, cum moderamine rationis, & inculpat a tutela, num. 5.

Defensori iusto, lex gladium in cassu necessitatis tribuit, num. 6.

Ars naturam imitatur, num. 7.

Defensio civilis ad naturalis defensionis exemplum introducta est, ibid. & num. 25.

Maioribus pares esse non possumus, num. 8.

Magistratus adiuventi sunt, ut oppressos, & inualidos defenderent, ibidem, & num. 9.

Et in hoc Regno timidi homines Magistratus auctoritate affelegantur, num. 10.

Affelegatio, siue cautio de non offendendo, quomodo fiat, ibidem.

Affelegare recusans, quomodo a iudice compellatur, num. 11.

Alicubi, solet minatus dari in custodiam minanti sub vita poena, num. 12.

Affelegare an quis etiam teneatur personas familiae & valitorum affelegati, num. 13.

Affelegamenti fractor dicitur proditor, ibidem.

Proditoris poena est, ut ipsius corpus trahatur, & bona confiscentur, num. 14.

Defen-

A. S. C. O. C. 2.

Defensio civilis qua, num. 15.

Citatio defensio dicitur, & à naturali & di-
uino iure producta, num. 16.

Exceptiones omnes, passim in iure defensiones
uocantur. n. 17.

Armaque reorum dicuntur, num. 18.

Reum in iudicio conuentum, se defendere di-
cimus, num. 19.

Procuratores rei, proprie defensores appellan-
tur, num. 20.

Procuratorum & defensorum differētia, n. 21

Sine mandato nullus in iudicio ad agendum
admititur, num. 22.

Secus in rei procuratore siue defensore, nu. 23.

De foro Regni nullus sine mādato neq; in agen-
do, neq; in defendendo admititur, num. 24.

Defendi etiam ignorantes omnes, publica in-
terest, num. 25.

Tutores, pupilorum defensores dicuntur, n. 26.

Absque defensore, nullum ius nostrum, nec
absque defensione esse uoluit, num. 27.

Sententia contra pupillum indefensum lata
nulla est ipso iure, ibidem.

Sententia contra in auditam absentem, ac in
defensam partem, nulla est, num. 28.

Sen-

Sententia furioso dici nō potest, § quare, n. 29.

Deus Adamū, auditū § vocatū dānavit, n. 30

Defendere quid sit, num. 31.

Defensores alij sunt necessarij, alij vero spontanei, num. 32.

Defendere, qui necessario teneātur, ibi. § n. 33

I **D**Efensio † rationalis, quam supra defini-
uimus, bifariè à iure dividitur. Alia e-
nim naturalis est: alia autem civilis. Natura-
lis ergo, siue manualis defensio, est illa quæ
impulsu naturæ, extra iudicium se vel sua iu-
stè defendendo, fit. Quoad hanc siquidem
defensionem, natura ipsa nobis propensio-
ne quadam ad viuendum dicitur, hostium in-
cursus repellendos esse. Sicut enim sagax ac
omnium magistra natura, Prouidè oculorū
indemnitati prospiciens, luminumq; magni
defensionem pendens, ne pupillæ sordium
labe premerentur, palpebrarum cetera muni-
uit: Sicut etiam in humano corpore, instigā-
te natura, boni hominum humores à prabis
oppressi, reluctātibus ipsis, suam illi causam,
contra iniustè ab his accersitam pugnam, iu-
stè defendere connantur: Ita nos similiter,
natu-

natura impellente, inimicorum agresiones
æquè defendere curamus, † vim omnem, vi-
ribus nostris repellendo, *tex. in l. ut vim 3. ff.*
de iust. & iure, l. 1. §. eum qui ff. de vi, & vi ar-
mata, l. sed & partus 12. §. quari poterit, ff. de
eo quod metus causa, l. 1. C. unde vi. l. scientiam
45. §. qui cum aliter 3 ff. ad leg. aquil. l. 2. & 3.
C. ad leg. Cornel. de Siccar. cap. dilecto filio 6.
in princ. de sententia excommun. in 6, cap. sig-
nificasti 18. in fine, de homicidio cap. si verò ali-
cuius 3. vers. si verò, de sententia excommun.
Ramirez tract. de leg. regia, §. 20. num 84. ad
finem Martinus Azpelcueta Nauarro, part. 2.
cap. 15. de quinto pracip. decalogi num. 3. Don
Ludouicus Peguera, decis. crim. 78. num. 20.
part. 2. Carolus de Grasis, tract. de effectib. cle-
ric effect. 9. nu. 239. & 240. Et pro huius de-
fensionis exhortatione, fas mihi sit Aulij Ge-
lij dictum proferre, noct. atic. lib. 13. cap. 26.
Vita (inquit) hominum, qui ætatem in me-
dio rerum agunt, ac sibi suisq; esse vsui vo-
lunt, negotia periculaq; ex improviso assi-
dua & propè quotidiana fert. Ad ea cauenda
atq; declināda, perinde esse oportet animo sē
per prompto atq; intento, vt sunt Athletarū

D qui

qui Pancratiastæ vocantur. Nam sicut illi ad certandum vocati, proiectis altè brachijs cõsistunt, caputq; & os suum manibus oppositis, quasi vallo, præmuniunt: membraq; eorū omnia priusquam pugna mota est, aut ad vitandos ictus cauta sunt, aut ad faciendos parata: Ita animus atq; mens viri prudentis aduersus vim & petulentias iniuriarum, omni in loco atq; in tempore prospiciens debet esse erecta, ardua, septa, solida, expedita, nunquam conuiuens, nusquam aciem suam flectens: Consilia cogitationesq; contra fortunæ verbera, contraq; insidias inimicorum, quasi brachia, & manus protendens: Ne qua in re aduersa & repentina incurso, inparatis, inprotectisq; nobis oboriatur.

3 Admonendum tamen, † quod hæc naturalis defensio hominibus competens; difert ab alia primi membri supra relata; (nempe spontanea brutorum) quia etsi viribus naturalibus celebretur vt illa; fit tamen cum cognitione & voluntatis imperio; quæ in alia esse non potest.

4 Et hinc est, quod licet † comune sit hominibus vnà cum brutis se defendere, & vim

vi repellere, ex d. l. ut vim, cum alijs supra allegatis, quibus accedat, l. 1. §. cum arietes, ff. si quadrupes pauper. fecis. dicat. notat Clement. si furiosus, de homicidio, vbi etiam Couar. p. 3. §. unico nu. 1. Angelus Aretinus, tract. de maleficijs verbo, & dictus Titius se defendendo, nu. 1. Roland. a Valle, cons. 12. nu. 45. vol. 3. Petrus Dueñas, regul. 191. & 192. Anton. Gouean. var. lectio lib. 1. cap. 20. Camil. Borrel. in Regia Aragonum, §. 1. glos. 3. num. 100. & 101. Flamin. de executio. sententiæ in præfat. nu. 9. Greucus ad Gail. lib. 2. conclus. 110. consid. 1. & consid. 2. n. Iacobus Cancer, variar. lib. 2. cap. 10. num. 14. & 40. Homines tamen † cum rationis & inculpatae tutelæ moderamine, tuendi tantum, nō verò vlciscendi causa, se defendere tenentur (quod quomodo capiatur, infra lib. 3. q. 2.) l. scientiam, §. qui cū aliter, ff. ad leg. aquil. vbi etiam gloss. l. sed & partus 12. §. 1. vbi glos. verbo repellere ff. de eo quod metus causa, l. idem est 3. §. eum igitur, ff. de vi, & vi armata, l. furem nocturnum 9. ff. ad l. Cornel. de Siccar. d. cap. significasti, de homicidio c. ut fama 35. ad finem, de sententia excom. Greucus ad Gail. lib. 2. conc. 110.

confid. 1. n. 31. Azpelcueta Nauarro, conf. 6. tit. de homicidio lib. 5. vol. 2. Iacobus Cuiatius lib. 5. obseruat. c. 18. Dominicus Soto, de iust. & iur. lib. 5. q. 1. art. 8. D. Thom. 2. 2. q. 64 art. 7. Nicolaus Boerius decis. 168. n. 3. par. 1. dixi in schol. ad comandam claus. 25. nu. 18. & seq. In hoc enim à brutis diferuntur, in quibus cognitio vlla rationis, nec voluntatis imperium inuenitur, vt diximus.

6 *Ista ergo defensio, quæ ob personæ, libertatis, vel rerum tutamen fit; iusta defensio vocatur: cui tanquã † iustæ, legis auctoritas assit, quæ gladiũ priuato in casu defensionis tradit; ex quo in necessitate illa, magistratus auxiliũ prestò haberi non potest, l. 1. C. quando liceat unicuiq; sine iud. se vind. l. itaq; 4. l. sed etsi 3. ff. ad leg. aquil. tradit Math. Vuesembec. in paratit. tit. 1. de iust. & iur. n. 15. ad finẽ, Ramirez, de lege Regia, §. 20. nu. 84 in fine.*

7 *Ad cuius itaq; naturalis defensionis exemplũ, cum † ars naturam imitetur, §. minorẽ instit. de adoptio. hominis necessitate oppressi, aliã artificialem quandã ac ciuilem defensionem introduxere. Cum ergo, aut quia timidi homines se defendere, & vim vi timore pre-*
domi-

dominante, repellere non poterāt; aut † quia 8
maioribus pares esse non possumus, *l. quia 3.*
ff. de alienat. iud. mut. causa: Factum est inde,
vt magistratum creatio inciperet, qui op-
pressos, inualidos se ipsos proprio Marte tuē
di, à violentijs defenderent, *l. nullus 13. C. de*
iudicijs, Can. Regum officium 23. q. 5. l. illicitas 6.
§. ne potiores, ff. de officio Presidis. Hinc † 9
etiam magistratum municipalium creatio
adinuenta: qui ciuitatū defensores, *auth. de de*
sensor. ciuit. in prin. col. 3. plebisq; & vulgi ap
pellati, l. 2. l. utilitate 3. §. tot. tit. C. de de
sensor. ciuit. Andreas Alciatus, *lib. 3. dispūctio.*
c. 5. Cuiatius lib. 3. obseru. c. 14. Vuesembec.
ad d. tit. n. 2. in paratit. Creati liquidē sunt, vt
hoc agerent, ne infimi a nobilibus lederentur;
tenuium patrociniū suscipientes cōtra
potentiorum oppresiones, ac curialium ini-
quas rogationes, *l. utili 3. l. in defensoribus 4.*
l. defensores 5. §. toto tit. C. de defensor. ciuit.
vbi Math. Vuesembec. *n. 2. Alciatus d. lib. 3.*
cap. 5. Otualdus Illigerus ad Donelum (aucto
res damnati) lib. 17. coment. cap. 7. lit. T. Scip.
Gentil. lib. 2. c. 7. & Math. Stephan. lib. 1. Ca.
cap. 14. num. 99.

Nec

Nec in nostro Aragonum Regno infimi medella carent: Siquidem speciale remedium a foris adinuentum est, quo puidi homines, ac timore oppressi, adhibita iudicis auctori-
 10 tate securitatem reciperent. Si ergo † quisquam pertimescens extet, sibi ab aliquo nocumentum quodq; in persona aut bonis fieri posse; iure nostro assistente, illū à quo dānum fiendum suspicatur, ad faciendam securitatem cogere valet: qui timentem assicura-
 re tenetur; & ad id iudex eum carceris coher-
 tione mediante, quo vsq; pareat, compellet, vt colligitur *ex obs. item nullus, tit. de proditione. obs. 3. 7. 8. § 9. tit. de citatione*, Mich. del Molino *in repertor. verbo asscuramentum*, vbi Portol. Petrus Molinus *in pract. tit. processus ad asscurādum personam, fol. mihi 258*. Mich. Ferrer *in meth. iudiciar. tit. de processu ad asscurandum personam, fol. 70. pag. 2*. Et similiter de iure communi, potest pars petere ab eo à quo offendi timet, vt sibi de non offendendo cautionem prestat; iudexq; illum cogere ad eam prestandam tenetur, *l. illicitas s. §. ne potentiores, ff. de officio Presidis*, tradit Vulpel. *de promis. de non offendendo, q. 73. num. 3.*

trus à Plaça, in epitome delictorum, lib. 1. cap. 7. num. 1. Hieronymus Portoles in §. *asscuratio nu. 1.* Iul. Clarus in *pract. crim. §. fin. q. 47. num. 2.* vbi Baiardus num. 1. Felinus in *rubr. de tregua & pace n. 10. in prin. per Abbatem, Bartolum, Baldum, & alios a se ibidem allegatos.*

Quid † si asscurare recuset? Iul. Clarus II
vbi *prox. num. 3.* asserit, illum esse reiiciendū a ciuitate, sub graui pœnarum cominatione. Displicet Baiardo *ibidem n. 22.* sic: Quia hoc modo non obuiatur scandalis, sed sunt carcerandi vt fideiubeant. Ita ex praxi nostri Regni procedit *vt supra:* & si citatus ad asscurandum latitat, incartatur vt capi possit à quocunq; etiam priuata persona, qualibet die & hora etiam noctis, & extrahi a quocunque loco priuilegiato, *S. itemq; como fue ro, tit. declaratio priuilegij generalis, obs. item super 7. tit. de citatione,* Molin. verbo *asscuratio, vers. ad asscurandum, fol. 43.* Petrus Molinos, in *d. processu ad asscurandam personam.* Sed dum illud discutitur, si iudici vissum fuerit in mora periculum esse, poterit etiam cū citatione ipsius inhibitiō interueniri, ne ci-
tan-

tandus, interim, citationis tempore penden-
 te, donec assecurauit, damnum aliquod infe-
 rat, sic Ferrer *in d. processu ad assecurandū per-*
sonam, fol. 71. part. 1. aut poterit in citatione
 clausula aponi, vt interim habeatur pro data
 promissio de non offendendo, dum effecti-
 uè assecuratio non prestatur, ita Baiardo *d.*
q. 47. num. 22. quod vt prouidè statutum, lau-
 dari certè debet, vt sceleratorum hominum
 audacia refrenetur; & magistratus in assecu-
 rationis huius como & freno, maxillas eo-
 rum constringant. Et laudo valdè aliquorū
 12 loquorum consuetudinē; vbi † quando quis
 alteri minatur, solet ille in custodiam dari
 aduersario suo sub pœna vitæ, vt tradit Iul.
 Clarus *d. q. 47. num. 3.*

Hæc licet procedât, vt quis personam &
 13 bona assecurare teneatur; non † tamen tene-
 tur familiæ ac valitorum personas assecura-
 tionem petentis, assecurare, Molin. *d. verbo*
assecuratio vers. assecuramentum si aliquis pe-
tit, fol. 44. vbi Portoles *num. 4* § 7. Ferrer
vbi prox. (quidquid de iure procedat, vt Fe-
 lin. *in rubr. de tregua* § *pace num. 10 in fine,*
 ex Bal. *in l. 1. ad finem, C. de Episcop. & Cler.*
 & alij

& alij relati à Portoles, d. §. *affecuratio. n. 5.*)
Rationem adfert Molin. *vbi proxime*, quia
affecuramentum magnam pœnam inducit:
siquidem illius fractor, dicitur proditor, vbi
Portol. *n. 7. obs. 4 de proditio.* (videndus d. Mo
lin. verbo *fractor affecuramenti*, & verbo *fra
ctor pacis*, vbi Portoles, de eorum pœna agen
tes:) Proditoris † autem corpus trahi debet, 14
siue (vt Molini verbo *vtar*) arrastrari; ipsiusq;
bona confiscantur *obs. 3. tit. de proditio.* à Mo
lino ibidem allegata, & in verbo *confiscatio*
fol. 69. col. 4. Et hic est casus faientialis illius
regulæ qua cauetur, confiscationi locum nō
esse in Aragonia, §. *item, como segun fuero, tit.*
declaratio privilegij generalis.

Huiusmodi itaq; difogium, inualidis ma
ximè ac timoratis hominibus, qui proprijs
viribus ac robore se defendere non possunt,
ex iuris nostri ciuilis prouido inuentu com
petit. Igitur † defensio ciuilis, illa est quæ à 15
defensore, adhibita iudicis vel magistratus
auctoritate, fit.

Hæc ciuilis defensio, amplissimè qui
dem intelligitur: Nam † citationem defensio 16
nem appellamus, & à iure naturali productā,

licet civiliter experiatur: Quin imo & à di-
vino prouenientem, de qua diximus, in addi-
tionibus ad chyrographum mercatoris. D. Iose-
phi de Niño cordialis amici; situatis post
meum Comādæ scholium, lit. K. a num. 2. Et
17 in † iure quoq; nostro, passim omnes excep-
tiones, defensiones vocantur, l. *Bebius Mar-*
cellus 30. circa fin. ff. de pactis dotal. l. *sed et si* 52
ubi etiam glos. ff. de iudicys, l. *sufficit* 56. ff. de
condition. indeb. l. *cum nondum* 4. l. *si quidem* 9.
l. *defensiones* 11. l. *si quis* 12. C. de exceptio. seu
prescriptio. l. *is qui* 5. ff. eodem, l. 1. in fine, C. de
iuris & fac. ignor. l. *emptori* 28. C. de euctio.
prin. instit. iuncto §. 1. 2. & 3. in fine, tit. de ex-
ceptio. cap. cum inter 9. cap. dilecti 8. extra de ex-
ceptio. cap. nullus 20. de reg. iuris in 6. forus 1.
tit. de rei vendicat fol. 53. col. 2. ad medium fo-
rus 2. eod. tit. forus unicus de censualibus, Mat.
Vuesembec. in paratil. sup. lib. 8. C. tit. 35. de
exceptio, num. 1. & 2. & num. 5. ad finem, Pe-
trus Gregorius lib. 21. sintagmat. c. 17. Couar.
in regul. possessor p. 1. in prin. n. 4. Donclus au-
ctor dānatus, lib. 22. comen. c. 1. vbi Osual. Illi
18 ger. in notis lit. C. & E. † Armaq; reorum di-
cūtur, glos. in prin. instit. de exceptio. vbi Vult.

num. 4. sic Illiger. ubi prox. lit. C. ex Ayret, de
process. p. 1. c. 5. obs. 2. num. 5. Petrus Gregor.
ubi prox. Contar. & alijs ibidem relatis, dixi
etiam in scholijs ad Comandam claus. 34. nu.
12. † Reumq; conuentum se defendere in 19
iudicio dicimus, l. 2. §. sed etsi agat, ff. de iudi-
cys d. §. 1. 2. §. 3. in fine instit. de exceptio. no-
tat tex. in l. inuitus 199. ubi gloss. ff. de reg. iu-
ris. l. nemo 43. ff. eodem d. l. siquidem 9. l. seruum
33. §. publice, ff. de procurat. forus de volunt ad,
tit. de rei vindicat. forus unicus de modo §. for-
ma proced. in crim. forus e por dar, tit. de proces-
su contra citatos §. absentis. † Et ipsius pro- 20
curatores, proprie defensores apellamus l. mi-
ner 5 l. ff. de procurat. §. in rubro §. nigro, ff.
eod. tit. de procuratoribus §. defensoribus, ubi
gloss. 1. Et DD. differentiam † constituunt in- 21
ter procuratores & defensores, Donel. Enu-
cleatus, lib. 18. comen. c. 9. Nam illi, sunt qui
actoris vicē suscipiunt: Ij autem, qui rei no-
mine defendunt, sic Donel. d. lib. 18. cap. 9. in
prin. tradit Anton. Pichard. in rubr. instit. tit.
de his per quos agere possumus num. 18. accedat
Vuesembec. in paratild. ad d. tit. de procurat. in
prin. §. num. 12. Minsinger. in §. procurator.

instit. eod. tit. num. 4. notat *tex. in l. sed* $\text{\textcircled{S}}$ *ae*
 35. *ff. de procurator.* Diferunt etiam, quia pro-
 curator mandato domini administrat, *l. 1. ff.*
de procurat. Iul. Paul. lib. 1. sentent. tit. 3. de pro-
cur. c. 2. Speculator in rubr. huius tit. n. 1. Min-
singer. in §. procurator instit. de his per quos age-
re nu. 10. Donel. d. lib. 18. c. 9. in princ. Ambro-
sus Calepinus, verbo procurat. Vuesembec.
d. tit. in princ. definitionem adferens (à quo in
 22. *Pichardum ubi prox. a num. 6. cum illius ex-*
plicatione, decursam conspexi.) Nec t̄ quis-
quam sine mandato ad agendum in iudicio
admittitur c. 1. extra de procurat. l. si procurator
10. l. licet 24. C. eod. à Pichard. allegat. in manu
ductio. ad praxim p. 1. precepto 1. n. 3. Minsinger.
in §. sin autem instit. de satisfatio. num. 3.
 23. *Aliud t̄ tamen in defensore procedit, qui si-*
ne domini mādato, vltroq; negociare potest.
Siquidē favore rei permissum est, vt sine mā-
dato defendere possit, notat tex. cum glos. in
l. minor. ff. de procurator. §. 1. vbi Minsinger.
instit. de obligatio. qua ex quasi contrac. Donel.
lib. 18. com. c. 9. Osual. Illiger. in notis lit. C. l. 1
 $\text{\textcircled{S}}$ *2. ff. de negocijs gestis. Pichar. in d. rubr. de*
his per quos n. 8. Vuesemb. d. tit. de procur. n. 2.

¶ nu. 12. lit. E. Roland. a Valle conf. 47. n. 18.
vol. 3. Minſing. d. §. procurator n. 4. (quidquid
de iure patrio procedat; † quo attēto, nullus 24
ſine procuratione neq; in agendo, neq; in de-
fendēdo admittitur, *obs. itē in Arag. 14. tit. de
general privilegijſ totius regni*, Molin. verbo
procurator, *verſ. ſine procuratione. fol. 270. col. 3
in prin. vbi Portol. n. 52. & verbo mandatum,
verſ. ſine mandato fol. 215. col. 3. in prin. & ver
bo coniuñctus fol. 71. col. 2. vbi Portol.*) Defen-
ſionis enim cauſa privilegiata eſt. Publicæ † 25
ſiquidem intereſt, ignorantē etiā omneſ de-
fendi, *ex l. ſerui 33. §. publicè, ff. de proc. V ue-
ſemb. vbi ſup. lit. F. ne abſentis indefenſi ius
adimatur, d. l. 1. ff. de negotijſ geſt. ¶ ex l. 1. §.
ſin. ff. quod cuiuſq; vniuerſitatis, V ueſemb. vbi
prox lit. G. d. §. 1. inſt. de oblig. quæ ex quaſi con-
trac.* Et in hoc etiā ius ciuile, naturale ius imi-
tatur: nam ſicut quilibet natura permitente,
poſteſt extraneum inuaſſum abſq; ipſius man-
dato & deprecatione, naturali defenſione aſi-
ſtere, & pro ea agreſorē impunè occidere, *ut
infr. latè lib. 5. q. 1. dixi*; ita ſimiliter abſq; man-
dato poſteſt abſentem ac ignorantem ciuili-
ter conuentum, ciuilit̄er etiā defendere.

Tutoꝝ

- 26 Tutores † etiam, qui eis qui propter ætatem se defendere non possunt dantur, ex §. 1. *instit. de tutelis*, vbi Minsinger. Pichar. & institutistæ omnes, l. 1. ff. eod. (quod i naturali ratione conueniens, §. *impuberes*, tit. *instit. de Atiliano tutore*, vbi Pichardus num. 1. cum Cicerone, *de officys lib. 1. §. l. 1. ff. de minoribus*) defensores recta ratione dicuntur, d. l. 1. ibi *quasi tutores atq; defensores*, §. *tutores instit. eod tit.* vbi Minsinger. & Pichar. num. 10. Livi. lib. 1. Cicero. *de oratio*. Nam tutela, idē est quod defensio, Calepinus verbo *tutella*, sicut æditui, qui ædes tuentur communi omnium voto intelliguntur, d. l. 1. §. *est autem*, vers. itaq; Aulos Gelius *noctium aticar. lib. 1 2*
- 27 cap. 10. Nullum enim † absq; defensione aut defensore, ius esse voluit: Ideoq; sententiam contra pupillum indefensum prolatam, ipso iure nullam esse, declarauit, *text. in l. cum §. minores 4. C. si aduers. rem iudic.* Anton. Thefaurus *decis. 99. num. 21.* Rolan. a Valle, *conf. 72. num. 30. vol. 3.* Idem de sententia prolata in pupillum legitimo administratore carentem, Roland. a Valle, *conf. 85. num. 27. vol. 2.*
- 28 acta etiam omnia † contra inauditam, absen-

sentem, (& sic indefensam partem) facta, nulla esse protulit, l. 1. l. ea qua 7. C. quomodo § quando iudex, l. de unoquoque 47. ff. de re iudicata, can. caveant, can. omnia, can. absens 3. q. 9. Bald. in l. 1. num. 7. § d. l. ea qua in princ. Osual. ad Donel. lib. 21. comen. c. 5. lit. R. Aegidius Bosius, in praxi tit. de favoribus defensionis num. 8. Sebastian. Vantius de nullit. tit. de modo videndi processum num. 6. in princ. dixi in schol. ad Comandam claus. 26. nu. 49. 51. § 52. Roland. a Valle cons. 68. num. 11. § 13. volum. 2. Nam vt Seneca in Traged. qua Medea inscribitur.

*Qui statuit aliquid parte inaudita altera,
Æquum licet statuerit, haud æquus fuit.*

Tercul. in apologet. aduersus gentes lib. 1. c. 1. Quid (inquit) acperit legibus in suo Regno dominantibus, si audiat an hoc magis gloriabitur potestas eorum, quo etiam auditam damnabunt veritatem? Cæterum in auditam si damnent, præter inuidiam iniquitatis, etiam suspicionem merebuntur alicuius conscientia, nolentes audire quo, auditum damnare non possent.

Hinc ratio † quare furioso sententia dici 29
nequeat, l. furioso 9. ff. de re iudicata; quia ab-
sen-

sentis loco habetur, l. ubi 124. §. furiosus, ff. de reg. iuris, cum alijs iuribus a me adductis in schol. ad Comandam, claus. 5. num. 4. Donel. lib. 17. coment. c. 6. & ibi Osual. lit. F. Interest enim partem absentem non esse; quia vel dicere potest quod iudicem moueat, vel presentia & conspectu, iudicem malè conscium ab iniquitate deterrere, sic Donel. Enucleatus ubi prox. lit. E. accedat Sarmiento, lib. 2. selectar. interpret. cap. 14. num. 7 natura (inquit) docemur, ut nō nisi re cognita, & parte audita iudicetur: Quid quod nec diabolo si iudicio versari posset, inuocatum ac inauditum damnare fas foret, Vantius de nullit. ex defectu citatio. num. 3. Sigismundus Scacia de iudicijs causar. civil. cap. 88. num. 2. Deus
 30 insuper † optimus maximus, necessitatē defensionis nobis ostendit; qui ut sumè iustus, bonus, & misericors; defensione Adamo priuare noluit: Sed eo vocato & audito, in eum sententiam protulit, Genes. cap. 3. ¶ Defenditur siquidem quis, quando ut reus petitionibus, siue positionibus, ad elidendam agentis intentionem respondit. At verò interueniēte procuratore siue defensore; tunc † de-
 31 fen-

fendere, est iudicium rei nomine suscipere & eandem vicem obire, quam reus subiturus est; hoc est, id facere quod dominus in litem faceret, l. sed & re, 35. §. defendere, ff. de procur. l. rectè 63. ff. de iudicijs, l. filiusfamilias 8. in prin. l. minor 51. ff. eod. tit. de procurat. Defensores t̄ autem, alij necessarij sunt; alij vero spontanei: Nam quidam necessariò defendere coguntur; quidam autem voluntariè, & vltro ad amici causam propugnandam accedunt, l. tutori 20. C. de negotijs gestis, l. liberto 32. §. litem, ff. eod. Onus suscepti officij, necessitatem pupillos, furiosos, & similes personas defendendi, imponit tutoribus atq; curatoribus, d. l. tutori, ubi glos. verb. muneris, l. ait prator, §. curator, & §. hac actione ubi etiam glos. ff. de negotijs gestis, Donel. Enucleatus, lib. 18. comen. c. 13. lit. C. & c. 9. in prin. Coguntur etiam necessariò defendere, ij qui alie no nomine agunt, l. seruum quoq; 33. §. ait prator, & §. equũ, ff. de procurator. quippe sicut excusationē habere nequit domin⁹ principalis agens, vt se defendere cogatur; ita nec procurator; qui t̄ etsi quādoq; volūtarius fuerit, tamē si postquā vt procurator egit, recōuēt⁹;

32

33

necessarius defensor erit, Osual. ad Donel.
lib. 18. coment. cap. 12. lit. A. prosequitur mi-
rificè hoc, Vuesembec. *d. tit. de procurat. n. 12.*
per totum, cui lectores recurrant: Nam no-
ster principalis tractatus, non de ciuili iudi-
tiaria; sed de naturali manuali defensione est
prædicator & assertor, de illa infra, *lib. 2. q. 1.*

Et lib. 4. quest. 4. iuncto lib. 5. quest. 4.

Ideoque ad alia transea-
mus.

LIBER

LIBER SECVNDVS.

Quæsitum I.

Defensio quibus, & contra quos competat?

RECOPILLATIO.

*Vita praciiosior, ac stimabilior est rebus emni-
bus temporalibus, num. 1.*

*Vita licet nobis cum cæteris animantibus com-
munis sit, charior tamen est homini, nu. 2.*

Defensionis priuilegium nulli denegatur, nu. 3.

Defensio, & diabolo quoq; competit, num. 4.

Vis priuata cuiq; ad defensionem competit, n. 5.

*Et contra quemlibet etiam Ecclesiasticum,
atq; metu irregularitatis, ibidem.*

*Etiam contra Episcopum, Archiepiscopũ, Car-
dinalem, Imperatorem, & Pontificem, ibi.*

*Subdito contra Abbatem competit defensio si
quid non iure facere tentet, num. 6.*

Filio quoq; contra patrem competit, ibid.

*Subdito, contra magistratum, defensio compe-
tit, & vim vi repellere potest, nu. 7.*

Intellige tamen, sub distinctione ut, ibid § n.
16. cum seq.

Officiali iniuste, § de facto aliquid exequenti, de facto resisti potest, num. 8.

Intellige tamen ut, ibidem.

Et in hoc Regno etiam procedit, num. 9.

Officiali resisti potest, quando grauamen inferendum notorie iniustum est, num. 10.

Officiali uolenti delinquentem extrahere à domo infantionis, in casu à foro non permissio, impunè resisti potest, num. 11.

Idem si firmam non obtemperet in casu quo arctat, num. 13.

Libertates defendi possunt, etiam contra quoscumq; resistendo, num. 12.

Defensio competit contra quemlibet superiorem iniuste vim inferentem, num. 14.

Occidere an impune quis possit, Principem vel Papam iniuste aliquem inuadentem, pro uita propria defensione, num 15.

Defensio subditis contra superiores competens, quomodo exercenda sit, num. 16. § seq.

Defensio qua competat filio, seruo, aut discipulo cōtra suos superiores, quādo nō occidere; sed percutere aut flagellare, eos tētant, n. 17

Vxori erga maritum qua defensio competat, 18.

Vxor an sub viri sit potestate, & quo modo, ibidem. § num. 19.

Maritus an ius uxorem castigandi, aut verberandi habeat, num. 20. § 21.

Defensio non competit contra priuatum iuste vim inferentem, num. 22.

Bannitus, impunè se defendere an possit, num. 23. § seq. § num. 32.

Bannitus secundum iuris communis dispositionem impunè occidi non potest, num. 24.

Defensionis facultas nemini est deneganda, 25.

Defensio necessaria à statuto tolli nō potest, ibi.

Defensio licet permessa, & iuris naturalis sit.

Tamen offensio ordinata ad defensionem, aliquo in casu est punibilis, num. 27.

Defendere se impunè nō potest delinquens quē iudex aut ministri insecuntur vt capiāt, 28

Etiā si in eū arcubusū exhonerare nitātur, ibi.

Defendere se tamen potest aut fugiendo, aut absq; corporali ministrorum damno, ibid.

Pœnarum inflicctio naturalis est non minus, ac defensio, num. 29.

Promotor rixæ, etsi se defendēdo occidat promotum, tenetur de homicidio, n. 30. § 31.

Ban-

Bannita mulier, licitè potest aggressorem volentem eam adulterare, occidere, num. 33.

Bannitus pater, an impunè à filio occidatur stãte statuto vt possit bannitus impunè occidi, num. 34. § seq.

Bartolus iurisprudentiæ oculus est, num. 37.

A Nimantibus omnibus, durationem incolumemq; vitã, natura dictãte, sumope re placere compertum est. Et quanto plus huiusce rei cognitionem habent, tanto amplius illius conseruationem magni pendunt. Quid

1. † mirum cum bonorum omnium temporarium, primum, maximumq; sit vita, vt aiebat Dominicus Soto, *tract. de iust. § iur. lib. 5. in probem. ad finem.* At cum hominibus inuitis frequenter iniuriæ fiant; contra inferentium petulentias, defensionem ad eas euadendas, vim passis natura concessit. Igitur defensionem omnibus competere fatendum est, foresq; illius, tam rationalibus, quã brutis adpertas esse, recta ratione credem⁹, eo † quod

2. vita nobis cum cæteris animantibus cõmunis sit, Domin. Soto, *d. lib. 1. q. 1. art. 1.* Brutis siquidem defensionem à natura competere,

ex-

experimēto docemur; de quibus Marc. Tul. Cicero loquens, *lib. 1. de officijs*, hæc protulit. Principio omni generi animalium est a natura tributum, vt se, vitam, corpusq; tueantur, declinentq; ea quæ nocitura videantur, omniaq; quæ sunt ad vitam necessaria, inquirent, & parent, vt pastum, vt latibula, vt alia eiusdem generis, Refert Anton. Fauer, *in iurispruden. papin. titul. 2. princ. 4.* Minsinger. *in prin. institut. de iure naturali numer. 2.* Si vitæ charitas tanto affatu à brutis suscipitur; quanto potiori ab hominibus? Ita certè quò stimabilius præciosiorq; est hæc, illorum vita.

Illud enim † potissimum defensionis privilegium, vt nulli denegetur, *l. vnus 18. §. cognitorum, ff. de questio, l. defensionis 7.* vbi Bart. *C. de iure Fisci, lib. 10. cap. cum inter extra de exceptio.* Ramirez *tract. de lege Regia, §. 20. num. 84. ad finem, §. num. 85. versic.* si ergo: Nedum Clerico; verum nec Monacho (diuersus tamen defensionis vsus Clericorum, ac laycorum, vt *infra lib. 3. quest. 2.*) bannito, excommunicato ve, etiam in iudiciali, *cap. cum inter 5. extra de exceptio.* vbi
Abbas

- Abbas Panormitan. Osuald. ad Donel. libr. 22. coment. cap. 1. lit. E. ex Andre. Gail. de pace public. lib. 2. cap. 12. numer. 19. § sequen. idem Osual. lib. 28. comen. c. 6. lit. H. & ex Iacob. de Aren. Bar. in l. cum mulier nu. 4. ff. soluto matrim. Alderan. Mascard. de statutorum interpret. conclus. 1. num. 210. in fine, § 215.
- 4 Quin t̄ immo, & diabolo competit, Cardin. Tuschus. pract. conclus. lit. D. conclus. 129. nu. 23. Et etiam, si litigaret, haud defensio ei esset deneganda, Vantius de nullit. ex defectu citatio. num. 3. ex Rota decis. 364. cum iura, § 201. licet in causa, in no. Vuesembec. cons. 43. num. 177. Osual. ad Donel. d. lib. 22. c. 1. lit. E. versic. immo, Abbas in c. cum contingat, n. 27.
- 5 de foro compet. Vis t̄ enim priuata, cuiq; ad defensionem competit, Donel. Eucleatus, lib. 17. comen. c. 2. lit. C. dixi in scholijs ad Commandam, claus. 25. num. 18. Carolus de Graffis, tract. de effectibus Cleric. effect. 9. num. 240. & contra quemlibet, Io. Bolognetus, in l. ut vim nu. 20. § 21. ff. de iust. § iure; vt layco contra Ecclesiasticum, absq; eo quod incurrat irregularitatem, nec incidat in can. si quis suadente diabolo, vt infra hoc lib. q. 4. Mascardus,

cardus, ubi supr. prox. num. 215. Contra Episcopum, Archiepiscopum, Cardinalem, Imperatorem, & Pontificem; intelligas vt Tusch. pract. conclus. lit. D. conclus. 131. in prin. (De Pontifice & Imperatore, infr. prox. § lib. 4. q. 1. § 4.) Seruo cōtra dominum; vassallo etiam contra dominum suum; discipulo contra magistrum; vxori contra maritum, si quidquam à iure non permissum, vel ultra iuris debitum facere atenter, Alderan. Mascardus de stat. interpret. conclus. 1. nu. 210. Nec † minus contra Prælatum Abbatem ve, si contra subditum aut Monachum, quidquam ad officium suum iure vel constitutione modificatum non pertinens, attentare instet. Multò plus in his quæ mora admissa periculum ingerunt: vt potè, si à superiore subditus inuasus, vt subito occideretur. Contra patrem quoque aliquid in filium agentem (etiam patris potestati subiectum) si sibi ex patriæ potestatis iure concessa, excedit: Maximè hoc, si contra filiū egerit emancipatum; hæc sunt Siluestri, in sum. verbo bellum 2. num. 7. Leonard. Lessius de iust. § iur. lib. 2. c. 9. dub. 8. nu. 14. in fine. †

G

gistra-

gistratum defensio competit, & vim vi re-
pellere possumus, Iul. Clar. in pract. crim. §.
homicidium num. 33. vers. in inferioribus, ex
Riminaldo cons. 44: Tuschus pract. conclus.
lit. D. conclus. 13 i. nu. 2. Silvester d. verbo bel-
lum num. 7.

Contrarium tenet Acurf. in d. l. vt vim, ff.
de iust. & iur. vbi vim vel iniuriam à magi-
stratu illatam, patiendam asserit. Sed hoc in-
telligi potest, quando subditus positus non
est in discrimine vitæ; illud verò, quando
mortis periculum inminet. Vel aliàs. Aut
vim mihi infert vt iudex, aut vt priuata per-
sona: Hoc casu, credo cuilibet defensionē cō-
cessam esse, sicut contra quemlibet priuatum
inuassorem, Iul. Clarus, in pract. crim. quest.
29. num. 2. vers. aut procedit: At verò quando
vt iudex vim facit, tunc licet regula sit, quod
8. † officiali iniustè, & de facto aliquid facien-
ti, de facto possit ei resisti (maxime si extra
suum officium, quia tunc priuata reputatur
persona) Ioan. Platea in l. prohibitum num. 4.
C. de iure Fisci, lib. 10. §. in l. deuotum nu. 2.
C. de metatis lib. 12. Decius, in d. l. vt vim. nu.
24. Plaça de delictis, lib. 1. c. 28. num. 9. Quam
esse

esse frequentiore[m] Doctorum sententiã, as-
ferit. Tamen adhuc distinguendum arbitror:
aut damnum inferendum est irreparabile, vt
si me torquere, percutere, maxillatam ve in-
ferre, aut aliã iudex atentet: Tunc, impunè
resisti potest, Iacobus Menochius, *de recup.
possess. remed. 1. num. 282.* Si verò est repara-
bile, tunc non licet resistere per viam facti,
sed per viam iuris, Decius *vbi proxime nu. 24.
§ 25. Platea dictis proxime locis, Iul. Clar. d.
q. 29. num. 2.* Videndus etiam Abbas, *in cap.
si quando de offic. iud. delegati, Peguera, decis.
crim. 78. num. 23. par. 1.* notat Osual. ad Do-
nel. *lib. 17. comen. c. 2. lit. D. in fine.* Quæ † di-
stinctio & in hoc Regno procedit. Quando
enim factum iudicis, cui resistitur, per iuris
remedium reparari potest; tunc nullatenus iu-
dici resistere fas erit. Ita fuisse pronuntiatum
in Regia Audien. criminali, *in processu euoca-
tionis per horrescientiã, Emanuelis Tarabuste,
die. 31. Martij 1588.* actuario Ioanne Escar-
tin, & antea in Curia Domini Iustitiæ Ara-
gonum, *in processu procuratoris fiscalis, §
Ioannis de Nogueras portarij Communitatis
Daroca, contra Nicolaum Roio, & alios, 19.*

Octobris 1554. Refert Portol. ad Molin. in
verbo resistentia num 41.

- 10 Sed hæc regula † limitationē recipit, quā
 do factum iudicis, vel grauamē inferendum
 notorie iniustum est; tunc enim, etsi per iuris
 remedium reparari possit, impunè tamen ei
 resistitur, Decius in *d.l. ut vim num. 26.* Nam
 (vt asserit) cum notoria iniustitia adest, rece
 ditur à regulis iuris communis.
- 11 Et hinc in hoc Regno † receptū est, quod
 officiali volenti delinquētem à domibus in
 fantionis extrahere, in casibus à foro non cō
 cessis; potest ei armis resisti, *obs. fin. tit. de sa
 crosanctis Ecclesijs*, Molin. *verbo resistentia*,
fol. 287. col. 2. in fine, vbi Portoles *num. 35.* &
verbo infantio, vers. ¶ circa prædicta, fol. 173
col. 3. vbi Portoles *nu. 17.* † Libertates enim
 & priuilegia, defendenda sunt, non solum
 contra officiales eis resistendo, vt Molin. *ver
 bo libertates, fol. 207. col. 4.* vbi Portoles, &
verbo resistentia n. 36. Sed contra Principem
 etiam defendi possunt, *Bal. in cap. 2. de pace te
 nenda inter subditos*, Molin. *d. verbo libertates.*
 Idem erit si aliquem pro debito ciuili ab do
 mo eius extrahere tētet in casibus prohibitis
 (de

(de quibus in scholijs ad Comādā dixi, *claus.*
30. n. 43. *¶ seq.*) Nam tūc officiali resisti po-
test, Portoles, *d. verb. resistentia n. 45. ubi n. 46*
prosequitur in officiali firmam non obtem-
peranti procedere: huic † enim armis resi- 13
sti potest, si firmam in casu quo arctat non
obtemperet, idem Portoles verbo *firma. n. 105*
iuri quidem consonū, ex Decio *in d. l. ut vim*
n. 27. refert idem Portoles, *d. verbo resistentia*
post. n. 46. Vbi iudici aliquid exequi volenti,
appellatione interposita non obstante, violē-
ter resisti potest; cum ob vim inhibitionis à
iure interpositæ, iudex vt priuatus cēseatur.
Idē ergo in casu firmæ arctantis præsentationis,
Portoles *d. verbo firma. post n. 106.*

Sed quo † exhibimus redeuntes, generali- 14
ter omnibus competit defensio, contra supe-
riorem quemlibet iniustè vim inferentē, Sil-
uester, *in v. §. bellum 2. n. 7.* per tex. *in l. prohibi-*
bitum 9. C. de iure Fisci. Ad eò quidem verum
est, vt etiam Pontifici manifestam violentiā,
& iniustam vim inferenti, resisti possit per
modum defensionis intra terminos inculpa-
ræ tutelæ, ita ex P. Suar. *in defensione fidei lib.*
9. c. 6. n. 17. Ramirez *tract. de leg. Regia, §. 20.*
num.

15 *num. 84. in fine.* An autem † Papam vel Impēratorem licitè occidere quis possit pro vitæ propriæ defensione si fuerit inuasus; non est facile decidere. Et si enim *Plaça de delictis, lib. 1. cap. 28. post num. 7. vers. 3.* affirmatiuè teneat hoc esse constitutissimū inter vtriusque clas̄is literatos. Accedat *Alexan. Trentacinq; pract. resolutio. lib. 1. resolutio. 1. de defensione num. 5. in fine.* Iulius tamen Clarus (qui illum refert,) *in §. homicidium num. 23.* putat intelligendum cum grano salis; hoc est, si Papa vel Imperator contra omne ius, aliquem offendere tentent, neq; iste alio modo ab imminēti morte se saluare possit, neq; etiam fugiendo. Et adhuc (ait) si casus contingeret in practica, nescio an possit obtineri hæc opinio; de hoc latius, *infra lib. 4. q. 1. §. d. lib. 4. q. 4.*

16 Illud etiam † memoriæ dignum, quod resistendi ius supradictis competens, nempe filiis, seruis, Monachis, &c. Debet esse moderatum & per modum defensionis, nō autem offensionis considerabilis, si hoc præcisè nō expetat necessitas; vel nisi in tali essent vitæ discrimine constituti, quod aliàs difficilè esset

set

set saluos euadere posse. Tunc enim non dubito quin impunè possint, parentes, dominos, superiores ve occidere. Sed ne ad hunc casum perueniant, modis omnibus præcauendum, & pro viribus occurrendum conuenit. Fugere enim si quoquomodo possunt, prius tenentur: cum contra personas quibus reuerentiam debemus, illicita nobis sit defensio cum illorum offensione, si aliàs periculum subuertere ualemus. Igitur hoc casu fuga est præcissa, eiq; cunctis viribus insistendum Ioan. Bolognet. *in d. l. ut vim num. 93.* ex Baiardo ad Clarum, *in §. homicidium n. 94.* aliter à nece inuicem non esse credo.

Quid si † pater, dominus, aut magister, nō ¹⁷ occidere; sed mutilare, ferire, aut flagellare filios, seruos, mercenarios, ac discipulos attemptent; an iure his defensio competat? Prius videndum est an illis hoc facere liceat. Patri igitur, domino, vel magistro, haud licet filios, seruos, mercenarios, discipulos ve, nedū mutilare aut vulnerare; verum nec eos acriter, atrociterq; flagellis petere. Quod, quia de hoc doctè Pater Soto; ideo lectorem ad illum remittimus. *lib. 5. de iust. §. iure q. 2. art. 3.*
acce-

accedat Panormit. in cap. cum contingat n. 20.
 extra de foro compet. videndus Siluester in su-
 ma verbo vxor num. 3. nec omittendus Mo-
 lianus noſter, verbo famulus in fine. Et ibi Por-
 toles num. 41. vbi ex causa potest dominus fa-
 mulum in domo sua castigare. Notandus Bar.
 in d. ut vim num. 4. vbi, nec filio contra pa-
 trem, nec seruo contra dominum licita est
 defensio, quando ab eis licite verberantur &
 percutiuntur. Ergo si prædicti pater, domi-
 nus, aut magister, subditos sibi, vulnerare,
 mutilare, aut acriter atrociter, & cedere aten-
 tent, casibusq; prohibitis vltor insistent; cum
 vim iniustam inferant, & illicitè inuadant:
 non dubito quin reſisti intra terminos incul-
 patæ tutelæ, à filijs, seruis, famulis, ac discipu-
 lis, possint.

- 18 De vxore + erga maritum, quid dicendum?
 Intret Siluester, d. verbo vxor num. 3. cum Pa-
 normit. in d. cap. cum contingat, asserens, mari-
 tum nō habere in vxore potestatem ordina-
 riam, nec eam sub potestate, sicut pater filiū,
 Ego tamen credere possem, vxores sub viro-
 rum potestate esse, eiq; subiectas iuxta il-
 lud Apostoli, s. ad Ephesios, mulieres (asserit)
 viris

viris suis subdita sint sicut Domino, quoniam vir, caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiae: Sed sicut Ecclesia subiecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus. Petrus Apostolus Epist. 2. cap. 3. Similiter & mulieres (ait) subdita sint viris suis. Genes. cap. 3. vers. 16. sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tibi. Loquatur nunc Ioannes Ludouicus Viues de institutione foeminae Christianae lib. 2. c. 3. In quibus verbis (inquit) illud est animaduersione dignum, quod non solum viro ius, & dominium traditur in foeminam, sed vsus quoque possessionis, Apostolus Paulus, magister Christianae, hoc est diuinæ Sapientiae, mulierem dominari viro non permittit, sed subditam illi esse: Idque non vno in loco. Petri Apostolorum Principis hoc est editum: Mulieres subditae sint viris suis, sicut & sanctae mulieres sperantes in Domino. Sic Sarra obediebat Abrahae, Dominum eum vocans. Hieronymus ad hunc modum Caelantiae praecipit: Seruetur in primis viro auctoritas sua, totaque à te discat domus, quantum illi honoris debeat. Tu illum Dominum obsequio tuo, tu magnum illum tua hu-

militate demonstra: tanto ipsa honoratior futura, quantum illum amplius honoraueris. Caput enim (vt ait Apostolus) mulieris est vir. Nec aliunde magis reliquum corpus ornatur, quam ex capitis dignitate. Hæc ille. Prosequitur postea mirificè *à fol. 182.* vxorum obligationem viris suis obtemperandi, & in quibus: quod certè, vnà cum omni volumine, memoriæ tenendum esset, vt coniugum incolumem vitæ Societatem, prout in speculo conspicerent.

- 19 Sed † nec hæc mouent me, quin credam, viros non absolutam, sed æconomicam in vxores potestatem habere in iustis, & ad vitæ gubernationem pertinentibus, videndus omninò Andreas Tiraquel. *ad leges connubial. l. 8. glos. 1. p. 8. num. 8. & 9. cum seq.* Hoc significare videntur verba Apostoli *ad Colos. c. 3. & ad Ephes. c. 5. Mulieres (ait) subditæ esto te viris, sicut oportet in Domino.* Et iterum, *mulieres viris suis subditæ sint sicut Domino.* Diuina enim præcepta, iusta semper præcipiunt, *D. Ambros. lib. 5. Hexameron cap. 7. Non es (inquit) Dominus, sed maritus: non ancillam sortitus es, sed uxorem: gubernatorem te Deus*

voluit esse sexus inferioris, non prepotentem.

Igitur † maritus vxorem mutilare, ferire, 20
atrociterq; verberare non potest, Soto *ubi su*
pra d. q. 2. art. 2. vers. de marito, Panormit. *in*
d. cap. cum contingat num. 20. vers. idem de ma
rito, ex glos. in can. sicut alterius 7. q. 1. Silue-
ster *ubi prox.* non tamen esse negandum ma-
rito, ius vxorem verberandi, moderatè tamē
& magna existente causa, asserunt, Abbas &
Silvester *proxime citatis locis*, vbi & an mari-
tus eam includendi & ligandi potestatem ha-
beat. Quotiescunq; ergo maritus vxorem ca-
sibus prohibitis offendat; quid nī iustissimè
defensionē suscipiet? Nō enim ius offenden-
di, sed corrigendi, aut moderatè castigandi
competit viris. Prosequitur Soto *ubi prox.*
Verum † huiusmodi (inquit) vti iure, dede- 21
cus & nefas est, nisi grauissima ingruente ne-
cessitate. Sūt enim Barbari, qui vxoribus vt
mancipijs vtuntur, *vt i. politic.* Auctor est
Aristoteles. Cū enim duo sint in carne vna,
æqualitate quadam decet esse complexos, vi-
dendus omninò Andreas Tiraquel. doctissi-
mè rem peragens *ad leges connubial. l. 8 glos. 1*
p. 8. num. 10. & seq. Consulat eos Paulus ad

Colosens. c. 3. *Viri diligite uxores: & nolite amari esse ad illas.* Audiant inquā Apostolū ad *Ephes. c. 5.* Viri (inquit) debent diligere uxores suas, vt corpora sua. Qui suam vxorē diligit, se ipsum diligit. Nemo enim vnquam carnem suā odio habuit: Sed nutrit & fouet eam, sicut & Christus Ecclesiam: quia membra sumus corporis eius, de carne eius & de ossibus eius. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suā, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo & in Ecclesia. Veruntamen & vos singuli; vnusquisque vxorem suam sicut se ipsum diligit, vxor autem timeat virum suum. Hæc Apostolus.

22 Sed inceptum iter prosequentes; etsi supra dicta nostra † generalis conclusio, sic prolata sit vt omnibus defensio, & ius resistendi liceat: generaliter tamen limitatur. Si enim priuata persona, iustè vim inferat; cessat quidem defensionis permissio, *glossa in d. l. vt vim, 3. ff. de iust. & iure, Siluester in summa d. verbo bellum 2. num. 7. Bart. in d. l. vt vim, num. 3. & 4.*

Limitatur † etiam nostra conclusio in Ban-
nito qui ex forma statuti potest offendi. 23
Huic enim defensio aufertur. Et si se defen-
dendo aliquem occidat, immunis non erit:
immo puniendus & iterum ex banniendus,
sic Bar. in dict. l. ut vim num. 4. ff. de iust. &
iure.

Punctus tamen hic, ampliori eget decla-
ratione. Premito † ergo, quod secundum iu- 24
ris communis dispositionem, bannitus non
potest impunè occidi, ita firmat Iul. Clarus,
in §. homicidium nu. 43. Habet (inquit) hæc
conclusio maximam æquitatem, ut homines
ea ex causa inter se ipsos sæuiant. Sed quod
statuto permitente, bannitus possit impunè
occidi, & valeat statutum, tenet Bart. in l. om-
nes numer. 4. C. si contra ius, aliquos tradit
communem opinionem referens, Iul. Cla-
rus, ubi proxime post num. 43. Nunc ergo ad
punctum: An hoc † casu bannitus iure se 25
defendere possit? Etsi enim Bart. ubi proxi-
me id neget, cum asserat esse puniendum si
se defendēdo aliquē occidat. Tamen affirma-
tiua sentētia, viribus haud destituta videtur.
Defensio enim naturalis est. Facultas ergo se
defen-

defendendi, nemini deneganda, *d. l. facultas*
 vbi Bart. *num. 1. C. de iure Fisci*, nec bannito
 auferenda, ita ex Iacobo de Aren. idem Bart.
in l. cum mulier num. 4. ff. soluto matrim. Nec
 statutum quo disponitur, alicui se defendere
 non licere, viribus subsistet, quia defensio à
 iure naturali obuenit, ita Bar. *in d. l. facultas*
num. 2. Et in statuto disponente bannitum
 se defendere non posse, inquit Bartolus, *in d.*
l. cum mulier num. 6. certè non valet; quia leges
debent esse iustæ, & defensio est iuris naturalis,
quòd non potest tolli. Defensionem enim ne-
 cessariam, à statuto tolli non posse, videtur
 Bartulo *vbi proxime.* Ergo cum ob vitæ con-
 seruationem necessaria defensio; bannitum
 ea vti posse, iustum esse quoq; videtur.

Nec hæc mihi animum mouent, quin su-
 26 pra adducta † Bartoli sententia verissima mi-
 hi videatur: quare vnica conclusione ad se-
 uero; bannitum (quem ex dispositione statu-
 ti, quilibet impunè offendere potest) si se de-
 fendendo occidat aliquem, puniendum esse
 poena commensurata delicto: adsiat Ioan.
 Bolognet. *in d. l. ut vim ff. de iust. & iur. nu.*
 15. *cum seq.* reprehendens eos qui distinctio-
 nem

nem à Baiardo relatum adferunt, in §. homicidium num. 283. accedat communem proferens opinionem Iul. Clar. d. §. homicidium n. 62. Licet illi hæc opinio videatur dura: ob quod se non punire bannicum illum saltim pœna mortis, asserit. Cuius misericordiam in hac parte laudo.

Hancq; sententiam deinceps prosequendo, non obstat quod defensio quia iuris naturalis, nequeat renuntiari. Nam ultra quod de hoc latius infra; nunc respōdeo, quod ²⁷ et si defensio sit à iure naturali proueniens & tolli nequeat: offensio tamen ordinata ad defensionem, quæ ab omni iure in casu iusto approbata & impuniabilis erat; nunc est prohibita & punienda. Defensio enim etiam alterius nece, tunc permessa, quādo iustus casus defensionis adest. At verò quando iustè offensio infertur; tunc, cum defensio cum alterius damno non sit iusta, si fiat, punienda proculdubio erit. Non minus ac si quando iudex criminalem sententiam exequi iubet, condemnatus vt se liberet, executorem occidat: quis tunc dubitabit defensionem illam à condemnato factam, improbatam ac iniustam

stam esse? Immo rigore nimio puniendam,
 de hoc aliqua *infr. q. 3.* Martinus Nauarro *in*
2. p. decret. cap. 15. de quinto precepto decalogi
num. 8. Vbi etiam peccare illum interfector-
 28 rem tenet. Idem de † latrone, aut alio male-
 factore, quem iudex vt capiat insequitur,
 etiam cum illa voce, *ò muerto, ò preso*: Nec
 offendendo se defendere potest à ministris
 cum persequentibus, etiam in eum exhonc-
 rare arcubusum nitentibus, nisi reus crimi-
 nis existat. Indulgetur enim naturali defen-
 sioni in hac parte, vt reus fugere possit, aut
 aliàs sine corporali alterius damno se defen-
 dat; non autem vsq; ad resistentiam vel im-
 pugnationem extenditur, nisi resistens mor-
 taliter peccet, & similiter auxiliantes, Silue-
 ster *in suma verbo fugere nu. 2. in fine.*

29 Etsi enim † defensio naturalis sit; poenarū
 tamen inflictio cōtra facinorosos homines,
 non minus naturalis est, & diuina, Vuësem-
 bec. *in paratil. tit. de iust. & iure num. 15. in fi-*
ne. Et alioqui (ait) lex diuina & naturæ, son-
 tes naturas vult destrui, vt infontes conser-
 uētur. Pater Dominicus Soto, *d. lib. 5. de iust.*
& iure q. 1. artic. 2. circa medium: Tam natu-
 rale

rale est (inquit) vt nocentes homines, & in rempublicam pestilentes rescindantur, quam quod non occidantur innocentes. Igitur cum æ due leges naturales vigeant, illa defensionis lex quæ ad particularem commodum respicit, cædere debet huic, quæ ad hominum conseruationem, & ad vniuersalem omnium tranquillitatem spectat.

Et hinc credo quod t̄ promotor vel qui aliquem inuadit, si dum ab altero resistitus est, cum interfecerit; tenetur de homicidio, & ad mortem esset condemnandus, *l. quoniã multa, facinora 6. C. ad leg. Jul. de vi publica*, ita receptum esse ait Roland. a Valle, *conf. 63. n. 3. vol. 2. Card. Tusc. pract. conc. lit. D. conf. 129. n. 9. tradit Jul. Clar. d. §. homicidium n. 29. in fin.* (Licet apud nos hodie non seruari teneat, consonat *Osaf decis. Peda. 104. n. 4.* qui pœnã extraordinariã tradit, reo dādā esse) nã & si posset interfecto dicere, illud ad suã naturalem defensionem fecisse ne occideretur, nihil obstat: Siquidem cum ipse inuasor fuisset, alius, iustè se deffendēdo offēdebat: cōtra quã offensionē, agresor se deffendēdo, iustè offēdere nō poterat; sed liberum erat
I fu-

31 fugere, aut aliàs absque alterius offensione se
 d. ffendere, cū inuasor extitisset. Quod t̄ hic
 deffensionis priuilegio nō gaudeat, testificetur
 Baiard. ad Clar. in d. §. fin. num. 78. Adde
 (inquit) quod ille, qui priuò prouocasset ad
 verba iniuriōssa, licet postea rixando pone-
 retur in discrimine vitæ, si interficeret, non
 gauderet priuilegio necessariæ deffensionis;
 quia ipse causa fuit mali, & possuit semetip-
 sum in necessitate, & per præsumptionem iu-
 ris non videtur interficere ad sui necessariam
 deffensionem, l. quoniam multa facinora, C.
 ad leg. Iuli. de vi, & Bald. in conf. 143. num. 1.
 vol. 1. & Bolognet. in l. ut vim nu. 94. § 95.
 circa fin. ff. de iust. § iur. accedat Tusc. pract.
 conf. lit. D. conf. 129. num. 10.

32 Ergo bannitus se deffendēdo, agresorem
 impunè offendere non poterit: quia huius
 inuasio legitima est; & quando vis t̄ iustè
 infertur (etiam à priuato, ut diximus) cesat
 deffensionis permissio, glos. in d. l. ut vim, vbi
 etiam Bart. num. 3. § 4. ibi: Nam vbi est iu-
 sta offensio, ibi reprobata est deffensio, P. Soto
 de iust. § iur. lib. 5. q. 1. art. 7. prope fin. Si ergo
 (ait) ille iustè contra me pugnat, nō possum
 ego

ego iustè, me deffendere Navar. d. c. p. 15. n. 8.
interminis banniti, Layman tract. theol. mor.
lib. 3. de iust. & iure sect. 5. tract. 3. p. 3. cap. 2.
num. 3. ex Azor tom. 3. lib. 2. cap. 1. quæst. 11.
& alijs, vide supr. vers. nec hac mihi. Ex quo
à contrario sensu desumitur mulierē † ban- 33
nitam, licitè posse agresorem volentem eam
adulterare, offendere, & vim vi repellere:
Nam & si ex vi statuti, cuilibet licitum sit
mulierem bannitam offendere, non tamen
poterit eam impunè adulterare Bald. in l. fin.
post nu. 4. C. si aduersus ius, ita ex tex. in auth.
de lenonibus, §. 1. tenet Baiardus ubi supr. nu.
225. & amphiat, etiam si maritus esset banni-
tus, Gigas de pensio. q. 18. num. 2. referens De-
cium in cap. qua in Ecclesiarum n. 15. de con-
stit. asserentem, Baldi opinionem communi-
ter aprobatam esse: licet contrarium (scditer
tamen & minus Christianè) teneat Nellus
de bannitis in 2. part. 2. temporis q. 46 displi-
cet Iulio Claro, in d. §. homicidium num. 46.
vbi facimus hoc commitentem, (asserit) nō
esse impunitum relinquendum.

Adijciamus etiam alium cassum, & sic re-
gula nostra firma maneat, quod vbi iusta est

34 offensio, ibi reprobata est defensio. Pater † bannitus, an à filio possit impune occidi stāte dicto statuto? Quod possit, tenet Bar. in l. adulterium, §. liberto, ff. ad leg. Jul. de adulter. quia sic fuisse respōsum à quodam Colegio, Tuderti, consultato. Et similiter pronuntiatum esse per Colegio Perusinum, refert Angel. de maleficijs verbo, §. ex intervallo nu. 18. communem hanc esse opinionem ex Marsil. & alijs, refert Clarus, in d. §. homicidium n. 4. quia cum bannitus, huius statuti virtute, patriæ hostis censeatur effectus, potest à filio occidi; fundantur in l. minime 35. ff. de religios. §. sumpti. funerum.

35 Contrariam sequitur † & defendit ex Dino & alijs, Iacobus Menoch. de arbitr. iud. quest. 90. numer. 43. veriorem & tutiorem tenet, contrariaque diluit. Capola & ab eo relati consil. crimin. 5. numer. 26. hanc opinionem secutam esse ab Alber. de Rosa. tradit Augustin. Ariminens. in notis ad Angelum de maleficijs ubi supr. post num. 18. Adiubent tradita à Tiraquel. de pœnis temperandis causa 20. numer. 6. Foller. in præct. censu. vers. Nicolaus Episcopus nu. 148. cum seq.

seq. relatus à Baiardo ubi supra numer. 228.

Notemus nunc verba textus, in dict. l. *minime*. Quod si filius patrem, aut pater filium occidisset sine scelere, etiam premio afficiendum omnes constituerunt. Tunc locum sibi vindicabit textus ille, quando pater hostis, ac patriæ impugnatör, arma in eam inferens, factus est. Tunc enim eam & se filius defendendo, non solum iustè patrem occidit (quia sine scelere) verum etiam premio afficiendum omnes constituerunt. Iustè quidem: cum affectum paternum publicæ utilitati postposuit. Necessarium enim est (vt patris necis filio non imputetur) illam defensionem interuenisse; Acurf. ad dict. l. *minime* verbo, *sine scelere*; ait, *se defendendo*, aliàs teneretur lege Pompeia de parricidijs; Foller. in pract. ubi supra per Baiardum dict. numer. 228.

Quid facit † quod virtute talis statuti, pater hostis patriæ censeatur, & pro tali habitus? Nihil certè. Haud animum mouent vt filio impunita esse debeat patris necis: nā vt Clarus ubi proximè; id enim (ait) est propter fictionem, quæ in re tam enormi non debet veri-

veritatem patriæ potestatis adumbrare. Licet enim pater sit bannitus, non tamen desinit esse pater, neq; iura naturalia amittit: propterea ego (ita clarus) tali filio patrem occidendi, censerem caput amputandum. Transgredere enim hoc casu naturæ limites. Magnum quidem scelus patretur; ita ut nec filij nomen mereri posset: quin immo de legitimo huius, valdè dubitandum esset, ni vxoris responderet honor.

37 Nonne ex dictis, Tuderti & Perusini Collegiorū consilia supra relata impugnari possunt? Quid ni. Maxime † cum Bartolus iuris nostræ prudentiæ oculus, *in d. l. minime*, nullam legem illorum opinioni assistentem inueniat. Siquidem asserit, *quod filius possit impunè patrem occidere, nescio per quæ iura*. Igitur pater bannitus iustè se defendere potest contra filium inuadentem, etiam impunè eum interficiendo. Sufficient hęc, nostræ supradictæ regulæ; cum ad harum instar, cæteræ quoq; limitationes intelligi valeant.

Quæsitum II.

Defendere se, quo casu licitè possint ij contra quos Bellum infertur.

RECOPILLATIO.

Bella iusta qua sint, & qua requisitis indigeant, num. 1.

Belli gerendi auctoritas in supremo Principe tantum residet, & in Republica superiorem non recognoscente, ibidem, & num. 2.

Hy siquidem sibi ipsi, hoc casu, ius dicere possunt, num. 3.

Rex noster qui nullum recognoscit superiorem, & Princeps supremus est, hoc iure utitur, num. 4.

Rex Francia cum recognoscat alium in superiorem hac facultate uti non potest de iure, licet de facto utatur, num. 5. & seq.

Respublica superiorem non recognoscens, cum supremi Principis locum obtineat, bella iudicare potest, num. 6.

In Aragonia est casus in quo absq; Principis licen-

- licentia, Regnum potest arma sumere, n. 7.
 Bellum iustum ut sit, sufficiens & legitima
 causa adesse debet, num. 8.
 Quae sint iusta causa, num. 9.
 Bellum quotiescunq; à Principe geritur pro
 Christianae Religionis defensione absolute,
 credat se victoriã reportaturũ, n. 10. § 11
 Milites quo animo pugnare debeant, num. 12.
 Bella, quae incommoditates adferant, num. 13.
 Bella excusare sapientis est, etiam si magna ad-
 sint bella gerendi causa, num. 14.
 Marciani Imperatoris pigritia in mouendo
 bello, ibid.
 Bella plura sunt iusta, sed non omnia omni-
 no necessaria, num. 15.
 Bella facile suscipiuntur sed agerrime desi-
 nunt, ibid.
 Respublica beatae sunt, quae longo tempore in
 pace viuunt, ibid.
 Bellum ut iustum sit, necesse est etiam ut finis
 sit rectus, & belli intentio aequa, num. 16.
 Belli iusta causa est, si Princeps debellet ut ex
 bello pax populi queratur, num. 17.
 Bellum quando exercetur, requiritur quoq; ut
 a quo modo fiat, ac eo minori damno quo fie-

ri possit, absq; innocentiz prauidicio, n. 18.

In bello, uti insidys licet, ibid.

Differentia quando bellum est iniustum ex defectu primi vel secundi requisiti comuniter traditi; an vero, ex aliorum defectu, n. 19.

¶ Jj contra quos bellum iuste inferitur, iniuste se defendunt: ¶ nisi sufficientem offerant satisfactionem, cadum ¶ damnorum omnium rei iudicabuntur, num. 20.

Bellum iuste inferri non potest sufficientem satisfactionem offerentibus, nisi inferens illud illicitè, ac contra charitatem ¶ iustitiam decertet, ibid.

¶ Intellige tamen ut, num. 21.

Ratio quare is cui sufficiens offertur satisfactio, eam recipere teneatur, num. 22.

In bello de cuius iustitia dubitatur, vel constat iniustum esse; an vasalli vel milites licitè interueniant, num. 23. ¶ seq.

Princeps potest vasallis suis precipue ut arma sumant, num. 24.

Vasallus incertus de belli iustitia, tenetur militare, si à Principe iussum fuerit, num. 25.

Quid in extraneo milite, ibid.

Extende ¶ amplia, num. 26.

Bellum potest esse iustum formaliter ex utraq;
parte, aut ex altera materialiter & forma-
liter; ex altera verò formaliter tantum, 27
In bello notoriè iniusto an licitum sit dimicare,
num. 28.

Diferentia inter extraneum & vasallum, 29.
Vasallus dimicare coactus in bello notoriè iniu-
sto quomodo se gerere debeat, ibid.

Milles extraneus sponte dimicans in bello no-
torie iniusto, se defendere non potest, et si in
discrimine vitæ positus sit ab aduersario,
absq; peccato, num. 30.

A Diciamus nunc aliqua de violentijs &
agresionibus quæ belli occasione fiunt,
vt rectè sciatur, qui diuino ac humano iure
assistente, iustè se defendant & tueantur, ac
per consequens qui nequam & iniustè bella
inferant. Bella t̄ igitur vt iusta sint, quatuor
requisitis indigent; quos sigillatim adduce-
mus vt quæsitæ resolutio facilius pateat.

Primum est, auctoritas legitima; quæ in
supremo tantum Principe residet, ac in Re-
publica superiorem nō recognoscente, Di-
uus Thomas 2. 2. q. 40. artic. 1. Silvester in su-

ma verbo bellum 1. num. 2. ex can. 1. 23. q. 2. &
can. 2. vers. cum ergo, Hostiens. in summa tit. de
iregua & pace, Innoc. in cap. olim el 1. de re-
stit. spoliat. per Azpelcuetam Nauarro in ru-
br. de iuditijs num. 104. Pater Dominicus So-
to, de iust. & iur. lib. 5. q. 3. art. 5. in respons. ad
argumen. R. P. F. Ioannes Marquez, in suo Gu-
bernatore Christiano, lib. 3. cap. 35. §. 3. vers. la
autoridad. Antonius Roscius Perpinianensis,
lib. 2. memorabilium c. 8. num. 47. (vbi cum an-
tecedentibus & subsequentibus numeris, me-
morabilia de bello tradit,) Pater Ludouicus
Molina, tract. 2. de iust. & iure, disp. 100 n. 2.
& sequen. (rationem adferens) Camil. Bor-
rel. de Regis Catholici praesentia c. 32. num. 3.
4. & 98. cum seq. Abbas Panormit. in c. sicut,
3. de iureiurando a num. 7. Didacus Couarru.
in regula peccatum p. 2. §. 9. nu. 1. Nam † pri-
uati alij, & etiam superiorem habentes, cui
ad iustitiæ consecutionem recurrere possunt;
huiusmodi facultatem non habent, Petra de
potest. Principis c. 13. num. 2-6. Siluester ubi pro-
xime, Pater Molina d. disp. 100. num. 2. tom. 1.
Sicut nec civitates superiorem habentes, si-
ne eius licentia, ita ex l. hostes & l. si quis in-

2

genuum, §. in ciuilibus. ff. de captiuis, & tit. C.
 ne usus armorum in scio Principe (nisi pro sui
 defensione vt in quolibet priuato) tenet An-
 gel. Aretin. in §. ius autem gentium instit. de
 iure naturali post numer. 3. versic. & ex hoc;
 aliàs quisquis contraueniat, lesæ Maiestatis
 crimen incurret, ex I. Cons. Martiani sen-
 tentia, in l. lex 3. §. eadem lege. ff. ad leg. Iul.
 Maiestatis, in numeros allegat Camillus Bor-
 3 rel. de Regis chat. prest. c. 32. num. 5. Igitur †
 Princeps superiorem non recognoscens, hoc
 casu sibi ipsi ius dicere potest, ad c. cum ve-
 nissent 12. extra de iudicys ubi glosa, bellumq;
 in aduersarium mouere, D. Augustinus, lib.
 22. contra Faustum cap. 75. Ordo (inquit) ille
 naturalis, mortalium paci acommodatus, hoc
 exposcit, vt suscipiendi belli auctoritas atque
 Consilium, penes Principem sit, exequendi au-
 tem iussa bellica ministerium milites debeant pa-
 ci salutisq; communi. Quæ quidem indicendi
 belli auctoritas, non solum à iure residet in
 Principe vel Imperatore, vt Host. per can. 1.
 23. quest. 1. l. hostes 18. ff. de verbor. signif. Sed
 etiã in † Rege Domino nostro Inuictissimo
 4 Philipo, ex Couar. in d. regula peccatum p. 2. §.

9. n. 2. 9. Camil. Borrel. ubi prox. n. 6. qui nul-
lum recognoscit superiorem, glos. in c. Adria-
nus 63. distinct. Hieronymus de Blancas, in
coment. rerum Aragonensium, fol. 355. in prin.
Camil. Borrel. dict. tract. c. 47. num. 1. & seq.
ubi multos citat, dixi in scolijis ad Comandam
claus. 32. num. 45. Et in terris suis habet impe-
ratoriam Maiestatem potestatemq; , additio,
ad Bart. in d. l. hostes, ff. de captivis num. 6. lit.
C. ex Alexandro, Aretino, & alijs, Hieronymus
de Blancas, ubi prox. dict. fol. 355. Con-
trarium in † Rege Franciæ tenet Bartolus,
ex quo Imperatorem vt superiorem recog-
noscit, eiq; subest, prout illum refert & tra-
dit Andreas Alciatus, in l. ex hoc iure, ff. de
iust. & iur. n. 35. & seq. Et quod etiam in tē-
poralib⁹ Sumo subsit Pōtifici francorū Rex,
diferit latè Marta, trac. de iuris d. p. 1. c. 28. per to-
tū. Vnde (de iure) bellū absq; licētia mouere
nō poterit, Alciatus ubi prox. n. 39. Verū † cū
de facto superiorem nō recognoscat Imperato-
rē, vt idē Alciatus n. 37. (sic intelligens textū
in c. per venerabilem, extra qui filij sint legit)
de facto quoq; propria auctoritate bellū mo-
uere poterit, vt alij Reges de facto imperio
non

non subditi, videas P. Ludouicum Molinam
d. tract. 2 disput. 100. à nu. 9. ¶ Procedit si-
 militer, Rempublicam superiorem non re-
 cognoscentem, bella iudicare posse: Tunc
 enim Principis supremi locū obtinere Rem-
 publicam, asseruit additio. ad Bar. *in d. l. hostes*
 7 *lit. D.* Et † in Aragonia est cassus in quo Reg-
 num id, absq; Principis licentia, arma sume-
 re possit, immo teneatur: nempe contra ex-
 traneos à Regno, huic, vim incursioneseve fa-
 cientes; quemadmodum in vim *fori 2. tit. de*
generalibus priuileg. Regni Aragonum, practi-
 catum fuit (licet malè acceptum,) & pronun-
 tium per Curiam Domini Iustitiæ Arago-
 num, ad instantiam Diputatorum Regni, die
mensis Octobris anni 1591. (annus profe-
 cto magnarum calamitatum ac laborum) cō-
 tra exercitum ex Castilla prouenientem, D.
 Alphonso de Vargas Duce, vt tradit P. Mu-
 zillo, *tract. 2. sua historia c. 14.* Don Gonçalus
 de Cespedes & Meneses, *in histor. Apolog. §.*
 29. & 30. D. Vincentius Blasco de Lanuza;
lib. 2. histor. Ecclesiastic. & secular. cap. 23. D.
 Michael Martinez del Villar, *tract. de fidelit-*
tate Aragonens. post fol. 135. D. Franciscus Gi-
 la-

labert, in suis relationibus dicti anni, Additionator ad Genebrardum in Chronologia. Et his temporibus, nempe anno perierito 1643. fuit responsum & declaratum à peritissimis Curia Domini Iustitiæ Aragonum Locumtenentibus, contra Francigenas ac Catalanos Regnum hunc inuadentes.

Secundū † requisitum est vt bellum iustū dicatur, quod sit causa iusta & suficiens, vt scilicet qui impugnatur, hoc mereatur propter aliquam culpam, ita Siluester verbo bellum 1. num. 2. vers. secundum quod, D. Thom. 2. 2. q. 40. artic. 1. Marquez ubi supr. dict. §. 3. vers. la causa bastante, P. Dominicus Soto, d. lib. 5. de iust. q. 3. art. 5. in respons. Camil. Borrel. de Regis Cathol. præst. c. 32. num. 97. D. Augustin. q. 10. in Fosue, ita loquitur. *Iusta bella definiiri solent, quæ vlciscuntur iniurias, si quæ gens vel ciuitas, quæ bello petenda est, vel vindicare neglexerit quod à suis improbè factum est, vel reddere quod per iniuriam ablatum est.* Id ipsum in can. Dominus 23. quest. 2. Isidorus c. 1. eiusdē questionis, sic, *Iustum (inquit) esse bellum, quod ex edicto geritur, de rebus repetendis, aut propulsandorum hostium causa.*

Plu

- 9 Plurimæ enim † sunt iustæ causæ, ad bellum inferendum; vt iniuriarum vltio; rerum ablatarum repetitio, *can. iustum* 23. q. 2. ex D. Augustino *lib* 83. *quest. verbis proxime relatis*, sui suorumq; defensio, *can. scire* 23. q. 8. ex Azpelcueta Nauarro, *d. rubr. de iudicijs num.* 104. vel cum transitus innoxius negatur, *can. not adum* 23. q. 2. alijsq; nouem de causis, quas explicat Maior. *in 4. distin.* 15. q. 20. relatus à Nauarro, *in c. 3. de peniten. distinct.* 15. *num.* 4. videndus Camil. Borrel. alias adducens, *d. c.* 32. *à num.* 88. & omnium maximè P. Ludouicus Molina, *d. tract.* 2. *de iust. & iur. disput.* 102 *per totam p.* 1. *& disput.* 103. 104. 105. *&* 106. Sed potissima omniũ causa est, pro tuenda augendaq; Religione vnius veri Dei, *can. omni, can. si nulla* 23. q. 8. Nauarro *d. rubr. de iudicijs num.* 104. cui diuini, naturalisq; iuris dispositio asistit, idem Nauarro *in c. ita quorundam, de iudaïs notab.* 1. *num.* 8. *&* 9. Re-
- 10 portaturumq; † se Princeps certo certius credat victoriam, quotiescunq; pro Christiana Religione decertat; & vt D. Bernardus, *de noua milit. Ex cordis (inquit) affectu, non belli euentu pensatur, vel periculum, vel victoria*
Chri-

Christiani hominis : quia si bona fuerit causa pugnantis, pugna exitus malus esse non potest. D. Augustin. epist. 194. Quando pugnatur, (asserit) Deus spectat, & partem quam inspicit iustam, ibi dat palmam: Nam, non secundum armorum potentiam, sed pro ut ipsi placet dat dignis victoriâ; Machab. lib. 2. c. 15. vers. 21. Hinc Ferdinandus Catholicus Aragonû Rex (Nie rēbergij sunt verba vbi infra) percontatus, cûr lōge plus Regni fines auxisset, quā multi eius progenitores, quippe qui recuperauit quæ illi perdiderūt; respondiſſe fertur verbū suo auctore & sempiterna commemoratione dignū. Patres inquit, mei, fortassis animo gerebāt Principatū terrenū exaltare, potius quā fidē plātare; augere sibi populū multū, sed nō stabilire diuinū cultū: quare decepti sunt in adinventionibus suis. Non ignarus Christianissimus ille Princeps, † quod sic Moyses, I I sic Iosue, sic Dauid vicerunt Regna: tunc enim postrarunt hostes, cum pugnarunt animo tuendi & augendi religionem vnus veræ Dei. Sic & Iosaphat Rex Iudà dicebat militibus suis, Paralipo. cap. 20. libr. 2. credite in Domino Deo vestro, pro quo pugnatis.

& securi eritis. Et Nchemias *lib. 2. Esdra c. 4.*
 Deus (inquit) noster pro quo pugnamus,
 pugnabit pro nobis, & dabit victoriam, nos
 ipsi faciamus opus. Donabit siquidem certā-
 ti victoriam, qui certandi dedit audaciam.
 Non ergo nos hostium turba, non bellan-
 tium forma, non quasi fulgens vitrea terreat
 armatura. Goliath magnum, robustum, armis
 terribilem, ingentiq; turba munitum, David
 solus, parvus atq; inermis, vno lapidis ictu
 prostravit, totaq; Allophylorum castra turba-
 uit atq; fugavit. Hæc Augustin. alloquitur,
contra quinq. her. in prin. Non enim in forti-
 tudine exercitus est victoria, sed in Domi-
 no. Vnde Apostolus *ad Hebreos c. 11.* per fi-
 dem (inquit) vicerunt regna, & fortes facti
 sunt in bello, & verterunt castra exterorum.
 Ita mirificè edixit & profecurus est Rex Ara-
 gonum Martinus, in sermone quodam ab eo
 facto in Ecclesia Cæsaraugustana præsentibus
 Curijs Generalibus, *die 29. Aprilis, anno*
1398. cuius Thema sic, *Hæc est victoria que*
vincit mundum, fides vestra, tradit Hierony-
 mus de Blancas, *in comentar. rerum Arago-*
nenf. fol. 176. cum sequent.

Nec

Nec parum † iuuabit, si eandem mentis 12
 sinceram puritatem milites haberent, qua-
 lem Machabei; quibus multas dedit victo-
 rias sanctæ legis ardor, spes in Deo: postquã
 autem pacto fædere gentibus se adstrinxere,
 non nihil præsidij humanis, & fortassè pro-
 priæ gloriæ attenti, marcuit ipforum fælici-
 tas. Vnde reprobantur bella propter ambi-
 tionem facta, vt aliqui Principes, qui ampliã
 di status cupiditate coacti, coloratas in vici-
 nos Principes perquirunt debellandi causas;
 veluti Ninus Assiriæ Rex, ex D. August. *de*
ciuit. Dei, lib. 4. cap. 6. Bella siquidem hæc, in-
 iusta omninè sunt, Regnisque proprijs su-
 mopere damnosa: Ob quod illa inferentes,
 non ambigo apud diuinum tribunal mag-
 nam esse reddituros rationem. Quæ † incom 13
 moditas ex bello non sequitur? Quæ damna
 nõ adferunt bella? Quos labores? Hinc latro-
 cinia, homicidia, fornicationes, diuinæ atq;
 humanæ legis transgressiones: Agnouit So-
 tus, *vbi supr. d. q. 3. art. 5.* *Bellorum namq; tu-*
multibus (ait) *nõ solum profana omnia, verũ*
Et spiritualis reipublica salus, Et sacra omnia,
Et fides ipsa periclitatur. Seneca *de benef. lib. 1.*

c. 10. *Bellorum (inquit) ciuilit̃ infania, omne sanctam ac sacr̃m profanatur.* Et tandem cunctarum miseriarum culmen, bellum sub se continere quis dubitauit? Crede mihi, ni expertus scias. Doceat P. Eusebius Nieremberg *in suo Theopolitico, lib. 3.* Bellum enim (asseruit) magnus anfractus iuris, & periculum totius iustitiæ est. In primis belli causæ sæpè dubiæ sunt, aut coloratæ; quas ambitio subtiliter purpurat, & honestatis obducit cocco. Quid? Cum iustum bellum euidenter est, iniustè haud raro exercetur, & sæpè non est necessarium. Quare tunc excusandum, quia difficulter excusari iniustitiæ possunt, etiam in bello iusto. Sæpè suos prius spoliat, spoliatos alienos. Hæc ille. ¶ Gregorius *orat. 9.* Disertè ex bello tributa orta edixit, sic illius describens profapiam, *Ex peccato factum est ut ad laborem nascar, & vinam, ac moriar.* Hinc indigentia nata est; ex indigentia, cupiditas plus habendi; ex cupiditate, bella; ex bellis tributa, quibus in diuina condemnatione, nihil grauius est, & acerbius. Inde Homer. *in illiad.*

*Infacibilis, scelestus, priuatus homo est ille,
Qui bellum amat in populo mortiferum*

Et Lucan. libr. 4. Phars.

Heu miseri qui bella gerunt.

Sapientis † quidem esse à bello abstinere, 14
etsi graues belli habeat causas, asseruit Xeno-
phon, *de bell. Ger. lib. 6.* Vnde Martiani Impe-
ratoris, amorum pigrizia laudanda, cum so-
litus esset dicere, *dum in pace esse possumus,
arma non induamus.* Non quidem dubito
Maieitati Regiæ necessarium esse ad de-
pellendas iniurias arma sumere (nam, *velu-
ti modestia est conquiescere, nisi iniuria affe-
ctus sit; sic stultitia est & improbitas, illatas
iniurias non ulcisci,* sic Plato. 5. *de republ.*
Aristot. *lib. 7. politic. cap. 8.* & ad Alexandr.
in Rethoricis Thucydides, *lib. 1.* Tit. Liuius
libr. 2. decad. 3. 6.) Verum pro viribus (nisi
magna ingruente causa) bella excusari, non
minor existit status ratio. Plura † siquidē sunt 15
bella iusta, sed nō omnia omninō necessarias
ideo prudenter vitanda: nam quemadmodū
certātibz vētis mare cōcutitur; sic Regibus
sibi aduersantibus popul⁹ Regni vexatur, D.
Chri-

Christom: in *Math.* Facile enim bellum omne sumitur; cæterum ægerrimè desinit: Non in eiusdem potestate initium eius & finis est. Incipere cuius, etiam ignauo, licet: Deponi, cum victores vellint, ita Salustius *de bello Jugurth.* conducit Polybius *libr. 11.* Tunc ergo (vt Xenophon *de vectigalibus*) beatissimæ iudicabuntur respublicæ, quando plurimo tempore in pace existant. Consultat Eusebius *ubi supra*, sic. In pace Rex, nō multis indigebit opibus: non egebit Regno, abundabit. Nulla est tam diues aurifodina, nulla India, nulla Arauia tam felix, quam pax Regni. Plus hæc dabit, quam indicæ classes. Ex hoc penu Salomonis diuitiæ inmensæ, etiam ante nauigationes Indiæ. Hunc Philosophicum lapidem; amorem pacis si haberent Reges, aurea facerent Regna. Inaugurandum in Oriente nouum Imperatorem, Codinus scribit, in scuto prius sessitantem, in sublime elatum eminuisse vniverso populo suspiciendum. Hoc comentabantur ritu, magnitudinem imperij pace & quiete potius permanere; aut si aliquando bello, potius eo pro defendenda sua Republica, quam
 aliena

aliena offendenda Principem vti debere, & quæ possit incruente vincere. Hęc. Ad aliud.

Tertium requisitum est, † quod finis sit 16
rectus, & belli intentio æqua: veluti quod Princeps debellet eo fine, vt iustitiam faciat, vt puniat delicta, vt pacem restituat, intendatq; vel vt bonum promoueatur, vel malū euitetur, D. Tho. 2. 2. q. 40. art. 1. Azpelcuet. Nauarro, *in rubra de iudi. nu. 104. in fin.* Marquez *ubi supr. d. §. 3. versic. la tercera.* Siluester, *in suma d. verbo bellum 1. num. 2. vers. tertium est, ex can. militare 23. q. 1. tenet & exornat* Camil. Borrel. *de Regis Catho. prest. c. 32. num. 101. § sequen.* P. Ludou. Molin. *d. trac. 2. de iustitia, disp. 107. num. 1. § sequen.* Vnde aserimus, bella licitum non esse mouere ex odio, crudelitate vel ambitione; sed propter iustitiam & charitatem, *can. quod culpatur, can. militare 23. q. 1. per Siluestrum in suma ubi proximi.* D. August. *lib. 22. contra Faustum c. 72. Nacendi (ait) cupiditas, vlciscendi crudelitas, impacatus, atq; implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & si quæ similia, hæc sunt quæ in bello iure culpantur.* Prosequitur etiam, *lib. 4. de ciuit. Dei, cap. 4. § cap. 6.*
In-

Inferre enim (inquit) bella finitimis, & inde in cetera procedere, ac populos sibi non molestos sola Regni cupiditate conterere, & subdere; quid aliud quam grande latrocinium nominandum est, Arist. 1. Eticorū. Homines (asserit) ubi aliter quam iustitiam tuēdo animi robūr exercent, non sunt aliter fortes, quam truces tauri, ferocesq; Ursi, atque inmanes tygres. Ad quod, valde P. Eusebi Nieremberg verba conducunt, in Theopoliti, ita. Vellim hoc stricto sinu Principes coligere, atq; profundo condere animo, Augustam & Regiam esse Regum fortunam, nullis deliniri dolis: Veram dico, & legitimam, & fidam; non illam adulterinam, quæ vltima sui parte morder, quæ post longos vsus satisfacit; qualis Alexandro, Pōpeio, Cæsari, & sexcentis alijs, dici non semper affulsi. At sincera nobilisque non dolis, allici patitur, non arte, non simulatione, sed teris & puris affectibus, & studio commodi publici, & in hoc honoris diuini. Hunc etiā mentis purissimum intuitum, & candentis votis animi video commendatum a Christo imperantium Domino, qui inuasurum infideles Regem Sueciæ, per admirandam illius natio-

nationis foeminam Brigittā monuit primò,
vt præcessurus in aciem, nulla alia intentione
instigetur, nisi propter charitatem & salutem
animarum. Hæc ille. Finem † ergo non mi-
nus Christianissimæ charitati proximum ase
uerauimus, quo die Princeps debellet, vt ex
bello pax populi quærat. Non enim quæri
tur pax (ex D. August. de verbis Domini) vt
bellum exerceatur; sed bellum geritur vt pax
adquiratur: Esto ergo bellando pacificus, vt
eos quos expugnas, ad pacis vtilitatem vin-
cendo perducas. Hinc Aristotelis assertio, lib.
10. *Etico. c. 7.* Bella (inquit) gerimus ob eam
causam, vt in pace viuamus; & negotia susci-
pimus vt in ocio simus. Quid vltius?

Quartum † requisitum est, quod bellū fiat
æquomodo, hoc est eo minori dāno quo fieri
possit, ac absq; innocentium præiudicio, nisi ca-
sualiter accidat, & aliud fieri nequeat, ita R.
P. Fr. Ioan. Marquez, in suo *Guberna. Christ.*
lib. 2. c. 35. §. 3. *prope fin. vers. de que nace.* Po-
terit tamen Princeps contra hostes (cum bel-
lum aliàs iustum sit) insidijs in distinctè vti
(dūmodo fides hosti præstita nō rūpatur, cui
præcisè seruāda est, *can. nollī 23. q. 1.*) Siluest.

in suma verbo bellum 1. nu. 9. ex tex. in can. Dominus noster 23. q. 2. ubi glos. notandus tex. in l. nihil interest 25. ff. de captiis, & postb. Patet ex Iosue c. 8. & Iudicum c. 20. vers. 29. Vbi filij Israel contra Tribū Benjamin pugnant parauere eis insidias; ex quibus occiderunt viginti milia & centum viros, victoriamq; reportarunt; quod licitè factum extitisse, nemini latet. Nam vt D. August. Quum iustum (inquit) bellum suscipitur, vtrū aperte pugnet quis, an ex insidijs, nihil ad iustitiam interest. Dominus enim, Iosue mandauit, vt habitatores Hai insidias poneret, in lib. questionum q. 10. super Josue. Et conducit Poeta, lib. 2. Æneid.

Mutemus clypeos, Danaumq; insignia nobis
Aptemus, dolus, an virtus, quis in hoste re-
quirat?

Quod videtur desumptum ex Homero odif-
sea, lib. 1.

ὅππῳ κει μὴ τῆρας ἐν μεγάροισι τοῖσι.
κτείνης ἢ δόλῳ, ἢ ἀμφαδόρ.—

Id est.

Quemadmodum procos in domibus tuis
Occidas vel dolo, vel palàm.

Qui

Quibus quidem deficientibus causis, vel quęlibet earum, bellum iniustum esse incipit ex parte inferentis; & proinde hij contra quos infertur, iustè se defendunt, & defendendo, offendunt. Longa † tamen adest differentia, 19
 an bellum iniustum sit ex defectu primi, secundive requisiti; an verò ex aliorum defectu. Nam primo casu, iniustum bellum inferens, non solum mortaliter peccabit, sed etiam (quia contra iusticiam & charitatē bellum intulit) tenebitur damna omnia restituere, Azpelcueta Nauarro, *in rubr. de iudicijs n. 105.* P. Ludouicus Molina, *tract. 2. de iust. & iur disput. 107. post num. 6. & 7.* excommuni Doctorum sententia. Secundo tamen casu, solummodo, peccabit, Siluester *d. verbo bellum post num. 2. vers. tertium est* (dissentit tamen *nu. 11. vers. secundo*, quando post bellum iustè susceptum, malitiosè intulit damna: cum tunc ultra mortale, restituere teneatur) Nauarro, *in d. rubr. de iudicijs num. 105.* At verò concurrentibus causis prædictis, cū Princeps bellum omninò iustum inferat, hij aduersum quos impugnatur, licitè se defendere non poterunt: nam vbi licita est offen-

fio, ibi reprobata est defensio, *glo. in l. ut vim,*
Et ibi Bar. n. 3. Et 4. ff. de iust. Et iur. & dixi,
supr. hoc eodem lib. q. 1. ad finem, vers. ergo ban
 20 *nitus n. 32.* Id circo † Princeps vel Respubli-
 ca contra quos iustum bellum infertur, cum
 iniustam ij foucant causam etiam se defendē
 do; ni ei qui iustam offendēdi causam haber,
 sufficientem offerant satisfactionem; omniū
 cædum, damnorumve ex vtraq; parte illato-
 rum, rei iudicabuntur, notat Silvester, *d. ver-*
bo, bellum n. 11. vers. prima. Sin autem sufficiēs
 satisfactio bellum inferēti offeratur, ita quod
 non solum iniurias ac damna compensare pa-
 rati sint; sed etiā reddere omnia ab bellatores
 expectantia; tenetur Princeps bellū inferēs,
 ab eo desistere: aliās non solum illicitum erit
 deinceps bellum ex sui parte; verum etiā, tan-
 quam contra charitatē & iustitiam, iniustum.
 Vnde dāna quæ dederit, restituere teneretur.
 21 Sed † hoc intelligas cū P. Molina; *d. tract. 2.*
disp. 103. n. 19. Si iniuria, ob quam bellum à
 Principe infertur, ei materialiter illata sit: Nā
 tunc, si omnimoda offeratur satisfactio, quo-
 cunq; tēpore (etiā bello incepto) satisfactio-
 nē recipere tenetur, tā lege charitatis, quā iu-
 sti-

stitiæ, sub peccato & dictæ restitutionis pœna. At autē, si Principi bellum inferenti, iniuria formaliter illata sit, vel materialiter & formaliter simul; tunc aliud procedit vt satisfactionem recipere teneatur ex lege charitatis & iustitiæ, aut ex lege charitatis tantum; ad quod consulas dictum P. Molinam, subtiliter tractantem, *d. disput. 103. à num. 19.*

Ratio † autē quare is cui sufficiens offertur ²² satisfactio, eam acceptare teneatur, illa est, vt D. August. *epist. 285. ad Bonif. Molina d. disp. 103. n. 15.* nempe, quod bella inferre, non est voluntatis actus, sed necessitatis. Tunc enim omnis necessitas cessat, quando talis fit oblatio, vt fidendum illi sit: Siquidem tunc, quando satisfactio offertur, ab eo tēporis momento cessat aduersariorum iniuria, & pro præterita, nihil amplius exequi potest, ita Molina, *vbi proximè iuncto num. 25.* & conducit illud Deuteron. c. 20. *vers. 10. Si quando accessoris ad expugnandam ciuitatem, offeres ei primum pacem. Si receperit, & aperuerit tibi portas, cūctus populus qui in ea est, saluabitur & seruiet tibi sub tributo: Si autem fœdus inire noluerit, & acceperit contra te bellum, oppugnabis eam.*

Hæc

Hæc quo ad Principem dicta, ut an se iuste contra bellū inferentem defendere possit, sciatur. † Quid de vasallis vel militibus? An possint interuenire in bello de cuius iustitia vel iniquitate dubitant, vel sciunt iniustum esse?

24 Ad quod primò † fatendum est, Principē posse quibuscunq; vasallis suis præcipere ut arma sumant, qui obedire tenentur, Siluester *in summa d. verbo bellum num. 7. conclus. 2. 5. 6. § 7.* Et hoc tam in bello offensiuo (etiam de iustitia incerto) quam defensiuo: nam vasallo solummodo obedire incumbit, non autem cognoscere vel inquirere de iustitia aut iniustitia belli; quia nudi executoris & ministri partes sustinet, non iudicis, Ioan. de la Cruz, *in director. consciētia p. 1. pr. 5. art. 3. dub. 2. concl. 2.* Regis enim est iubere; militum autem iussis parere, August. *lib. 22. contra Faustum cap. 75. can. quod culpatur 23. q. 1.*

25 Quo supposito † dicendum videtur, subditum incertum de belli iustitia, militare teneri; secus extraneum, Caietan. *verbo bellum*, Siluester *ubi sup. num. 10. quæst. 9. vers. quarta*, Ioan. de la Cruz, *ubi prox. Ledesma in summa tom.*

tom. 2. tract. 3. c. 13. concl. 20. Villalobos *in summa, tom. 1. tract. 1. difficul. 18. num. 4.* Valentia *tom. 3. q. 16. punct. 2.* & alij quos tradit Anton. Diana, *tract. 5. miscellan. resol. 96.* Sed ipse ibidem, cum Petro Nauarra, *de restit. lib. 2. c. 3. nu. 278* & Suarez, *tract. de charitate, disp. 13. sectio. 6. num. 11.* ¶ 12. tenet; non solum subditum militem, de belli iustitia dubitantem vel ignorantem, posse pro Rege militare, cui astitit D. August. (cum omni schola) *lib. 22. contra Faustum c. 75.* Sed etiam extraneum non subditum ex probabiliore sententia: Quam † & ego extenderem, etsi miles de 26 iustitia aduersarij perdoctus sit, de propria autem credulus; cum tunc iustam quoque causam foueat. Nam licet regulariter bellum ex utraque parte iustum esse non possit, ut Soto, *trao. de iust. & iur. lib. 5. q. 1. artic. 7 in fine.* P. Ludouicus Molina, *d. tract. 2. disput. 103. n. 4. in fine;* cum iustitia penes duos sibi inuicem aduersantes residere nequeat. Tamen poterit † bellum, aut ex utraque parte formaliter 27 iustum esse: aut ex altera formaliter simul & materialiter, formaliter verò tantum ex alia, ut agnouit Molina, *ubi proxime post num. 11.*
& Leo-

& Leonardus Lessius, *de iust. & iur. lib. 2. c. 13. dub. 3. post num. 30.* Dari potest (inquit) bellum ex vtraq; parte iustum: maximè vbi ex altera parte non est propinqua, vel directà oppugnatio.

- 28 Quid † si bellum notoriè iniustum sit? Silvester tenet, *d. verbo bellum num. 11. vers. prima, & vers. sexta*, non esse licitum in eo dimicare sub culpæ mortalis reatu & restitutionis illati damni obligatione. Verum ego
- 29 ita distinguerem; nempe † aut miles est vasallus & iussu Principis pugnat: aut est voluntarius. Si vasallus est, nec se excusare potest, sed superioris præcepto coactus dimicet; crederem, intuitu dictæ necessitatis, militem haud peccatum dimicando comitere, nec ad ullam teneri restitutionem: Nam coactio nō est voluntas, & vbi hæc nō interuenit, abest peccatum. Teneretur tamen miles præcauere, ne aliquem occidat, damnumve aliquod inferat spontè, nisi aut necessitate præcissa coactus, aut pro vita propria tuenda. Si ergo miles vasallus se excusare possit, & Principi se vltro offerat dimicaturum in bello, quod scit euidenter iniustum esse: Non minus tenere-

neretur quam extraneus qui ad bellandum
cogi non potest; id est, ultra peccatum, ad re-
stitutionem, videndus Soto, d. q. 1. artic. 7. ad
finem.

Quid igitur ergo si is extraneus qui spontè ad
dimicandum in bello iniusto se offert, in vi-
tæ discrimine ponatur; an se licitè defendere
valeat cum nece illius inuadentis, cui belli
iustitia ad agrediendum assistit? Negatiuè re-
soluendum censeo: & hoc, in pœnam culpæ
ab eo commissæ, ob voluntariam interuentio-
nem in bello illicito, & ex ratione supra adla-
ta num. 19. in fine. Qui ergo se à periculo
abstinere potest, & periculum amat;
quæ excusatio, ni vt pe-
reat in illo?

Quæsitum III.

Defensionis intuitu, an in carcere detentus iniuste ab eo fugere possit, dum periculum timeat corporale.

RECOPILLATIO.

- Iustitia laus & obsequium, num. 1.*
In carceribus detentio iniuste, non licet ab eis fugere, etsi innocens delicti sit, num. 2.
Captus iniuste detentus si fugiat, tenetur pœna illius delicti pro quo captus erat, et si delicti innocens sit, num. 3. & 5.
Fuga quando probet delictum, num. 4.
Carceres loca sacra sunt, num. 6.
Sacra violans, capite punitur, num. 7.
Fugiens à carcere etsi innocens sit delicti, tenetur pœna mortis de foro huius Regni, n. 8.
Captus & detentus iniuste in carcere ab eo fugere potest, num. 9.
Declarata tamen, ut numer. seq.
Carceratus iniuste potest à carcere fugere, tam frangendo carcerem, quam adhibita cons-

piratione, num. 11.

Amplia, etiam carceris custodes occidēdo, n. 12.

Intellige tamen ut, num. 33. & 34.

Judex eo casu obtemperandus non est, eiq; resisti potest ut privata persona, num. 13.

Judex hostis dicitur, dum iniquè procedit, n. 14.

Fugere tutius est, quam iudicis sententiam expectare, ibid.

Respondetur, text. in l. in eos, ff. de custodia reorum, num. 15.

Respondetur etiam text. in l. milites agrum, §. eius fugam, ff. de re milit. num. 16.

Respondetur tertio argumento, in contrarium adducto, num. 17.

Respondetur tex. in obs. 2. tit. de proditoribus, num. 18.

Fori disponentes in materia iuris communis, huius interpretationes omnes recipiunt, ibi.

Statutum disponens quod aufugiens habeatur pro confesso, debet intelligi, nisi habeat iustam causam fugiendi, ibid.

Iniusse carceratus, & iuste condemnatus potest imponere à carceribus fugere, num. 19.

Carceratus nulliter & iniuste, & rite condemnatus, quibus casibus quis dicatur, nu. 20.

Captus absq; flagrantia, dicitur iniuste carceratus, num. 21.

Flagrantia an presumatur, & probetur, per relationem factam à iudice de captura, ibid.

Flagrantia quando dicatur, nu. 22.

Carceratus indebitè est ille qui absq; legitimo appellitu captus est, num. 23.

Appellitus quomodo nulliter provideatur, ibid.

Captus contra theorem iuris firma, dicitur etiam nulliter carceratus, num. 24.

Officialis capiens aliquem, tenetur facere relationem capture intra diem naturalem à die captionis computandum, ibid.

Carceratus iniuste detentus dicitur, si sibi petitio non offeratur intra tres dies à die captionis, vel sex, suo cassu, num. 25.

Carceratus iuris ordine non servato, potest impunè fractis carceribus fugere, ibid.

Carceratus iuste, et si innocens delicti sit, non potest impunè effracto carcere fugere, nu. 26.

Et qua poena teneatur, ibid.

Et quid in Aragonia, nu. 27.

Quid si innocens hic delicti, aufugiat simpliciter absque carceris effractione, num. 28.

Et an delicti innocentiam prouare teneatur,

num. 29.

Et an quoq; prouare, fugam simpliciter factam esse, non verò cum qualitate fractionis, ibi.

Carceratus iustè, sed iniuste condemnatus, potest fractis carceribus fugere, & etiam custodes occidendo si id fuerit necessum, nu. 30.

Intellige ut, num. 35.

Condemnatum ad mortem iniuste, potest quilibet tertius per vim erripere, ibidem.

Et non solum iniuste condēnatus potest in conscientia fugere, verum & tenetur si comode potest sub peccato, num. 31.

Etiam si promittat mediante iuramento ad carcerem in quo iniuste detinebatur, reddere, nu. 32.

Absq; metu periurij, & quare, ibid.

Est † totius boni publici fundamentalis basis iustitiæ cultus, (de cuius laudibus, Antonius Roscius, libr. 2. memorabilium c. 2. per totum.) Ea est tam necessario debita obediētia, id tā precissum obsequiū; vt nihil illa reluctante, nihil magistratu incio, iustè proprio peragamus affectu. Per me Reges regnāt (inquit Dñs) & legū cōditores iusta decernūt:
per

per me Principes imperant, & potentes discernunt iustitiam, *Prov.* 8. quasi fateamur Deo nos oponere, quotiens nostri magistratus determinationi obstitimus. Clarius Apostolus. Qui potestati (inquit) resistit, Dei ordinationi resistit, *ad Roman.* 13. quasi suadendo iubeat, ni Dei verbo aduersare cupiamus, iudicis nos præcepto, obtemperare teneri.

2 Igitur fatendum † videtur, in carceribus detento (etsi delicti innocens sit) ab eo aufugere non licere: Nam si obiecti delicti innocentiam habeat, sat erit absq; carceris violatione, illam coram iudice probare, seq; iudicialiter tueri. Et si sententiam condemnatoriam iniuste sustineat; iustius est se per appellationem defendere, quam iustitiæ sacrum violare. Sin autem sua iudicialis defensio non sufficiat neq; in prima, neq; in secunda recursus instantia, quominus mortem iniqua mediante condemnatoria sententia sustinere valeat; adhuc videtur æquius, quam iustitiæ illudere, mortem pati, vt cœleste in ipsum redundet æternitatis præmium. Beati profectò (asserit Christus Dominus,) qui persecutionem patiuntur propter iustitiam; quoniam
niam

niam ipsorum est Regnum cœlorum, *Math.*
5. cap.

Prædictis tamen haud atentis; (cum illa quoad vitæ cupiditatem omnibus omninò ardua, nulliq; lege diuina præcissa credatur) nunc hoc in puncto, vt quid fieri liceat, pateat, ad iuris nostri dispositiones recurramus: quibus inspectis, videtur dicendū. † In-
iustè detentum in carcere, ab eo impunè au-
fugere non posse. Ad quod primò ponderatur, *tex. in l. eos 13. ff. de custodia & exhibit. reorum*, cuius hæc verba. *In eos qui cum recepti essent, in carcerem conspirauerint, vt ruptis vinculis, & effracto carcere euadant, ampliùs quàm causa ex qua recepti sunt reposcit, custodiendum est: & quamuis innocentes ex eo crimine inueniantur, propter quod impacti sunt in carcerem, tamen puniendi sunt.* Ex quo textu patet, innocentem delicti in carcere exhibentem, ab eo fugere, aut effractis repagulis, aut conspiratione facta, nullatenus posse; ni pœnam illius delicti, pro quo captus erat, sustinere cupiat: cum tunc innocens fugiendo, delictum fateri censeatur, vt est communis doctorum sententia per dictum textum, vbi Acursius,

Verbo puniendi sunt, Bar. Angel. & communi-
 ter scribentes, Felin. in c. nullus, extra de pra-
 sumptio. num. 3. Iul. Clarus in §. fin. q. 21. n. 16.
 Ioseph. Mascard. de probatio. conclus. 820. n. 1.
 6. §. 27. p. 1. Bal. cons. 32. incip. primus questio-
 nis articulus num. 1. in fine, lib. 3. tradit Prof-
 perus Farinacius questio. criminal. tit. de car-
 ceribus q. 30. num. 7. Oldradus cons. 65. incip.
 hic agitur de duobus, num. 1. Cepol. cons. 20.
 col. 1. ante finem, vers. item quia ex quo fugit
 4 de carceribus. (quando † fuga probet deli-
 ctum, & de praesumptione aduersus fugien-
 tem, consule Petrum Cenedo, plures allegas,
 in Colectan. ad decretal. ad c. 4. de praesumptio.
 Colectan. 43. num. 1. p. 2.) Et licet Nicolaus
 Boerius, decis. 215. D. Ludouicus à Peguera,
 decis. Cathalonia 1. & Farinacius, d. q. 30. à n.
 8. communem hanc Doctorum opinionem,
 ex d. l. in eos, desumptam, vt erroneam impug-
 nent, asserentes; ex dicto textu non desumi,
 fugientes vel fugere tentantes mediante cōs-
 piratione aut carceribus effractis, debere pu-
 niri poena illius delicti pro quo capti erant,
 etiam si reperiantur innocentes, nec tales pro-
 confessis haberi. Fatentur tamen & defen-
 dunt,

dunt, poena arbitraria eo in casu puniendos esse propter fracturam.

Secundo ¶ extat, text. in l. milites agrum 5
13. §. eius fugam, ff. de re militari, Sic. eum tamen qui carcere effracto fugerit; etiam si antea non deseruerit, capite puniendum Paulus respondit. Vbi à carcere fugiens, etsi antea militiae desertor, non fuisset, capite plectendum Paulus statuit. Igitur innocens delicti à carceribus impunè fugere non poterit.

Tertio sic ponderatur: ¶ carceres loca sa- 6
cra sunt, quia publicè dedicata, l. sacra loca, ff. de rerum diuisione; & quia sicut muri ciuitatis sancti appellantur, ita carceres; cum illi, sicut ij, ad custodiam destinantur, & carcer murus dicitur & locus publicus, vt Antonius Roscius, libr. 3. memorabil. capit. ultimo, numer. 2. ¶ 18. Sed ¶ rumpens vio- 7
lansve sacra, capite punitur, l. fin. ff. de rerum diuisione. §. sancta quoque res, instit. eod. Ergo frangens quis carceres vt fugiat, puniendus est; cum lex generaliter hoc casu, in omnes poenam capitale[m] statuatur.

Quarto adest ¶ obseruantia 2. titul. de pro- 8
ditior.
O

ditor. Et custodibus carcer. Hæc Series. Item frangere videtur carcerem innocens de crimine propter quod est captus, qui aufugit de carcere: Et habetur de crimine pro confeso, si in vinculis captus in carcere detineatur, Et ipsum carcerem seu vincula fregerit: non solum si exhiberit de carcere captus ianuis apertis, ut effractor carceris punitur, sed etiam cum captus ducitur per sagiones ad iudicium de carcere, Et in via captus manus sagionum euadit Et aufugit, Et in fuga capitur vel aliàs, ut effractor carceris infurcatur. Quibus verbis patet innocentem delicti impune à carceribus fugere non posse, cum in eum poena mortis statuatur.

- 9 Minimè tamē prædictis refragātibus; † in iustè in carcere detentum, ab eo fugere posse, tenent Bart. in l. vis eius, C. de probatio. n. 1. & per Roland. à Valle, cons. 7. num. 47. vol. 1. & alios, tenet Iul. Clarus, in d. §. fin. q. 21. nu. 16. vers. sed quando fuit, vbi additio. lit. Q. Et lit. T. & ibidem etiam Ioan. Batista Bardiard. num. 97. Et 99. vers. nec repugnat. Didacus Couarruu. variar. resolut. lib. 1. c. 2. nu. 11. Nicol. Boerius, d. decis. 215. num. 30. vers. Et istud ultimum, Alexand. cons. 144. incip. post red-

redditum num. 6. vol. 2. & ex Bart. Brix. in quaest. dominical. 37. tenet Andreas Tiraquel. de retract. ligniag. in præfatio. post num. 69. Ioseph. Mascard. de probatio. d. conclus. 820. num. 16. § 17 Franciscus Ripa, in l. admonendi, ff. de iure iurand. num. 170. § 171. alios tradit Petrus Cenedo, in Collectan. ad decret. p. 2. Collectan. 43. num. 2. Quam receptissimam sententiam amplectens, ut plenius quæsitum nostrum resolutum maneat, quatuor conclusionibus explanabo.

Ad quod præmitto, † discriminis rationem constituendam esse inter iustè captum, iniustè tamen condemnatum: & inter iniustè captum, sed iustè condemnatum; cum hic plenior (tempore & iure) habeat facultatem illo, ut ex sequentibus conclusionibus patefiet. 10

Prima est, † iniustè carceratum, posse licitè à carceribus fugere, tam adhibita conspiratione, frangendo carcerem, quam vincula dirumpendo; ut præter proximè relatos, tenet Easinacius, d. tit. de carceribus, q. 30. nu. 61. 67. § num. 120. cum sequent. Iacobin. de Sancto Georgio, in l. sed eximendi nu. 3. ff. ne quis 11

eum qui in ius vocatus, Jacob. Menoch. de arbitr. iud. cassu 301. num. 14. Et tract. de presumptio. libr. 1. q. 89. num. 43. Et 49. Ripa in d. l. admonendi num. 171. Thom. Grammat. cons. 51. num. 6. Carrer. in pract. tract. 2. de iud. Et tortura, §. tertium inditium est, num. 36. Bertazol. cons. crim. 35. num. 33. vol. 1. Ioan. Nevizan. cons. 61. num. 37. Seraphin. de privilegijs iuramen. priuil. 132, num. 1. Ægidius Bosius, in prac. tit. de carcerato fideiussor. relaxan. num. 48. & notat in tit. de carceribus nu. 5. ad finem, Et in tit. de captura num. 4. cum seq. Hieronymus Portoles ad molinum, §. fractor nu.

- 12 1. 1. *vers. item limitanda*. Et si † opus fuerit, etiam carceris custodes occidendo, Boerius d. decis. 215. num. 30. *vers. quinimo*, per Lucam de Penna in l. prohibitum, C. de iure Fisci, lib. 10. col. 2. nu. 11. *vers. sed pone dum ageretur*, Farinacius, d. tit. de carceribus q. 27. n. 14. Et d. q. 30. nu. 129. plures referens. Nam cum iudex contra ius & de facto procedat illum iniuste carcerando; quid ni iuste, de facto quoq; resistet, & fugiendo se tuebitur? Iudex siquidem eo † cassu, non solum iudex non erit, & sic nec obtemperandus: verum ei resisti pote

fit, vt priuatæ personæ, ita Casaneus *ad consuetudines Burgundia rub. 1. §. 7. verbo de simple recousse, num. 9.* per text. *in l. ultima, ff. de officio præfecti urbi, l. penult. C. de executor. lib. 12. & alios, ad tradita sup. hoc libro q. 1. num. 8 & seq.* Supponendo, iniustam capturam in dies damnum inferre irreparabile. Qualitercunq; ergo quilibet sibi consuli potest, vt iniustam carcerationē effugiat; vt ab iniqua seruitutis specie arceatur; vt pristinam consequatur libertatem; vt hostium manus euadat. Talis enim † est iudex cum sic iniquè procedit, Farinacius, *d. q. 30. post nu. 132.* Vnde text. *in l. nihil interest 25. ff. de captiuis est postlim. reuertis, protulit. Nihil interest quomodo captiuus reuersus est, an vi, vel fallacia potestatem hostium euaserit.* Quare, non solum iniustè capto illud competere crederem si iniquam iudicis sententiā teneat; verum etiam si non timeat: Nam ei ius ex futuro euentu non competit, sed ex præsentī grauamine; nempe ex iniusta carceratione. Non satis quidem vitæ suæ consultum esset, si captus iudicis sententiā expectare teneretur, maximè si iniqua, vel carcerato dānosa esset.

Ergo

Ergo satius erit fugere, quam fortunam in tam periculoso casu tentare. Hinc Alcibiades dicere solebat, vt refert Plutharc. *inter apophthegmata*, fugere tutius esse, quam expectare iudicium, in quo, nec matri fideret ipse; tradit Couar. *ubi supr. relatus.*

15 Nec nostræ + huic cōclusioni obstat, *text. in d.l. in eos*; nam is solum asserit, conspirantes in carcerem puniendos esse, etsi delicti illius, ob quod in carcerem erant recepti, innocentes reperiantur. Ergo cum inibi Iurisconsultus innocentiae solummodo cassum exprimat; aliud si iniuste capti extitissent, iudicasse credendum est. Diferunt enim, quem delicti innocentem esse, & quem iniuste in carcere detentum: cum possit esse vt quis innocens sit, & tamen iuste captus, Bosius *tit. de efractor. carcer. num. 2. vers. addo etiam*: Et è contra, vt quis sit iniuste carceratus, & delicti nocens existat. Vnde ergo, cum Iurisconsultus, *in d.l. in eos*, asserat, puniendum esse ob fracturam, etiam delicti innocentem: Non inde sequitur, iniuste detentum puniendum quoq; esse, cum & nomine & iure valde inter se se diferant, vt infra apparebit.

Id ipsum respōderi potest, † *in d. l. milites agrum, §. eius fugam.* 16
Ultra quod in militiæ delictis puniendis, nec solemnitas iuris, nec huius ordo obseruatur; sed superioris voluntas, quæ inuiolabiliter est seruanda, attenditur. Silent enim leges inter arma, Valer. Maximus (videndus) *lib. 5. cap. 2. de gratitudine, vers. 8. ad finem.* Vnde captus existens superioris iussu, non poterit (quacunq; iusta ex causa) fugam, militari obedientiæ cōtrariam arripere: Siquidem in acie quidquam reluctāte superiore facere, (et si expediat, iustum, æquumq; sit) omnino prohibetur, *l. de feroce 3. §. in bello, ff. de re militari, ibi: In bello, qui rem à Duce prohibitam fecit, aut mandata non seruabit, capite punitur; etiam si res bene gesserit.* Cum itaq; dispositio, *d. §. eius fugam*, in militibus iure speciali procedat; generali nostræ assertioni, haud obstabit.

Nec † tertium argumentum est in consideratione, si illud regulariter procedere attendas. Cæterum, quia iniuste captus, non dicitur positus sub custodia, sed sub violentia; vnde tunc ei iustus carcer non erit. Et quem admodum quis ab iniusto carcere, à privato, 17
ab

ab iniurioso, fugere impunè potest; ita etiam à carcere publico in quo iniustè quis detinetur, ad Farinacium *d. q. 27. num. 13. § 14.*

18. Cum his etiam † respondetur textui, *in d. obseruat. 2. de proditoribus.* Nam etsi quo ad hoc, ut fugitiuus habeatur pro confesso de crimine pro quo captus erat, communi Doctorum opinioni (nulla ni fallor lege fundatæ, ut Peguera, *d. decis. 1. à num. 2.*) adhæreat obseruantia nostra: Hæc tamen, sicut omnes Aragonum fori in materia communis iuris disponentes, huius omnes interpretationes recipere debent, ut Portoles, *in §. fori, num. 9. § sequen. Mascardo de statut. interpretat. conclus. 2. num. 71.* Sed de iure communi, pœna fugitiuo à carcere, non est imposta quando is iniustè captus est, sed omnino fugere licet, *ut supra diximus.* Ergo de foro nostri Regni idem procedere debet, Portol. *§. fractor nu. 11. vers. item limitanda.* Et quod statutum disponens, quod aufugiens habeatur pro confesso de crimine; debeat intelligi secundum iuris interpretationem; id est nisi iustam habuerit fugiendi causam, tenet Alderanus Mascar. *de statut. interpretat. concl. 2.*

num. 66. Ad quod, cuiusdam magni nominis iurisperiti annotationem, ad dictam obseruantiam 2. adferre non erubescam. Ita. *Fractor carceris est nomen equiuocum, quia potest ex iusta causa oriri, iuxta Bar. in l. 1. num. 7. ad Turpilian. Potuit tamen ex aliqua iusta causa frangere carcerem, ut puta famis, quo cassus esset iniquum eum condemnare & habere pro confesso; & sic fuit determinatum in processu Elisabeth de Nobales, coram iustitia de Caspe, die 24. May 1565.*

Secunda † conclusio est, iniuste nulliterve 19
carceratum, & iuste condemnatum, posse impunè à carceribus fugere, eodè modo quo supra de iniuste carcerato tantum, diximus. Næc ex cõdemnatione quidquã resultat quod debitori iniuste carcerato fugã impedire queat: ratio, quia captura est lapis fundamētalis; & axis ubi totius processus robur consistit. Unde cum captura iniusta aut nulla sit, condēnatio quoq; eodem itinere gradietur, Bosius *in praxi, tit. de captura n. 8.* Si non quoad delinquentis capti nocētiã; quoad iuris tamē ordinē nō seruatū, notat *Far. d. q. 30. n. 134.* Id est quoad iniustā carcerationē. Ergo iniuste in

carcere detentus, quando cunq; tam ante sententiam, quam post, licitè fugere poterit; cū condemnatio, (etsi iusta quoad delictum) virtute iniustæ carcerationis, iniusta quoq; sit, & per hoc nec impediens quo minus delinquēs iniustè captus, impunè fugere queat. Nec enim quod nullum est impedimentum præstat, l. 4. §. *condemnatum*, ff. *de re iudic.* cum vulgatis.

- 20 Casus † itaq; in quibus quis iniustè aut nulliter captus esse potest, & iustè ac ritè condēnatus; nemini latent. Potest enim quis iustè condemnatus esse, quotiescunque (constitudo de corpore delicti) aut probationes, aut inditia, ad id sufficientes, ex legum necessitudine interueniunt. Et in eadem causa & casu, potest quis iniustè vel nulliter captus esse. Quot autem hoc modis fiat, consule Farinacium, latè *question. crimin. tit. de carceribus quest. 27 per totam*. In † nostro autē Regno Aragonum, potest quis iniuste ac nulliter captus & in carcere detentus esse, pluribus modis: vt si absq; flagrantia quis capiatur, Portol. post §. *captus*, in tract. *liberatio. per viā priuilegiatam*, §. 4. num. 4. Petrus Molinos, in *pract.*

præf. tit. processo criminal de presencia in princ.

Præsumitur tamen flagrantiam interuenisse, & ipsa probatur (salcim præsumptiuè donec de contrario non constet) per relationem factam à iudice de captura, vt requirit *forus de*

voluntad de la Corte, tit. de litibus abrebiandis:

Nam præter quàm quod videtur ex dicto foro id colligi, officiali creditur Portoles *ubi*

prox. num. 32. 33. & seq. Flagrantia † enim ²²

tunc dicitur, quando maleficium recens est, vel recentè commissum; & durat 24. horarum spacio post commissum delictum. Sed

in casibus fori *de la via priuilegiada, anni 1592.* Flagrantia per tres dies durat: & in crimine furti, vsq; ad tempus, & tempore quo

in delinquentis posse furtum inuenitur, de quibus Molinus *verbo flagrantia,* per forum

quandocunq; tit. de appellitu, forus 3. tit. de supraiuntarijs, Portoles *ubi prox. num. 6. 8. &*

seq. Petrus Molinos *in dicto processu, fol. 191. vers. item puede.*

Captus etiam † dicitur indebitè, si absque ²³

appellitu legitimo & forali quis capiatur: veluti ex appellitu in cuius provisione defecit

informatio vnus testis de visu aut accusati

confessione, vel duorum testium de fama publica deponentium ac credentium, dictam famam publicam, veram, non fictam esse. Si dictus appellitus ad legitimæ partis instantiam datus non fuerit. Si in illius prouisione iuratum non sit, *dictum appellitum verum esse & non fictum*. Si pro expensis fideiussio præstita non fuit. Si testes ad dicti appellitus prouisionem producti, fuerunt Portarij, cursores, aut Curiarum virgarij, de quibus omnibus, *forus item que los sobredichos Juges, forus item declarando, forus item porque, forus de voluntad, forus por apellidos, forus el señor Rey, & forus quancuncq; tit. de appellitu, ad Molinos, practicū, & curialē, ille verbo appellitus, & verbo captus; hic d. tit. processo criminal de presencia.*

- 24 Item nulliter † quis captus dicitur, quādo id fit contra tenorē iurisfirmæ, casu quo arctat, *forus cosa es muy necessaria, tit. de manifest. personarū, Molinus d. verb. captus, fol. 53. col. 3. in prin. forus è porque, tit. de procuratoribus Astriētis.* Item si relationem capturæ officialis capiens non faciat intra diem naturalē a die capturæ computandum, *ex foro de voluntad, tit. de litibus abrebiādis, de quo verius con-*
sulas

sulas Portolekum, post verbum captus, §. 4. à
n. 19. latè. † Itē iniustè quis captus existet, si in 25
tra tres dies iuridicos (vel sex in delictis con-
tētis sub rubr. *de la via privilegiada, anni 1592*
Tirafona) à die carcerationis cōputādos, pe-
titio capto non offeratur, *ex foro praterea tit.*
de accusationibus, forus è porq̄, tit. de procurat.
Astrictis; & capto petente, eum iudex è carce-
ribus non relaxet, *ex d. foro*. Quibus quidē ca-
sibus (& alijs quos consultò ommitto ne iu-
sto longior fiam, de quibus Portol. *in d. tract.*
de liberatione per viā privilegiatā) cum captus
iniustè ac nulliter in carcere detētus existat,
impunè poterit effractis etiā parietatib⁹ fuge-
re, *ut supr. diximus*. Nā cōmunis Doctorū sen-
tētia est; indebitè carceratū, vt quia iuris ordi-
ne nō seruato, aut sine indicijs, aut nō cōstito
de delicto, capt⁹ extitit; absq; aliqua pœna pos-
se carceres frāgēdo aufugere, Foller *in pract.*
crim. p. 4. 3. partis principalis verb. etsi cōfitebū-
tur n. 52. notat Ægi. Bos. *tit. de effractorib⁹ car-*
cerū n. 2. vers. addo etiā, Alber. in d. l. in eos, n. 1
in fine, Farin. d. q. 30. nu. 136. 137. § nu. 138.
Tertia cōclusio † est, iustè captus, etsi omni 26
nò delicti innocēs sit, nō poterit effracto car-
cere,

cere, vel conspiratione mediante aufugeres;
 alias (secuto conspirationis vel effractionis
 effectu) capite punietur, ex l. si quis aliquid
 38. §. miles. ff. de pœnis, ibi: Miles qui ex carce-
 re dato, gladio erupit, pœna capitis punietur. Con-
 cordat, tex. in d. l. milites agrum, §. eius fugam,
 ibi: Eum tamen qui effracto carcere fugit, ca-
 pite puniendum Paulus rescripsit. Extat etiam
 tex. in l. 1. ff. de effractoribus & expilat. ibi. De
 his, qui effracto carcere euaserint, sumendum su-
 plicium, Diui Fratres Emilio Tironi rescrip-
 serunt. Saturninus etiam probat, eos qui de car-
 cere eruperunt, siue effractis foribus, siue conspi-
 ratione, cum ceteris qui in eadem custodia erant,
 capite puniendos. Quo tamen non secuto, sed
 in effractione vel conspiratione deprehensus
 captus, iudicis arbitrio punietur, d. l. in eos.
 Explicat, & pœnam capitale intelligit, la-
 27 tissimè Farinacius, d. q. 30. à num. 1. Et † in
 Aragonia, si delictum ob quod carceris effra-
 ctor captus erat, mortis pœnam merebatur,
 ex sola fuga cum fractione ad mortem con-
 demnatur statim absque citatione, etsi deli-
 ctum alias probatum non existat; sic practi-
 ci, cum Molino, & Portolesio, verbo fractor

carceris, ad dict. observan. 2. de proditoribus.

Poterit † tamen, hic iustè captus, si delicti 28
innocens omninò reperiatur, à carcere simp-
pliciter aufugere absq; illius effractione; vt si
comentariensis desidia vel aliàs fugiendi oc-
casionem habeat. Nam etsi *text. in d. l. 1. ff. de
effractoribus*, mitiorem pœnam statuat in fu-
gientes custodum negligentia, ibi: *Quod si
per negligentiam custodum euaserint, mitius pu-
niendos*, per Farinacium *d. q. 30. num. 159. §.
160.* Illud procedit, quando sic fugiens verè
delinquens erat; nam tunc vltra delicti pro-
bati pœnam, propter fugam puniendus est,
licet mitius, quia qualitas fracturæ vel cons-
pirationis non interuenit. At verò quando
sic fugiens propter custodum negligentiam,
innocens omninò delicti est; secus iudico,
cum nulla lege reperiatur dispositum, vt in-
nocens delicti sic fugiens absq; fractura aut
conspiratione, aliqua plectatur pœna. Li- 29
cet † non dubitem hoc casu, innocentem de-
lictu sic fugientē (vt pœnā omninò euadere
possit) legitimè probare teneri innotiētiam
suam. An autem probare teneatur, hostio
aperto, vel custodis negligentia aufugisse, an
verò

verò illud allegare sufficiat: ac per consequens
 an in dubio præsumatur fuga simpliciter, an
 verò cum qualitate; videas Farinacium, *d. q.*
30. n. 151. § q. 31. n. 28. 29. 30. 31. 32. § n. 33

30 Quarta conclusio † est, iuste captum, iniu-
 stè tamen condemnatum, posse effractis car-
 ceribus impunè aufugere, etiam cum morte
 custodum, si id necessum fuerit, per Lucam
 de Penna, in *d. l. prohibitum. Paris. de puto de*
sindicat. verb. resistentia num. 21. fol. 9. Farin.
& alij, supra traditi, Couarru. var. resolut.
lib. 1. c. 2. num. 12. § 13. quomodo libet enim
 suum sanguinem redimere cuiuslibet licitum
 est, *glos. in can. ius gentium 1. distin. l. 1. ff. de bo-*
nis eorum, qui ante senten. ibi: Nam ignoscen-
dum censuerunt ei, qui sanguinem suum quali-
tercunq; redemptum voluerit, notandus etiam
Casaneus ad consuetud. Burgund. rubr. 1. de-
sustices, §. 7. verbo de simple recouse n. 7. § 8.
 Vbi non solum, inquit, per resistentiam efu-
 gere quis potest iniustam cōdemnationem,
 verum & tertius cui nihil interest, potest per
 vim eripere eum, qui iniustè condemnatus
 est ad mortem, *ex glos. not. in can. non inferen-*
da 23. q. 3. & Bald. in l. ab executore, C. quando
 appel-

appellat, non recip. notat Ripa, in l. admonendi,
ff. de iure iuran. n. 172. At cum non solum
dānatus, ad mortē dicatur iniustè quando iu-
dex malitiosè, absque legitima probatione,
non constituto de delicto, de corporeve deli-
cti, vel quoquomodo reum condemnat; sed
etiam quando iniustè captus condemnatur;
vt. *supr. diximus*. Merito in t̄ consciencia vni
ca conclusione tenendum est, iniustè condē-
natū, non solū à carceribus fugere quomo-
docunq; posse, vt D. Tho. 2. 2. q. 64. art. 4. Co-
uarru. *ubi proximi*. n. 12. Farinac. d. q. 30. n. 121.
Sed & teneri ad id (dum potest) sub mortalīs
peccati reatu, ex D. Th. *ubi proximi*. Couar. n. 7.
vers. quā ob rem, § n. 10. *vers. septimo his ani-*
maduersis, Far. d. q. 30. n. 120. ex Plaça, lib. 1. de
delict. c. 23. n. 6. Ratio est, quia nō fugiens (cū
possit) à carcere, à quo iniustè ad mortē de-
ducendus est, cum id ex quo necessariō mors
sequitur faciat; sui ipsius homicida est. Et
quod nō solū peccet, si iniustè condemnatus
non fugiat, sed quod etiā mereatur pœnā, tra-
dit Far. *ubi proximi*. n. 123. Quæ cōclusio nō so-
lū procedit simpliciter modo prædicto; verū
t̄ etiam si quis mediante iuramēto promittat

Q

red-

reddere ad carcerem in quo iniuste detinebatur, vel condemnatus erat, aut iniustam condemnationem probabiliter expectabat; poterit absque metu periurij & peccati ad eum non reddere, *glos. in Clemen. Pastoralis; de senten. § ne iud. verbo per violentiā. § ibi D. D. Seraphin. in tract. de priuil. iura. priuil. 132. n. 1. § seq. l. ass. in l. admonendi, ff. de iure iuran. n. 175. & Ripa in eadem, d. l. num. 171. Abbas, Panormit. in c. si verò extra de iure iuran. n. 8. Azpelc. Nauarro in manual. c. 12. n. 18. Couarru. in d. c. 2. num. 7. ex multis Farin. d. q. 30. num. 67. 68. 124. § seqq. qui nu. 126. § 127. intelligit hanc conclusionem. Ratio autem quare nec peccet, nec iuramentum seruare teneatur, ea est; quia ex iuramenti obseruatione exponeret se quis evidenti mortis periculo, ita ex *can. si non licet 23. q. 5.* per Farinac. ubi *proxi. n. 126. in fine.* & Couar. *d. n. 7. vers. contrariam sententiam*: Quod omnino prohibitum est, *can. innocēs 23. q. 4. ibi: Quisquis ergo se iuramento firmauerit aliquid facturum, quo vel corporalis, vel spiritualis salus adimatur, vel sine quo utraq; salus reparari, vel confirmari non possit; fidem promissam seruare pro-**

prohibetur, &c. Quinimo siis cum probab ili
mortis periculo vt iuramentum seruaret, ad
carcerem reuenteretur, peccaret vtique mor-
taliter, & grauiter quidem, ex ratione supra
adducta, Covarruu. *ubi proxi*, est communis
DD. sententia, per Farinac. *ubi supr. num. 67.*
in fine, ex Seraphino, *d. priuil. 132. num. 1.* &
sq. Effet enim vite sue iniquè prodigus: quā
omnino seruate tenetur.

Concludamus † quæsitum tribus ad nota 33:
tis. Primum est, iniuste in carcere detento vel
condemnato, ius ab eo aufugiendi non com-
petere, nisi de dicta iniustitia constet exactis,
ita Farinac. *diel. quest. 30. num. 131.*

Secundum, † ante quam iniuste captus ad 34:
fugam cum qualitatibus prædictis pergere
queat, debet prius (nisi periculū aut damnū
irreparabile in mora sit) iudicem adire & re-
quirere, vt attentis prædictis (probatis vel
probandis) eum a carcere liberet. Nam prius
quis ad viam iuris recurrere debet, antequam
ad facti viam pergat; & dum remedium ordi-
narium adest, ad extraordinarium recurren-
dum non est, Casaneus *ad Consu. Burgun. d.*
rubr. 1. §. 7. verbo de simple reconse num. 10.

Cæterum cum à carcere fugere sit se defendere; & omnis defensio moderamen inculpatæ tutelæ requirat, *ut infr. lib. 3. q. 2.* meritò in hoc adhibendum quoq; est, ne quis vltro sibi ius dicat, si magistratus auxilium præstò haberi potest, alias quod talis sic fugiens puniendus sit, tenet Farinac. *d. q. 30. num. 133.* ex Anto. Gomez, *tom. 3. tit. de homici. c. 3. nu.*

35 24. & alijs. ¶ Tertium, ¶ iniuste condēnatus non potest fractis carceribus fugere nisi iudex malitiosè, & iuris ordine non seruato vel aliàs nulliter sententiam dixerit. At si secundum allegata & probata sententiam protulit, & si delicti innocens sit, & illud probare queat, non poterit impune effractis carceribus ab eis fugere, vel custodes occidere, viden. Farinac. *d. q. 30. num. 132. ad finem.*

¶ *num. 134. Couarr. d. c. 2. post*

numerum 13.

Quasi-

Quæsitum III.

Pro defensione sui occidens, an in totum
immunis sit?

RECOPILATIO.

Defensionem, non solum natura cunctis edo-
cuit animantibus; sed instrumenta ad eam
exercendam concessit, nu. 1.

Ante defensionem manualetn, (nisi aliud expe-
tat necessitas) prius verbis, & amica con-
ventionem est utendum, nu. 2.

Nemo sibi ius dicere potest, ibid.

Hominem insidiari homini, nefas est, ibid.

Vis, permiffa ubi nec ius obtineri, nec magistra-
tus auxilium prestò haberi potest, num. 3.

Ocurrere cum tempore, tutius est, quàm post dam-
na illata remedium querere, ibid.

Defendere se, non solum cuilibet per se licet;
sed & privatorem adhibere auxilium, n. 4.

Morsq; sic in adversarium illata, impunibilis, ibi.

Id quoq; ius suo modo in bestiis versatur, ita quod
animal occidens, noxa nõ astringatur, n. 5.

Pro

- Pro defensione sui occidens, nec mortaliter peccat, etiam si Clericus vel Religiosus sit, ibi.
- Nec irregularitatem incurrit, tam quoad susceptos, quã quoad suscipiendos ordines, ibid.
- Etiam si celebrando, dimittat sacrificium, & agresorem occidat, statim missam continuare potest, num. 7.
- Ob defensionem sui, homicidium commissum in Ecclesia, eam non poluit, num. 8.
- Ob defensionem sui, laycus occidens Clericum, non incidit in excommunicationem, etsi modum in defensione excefferit, ibid.
- Statutum homicidium puniens generaliter, non intelligitur de homicidio facto ad propriam defensionem, num. 9.
- Et in hoc Regno sic occidens, nec homicidij calumniam soluit, num. 10.
- Homicidium non presumitur commissum ob sui defensionem, nu. 11.
- Contrarium tenent alij, num. 12.
- Declarata tamen et, nu. 13.
- Ad probandum homicidium ad sui defensionem factum fuisse, sufficiunt presumptiones, & probationes per coniecturas, num. 14.
- Qua indicantis arbitrio relinquuntur, ibidem.

Cum constat de agrefore, tunc eo ipso censetur probata defensio, ibid.

Defensionis intuitu possum occidere quenquam si famulis suis iubeat ut in me irruant, n. 15

Et etiam illum qui coram iudice, me de enormi delicto falso accusat, num. 16.

Et illum qui mihi parat insidas, ut me incautum insciumq; perimat, nu. 17.

Amplia ut ibid.

Uxor ob sui defensionem, potest praeuenire et maritum occidere, cum scit maritum sub lecto vel alio loco pugionem habere ut non illam occidat, si alias periculum evitare non potest, num. 18.

Defensionis intuitu possum occidere illum, qui iam est contra me coniuuatus, egitq; cum sicarijs ut me occidant, nu. 19.

Intellige tamen ut, ibid.

Idem dicendum est de minato intuitu defensionis contra minantem, nu. 20.

Limita tamen ut, ibid.

Intellige nisi de minis ad acta transeat, nam tunc licite minator occiditur, nu. 21.

Omnibus tamen quidem animantibus, non solum natura defensionem edocuit; verum

rum etiam instrumenta ad eam facilius exercendam concessit. Maximè vt cornua Tauris, Unicornis, Hircis: vnges Aquilis, Leonibus, Tigrib², Æluris: dêtes, Aperibus, Lupis, Canibus. Timidiora autē animalia, & si inermia fecit; ad velocitatem tamen comparata; vt Lepores, Cuniculos, Vulpes, &c. Homini etiam, cum à principio ei animantia omnia subiecta erant, & ad ipsius seruitium à Deo creata; Genes. cap. 1. Psalm. 8. vers. 6. nec alijs quam inter se homines certare poterant; primitus rationem concessit, qua hominū in istis petulētijis occurreret; etsi opus foret vires ad aliorum vires repellendas porregit.

2 Igitur † prius verbis & amica conuentione vtendum est; & si damnum imminens dilationem patiatur, iuris remedia adhibenda Osual. ad Donel. lib. 17. comen. c. 2. lit. C. Legum enim reperta est via & sacra reuerentia, vt nihil manu, nihil proprio ageretur impulsu Alexan. Trenta. lib. 1. resol. tit. de re iud. res. 5. Matheo Stephano, lib. 1. de iurisdictione c. 34. Nullum quidem ius sibi dicere posse, decretum Imperatorum Valentijni, & Gratian. extat in l. vnica, C. ne quis in sua caus. iudicet l.

Julianus 17 ff. de iudicijs. Sin verò necessitas talis sit, vt anticipare cogat, vtendum armis est, & naturali defensionì occurrendum Donel. Eucle. dict. libr. 17. coment. c. 2. lit. C. § D. Et si opus fuerit cum alterius offensione: nam cum natura inter omnes cognationem quandam constituerit, inde euenit hominem homini insidiari nefas esse, sic Iuriscultus Florentinus, in l. vt vim 3. ff. de iust. § iur. Menan. apud Stobeum serm. 8.

Nemini iniuriam facere omnes homines decet. Et vltcrius:

Iniuriã nulli facere, d. Laches didicisse in vita;
Studium est iudicato civile:

Nihil iniuriari parit humanitatem.

Vis enim † vbi nec ius obtineri, nec magistratus auxilium prestò haberi potest, omni iure permilla, Donelus vbi proximè, § ibi Osual. d. lit. C. l. 1. C. quando liceat se vindicare, Bal. in c. olim de rescriptis n. 2. Math. Stephan. vbi supra d. cap. 34. num. 21. Vuesembec. in paratit. tit. de iust. § iure, n. 15. in fine. Lex siquidem (inquit) gladium privato, in casu defensionis tradit: quia in illa necessitate, auxilium magistratus prestò haberi non potest, d. l. 1. C.

R

quar-

quando liceat, l. 4. ff. ad leg. aquil. cum alijs;
 Quintilian. lib. 5. instit. orator cap. 14. post me-
 dium. Melius quidem est, vt vulgò dici solet,
 cum tempore occurrere, quam post vulnera
 illata remedium quærere, d. l. i. l. vltima in fi-
 ne, C. in quibus causis in integrum restit. non
 est neces. Oñual. ad Donel. d. c. 2. lit. E. Zebal-
 los, tom. 4. conclus. 1. sine 897. num. 464. Felin,
 cons. 50. n. 14. & vt communi ore profertur.

Principijs obsta, serò medicina paratur

*Pulchrius est sano prohibere à corpore mor-
 bum,*

Ægrotum medica quam recreare manu.

4 Nec † solum cui libet simpliciter se defende-
 re, omni iure concessum est; sed etiam auxi-
 lium priuatorum adhibere, Paul. Castr. in l. re-
 fectionis nu. 4. ff. comun. prædiorum; morsq; sic
 à defensore in offensorem illata, omni quoq;
 iure permissa & impunibilis, l. is qui agreso-
 rem, C. ad legem Cornel. de Sicar. d. l. 4. § l. 5.
 l. scientiam 45. § qui cum aliter, ff. ad leg. aquil.
 l. 1. § item diuus, ff. ad leg. Cornel. de Sicarijs, l.
 1. C. unde vi, l. 1. § eum qui, ff. de vi. § vi ar-
 mata, cap. significasti 18. in fine, extra de homi-
 cidio voluntario, Antonius Gomez, fo. 3. c. 3.

n. 20. & seq. Peguera decis. Cathalonia 78. nu.
20. p. 1. Math. de Afflictis ad constit. Neapol.
lib. 1. rubr. 13. de homicidijs num. 1. Osuald. ad
Donel. lib. 17. coment. c. 2. lit. F. Azpelcueta
Nauarro, in 2. p. decretal. c. 15. num. 3. Petrus
Cenedo in Collectaneis p. 2. Collectan. 96. nu. 2.
& p. 3. Collectan. 17. nu. 5. & practicarum qua
stionum c. 24. num. 3. in fine. Et in Aragonia
extat forus unicus in fine, tit. de his qui procur
rant mortem, sic per Molinum inductum, in
verbo defensio in prin. & vers. defendendo, fol.
91. Estq; indubitata iuris conclusio, omniũ
etiam gentium more, & consuetudine recep
ta, vt per Iulium Clar. in pract. §. homicidium
num. 19. vbi Baiardus à nu. 71. Covar. in Cle
ment. si furiosus p. 3. §. unico in princ. Condu
cit illud M. T. Ciceronis, pro Sex. Quos homi
nes, ait, si (id quod facile factu fuit, & quod fie
ri debuit, quodq; a me optimi, & fortissimi ci
bes flagitabant) vi, armisq; superasem, non ve
rebar, ne quis aut vim repulsam reprehenderet,
aut perditorum cibum, vel potius domesticorum
hostium mortem mareret. Id t ipsam quoq; ius

5

tuum ab alterius animali fuerit inuasum. &c

id se defendendo alterum occiderit; non teneris animal tuum noxæ dedere, est *text. in l. 1. §. cum arietes, ff. si quadrupes pauperiem fecisse dicatur*, Anton. Gomez *d. cap. 3. num. 20.*

¶ Ex theologis nostram principalē sententiam sequuntur (cum moderamine inculpatae tutelæ, de cuius requisitis *infr. lib. 3. q. 1.*) omnes, cum D. Thom. *d. q. 64. art. 7.* Victoria *in relectione de homicidio nu. 17.* Leonardus Lessius *de iust. §. iur. lib. 2. c. 9. dub. 8. per totum*, Dominicus Soto, *lib. 5. de iust. §. iur. q. 1. art. 8. per totum*, §. art. 2. post principium, Sentit Diuus Augustinus *q. 84. in Exod.* Nauarro *p. 2. decret. c. 15. de quinto precepto decalogi nu. 2. vers. tertio*, ex Caietano *sup. d. q. 64. artic. 7.* & alijs, Pater Layman, *de theologia morali, lib. 3. sectio. 5. tract. 3. part. 3. c. 3. num. 1.* Pater Ludouicus Molina, *tract. 3. de iust. §. iure, disput. 11.* Cardinalis Franciscus Toletus, *in summa lib. 1. c. 80. num. 4.* Nec t̄ occisor mortaliter peccat, Nauarro *ubi proxime vers. quinto*, cum in foro conscientia licita sit huiusmodi occisio, vt ex communi opinione, & receptissima theologorum sententia, refert Clarus, d. §. homicidium num. 19. in fine. Tur-

ret. cons. 61. num. 1. lib. 2. Anan. cons. 7. num. 1. alios refert Carolus de Grasis, in tract. de effectib. Clericor. effect. 9. num. 239. § 250. Ita contra Vgonem, Siluester, in summa, verbo bellum 2. num. 5. Couarruu. ubi supra: Etiam si Clericus vel Religiosus sit, Toletus, dict. cap. 80. num. 5. Lessius ubi proxime dub. 8. num. 44. Siluester ubi prox. nec irregularitatem incurrit, Nauarro d. loco, Toletus ubi supr. d. num. 4. tam quo ad susceptos, quam quo ad suscipiendos ordines, Couarruu. ubi prox. Petrus Dueñas, regul. 192. in lib. 4. regul. iuris verbo defensio, ampliat 6. tom. 1. Grasis ubi prox. nu. 241. § 251. plures referens, (videndus circa hunc punctum irregularitatis, Petrus Cenedo, pract. question. capit. 24. per totum.) Quia si immo, etiam celebrando si inuasus fuerit, potest inuasorem occidere, & postea reuersus missam continuare, Abbas Panorm. in c. Clerici el primero, num. 2. extra de vita & honestate Cleric. Ioan. de Lignano, tract. de iusto bello capit. 85. Marian. Soccius, in repet. cap. ad audientiam, numer. 40. extra de homicidio, Hypolitus in d. l. is qui agresorem nu. 3. Decius in l. ut vim n. 8. ff. de iust. & iur.

Baiar-

Baiardo ad Iulium Clar. in §. homicidium nra.
 76 Sebastian. Medicis, regul. 8. in d. lib. 4. regu-
 lar. iuris verbo defensio ampliatur. 2. Abbas in c.
 sicut dignum de homicidio, Carrer in pract. §. 6.
 num. 27. Simon de Pret. conf. 36. num. 16. lib. 2
 Marsil. in l. 1. num. 32. ff. ad leg. Cornel. de Si-
 car. & in cons. 4. Carolus de Grasis, d. effec. 9.
 num. 241. Siluester, in suma verbo bellum n. 5.
 ad finem, Petrus Cenedo d. q. 24. nu. 4. Et non
 solum hodie ex dispositione dictæ Clemen-
 tinæ si furiosus; sed etiam olim ante dictam
 Clémentinam tales occisores nec irregula-
 res fiebant, ita ex c. si verò el primero, de senten-
 tia excommunic. & c. significasti el segundo, de
 homicidio, Pater Lesius d. dub. 8. num. 52. (Sed
 quod Clericus hoc casu irregularis non fiat,
 limita, ut infr. lib. 3. q. 1 & q. 2.) Nec homici-
 dium † ad sui defensionem commissum, si in
 Ecclesia factum fuerit, eam poluit, glos. prima
 in c. unico de consecrat. Ecclesia vel altar. lib. 6
 Panormitan. in c. proposuisti, n. 2. cod. tit. Man-
 tua singular. 397. Similiter etiam layci, si Cle-
 ricum inuasorem occiderint, in canon. si quis
 suadente diabolo, non incidunt, glos. in c. feli-
 cis, de pœnis in 6. verbo percuferit, Plaça de deli-
 ctis

licetis lib. 1. c. 28. num. 7. vers. tertia illud, Curtius Senior cons. 2. num. 29. Carolus de Grasis, d. effect. 9. num. 247. Maceraten. var. resol. lib. 3. c. 26. num. 1. Iul. Clarus, d. §. homicidium, num. 23. cum Couarruvia à se relato, libr. 2. var. c. 10. post num. 8. vbi ampliat, etiam si laycus in se defendendo modum exceferit, dum modo ex proposito id non faciat, per glosam communiter approbatam (vt ex Socino refert) in d. c. significasti, verbo tutela, sequitur Grasis, vbi prox. nu. 245. Ratio siquidem quæ ab omnibus assignatur, ea est; quòd occisus is hoc in casu, non ab occidente, sed à se ipso interemptus videtur Abbas, in c. Clerici, de vita & honest. Cleric. n. 2.

Eo usq; defensio † procedit, quòd etiam 9
stante statuto indifferenter disponente, homicidium aliqua pœna puniendum esse; talis ad sui defensionem occidens, nullatenus comprehendetur, Baiardo, d. §. homicidium n. 75. per Bald. inter cons. crimin. cons. 19. n. 8. tom. 1. Cardinalis Tuscus, pract. conclus. lit. D. conclus. 129. nu. 21. cum occidens is, nec maleficio commisisse dicatur, Grasis, alios referens, d. effect. 9. num. 242. Nam statutam,
etiam

etiam expressè, hanc defensionem tollere nō
 10 potest. Et in † nostro Regno, non solum oc-
 cidens pro sui defensione non tenetur ali-
 qua poena; verum nec homicidij caloniam
 soluit, *obs. i. tit. de forma disfidamenti, obs. item*
si aliquis, tit. de homicidio, per Molinum, d. ver-
bo defensio in princ.

11 Probatio † tamen necessaria est, vt creda-
 tur homicidæ, vt sui defensori: Nam homi-
 cidium non præsumitur fuisse commissum
 ad defensionem sui, Abbas *in cap. cum venif-*
sent num. 7. de instit. Felinus in cap. significa-
sti, el segundo, de homicidio, num. 14. in fine, per
 Bald. *in cap. 1. de pace iuram. firm. Thom. Gra-*
 mat. *voto 2. num. 1. in fine, & num. 5. Molinus*
 noster, *dict. verbo defensio in prin. per tex. in l.*

12 1. C. *ad leg. Cornel. de Sicarijs.* Contrariū † au-
 tem, nempe quod homicidium in dubio fa-
 ctum ad sui defensionem censeatur, tenet
 Philippus Decius, *cons. 678. num. 7. & cons.*
459. nu. 4. & cons. 469. nu. 11. vol. 2. ex An-
 gelus Aretinus, *in §. ius autem gentium vers.*
nam in dubio, instit. de iure naturali, notat Bal.
cons. 328. in fine, lib. 2. Corneus cons. 162. in-
cip. in hac consultatione, lib. 1. Andreas Alcia-
 tus,

rus, de præsumptionibus, lib. 3. cap. 39. ad finem,
Crauetæ conf. 151. num. 18. Bertazol. conf. 31.
num. 9. Soccinus Senior, conf. 135. num. 1. § 2.
Barb. conf. 97. num. 16. Osual. ad Donel. lib. 17.
comen. c. 2. lit. G. in fine. Nam ultra quod in
dubio non præsumuntur delicta, Iacob. Me-
noch. trac. de præsumpt. lib. 5. c. 35. n. 8. per tex.
in l. merito, ff. pro socio, pro reo semper eo cas-
su iudicandum est, Decius, ubi sup. prox.

Veritas tamen hæc. Non t esse necessariã 13
defensionis probationem in specie. Sat qui-
dem est probare simpliciter, se ad sui defen-
sionem homicidium perpetrasse, ita ex Bal-
do in l. solam, post num. 11. C. de testibus, &
Carrer, qui sic communiter ab omnibus tē-
neri attestatur, Iul. Clarus, d. §. homicidium,
num. 26. Mascardo de probatio. conclus. 190.
num. 6. § num. 16. testesq; sic simpliciter de-
ponentes, homicidium ad defensionem fa-
ctum esse, satis probant, licet aliam non ad-
ducant rationem, Decius conf. 469. n. 5. § 10
lib. 2. per Bald. in d. l. solam, vers. secundo qua-
ritur. Etiam si de credulitate, per verbum cre-
do, deponant, dicentes: occisionem ad sui de-
fensionem factam esse suo videri, Nicolaus

Boerius *decis.* 164. *nu.* 17. Corneus *cons.* 134. *num.* 6. *lib.* 8. § *cons.* 262. *num.* 3. *lib.* 1. Bursar. *cons.* 116. *num.* 25. Alex. *cons.* 76. *n.* 5. § *cons.* 109. *num.* 8. *vol.* 2. Angelus *tract. de maleficijs* verbo, § *Titius se defendendo num.* 16. Et etiam si testes inhabiles sint, Craueta *consil.* 119. *num.* 9. videndus Osual. ad Donel. *lib.* 17 *coment. cap.* 2. *lit.* L. *vers.* de probatione, ubi aliquos refert. Finaliter † enim defensionis probatio per præsumptiones, & coniecturas admittitur, Angelus *ubi prox. num.* 14. § 16. Boerius *d. decis.* 164. *num.* 17. Gramat. *cons.* 56. *num.* 21. Gomez *de homicidio, ubi supr. n.* 27. Quæ an sufficiētes sint, iudicantis arbitrio relinquuntur, Gramat. *ubi prox. nu.* 22. § *cons.* 19. *num.* 10. Boerius *ubi proximè, num.* 17. *in fine*, ex Corneo *cons.* 162. *vol.* 1. § *cons.* 134. *lit.* D. *lib.* 4. Ioseph. Mascardo *de probatio. conclus.* 490. § 491. ubi de defensionis probatione etiam per coniecturas, & præsumptiones. Verum tamen est quod constituto de agrefore, eo ipso probata censetur defensio, Angelus Aretinus, *in d. §. ius autem gentium nu.* 5. *instit. de iure naturali*, § *tract. de maleficijs d. verbo*, § *Titius se defendendo, nu.* 15. Cla-

rū, ubi *supr. num. 26.* Iasson in l. *ut vim, nu. 9.*
ff. de iust. & iure: Vbi ex ipso (ait) quod pro-
bo, quod aliquis veniebat contra me cum
cultello vel ense, & ego occidi eum, dicor
probasse quod feci ad defensionem meam &
suum excusatus. Videndus latè de hoc, &
qualiter probetur vel præsumatur defensio,
Tuscius practic. conclus. lit. D. cap. 134. per tot.
Nec ommittendus *Alexan. trentacinq; pract.*
resol. lib. 1. resol. 1. de defensione à num. 19.

Nec † defensionis privilegiū tam strictè 15
accipiendum est, vt solummodo inuasorem
occidere liceat. Quin immo, si tu seruis vel fa-
mulis tuis iuseris vt in me irruant, eosq; ad id
statim faciendum suaseris vel cogaris: pos-
sum te iure occidere, vt sic ab agresionis pe-
riculo liber euadam; sic Pater Lesius, *d. tract.*
de iust. & iure, lib. 2. cap. 9. dub. 8. numer. 46. in
princ.

Nec † dispar licentia, defensionis fauore, 16
conceditur contra eum qui me coram iudi-
ce, de enormi delicto falsò accusat, vel de
quolibet alio crimine, subornatis ad id testi-
bus, cuius occasione vita mea in discrimine
ponitur. Possum siquidè dum aliud periculi

euadendi remedium non extat, calumniato-
rem illum occidere. Tunc enim gladio iudi-
cis me perimere tentat. Quæ ergo diuersitas,
quòd quis suo, an verò alieno gladio me oc-
cidere cupiat? Iuxta illud Reg. 2. c. 12. *vers. 9.*
Vriam Hetheum percussisti gladio, & uxorem
illius accepisti in uxorem, & interfecisti eum
gladio filiorum Ammon, ita ex Nauarra, Caie-
tano, & alijs, Pater Lesius, *vbi proximè n. 47.*

- 17 Eodem itinere graditur defensionis in-
dultam; quòd si quis mihi paret insidias, &
spectet vt me incautum & inscium perimat;
præuenire quidem illum possum & interfi-
cere, vt *ex glos. in l. 1. verbo moderatione, C. vñ*
de vi, Iulius Clarus, *d. §. homicidium, num. 29.*
quam sententiam ex communi Doctorum iu-
ditio approbatam esse ait, ex *Plaça de delictis*
lib. 1. c. 2. r. n. 12. Layman, *vbi supr. d. tract. 3. p.*
c. 3. nu. 1. vers. his adde primo, ex Nauarra, &
Ioanne Fabro cum alijs, videndus Dueñas,
reg. 192. ampliat. 3. vbi, non solum ait, habet
locum hoc quando mortis periculum immi-
net; sed etiam quodcumq; imminet pericu-
lum alicuius iniuriæ personalis, ita ex Bart.
Alexand. Iass. & alijs. Si enim qui præparat
offen-

offendere, potest impunè offendi, Clarus, *ubi proxime num. 26. ad finem*; qua maiori ratione is qui iam praeparatus est, etiam insidijs? Cicero pro milone. *Oblivisci non potestis iudices, insidiatorem iure interfici posse*, refert Covarru. *in repet. Clementina si furiosus, de homicidio, p. 3. §. unico num. 2. vers. secundo in fine.* ¶ Hinc hoc procedit † absque dubio, 18 quòd si maritus pugionem sub lecto, vel alio loco reconditum habuerit, ut noctu vxorem interficeret: poterit ipsa praevenire & maritum occidere; si tamen aliud non superest remedium, vel ipsa aliàs periculum evitate nō potest; ut quia maritus eam obsessam & clausam in cubiculo habet: Sic Martinus Navarro Azpelcueta, *in 2. p. decret. cap. 15. de quinto praeccepto Decalogi, num. 3. vers. credimus autem*, sequitur Lesius, *dict. dub. 8. num. 45. ex Corduba, lib. 1. q. 38. videndus Pater Soto, de iust. & iure, lib. 5. q. 1. artic. 8. circa medium, vers. faciamus ergo.*

Eadem sit † ratio de illo qui iam est coniu 19 ratur in meam necem, egitq; cum Sicarijs ut quam citius, opportunitatē quærerent & me occiderent. Licitum quidem mihi est praevenire,

nire, illumq; qui ita vitæ meæ insidiatur, occidere, Pater Lefius, *d. cap. 9. dubit. 8. num. 46.* Non enim teneor (asserit) perpetuò me intra domum concludere, vel in exterâs regiones concedere. Sed hoc intelligas velim cum Iulio Claro, *ubi supr. d. num. 29.* & etiam illud; si ex dictis insidijs & coniuratione, adedò periculum tale præsens immineret, quòd non tutò satis vitari valeret ni insidiatore occiso, Layman, *ubi supr. d. num. 1. vers. his adde primò.* Si autem insidiator ipse, aut comprehendi, aut vitari posset, aut aliàs monitionibus aliquibus adhibitis, desistere aut quiescere potuisset: non dubitarem homicidam extraordinaria aliqua pœna puniendum, Clarus, *ubi prox. d. num. 29.* Lefius *ubi supr.* Huic enim opinioni non multum favendum est, tum ob periculum abusus, tum & etiam quia rarò ad hunc casum pervenitur, vt non aliquod mortis evitandę inueniamus remediũs maximè in hac Cæsaraugustana ciuitate, vbi inuictissimus noster Dominus, & Rex Philippus Quartus, iustitiæ integerrimus sectator, suorum Regnorum magni tranquillitatem pendens; eos Magistratus, Senatores, ac iudi-

iudices ellegit; quibus semper totius Reipublicæ quietem ac curam, maxima benevolentia complexam vidi.

Idem † dicendum credo de minato respectu minatoris. Nam etsi hic illum iure occidere possit, quando talis minans solitus est suas executioni mandare minas, vt per Castren. in l. 1. C. quando liceat sine iud. se vim. Azpelcueta Nauarro, d. cap. 15. num. 3. vers. non tamen, in fine, Angel. Arcin. in §. ius autem gentium, numer. 5. instit. de iure naturali, Math. de Afflictis, ad constit. Neapol. libr. 1. rubr. 8. de cultu pacis num. 52. Bartholomeus Casaneus, ad consuetud. Burgundia, rubr. 2. desfiedz, §. 1. verbo ou à la personne, num. 14. §. 15. Petrus Dueñas, in reg. 192. ampliatur. 4. in lib. 4. regular. iuris verbo defensio, tom. 1. Quia tunc ad minati propriam defensionem, minans occisus censetur. Tamen multum est prospiciendum, ne vulgus hac opinione abutatur. Audiamus Osualdum ad Donel. lib. 17. comen. cap. 2. lit. O. Peccant verò Doctores (ait) dum ex d. l. 1. eliciunt quemuis inimicum pribatum, qui necem alicui minatus est, posse vel in ipso articulo minarum, vel

vel cum commodum erit ab aduersario præse-
 niente necari. Quod nec ab Imperatoribus;
in d. l. 1. somnium esse, sibi prouabile ait. Si
 enim facile magistratus auxilium adiri po-
 test, qui aut securitate, aut aliàs oppressos li-
 berare curat; qua ratione quisq; ius sibi di-
 cet? Nisi necessitas tam vrgens sit, quod de
 minis ad acta transeat; Ias. videndus, *in l. vt*
vim, num. 14. ff. de iust. Et iur. ex Bald. in l.
unica in fine, dict. tit. C. quando liceat sine iud.
 Osuald. ad Dopel. *d. lib. 17. c. 2. lit. E. vbi. So-*
 læ tamen minæ (ait) non sufficiunt, nisi ado-
 riens sit in actu eas iam in effectu mittendi,
 gladium stringēdo, &c. Zoan. *defens. tripart.*
p. 2. num. 48. Vuesembec. in l. 1. C. quando li-
 21 *ceat sine iud. num. 9.* Posset etiam hoc casus;
 si minans spectaret socios venientes ad of-
 fendendum minatum; quia tunc dicitur fa-
 cere ad suam defensionem, sic Cardin.
 Tuscus, *pract. conclus. lit. D.*
c. 129. in fine.

LIBER TERTIVS.

Quæsitum I.

Pro defensione vitæ, an mediatorem, aut innocentem occidere liceat.

RECOPILLATIO.

Innocens pro vitæ defensione occidi non potest, cum Deus solus, in innocentis vitam potestatem habeat, nu. 1.

Absq; innocentium periculo, quando nocentes interfici non possunt, propter illos, his est parcendum; num. 2.

Innocens illicitè occiditur, quocunq; bono sine, & quacunq; humana auctoritate, num. 3.

Inuassus qui non se potest tueri aliter quam quod apprehenso Titio, eo ut clypeo utatur, si Titius occidatur, tenetur de innocentis morte ex Felini sententia, num. 4.

Innocens aut mediator occidi potest pro vitæ propria defensione, quando quis se ab insultante aliter defendere non potest, nu. 5. § 19.

T

Medi-

Mediatorem aduenientem, ut pacem reponat inter me & agresorem, possum iure occidere, si in medio constitutus, mea obsit defensioni, nu. 6.

Demens vel ebrius si obstant mea defensioni, ut quia me fugere impediunt, ob quod sum in in vita periculo constitutus, possunt occidi, 7 Ratio traditur, num. 8.

Respondetur argumentis contrarijs, & felini opinioni supra adducta, num. 9. 15. & 20.

Et intelligitur ac interpretatur, num. 10.

Augustini Arimin. distinctio, notatur, nu. 11.

Inuasus, si dum se poterat defendere, retro hominem se abscondat, & is fuerit ab agresore occisus, an, teneatur, num. 12.

Quid si fugere poterat, num. 13. & seq.

Text. in l. scientiam, §. qui cum aliter, ff. ad leg. aquil. interpretatur, num. 15.

Defensor si cassu tertium occidat innocentem non tenetur poena, num. 16.

Intellige ut, nu. 17.

Aggressor si dum cupit aduersarium occidere, tertium aliquem occiderit, qua poena teneatur, remissiuè, nu. 18.

Uteri gestatio, potest esse matri occasio periculi, nu. 21.

Traduntur accidentia, ob qua vi gestationis
uteri, mater periclitari possit, num. 22.

Probatnr hac veritas auctoritate Hypocratis,
num. 23.

Dificultas questionis duplici sensu exponitur,
num. 24.

Explicatur opinio Lesij vt clarior fiat questio,
nu. 25.

Opinio Lesij ex parte amplectitur, num. 26.

Alia pars Lesij proponitur, nu. 27.

Tertia Lesij assertio, proponitur, nu. 28.

Sensus difficilis Lesij exponitur, & quid sequen-
dum affirmatur, num. 29.

Prima assertio nostra proponitur, & auctorita-
tibus & ratione suadetur, num. 30.

Medici à vulgi calumnia liberantur, num. 31.

Præceptum practicum medicorū adducitur, 32.

Hoc præceptum exploditur auctoritate Hypocra-
tis & Cardani, num. 33.

Firmissimis rationibus præceptum infirmatur,
nu. 34.

Quid ignorarunt auctores dicti præcepti, n. 35.

Semper esse matri periculosissimum abortum
contra opinionem medicorum & vulgi,
auctoritate, & ratione probatur, num. 36.

QUod vitæ † nostrę insidiatorē, ac in nos
 mortem curantem inflingere, æquissi-
 mum omniq; iure approbatum existat, peri-
 mere; quid mirum? Iustum quidem peccati
 supplicium. Verum quod innocens etiam in
 casu defensionis perimi iure possit; non mo-
 dicam mihi difficultatem parat; maxime exi-
 stente præcepto *Exod. c. 23. vers. 7. In fontem*
Et iustum (ita Dominus) non occides. Igitur
 & si innocentis mors sit medium necessariū
 ad se quem defendendum, & vitæ periculum
 excusandum; nullatenus talis innocens peri-
 mendus est: Nā solum Deus in innocentis vi-
 tam potestatem habet, vt P. Soto, *tract. de*
iust. Et iur. lib. 5. quest. 1. artic. 7. vers. nam
 2 *vt superius.* Si enim † certum est abstinē-
 dum esse à nece, quando nocentes absque
 innocentium periculo interfici non pos-
 sunt, ex P. Soto, *dict. quest. 1. artic. 2. in res-*
pons. argumen. in princ. Majori rationi hoc
 in casu abstinendum est, vbi non solum pe-
 riculum versatur; verum clarè innocentis
 mors intenditur. Quin verò (ait Sotus *vbi*
proxim.) aliud nobis documentum dedit
 Redemptor, vt potius sit propter bonos par-
 cen-

cendū malis (vti Angeli policebantur Abrahæ, vt si decem iustos Sodomis inuenirent, toti ignoscunt genti) quam propter malos bonis incommodandum. Accedat Azpelcueta Nauarro p. 2. *decretal. c. 15. de quinto præcepto Decalogi n. 3. vers. quare*, vbi nulla iura naturalia, nec humana occidere permittūt alium quam agresorem; & ita D. August. inuere videtur (ait) *in c. de Occiden. hominibus*. Ergo innocens nullatenus occidi potest. *Suadeat Siluester, in summa verbo homicid. l. n. 5. vbi hominē innocentē, ait, licitē nullus occidit* † quocunq; bono fine, aut quacunq; humana auctoritate, *Exod. 22*. Adueniat iterum P. Soto d. q. 1. art. 7. *post principium*, vbi nō licere (ascrit) Reipublicę obfese pro illius defensione, ac ciuium vitæ incolumitatæ, innocentem in hostis manus perdendum traddere. Igitur nec pro propria defensione cuiquam licitum erit innocentem occidere. Prodeat Leonar. Lesius, *tract. de iust. § iur. lib. 2. c. 9. dub. 10. num. 60. § 61. vbi mulier (ait) non potest pharmacum sumere vt prolem animatam abortet*: Eriam quando fætus (velut agresor) matrem aliqua infirmitate inuadit,
ob

4 ob quòd in vitæ discrimine ponitur. Ergo innocentem, etiam in periculo vitæ, occidere non licet. Nunc ex iuris peritis, nec silentio traddatur Felini † Sandei dictum *in c. significasti, el segundo de homicid. num. 14. versic. tertio possess.* Vbi ille qui non valens (inquit) aliter mortem euitare, apprehenso Ticio usus est eo vt clypeo, & per agresorem ille Ticius occisus est, talis apprehendens punietur quasi ~~ex~~ceserit defensionem ponendo innocentem in periculo. Proferat *tex. in l. scientiam 45. §. qui cum aliter, ff. ad leg. aquil.* His verbis. *Sed si defendendi mei causa lapidem in aduersariū misero, sed non eum, sed prater euntem percussero, tenebor lege aquilia.* Illum enim solum, qui vim infert, ferire conceditur Baiardus item, in §. homicidium, num. 89. ex Bald. in d. l. ait, quod licet sit licitum agresorem percutere, non tamen mediatorem vel alium. Igitur dicendum videtur mediatorem aut innocentem offendi impunè non posse.

5 His tamen non obstantibus † contrariam sententiã, nepe innocentem aut mediatorem iure perimi posse pro vitæ propriè defensione si aggressus ab insultante se aliter defendere non

non poterat; vti veriore in vtroque foro
suscipiam. Probant hanc sententiam, ex glos.
in l. si familia penul. verbo agi poterat. ff. si fami-
lia furtum fecit. Iulius Clar. in §. homicidium,
num. 24. vbi communem esse opinionem re-
fert, Nicol. Boer. decis. 83. nu. 4. vers. Et idem
Et nu. 8. iuncto num. 10. Tuscus pract. concl.
lit. D. c. 131. num. 5. Trentacinq. prac. resol.
lib. 1. resol. 1. de defens. num. 5. ad finem. Sentit
Angel. tract. de malef. verbo Et dictus Titius
se defendendo num. 33. ad medium, vbi Clarius
& distinctius Augustin. Ariminen. in additio-
ne, tenet Philippus Decius, in l. ut vim, nu. 9.
vers. Et quod dictum est. ff. de iust. Et iur. no-
tat Ripa, de teste, tit. de remedys ad curandam
pestem, post num. 257. vers. Et pro hac parte,
quibus addendus tex. clare hanc sententiam
clarificans, in l. 2. C. ad legem Cornel. de Sicca.
ibi: Is qui agresorem vel quemcunq; alium in
dubio vita discrimine constitutus occiderit: Nul-
lam ob id factam calumniam metuere debet, ibi
glos. verbo, vel quemcunq; alium, facit tex. in
l. si quis fumo 49. §. 1. ff. ad legem Aquil.

Et hinc, † si Titio me insultante, media- 6
tor quidam obuenerit, & inter nos pacem

re-

reponat, qui me & arma mea tenuerit, si aduersarius meus agresor, viribus præualuerit, & mediatoris causa me defendere non valeam, ob quod in mortis periculo constitutus sum: possum mediatorem iure occidere; vt eo facto à dicto periculo liber euadam, August. Arimin. *ubi supr. in additionibus Bocri. d. decis. 83. num. 8. § 10.* notandus Alciatus, *tract. de præsump. regul. 3. c. 39. ad finem.* Hoc enim casu mediator cum me defendere impediatur, mortem mihi irrogare censetur: contra quem defensio eadem via cucurrit. Nec contrarium iudicandum videtur, hoc in casu. Quidam me obsessum in quodam domus-cubiculo habuit; nec aliter mortem vitare poteram quin per illius portam fugerem: Si hæc ab aliquo ebrio, aut de mente ocuperur, qui ab ea se separare recuset, fugaque meam impediatur, ob quod in maximo vitæ discrimine positus sum; licitum mihi

7 est illum occidere vt liber euadam. Idem † si ebrius aut furiosus, dum per viam publicam fugam arriperem vt mortem euitarem, se opposuerint me impediendo; tunc si euidentis vitæ periculum imminet, vt quia agresor me

me insequitur ad occidendum, possum illos iure perimere: nec cum certo vitæ periculo alio deflectere teneor. Nec diversitatis ratio constitui, posse videtur, si dum hostem fugerem, nec me possem saluare, nisi per angustū iter, in quo infans, aut claudi quidam fugæ meæ obstantes positi erant, ob quod in maximo vitæ discrimine positus reperiatur; possum me defendēdo fugam prosequere, etiam cum illorum præcipitatione, aut nece Corduba, *lib. 1. q. 38. dub. 2.* Pater Layman, *de theologia morali, lib. 3. sectio. 5. tract. 3 p. 3. c. 3. n. 1. vers. adde secundò.* Et si t enim occissus innocens sit, & absque fraude loca prædicta occupet: tamen quia præcissam mihi defensionem impedit, dando operam rei licitæ, præcissè, & necessariæ, possum illum impunè occidere. Non quòd cum hoc agam, mortem illius directò intendam; sed actionem meam dirigam tanquam medium proportionatum & præcissè necessarium ad mortem evitandam. Non videtur ergo à me occissus; sed à necessitate. Porius enim meæ incolumitati prospicere debeo, ut sic charitas benè ordinata à me ipso incipiat. Procinaut Caietanus, *q. 67.*

art. 2. vbi, occidere (inquit) innocentem per accidens, dando operam rei licitæ & necessariae, non est contra ius naturale, diuinum, vel humanum.

9 Neque obstat † illud à Felino prolatum supra in d. cap. significasti. Nam contrarium à Doctoribus vt communiter approbatū suscipitur, vt ex Plaça de delictis, lib. 1. cap. 28. n. 26. Corset. & alijs, traddit Iul. Clarus, in d. §. homicidium post num. 24. notandus Boerius, decis. 84. num. 4. per totum, confirmat text. in l. quoniam multa facinora 6. C. ad leg. Iul. de vi publica, vbi, si homicidium factum fuerit aut ab inuasore offendendo, aut ab inuasore se defendendo, solummodo inuadens de homicidio tenetur capitalis supplicij pœna absq; appellacione: tanquam causa (mediante sua iniusta vi & agresione) illius patrati damni, vt notat glos. interemptus. Notat etiã text. in l. in hoc iudicio, ibi: Etenim iustius eum teneri qui princeps fuerit delicti, quam eum quæri ad quem res perlatè sunt, ff. de seruo corrupto, vbi etiam glos. Adueniat text. in l. ita vulneratus 51. ibi: Respõdit, occidisse dicitur vulgo, qui mortis causam quolibet modo præbuit, ff. ad leg. aquil. Igitur

tur præponens aliquem ante se tanquam clypeum, vt se ab agresoris impulsu & ab imminente liberet morte; si præpositus ille occisus fuerit ab agresore, iste tantum de homicidio tenetur tanquam iniustus auctor & delicti princeps: (quin immo etsi ipse homicidium non patrasset in personam tertij aut mediatoris, sed agresus se defendendo in casu necessitatis; teneretur quidem agresor ex eadem lege, tanquam causa principalis delicti) Nō verò agresus, qui se necessariò defendebat, nec alterius mortem intendere curabat. Effet enim si hanc ei defensionem iustā, in eo vrgentissimo casu, iura denegarent; desperiem quandam iniustè inuasit imponere: Quod per quam rigore plenum esset, quilibet sanè mētis diiudicare potest. Illa t̄ enim Felini opinio procedere potest, quando dolosè, & data opera agresus retrò hominem confugeret vt homo is occideretur: Tunc enim agresus tenetur, Boerius dicit. decis. 84. num. 4. vers. quod non teneantur.

Et hinc t̄ venit notanda distinctio Augustini Arimin. ad Angelum de maleficijs, vbi supra post num. 33. in additio. vbi asserit, quod

si agresus per tertij cuiusdā occisionem eua-
dit à vitæ discrimine; potest illud facere dū-
modo non ex proposito: aliàs teneretur, licet
non pœna legis Corneliæ de Siciarijs; alia ta-
men pœna. Non enim consideratur propo-
situm; quia qui tertium vel mediatorem oc-
cidit, certum est propositum habere occiden-
di, & sic mortem euitandi, aliàs non illum
perimeret. Consideratur tamen occasio me-
diatoris vel tertij occidendi, an iusta, an verò
dolosa sit. Si enim agresus non esset in tali
discrimine constitutus, vt præcisè necessa-
rium esset ad vitam saluandam mediatorem
occidere, illud facere non posset; cum neces-
sitas cuius occasione hoc permittitur, cesset:
Et sic, agresus occidens hoc in casu mediato-
rem, tenetur aliqua pœna, licet non teneatur
pœna legis Corneliæ. Sic illa verba, *ex propo-
sito* ab Augustino Arimino, *supra relata*, intel-
ligenda videntur, vt sic ipse postea declarat,
sequitur Boerius, *d. decis. 83. post num. 8.*

- 12 Item ergo † vt sciatur an agresus arma ha-
bens & retrò hominem se abscondens, re-
neatur, si homo ille ab agresore mortuus fue-
rit; distinguendum esse videtur. Aut quis fe-
cit

cit illud ad se facilius defendendum: aut necessitate metus oprefus; vt quia tam timidus erat, quod nec animum ad se defendendum habebat. Primò cassu, culpam non minimam habere videtur: quia cum se defendere valeret, & ad id arma & animum haberet; pepercit labori defensionis, & innocentē exposuit illo periculo. Secundò autem cassu, non est tam facile iudicare: quia meticulosus & si arma habeat, perinde habendus est, ac si totaliter inermis esset, & plus etiam: Sicq; cum nec armis resistere, nec aliàs saluus euadere possit; non videtur culpabile vt se clypeo hominis defendat, Boerius *d. decis. 84. num. 4.* Teneretur t̄ vtrique, non solum hoc cassu, verum in quolibet alio, si dum fugere posset, illud propter inhonorem facere recusaret, & sic se retrò hominem abscederet. Si enim hic ab agresore occideretur, ambo ad pœnam teneri crederem. Ille, quia dum daret operam rei illicitæ, homicidium comissit. Hic, quia innocentis vitam honori suo postposuit. Licet enim pro honoris defensione occisio permitatur; illud procedit contra eū qui mihi honorem ex persona sua & facto
adi-

adimere intendit. Contra innocentem autem, quare?

- 14 Neque [†] obstat quod in hoc quaesito defendimus, nempe licitum esse pro defensione vitæ, quando aliter salvâ esse non potest, innocentem occidere: & sic cum honor vitæ comparetur, *l. iusta causa 9. ubi glos. verbo infamia. ff. de manumis. vindicta l. isti 8. §. quod si. ff. de eo quod metus causa.* Idem videtur dicendum hoc in cassu, vbi nisi se retrò hominem abscondendo, nō poterat honor saluus in defensione sua evadere; quia fugiendo maximam cōtraheret infamiam. ¶ Nam [†] respondetur, nullum (inter nos & in hoc mundo) pro honorato gerendum, qui hominum perulentijs & agresionibus sibi illatis, proprijs viribus: & valore non occurrere audeat. Qui enim hoc recusat & se abscondit, quid de honore curat? Cum in ipsa timiditatis actione, magnam infamiæ partem adhibeat. Quare hunc à pœna si cassus contingeret, non excusarem.

- 15 Nihil obstat [†] *text. in d. l. scientiam, §. qui cum aliter.* Nam ibi tenetur lege aquilia, qui percussit hominem se defendendo; quia cum

in illa actione non requiratur dolus, sed culpa tantum, & in specie illius textus, qui lapidem proiecit, lege Aquilia teneatur: merito modum & defensionis limites quoquomodo excedisse supponendum est, & proinde in aliqua extitisse culpa, etsi leuissima (quæ in illa actione venit & attenditur, ex *text. in l. in lege Aquilia, ff. ad legem Aquil.*) ut quia lapides de longe proiecit, quos cautius proicere debuit. Ex huiusmodi enim actu (secundum quid iniusto quo ad alium) videtur esse in culpa saltem leuissima, quæ sufficit ex *prædictis* ut lege Aquilia teneatur, sic Decius, in *l. ut vim num. 12. ff. ad leg. Aquil.* Anton. Gomez *tom. 3. cap. 3. de homicidio num. 35. ad finem.* Nos siquidem loquimur, non quando cassù accidit quod terrius occiditur innocens, *ut supra*; sed quando id expedit & præcisè necessariū est ad vitæ propriæ tutamens quod licitè & impunè fieri, ex in præsentia quæstione adductis, asserimus. Hoc enim nõ solum licitū iudicatur, & impunè fertur defensionis propriæ intuitu: † Verum etiã im-
punis quisq; euadet si defendendo se contra
agressorem, hunc occidere credens, cassù
ter-

tertium vel mediatorem occiderit, cum operam tunc det rei licitæ & omninò necessariæ, Iul. Clarus, §. homicidium, num. 24. ad finem, Cardin. Tuschus. *pract. conclus. lit. D. cap. 131 num. 6.* Anton. Gomez *d. cap. 3. de homicidio,*

17 *n. 35. vers. advertēdū tamē.* Quod † intelligas vellim, nisi defensor hic tertium occidendo, in aliqua existat culpa; *ut supr. in d. l. sciētia §. qui cū aliter,* aut si non se defendat, modum requisitum in necessaria defensione adhibendo, de quo, *infra lib. 3. q. 2. in princ.* Tunc enim cum sit in culpa defensor modum excedendo, si casum tertium occidat, ad metas culpæ puniendus esset, cum vitiosa sit talis defensio, *ad d. l. sententiam.* Illud siquidem beneficium concessum aggresso, ut non teneatur si se defendendo casum tertium occiderit, non competit, quia caruit voluntate tertium occidendi, sed quod rei licitæ, & necessariæ operam dabat.

18 Et hinc † desumes aggressorem occidendo tertium, cupiens aduersarium occidere, etsi nec intentionem occidendi illum haberit, nec quoad occisum dolus adesset; teneatur nihilominus pœna homicidij, sed an ordinaria, differit optimè præstârissimus vir

Doct̃or Ioannes Christophorus de Suelues,
(cuius scientiam, & doctrinæ opinionem
unicam communi credimus plausu, inaccessi-
bilem plurimis, secundam nullis.) *Cons. 33.*
num. 14. § 15. Cent. 1.

Huc t̃ vsque iuris peritorum sententiæ, 19'
ad nostram principalem conclusionem pro-
bandam. Ex Theologis illam probat Cor-
duba, *lib. 1. q. 33.* Petrus Nauarra, *lib. 2. cap. 3.*
num. 147. quos tradit Pater Lessius, ipse hęc
explicans, & exhornans conclusionem, in
suo tract. de iust. § iure, lib. 2. c. 9. dubit. 9.

Quarè t̃ non obstante asserimus illud e-20
xod. 23. cuius dictam procedit regularitè;
& etiam quando aliquo bono fine directò
mors innocentis intenditur, vt Siluester *ubi-*
supra. Nos verò loquimur in casu præcissæ
defensionis, quando illud medium occiden-
di innocentem, & simpliciter necessarium
ad vitam nostram saluandam. Tunc enim in-
nocentis mors non intēditur directè, sed vt
medium tantum nostræ necessariæ defesio-
ni requisitum: quia suæ personæ impedimen-
to, ius defensionis nostræ adimit. Contra cu-
ius obstaculum, vt vitæ nostræ consulamus,

ex iuris mente naturæ (cuius Deus author est, vt *sup. lib. 1. q. 2.*) contra quemcunque, aut offendentem, aut defensionem impediētem, liberum nobis etiam cum illorum internitiæ, exercitium concessit, *ex supra traditis.* Quibus etiam respondetur Nauarro, & Siluestro supra relatis: nec in nostro casu loquuntur, vt ex illorum inspectione intuenti apparebit. Similiter etiam Sotus, *d. q. 1. artic. 2.* non obstat: nam non loquuntur in casu defensionis; sed offensionis. Quid hoc sit, & quomodo intelligatur, ipse declarat *ibidem.* Neque ipsius Soti locus, *q. 1. ar. 7.* quidquam facit: nam cum mors innocentis cuius non sit *per se* medium præcisè necessarium ad ciuium, & ciuitatis incolumitatem; sed *ex malitia alterius*, nempe hostis; inde nil mirum si illius occisio illicita sit: ita parum post idem Sotus declarat. Haud Lesij supra adductum argumentum obstabit, si sequentia legere patiaris.

- 21 Haftenus † dicta sunt de defensione cum innocētis tertij extranei internitiæ. Abhinc de defensione cōtra proprium innocentem: vt si matri fætus aliqua infirmitate inuadats
vitam

vitam suam defendere valeat, cum fætus
damno, aut occisione? Nam quod prolis
vtero incarcerata proprijs viribus matrem
inuadere possit, satis difficulter intelli-
gi potest. Quod verò vteri gestatio, morborum
ocasio esse possit, & inde matris interitum
machinari tanquam certum amplector, si
doctrinæ medicorum fides adhibenda est.
Docent enim † cum Hypocrate, prolem tra- 22
here ad se, vt alatur sanguinem perfectiorem,
& inde matrem impuriori, & minus defecato
sanguine repleri, & nutriris; cuius copia, &
prauitate infirmari solet. Et quod vtero ge-
rens ob ipsam impregnationem excremen-
tis multis, & prauis affligatur, est velut primū
principiū in medicā facultate: quod indicāt
accidentia interdum grauisima, interdum
arcana, vteri gestationem non rarò conomi-
tantia. Multæ enim malo corporis habitu, &
quali hydōpicæ fiunt. Aliæ verò tanta cibi
abominatione afficiuntur, vt nullum ferè ali-
mentum salubre asumere queant. Aliæ depra-
uata fame, quam medici picam appellant,
molestantur; & carbones, cinerem, gyp-
sum, & diuersa terrarum genera tam quide-

appetunt; vt neque consilio medicorum, neque periculi comminatione tam deprauatum desiderium reprimere valeant. Aliæ etiã inueniuntur, animi deliquio cardialgijs molestissimis, vomitibus cuiuslibet cibi, & omnium facultatum tam insigni langore afflictæ, quod toto gestationis tempore velut semimortuæ in lectulo iaceant.

23 Sed modus † quo suo modo fætus eũ periculo matrem inuadere solet, est quatenus curationem idoneam, quando mater graui-ter egrotat solet prolis peruertere. Et quod ob id cum certo vitæ periculo matrem inuadat, Hypocrates videtur planè docere, *lib. 5. aphorismor. tex. 30.* dicendo: *Vtero gerentem capi à morbo acuto lethale.* Quod periculum originari præcisè, & solùm videtur, ex vteri gestatione; quoniam ob illam dicit Hypocrates, mortale esse quod acuto morbo capiantur. Quod etiam Galenus Hypocratem exponendo, absque lite recipit, & rationem periculi tradit.

Ob hoc igitur tam certum, & receptum principium, controuerti debet, si liceat ob dicta pericula, (& alia si sunt) cõtra matrem

pugnantia, & ad probabile exitium illam trahentia; abortum mouere, vt mater à iam præfati, aut iminenti periculo, per artem medicam defendi valeat, etiam si innocentis prolis vita propter abortum periclitetur.

Quam + controuersiam non pauci mouere, & inter recentiores distinctius exagitauit Lesius, *tract. de iust. & iure, lib. 2. ca. 9. dub. 10.* quæ duplicem sensum habere potest. Primum, si abortus pro comparanda vita matris tam necessarius putetur, vt in illo solo spes salutis collocata sit. Alius sensus est, si remedium quod a morbo matris indicatur, & iudicatur necessarium simpliciter, vt mater salutem cõparet, & ab illo abortus probabiliter timeatur; debeat medicus ab executione talis remedij, ob probabilem timorem abortus cessare.

Primum sensum + absoluit Lesius loco citato dicendo. Non licet ei præbere pharmacum eo animo, vt faciat prolis abortionem, siue ante, siue post animationem. Et præter testimonia diuersa hanc partem sustinentia, suadet illam; eo quod sit illicitum innocentem occidere, vt alius seruetur; & qui hoc fe-

cerit poena mortis mulctatur. Nec licet ab or
 fū comitere ante animationem; quia procu-
 rare abortum propter sanitatem est illicitum;
 sicut procurate pollutionem ob eundem fi-
 nem. Vtrumque enim est contra naturam ge-
 nerationis; neque est enim per se necessariū
 ad sanitatem. Haftenus Lesius. Sed hoc vlti-
 mum, est quod quæstionem nostram reddit
 difficilem. Suponimus enim, quod abortum
 mouere sit remedium necessarium, vt mater
 saluetur, vt vulgus putat, supposito quod tota
 ratio periculi matris, pendet ex vteri gesta-
 tione.

26 Et mihi † videtur placitum Lesij proba-
 bilissimum, quatenus asserit, nō esse licitum
 dare medicamentum abortiuum directè, &
 primaria intentione, etiam si mater comodū
 aliquod à quo salus probabiliter sperari pos-
 sit, fuisset ab abortu acceptura. Est enim ho-
 micidium, aut formale, aut virtuale; & quod
 libet est illicitum. Formale dico, si fetus iam
 sit animatus. Virtuale verò, quando nōdum
 animæ pulcritudinem susceperit; sed ad illā
 suscipiendam disponitur. Quod Tertulianus
 loco à Lesio allegato, nempe in *apolog. cap. 9.*
 secu-

secutus hanc partem, hominem futurum nominavit, & quod fructus in semine sit. Conducit illud Aragonēsis nostri *Martialis epig.* 42. *lib. 3.*

Ipsam crede tibi naturam dicere rerum.

Istud quod digitis Pontice perdis, homo est.

Sed interrogat † Lesius, quid si certa sit ²⁷ mors utriusque, nisi applicetur tale pharmacum, & probabile sit, matrem dato tali medicamento saluari posse? Respond. Neque etiam in hac hypotesi esse licitum. Neque aliquam rationem adducit; sed illam solam tradit desumptam à similitudine depollutione. Ut enim hæc illicita semper est, etiamsi à salute ventura indicetur; quia directè est contra finem naturalem generationis: ita, & quolibet modo abortum directè excitare, est actio peccaminosa, & illicita; quia eidem fini naturali se opponit.

Secundam conclusionem, sequētibus verbis includit. Si mater periculosè laborat, & non supersit aliud remedium; potest ei præberi pharmacum directè tendens in curationem, etiam si ab illo abortio secutura putetur, dummodo proles animata nō sit. Et hoc
stabi-

stabilit, & probat, primò: quia mater ante prolem conceptam habebat ius vtendi auxilijs, & remedijs necessarijs ad propriæ vitæ conseruationem: quod ius ob prolis aduentum auferri non potest. Secundò, quia abortio tunc, est solum permisa non procurata: estque præter intentionem superueniens, matre suo iure vtente: sicut si valetudinis causa vtendum sit medicamento, aut certo genere cibi, aut potus, vnde pollutio secutura putetur, quam nullo modo intendis; censetur solummodo permisa, & per accidēs eueniens. Quæ doctrina Lesij verissima etiam, & tenenda mihi videtur.

28 Tertia † conclusio Lesij est; si prolis iam sit animata, nō est licitum præbere matri remedium directè curationem cum notabili periculo prolis, si certum erat, vel valde probabile, prolem sine illo viuam ædendam. Et inferius conclusionem claudit dicendo. Si verò sit valde probabile, non adhibito remedio vtrumque moriturum; adhibito verò, saltem matrem posse saluari; eo casu licitè posse hæc remedia adhiberi.

29 Prima † pars huius tertiæ conclusionis
obscu-

obscurissima mihi aparet. Non enim facile intelligitur quid hic author velit dicendo. Non esse aplicandum tale remedium, *si certum erat, vel valde probabile prolem sine illo viuam adendam*: quoniam de vita prolis certitudo, aut magna probabilitas dari non potest; nisi certitudo, aut probabilitas similis detur de vita matris: nam si hæc periclitetur ob negatum auxilium, datur magna certitudo quod cum matre proles etiam peribit, est enim ratissimum, quod simul cum matre fætus non pereat, nec de vita prolis certius iudicium, quam de vita matris dari potest; quia fætus simul egrotat cum matre: & quia debilior delicatiorque est, prius quam mater vitam agere solet. Nam Galenus, *lib. 5. aphorism. comment. 30.* periculum matris deducit ex periculo prolis, si a febre, aut alimenti defectu a febre expeito, fætus occidatur. Unde quod prolis viua, in lucem prodeat, non potest deduci nisi ex maxima probabilitate vitæ matris; & si medicus talem probabilitatem concipiat, quod in morbis periculosis difficilimum est, tenebitur differre remedium à quo certè timeatur abortus: quia abortire

Y

peri-

periculosissimum cenſeo tum matri, tum fœtui, ac perconſequens ſemper quod ſit, de vita matris probabilitas magna, nullum auxilium à quo abortio timeatur imperandum eſt.

3° Quia t̄ verò hæc coniectura, & probabilitas tam ex parte morbi, quã ex parte abortus fallaciſſima eſt: exiſtimo ſecurius eſſe, & rationi magis conſonum, ob timorem abortus, non eſſe licitum ceſare ab applicatione magni remedij, quando mater acuto morbo laborat. Nam morbi acuti qui ſemper includunt periculum, nunquam illud deponunt, vſque ad declinationem vniuerſalem; & perconſequens ante illam iniuria fit matri, ſi ob metum abortus non applicetur magnum remedium indicatum à morbo: quoniam ob defectũ illius, poteſt fieri morbus mortalis, qui cum illo auxilio deſtrueretur. Ex parte etiam abortus incertiſſimus eſt eius aduentus, cum cotidie experiamur, tam agrotantibus, quam benevaleptibus, multa, & magna remedia applicata fuiſſe, quibus perditio fœtus nullo modo ſuperuenit. In agrotantibus quidem auxilia magna, quot ad ablationem

tionem acuti, & magni morbi, Medicus methodicè applicuit in benevalentibus verò, quæ auxilia tentata sæpe non fuere ad directè foetum perdendū? & prius matrem quàm foetum ex carnificarunt, aut mater, & ille ægrotarunt simul, ob violentam remediorum alterationem, & humorum corruptionem; ob quam, & pignus, & mater citra foetus exclusionem perire. Cum igitur, tam incerta sit, † ratione auxiliorum, quæ morbus grauis exposcit, foetus exclusio, & perditio; irrationabile illicitumque censeo, matrem ob tã incertum successum, sine requisitis auxilijs relinquere. Et hoc placitum vrget, & probat, quod nuper insinuauī, nimirum prolem simul cum matre ægrotare: nam aphorismo citato Galen. docuit, quod foetus à febre prius quam mater occidatur, & ob eius interitum, illam postea periclitari. Vnde auxilia febris acutæ auxiliantia, indicantur etiam à foetu, vt non liceat ob timorem abortus illa præter mittere. Illis enim vtriusque periculo occurritur. Et nostram sententiam confirmat planè Caietanus. *Vbi supra, d. q. 67. art. 2. ibi: Occidere innocentem per accidens, dando ope-*

ram rei licita, & necessaria, non est contra ius naturale, diuinum, vel humanum.

- 31 Ex † dictis detegitur vulgatissimus error; communisque calumnia, qua sine ratione Medicos passim vulgus sugillat, abortus remedijs tribuendo, quē morbi pernicies, & graua accidentia excitarant. Cui calumniæ anfam dedit Hippocrates, *lib. 5. aphorismor. tex. 31.* dicendo: *Mulieri utero gerenti sanguine ex vena misso abortit, & præcipuè si fœtus sit grandior.* Sed quod ob hoc auxilium incertissima sit prolis abortio, innumera experimenta testantur: quin immo, vt impediatur abortus sæpe sanguis extrahitur, vt non credatur facile ob defectum sanguinis abortum contingere, vt cum Hippocrate Galenus cēset: quoniam tam fœtus, quam mater, copiā satis magnam sanguinis, ex quo fœtus ali modo possit intra propria vasa contineant, quando proles excluditur: & constat planè ex cruēta, & lochiali purgatione statim post factum exclusa, quæ copiosissima esse solet, vt meo iudicio alia ratio magis idonea talis abortus quærenda sit. Sed huius rei inquisitio, Medicorum, non nostri est.

Ex dictis detestanda meo iudicio est opinio † Medicorum sustinētium in nullo morbo, etsi acutissimo esse secandam venam in talo quamdiu mulier vtero gestat. Censent enim certius, & efficacius abortum mouere, & vt ipsi loquuntur, tale infortunium directè comittere. † Est enim opinio hæc absurdissima: nam præter quam quod Hipocrates de omni sectione venæ illud prædixit, in Aphorismo, dicendo: *Mulierì vtero gerenti, sanguine ex vena misso abortit, & præcipuè si fœtus sit grandior*: ac per consequens nulla sectio venæ in gerentibus vtero admittenda foret; quia omnes ex quacumque parte ad abortum inclinant directè, quia omnes alimentum tollunt, spiritus dissipant, & vires deiciant; & nihilominus nullus Medicus opinatur, non esse secundam venam, ex brachijs, si affectus tale auxilium exposcat: quin immo doctissimus Cardanus in illius Aphorismi expositione putauit, sectionem ex brachijs, certius & efficacius abortum comittere, quia partes principes magis innanit, & debilitat: & præter hoc, sanguinem ab vtero efficacius retrahit: sicq; requisito alimento,
plus

plus foetum priuat, & abortum excitat. Sectio vero ex talo, ad infernam regionem gratia vacui trahit ex toto, & sic minus deficit alimentum in vtero; & partibus illi proximis vt foetus nutriatur.

34 Sed quidquid sit de opinione Cardani, doctrina Medicorum adducta, † sequenti efficaci ratione improbatur. Dixit Hippocrates, *lib. 5. aphorismor. tex. 43. Si in vtero grauidè mulieris ærisipelas sit, lethale*: quem Galenus exponendo docet, quod talis affectio de necessitate mortem adfert infanti: nam si aliæ febres minus ardentes, & sine inflammatione, neque habentes earum causam in vtero, passim foetum occidunt, & coliquant; in excusabilis erit illius perditio, si causâ febris, tam ardentis, vt ab ærisipelate sit, in ipso vtero stabuletur, sitque foetui immèdiata. Quod periculum prædixerat etiam Hippocrates, *lib. 2 de morbis mulierum*, dicendo: *Hæc si prægnanti acciderint, moritur, & non poterit effugere*: Qua doctrina ex tantis authoribus tradita, sic arguo. Vteri ærisipelas, est lethaliior morbus respectu fætus, quam matris, quia totus fætus in vtero incarceratus viuunt; & inde om-

nes eius partes principes simul cum toto leduntur, & plus patiuntur quam mater; quia cor istius, iecur, & cerebrum, distant magis, & notabiliter à loco inflamato, intra quem totus includitur fœtus. Ergo fœtus ipse, urgentius quam mater, indicat talis affectus directam medelam. Ergo petit urgentius auxilia pro ablatione talis affectus requisita. Sed nullum efficacius est sectione venæ ex talo, aut maleolis; ergo hoc auxilium imperandum est, quia sine hoc inflammatio, aut ærisipelas vteri, si alicuius momenti sint, sedari repugnant. Petit ergo fœtus, ne sufocetur à tanto vteri incendio, celerrimam euacuationem causæ talis tumoris. At nulla euacuatio, nisi ex maleolis, aut talo celebretur, vterum sic affectum innanire potest, & causam extrahere. Ergo fœtus ipse, non solum talem sectionem non recusat; sed tanquam vnicam, & celebre auxilium, vt tam certum periculum effugere possit, avidissimè, & urgentissime petit. Erit ergo in tam certo periculo turpissimus error, ex brachijs semper sanguinem mittere, & nunquam ex cruribus, si magna inflammatio, aut æstuosum ærisipelas vterum
possi-

possideat, cum nunquam ex supernis partibus secta vena, quod factum vrit, pondere præmit, tensioneque coharctat, & suffocat, innaniri euacuarique possit, & frustra secundo semper venam supernam, matrem, & factum debilitare conatur, cum nihil ab affectu tam mortali detrahete possit. Quam depravatam praxim, non minus condemnat inflammatio magna vesicæ, vrinam suprimens; & præter hoc desperatum accidens. Docuit Hypocrates, 2. lib. pronosticor. *Grauem esse omnino, & mortalem; quoniam dolores illius, satis sunt ad interimendum.* Cui affectui adducta praxis, secundo semper venam brachiorum, succurrere nunquam poterit; sed in desperatione certa infirmam relinquet: vt relinquet etiam, si carbunculus pestilens inguina obsideat retrahendo venenum ad cor, & viscera interna cum certa pernitie. Fugiendo igitur semper talis doctrina, secate venam in talo; matrem occidendo, factum etiam interimite; quia, & si millies vena in brachijs seceetur, nihil educet ex humore inflammationē illam mortalem causante; & vt antea docui, contingit, quotidie, superstitem foetum manere,
ctiam

etiam si pluries, vt abortus eius sequatur, vena in talo fuerit secta, & medicamenta tum expurgantia, tum foetum corrumpentia, fuerint sumpta. † Tenebaturque talē opinionē, 35 non ignorare, quod sectio venę in primo, & secundo mense, raro abortum comittit: quia vt proles nutriatur, paucissimo tunc indiget sanguine, quod aduertēs Hippocrates, aphorismo supra citato, dixit: *Sectionem venę, precipuè excitare abortum, quando foetus est grandior.* Et hinc fit, quod quæ ex illegitimo thoro conceperunt, & ob suspensionem conceptionis a primo menstruorum defectu, sanguinem fundant ex talo, & multoties tale auxilium, vt fatum perdant, reiterant; semper ferè oleum, & operam perdunt, quia paucissimus sanguis, vt tam exigua proles alatur sufficit. Vnde fit, quod si in primis mensibus vterō gerens, inflammationem magnam vteri, aut vesicę patiatur; poterit medicus securissimè venam in talo secare, & summo commodo, matris, & fetus: nam hic, ob dolores, incēdium febrile sui, & matris anxietate, metu, & angustia, periclitatur magis quam ex defectu sanguinis. Legatur de hoc argumento

Z

Ra-

Raphael Moxius in suo *specilegio*, & tract. de *seetione venæ*, nostram sententiam, plane, & doctè suadēs, & probans. Et ob id rectè Lelius docuit, quod quando mater, & fetus periclitari possunt, si auxiliū, & si directè abortiuum, non celebretur; debeat imperari: quia abortus non desideratur directè, sed potius matris, & pignoris vita. Nec reueas me dicere, quod remedium directè abortiuum imperandum sit, si sit abortiuum solum: nam si abortus periculosissimus est, vt antea probaui, nunquam licebit auxiliū tale consulere. Sed intelige, quod remedium illud sit proprium, & necessarium remedium ad stirpandum lethalem affectum, & ob id imperari. Quod vero abortus subsequi possit, per accidens omnino est, & præter medici intentum.

Nec illud quod a viro graui medicæ facultatis audiui, contra communem opinionem vulgi, & medicorum, putatum, + quod abortus possit esse remedium salubre ad liberandam prægnantem a præsentis morbi periculo, silentio inuoluendū est. Retulit enim esse periculosissimum tentare abortum, quando morbo

morbo graui mater oprimitur. Ratio erat; nam si labor partus naturalis, solet esse causa, & frequentissima occasio incidendi in morbos periculosos, & sæpè lethales, adhuc in benevalentibus; efficacior erit causa, abortus: quia grauior non dubiè est, & præternaturalior partu naturali. Et si agitatio molesta, & labores naturalis partus, id præstant in sanis; facilius, certius, & grauius id periculū eueniet, duplici ratione in abortientibus: quia res grauior est, & magis violēta; & quia dolores, anxietas, & humorum turbatio, & commotio, celebrantur in corpore iam ægro tante, & prauis excrementis onusto: Tum his quæ acumulat ipsa vteri gestatio; tum etiam, & illis præcipuè quæ sunt causa, & materia morbi, pro cuius ablatione desiderabatur abortus. Et hoc deducitur ex authoritate, & doctrina Galeni in expositione *aphorismi 30. lib. 5.* in qua, præcipuè Galenus, ex abortu ob remedia, aut alimenti defectum, mortē matri præfagat, & publicat, censendo, abortum ipsum velut casum lethalem, vt duplex crimen directè tentans abortum committat: homicidij vnum; alud verò, quod morbum

matrem oprimentem perniciosorem reddat;
nam si quando morbus aliquis non præces-
sit, solet partus naturalis mortis esse occasio,
quia de nouo morbum excitat; necesse est,
vt præsentem iam exasperet, & prauio-
reddat. Et hoc multo magis abortus præsta-
nit: quia vt *libro de morbis* docuit Hypo-
crates, est præternaturalior. In illo enim, vio-
lencia magna, ab utero foetus euellitur, & sic
plus dilaceratur, & dolet, quam in naturali
partu. Hinc inflamatur, purgatio impeditur:
qua suppræssa, in exitio abortiæ cõstituitur,
quæ ob morbum priorem in periculo erat.
Quod periculũ facilius admittes, si quod fiat
abortus medicamenti tam violentis naturæ,
consideres. Illa enim, aut directò fætum occi-
dunt, aut vincula quibus utero alligatur er-
rodunt, aut oscula vassorum vehementer ape-
riunt, vterumque intolerabiliter irritant:
sicque cuiusque mali abortus author esse po-
test, vt nihil includat, quod non adducat, aut
augeat vitæ periculum. Hactenus in hac
quæstione dicta sufficiant. Iam nos se-
quenti quæstioni acclamanti
occurramus.

Quæsi-

Quæsitum II.

Defensione quo modo utendum.

RECOPILLATIO.

Defensionis exercitium illicitum est, si ulciscendi, non vero propulsandi causa fiat, nu. 1.

§ 34.

Ultio est omni iure prohibita, sicut defensio omni iure permessa, num. 2 § 35.

Defensio ut fiat cum moderamine inculpatae tutelæ, tribus requisitis indiget, nu. 3.

Defensionis modus in quo consistat, nu. 4.

Et an ad modum seruandum defensor præcisse teneatur, ibid.

Defensio fieri debet armis æqualibus, n. 5.

Contra ebrium, aut debilem, quos robustus inuassus manu repellere potest, vulnera inferre illicitum, nu. 6.

Quid è contra, si robustus inermis fretus robore manus inuadat armatum, an defensionis excessus adsit, ibidem.

In

In defensione an percussio aduersarij spectanda sit, num. 7.

Defensio, est eminentis offensionis propulsatio. 8.

Agressor alapam impingere tentans, iure defensionis occiditur, nu. 9.

Agressore fugiente, cessat defensionis permisso, num. 10. intellige ut, ibid. § nu. 11.

Prouocatus iniurijs, si dum ostio ocluso domitutus est, exeat, § prouocantem occidat, an teneatur de homicidio, n. 12. 13. § 14.

Honoris dolor excusationem praestat, nu. 13.

Clerici non habent mundi honores in armis; sed arma in virtute, § humilitate, ibid.

Defensio facta dicitur cum moderamine inculcata, quando defensor id facit sine quo se tueri non poterat, nu. 15.

Inuassus fugere non tenetur, § si possit sine periculo, nu. 16. cum seq. Et procedit in quocumque genere personarum, nu. 17.

Fugere, dedecus, § ignominia est, ibid.

Fugam recusare, § honorem, § vitam defendere est, num. 18.

Clerici, § Monachi dum inuaduntur, an fugere teneantur si comode possunt, nu. 19.

Quid si id non faciant, an irregularitatem in-

currant, aggressorem occidendo, an vero peccent, nu. 20. ¶ 23.

Layci licet fugere non teneantur, tamen si dum possunt non fugiunt, sed aggressorem occidunt sunt irregulares, ibid. intelige ut, nu. 21.

Clerici, ¶ Monachi fugere non tenentur, quãdo fuga periculosa est, nu. 22.

Clerici non fugiendo dum possunt, ultra irregularitatem mortale committunt peccatum, si se defendendo occidant aggressorẽ, n. 24. 25. ¶ 26. intelige ut, nu. 27. 28. ¶ 29.

Irregularitatem propter culpã impositam nullus queit incurrere ob veniale peccatum, n. 25.

Nec Pontifex ob veniale peccatum parẽ, irregularitatem imponere potest, ibid.

Ignorans non consentit, 28.

Defensio facta dicitur cum moderamine inculpate tutele, si fiat incontinenti, non ex intervallo, num. 30.

Defensio quando dicatur facta incontinenti, num. 31. ¶ 32.

Incontinenti, quando dicatur, relinquitur arbitrio iudicis, num. 33.

Defensori defensio, Deo autem vindicta est relinquenda, num. 36.

In defensione ira temperanda est, nu. 37.

Ira brevis furor est, ibid.

Imperatori Theodosio datum remediū ad iram temperandam, nu. 38.

Prudentes, & generosi irā tēperant, ibid. n. 39.

Indulgendum est, qui ob iram modum defensionis excessit, nu. 40. & seq.

Defensor transgrediens moderamen inculpatae tutelae, debet puniri ob excessum extraordinariae pœna, veluti pœna exilij in trieniū, n. 42.

Et ad quam restitutionem teneatur hic transgrediens, num. 43.

I DEFENSIONIS abusus, † ac naturæ hominū peruersitas, qui dum a tutelæ terminis auersi, ad ultionis culmē peruenire cupiunt: necessitatem Legislatoribus ostēdit, biliosorum hominum audaciā reprimere. Modus enim in defensione adhibendus. Nec nisi ne cessitate cogente hominem extinguere fas esse credimus. Quippe dicente Casiodoro, *lib. 9. variar. epist. 25.* Ille defensor propriè dicēdus est, qui tuetur innoxie. Vis enim priuata cuique ad defensionem concessa; dum tamen duæ adhibeantur cautiones: altera vt

pro-

propulsandi, non vero vlciscendi causa fiat, l. scientiam 45. §. penult. ff. ad leg. aquiliam, cap. significasti el 2. extra de homici. Ramirez tract. de lege Regia, §. 29. n. 19. Altera, vt inculpatæ tutelæ moderatio (id est innoxie) insit. Sic Donelus Enculeatus, lib. 17. comment. cap. 2. lit. C. F. §. H. dicto cap. significasti el segundo, & ibi Abbas Panormit. num. 5. cap. vt fama 35. in fine extra. de sententia excommu. Ramirez vbi prox. Alex. Trentacinq. pract. resol. lib. 1. resol. 1. de defensione n. 2. Nam sicut + defensio omni iure permilla, ita quoque vltio omni iure prohibita est, Cuiatius ad rubr. C. vnde vi. lit. D. Carolus de Grassi. tract. de effect. Cleric. effect. 9. num. 254. Absona quidem, & omnino vetita vltio omnis, ab Osualdo appellatur, d. lib. 17. comment. c. 2. lit. G.

Verum defensionem (vt cum moderamine inculpatæ tutelæ facta videatur) in + tribus consistere vulgò creditur. Modo scilicet. Tempore. Et causa, glos. in l. 1. C. vnde vi. Trentacinq. vbi prox. nu. 3. §. seq. Iulius Clarus in §. homicidium, num. 27. ex Blanc. in praxi crim. fol. 246. num. 2. Hypolitus Maya consulta. 22. num. 25. p. 1. & ex Zoan. defens. tri-

part. p. 2. Osual. Illygerus, ad Donel. d. lib. 17.
cap. 2. lit. I. Abbas in d. cap. significasti, nu. 9.
Carolus de Grasis tract. de effect. Cleri. effect. 9
num. 263. Ramirez d. tract. §. 29. nu. 19. Pegue
ra decis. crim. 78. a num. 28. p. 1.

- 4 Modus † ergo in hoc consistere credunt:
nempe, quod qui inuaditur, sumum debeat
adhibere iudicium, an præter aggressoris mor
tem, se defendere possit: veluti pacem depre
cando, vel leuiter hostem cædendo antequã
liceat illum transigere. Verum etsi curandũ
sit, vt hæc fiant si comode possunt; nulla ta
men ratio instat cur in defensionis conflictu
agonizantem, tanto negotio obligemus, ita
P. Soto tract. de iust. & iure, lib. 5. q. 1. art. 8.
tum (vt ait) quòd melior est conditio illius
qui inuaditur, postquam alter illi offert iniu
riam: tum quòd illo temporis articulo, me
tus non sinit iudicium liberum. Etsi enim
(vt Poeta inquit.)

- Armaque in armatos sumere iura sinant.*
necessariè tamen curandum est, quod † de
fensio armis equalibus fiat, veluti de ense
ad ensẽ, sic ex Cepola cons. 41. col. 1.
Hypol, Maya consnl. 22. nu. 26. Trentacioq.
pract.

praet. d. resol. 1. de defensione, nu. 4. § 6. Card. Tusch. praet. conclus. lit. D. conclus. 129. uu. 4. Azpeltcueta Nauarro p. 2. decret. cap. 15. tit. de 5. praepcepto Decal. post num. 3. ex D. Anton. 2. p. tit. 7. cap. 8. §. 1. Nec si quis me cum baculo insultet; illum gladio mihi percutere licet, si me aliter defendere possum, ita communiter teneri a Doctoribus, ex Gramat. conf. 63. n. 2. § 3. ait Clarus in d. §. homicidium, n. 27. vers. hinc est, Abbas in d. cap. significasti, n. 9. videntus Trentacinq praet. resol. lib. 1. resol. 1. de defensione, n. 9. Falit tamen si baculo, vel pugno percutiens, haberet arma ad latus; quia tunc iniuriatus eum gladio occidere potest, sic Trent, cinq. ubi prox. nu. 8.

Haud + diuersus casus; si robustum; foemina, ebrius, aut in bellis inuadat. Quos si manu repellere posset, ad vulnera, seu cedē processerit; hac sequuta, non minus ac alius homicida tenebitur. Donel. Eucle. d. lib. 17. c. 2. lit. K. § L. E, autem conuerso, si robustior inermis, frētus tamen robore manus, debilem pugione armatum inuadat? nullus in his excessus consideratur, cum nec semper armorum paritas requiratur, ita ex Donel. ad l. 1.

C. vado vi. num. 7. Oſual. Illig. d. cap. 2. lit. D.

Trentacinq. d. resol. 1. de defensione, numer. 7.

Matth. de Afflictis, ad cōstit. Neapol. lib. 1. rub.

8. n. 51. Peguera decis. cri. 72. n. 28. p. 1. Immo

hoc casu disparitas, nec viderur; cum robur

vnus, armorum discrimen æquet. Sed quid

7 *vlterius, † an percussio aduersarij prius expe*

ctanda sit? Annuunt quidam. Negantium ta-

men veritas, & ratio, Tusch. pract. conclus.

lit. D. conclus. 129. num. 6. § 20. Layman. de

Theologia moral. lib. 3. sect. 5. tract. 3. p. 3. c. 3.

n. 1. ex multis a se allegatis, Carolus de Grat-

is de effect. Cler. effect. 9. nu. 256. § 257. Affi-

ctis ad constit. Neapo. lib. 1. rub. 8. nu. 52. Nam

sufficit terror, & manifesta nocendi volun-

tatis signa: quia non tantum periculi præsen-

tis: sed & propinqui etiam iustus metus est:

siquidem aduersus periculum, naturalis ra-

tio permittit se defendere Hēricus Riisvich

in paratil. verbo defensio, § in tom. 1. regul.

Et ided occurrere in tempore, & præuenire

tutius, Oſual. ad Donel. d. cap. 2. lit. E. Est e-

8 *nim (ait) defensio † eminentis offensionis*

propulsatio. Cardin. Toletus in summ. lib. 1.

cap. 80. num. 5. Ea propter, is verè propul-

qui

qui præuenit, nec vim admittit, Donel. *ad l. 1 C. unde vi, num. 3.* Quin vero (ait P. Soto. *d. art. 8.*) qui vidit hominem in se rectà euaginato gladio tendere, & timeret confertis manibus se defendere non posse, potest sagitta eminus iacta, vel globulo, illum solo sternere. Hæc enim est defensio cum moderamine inculpatæ tutelæ.

Nec huius terminos egreditur, † qui aggressorem alapa percutere volentem, interficit. Iure enim hoc facit si aliter alapam, sine de decore euadere non poterat, Peguera *decis. criminal. 78. post nu. 25. p. 1.* videndus Tusch. *d. conclus. 131. num. 9. lit. D.* vbi hoc casu distinguit, estque notandus. Quid si † aggressor pedem referre ceperit? Tunc necessitas cessare videtur, nec percuti potest, nisi eo animo discedat vt illico pugnam redintegret, Osual. *d. cap. 2. lit. H.* Insultatus tamen non peccat si aggressorem insequatur eumque percutiat, tantum, quantum ad sui honoris defensionem opus est: nam etsi hoc nō sit personam, aut fortunas defendere; est tamen defendere honorem, quem eò vsque defendere licet, vti etiam occisio si ad id opus fuerit, permi-

- permitatur. Nauarro Azpilcueta, 2. p. decret. cap. 15. de 5. præcep. Decalogi, nu. 4. in fine, quæ sequitur Baiardus, ad Clarum, §. homicidium,
- 11 num. 93. Hoc tamen intelligas † si quis iniuriam sustinisset vt alapam, vel fuste leuissimè percussus esset (quæ percussio, in Hispania præsertim, tam atrox iniuria iudicatur Soto d. q. 1. art. 8. ad finem.) Magnamque honoris iacturam faceret, si fugientem non persequeretur, Nauarro *ubi proximè*. Quibus cessantibus si aggressus fugientem aggressorè persequatur, & occiderit: puniendus procul dubio esset saltem extraordinariè, tanquam reus culpæ, Osual. d. cap. 2. lit. H. Tusch. d. conclus. 131. nu. 8. Peccaret etiam eo casu; quoniam illud, iam sumere vindictam esset, defensionisque limites transgredi. Nauarro *ubi*
- 12 *proxime, vers. contra vero*. Quid si † prouocatus, armis, & iniurijs inuasus, domi occlusæ ostio tutus esset. An si prouocatus, prodeat aduersariumque occidat, pro homicida habeatur? Fatetur Donel. d. tib. 17. cap. 2. lit. L. Non minus ac alius homicida tenetur, ait, cum videatur moderamen inculpatæ tutelæ excedisse. Salua tamen pace tanti viri crudelis

delis videtur assertio. Culpatur ab eo occlusi exitus. Sed parcatur ob honoris sui curam; ne iniuriam sustinēdo, pro vili, abiecto, ac infami habeatur. Ignoscendū enim ei est qui se voluit vlcisci probocatus, *l. qui cum natu, §. si libertus, ff. de bonis libertor.* Si egredienti domum, aggressor foris existens eum inuadit, quid ni se defendet? Etsi se defendēdo illum occidat; quare nec minus ac alius homicida tenebitur? Ne quia exijt? si sic honori suo consuluit, & respondit, indulgendū ei est. Nec vt alius homicida teneri posse videtur, etsi iam foris existens, à prouocante, nec inuadatur, nec prouocetur, maximè si iniuriator; nec desistat pedemve struat: quid quod † honoris dolor, vt iustus excusationē ¹³ præstat. Difficilimū enim est, iustū dolorē tēperare, *l. si adulteriū, §. Imperatores, ff. ad leg. in l. de adulter. infra quest. sequen.* Sed in Clerico, & Monacho, Doneli opinionem verā crederem; nam illi, non mundi honores habent in armis, P. Soto *d. art. 8. in fine*: sed arma in virtute, & humilitate. Verum quæ supra proxime dicta sunt, † intelligas vellim ¹⁴ quo ad mandum: nam quo ad Deum, & quo ad

ad illud vt Christi Discipuli videamur, aliud
 crederem: quia inclusum domum non exire,
 (& si prouocatus & diffidatus) secundum rei
 veritatem, & sapientum iudicio: non est de
 decus: nam vbi virtus nō defenditur, nullus
 est honor, quippe qui eius est prēmium, sic
 Soto *vbi proxime*.

- Item † circa modum, dicitur defensio fa-
 15 cta cum moderamine inculpatae tutelae, in-
 noxiè tuēdo se quis: id est quidquid factum
 est à defensore cum se aliter tueri nō posset,
 ita Donel. *vbi supra, d. cap. 2. lit. I.* Sed ego di-
 cerem, quod etiam si aliter se saluare posset
 defensor, & aggressorem occidat, non peccas-
 se in excessu moderaminis inculpatae tutelae
 videatur: quid quod multi fugiendo, se sal-
 16 uare possunt; † sed ad id non tenentur. Trē-
 tacinq. ex communi opinione, *d. resolut. 1. de*
defensione, num. 5. ex Riminal. cons. 44. nu. 12.
 ex Bart. Ias. & alijs, Carolus de Grasis *d. effe-*
ctu 9. num. 261. Osual. Illig. ad Donel. d. cap. 2.
lit. K. ad finem. P. Soto, d. q. 1. art. 8. prope finē,
vers. respondetur nihilominus, Abas in d. cap.
significasti el 2. extra de homicidio, nu. 9. Card.
Tusch. d. conclus. 129. nu. 22. lit. D. commu-
 nem

nem referens opinionem, id ipsum tenet Decius, in l. *ut vim*, n. 35. ff. *de iust. & iure*. Alex. *cons.* 109. nu. 4. vol. 8. § *cons.* 119. n. 12. vol. 7. etiam si sine periculo fugere possint. Trentacinq. *ubi proxime*, ex communi, Osual. d. c. 2. lit. K. Et † in quocumque genere personarum procedit. Trentacinq. Osual. & alij, *ubi prox.* Abbas in d. cap. *significasti* nu. 9. † *uscus d. conclus.* 131. num. 7. Andr. Tiraquel. tract. *de nobilit.* cap. 20. num. 63. 64. § 65. Nam quo ad hominum petulantias non sustinendas, & quo ad animi, & proprii valoris æstimationem, omnes æquales creduntur; tanquam illud à natura habentes. Iura enim non distinguunt, nec vim fugiendam, sed repellendam dicunt. Et quia *tueri* verbum defendendi significationem habet, non fugiendi, sic Osual. *ubi supra*. Fugere enim, ultra quod periculosum frequentius est, & semper animosiores reddit aduersarium; dedecus, & ignominia iudicatur, Tiraquel. d. cap. 20. num. 65. Osual. Illig. *ubi prox.* P. Soto, *supra citato loco*. Decius in d. l. *ut vim*, num. 35. Trentaquinq. d. *resol.* 1. *de defensione* num. 5. ex l. *item*, apud §. 1. ff. *de iniurijs*. Tusco d. *conclus.* 129. n. 22.

lit. D. ex Bal. in l. i. C. unde vi, num. 8. vers. ex
 hoc determina, & ex Alexan. a se relato, secun-
 18 dum communem. Igitur † fugam recitare,
 vimque vi repelere; & honorem, & vitam
 defendere est. Honorem, fixis pedibus ei res-
 pondere, & se defendere. Vitam, viribus om-
 nibus procurans ne ab agressore occidatur.
 Necis ergo à defensore, insultanti illata, & si
 ille commodè fugere possit; & permessa, &
 impunibilis est, communem opin. esse Ias.
 in d. l. ut vim, num. 38. fatetur, vbi etiam De-
 cius, num. 35. per Clarum d. §. homicidium.
 num. 25.

19 In Clericis † ergo, & Monachis generalē
 illam Doneli sententiam, veram esse crede-
 rem: Nam Clericus, vel Monachus, antequā
 ad agressoris necem perueniant; si commodè
 possunt necessariò fugere debent. P. Soto
 d. q. 1. artic. 8. circa finem, vers. qua propter.
 Cardinalis Toletus in sum. lib. 1. c. 80. n. 11.
 Lesius d. tract. de iust. & iur. lib. 2. cap. 9. dub.
 8. num. 44. Abbas in cap. significasti el. 2. de ho-
 micidio num. 9. & in cap. Clerici num. 2. extra
 de vita, & honest. Clericor. Felinus in cap. di-
 lecti filij, num. 21. extra de exceptio. Quia ipsis
 fuga

fuga ignominiosa non est, ita ex cap. suscepti-
mus de homicidio, Couar. in clemen. si furiosus;
p. 3. §. unico, num. 4. Dissentit Grassis, tract. de
effect. Cleric. vt refert Maya d. conf. ult. 22.
num. 11. in fine, id ipsum tenet Bolognetus
in d. l. vt vim, num. 92. (licet in Monacho,
cum mortuus mundo videatur, aliud dicat)
refert Baiard. ad Clarum d. §. homicidium, nu.
92. ¶ 93. Retenta tamen communi verissi-
ma opinione, quod † Clericus fugere tenea- 20
tur; videndum est, quid si id facere recuset;
an irregularis fiat, an verò peccet, an vtrūque
incurrat? Respōdit Lesius d. dub. 8. n. 44. quod
& si non peccent contra iusticiam, fiunt ta-
men irregulares. Abbas in d. cap. Clerici ad fi-
nem, ¶ in d. cap. significasti num. 9. & ex glos.
& Cardin. in d. clement. si furiosus de homisi-
dio q. 26. vna cum Siluestro verbo excommu-
nicatio 6. q. 3. Didacus Couar. ex cōmuni opi-
nionē in repet. d. clement. si furiosus p. 3. §. vni-
co, num. 4. idem Siluester verbo homicidium 1.
num. 3. vers. tertium. Qui idem procedere te-
nent in laycis; nam & si non cogantur fuge-
re; tamen si dum commodè possunt ad offen-
soris necem perueniant, irregulares fiunt.

Couar. *vbi prox. vers. sed in eo.* Quod intelligit, Diana tract. 1. *miscel. resol.* 15. si non sit nobilis qui fugiendo infamiae notam incur-
 21 rat; hic enim † & si agresorem occidat irregularis non fit, & ad ordines absque dispensatione promoueri potest, sic Diana *vbi supra,* ex Suarez 3. p. tom. 5. *de cens. disput.* 45. *sect.* 1. *num.* 6.

Sed Clericorum fugam ex eodem Couar.
 22 *vbi supra,* limita, † quando periculosa est: vt si propriae mortis periculum induceret: vel ex instantia inimicorum a tergo: vel ex agresforis audacia in assequendo illum fugientem videntis; animum occidendi reciperet. Quo casu Clericus fugere nec tenetur, nec irregularis fit agresforem occidendo. † Contraria tamen † praedictis est opinio Graevis *de effect. b.*
 23 *Cleri.* relata à Maya *d. consult.* 22. *num.* 11. vbi Clericum modum excedentem in se defendendo, puta non fugiendo propter euitandam infamiam, irregularitatem non fieri. Consonat Soto, *vbi proxime,* ibi: *Quare ergo vix illud credere queam. Exempli gratia. Decernit Clement. modo citata. Clericum qui se defendendo hostem occidit, non esse irregularem: quod ergo*

ergo qui per leuissimam culpam venialem, causam dedit homicidio, scilicet quia non usque adeo prospexit, an citra illud poterat se defendere, irregularis fiat, nescio quis credet. Verū eorū opinio, vt peregrina, contra supradictam cōmunem, & ab omnibus receptam; quid interest? Sed nostram prosequendo, vltterius videamus. An Clerici ob dictam fugæ recusatationem, vltra irregularitatem, peccati etiā crimen comitant, Haud facilè iudicabitur. Non enim peccare illos contra iustitiā afferuit Lesius *vbi supra*: Sed contra conscienciā fatebimur si propositio illa vera est. Nempe Irregularitatem † non esse vbi non est peccatum: sed hic adest irregularitas vt supra ostēsum est: ergo & adest peccatum. Maior propositio probatur; irregularitas est pœna, sed pœna absq; delicto imponi non potest, l. *sanctimus* 22. C. de pœnis, l. 2. §. *nulla*, ff. de Decurionibus: Ergo irregularitas, nisi hic adesset delictum (& per hoc peccatum) imponi non posset P. Soto d. lib. 5. q. 1. art. 9. ad finē. Difficile enim (inquit) est creditu, quod irregularitas, quæ ceu pœna propter culpam imponitur; incurratur ex sola veniali culpa, Lesius
d. cap.

d. cap. 9. dub. 11. num. 73. Vnde (ait) cum absit culpa, non debet censerī irregularis.

25 Et licet † cōtrariū teneat Caieta. quē Soto, *vbi prox.* refert, vbi docet, citra mortalem incurri irregularitatem, propter aliquam culpam, Armilla *in sum. verbo irregularitas, n. 14* Silvester *in sum. verbo ebrietas, nu. 5.* Tamen absolutè dicendum est, nullam irregularitatem propter culpam impositam, posse incurri ob peccatum veniale, Soto *vbi proxi.* Azpilcueta Navarro *tract. de irregularit. nu. 252 in fine,* Conink *lib. de Sacrament. disp. 18. dub. 2. num. 12* § 13. Et ratio assignatur, quia cū gravissima sit irregularitatis pœna: non potest censerī imponi ob veniale peccatum: nā alias pœna excederet delictum, contra *lex. Deut. cap. 25. vers. 2.* § *Apocalip. cap. 18. vers. 7. cap. felicitis, vers. ceterum,* § *vers. illud autem, in fine, de pœnis in 6. can. non inferamus stateras in fine, 24. q. 1.* Quin immo Pontifex non potest ob veniale peccatum purè, irregularitatē imponere, vt sentit Suarez *disput. 40. sect. 3. num. 17.*

26 Ex quibus & ex supra probatis, (nempe Clericum fugere valentem, & sic occidentē

inuassorem, irregularitatem ex delicto incurrere) sequitur clarè, talem Clericum inuassorem sic occidentem, mortaliter peccare.

Distinctio tamen hoc in casu non videtur innanis. Aut Clericus secundum communem Doctorum sententiam iuridicè indutam hoc in casu, sciuit recordatusque est, se fugere debere si comodè posset. Aut obligationem hanc fugiendi ignorabat. Primo casu, si non fugit, aggressoremque occidit; ultra irregularitatem illum peccasse crederè: quia in cōscientia fugere tenetur; etiam & laycus si credimus, ex Abbate in cap. significasti, el. 2. eol. penul. & alijs relatis, Decio in d.l. ut vim, num. 35.

Secundo autem casu, aliud dici potest: nā qui t ignorat non consentit, l. nihil. 117. ff. de regul. iuris, l. si per errorem 15. ff. de iurisdict. omn. iud. l. non id circo, 9. C. de iuris & facti ignoran. l. consensisse 2. in princ. ff. de iud. l. ad probationem 23. C. de locato, & condncto. Ignorantia enim est consensui contraria, d.l. si per errorem. Aristot. 3. Ethicor. & ut D. Augustinus ait, contra Faustum. Peccatum non est nisi quatenus voluntarium.

Et

Et adhuc † Clericum consultum esse ve-
 29 lim; quod licet hoc casu non incurrat irregu-
 laritatem: tamen vt euitet scandalum, cau-
 tius faciet si celebrare desinat quousque de
 præsumpta irregularitate absolutionem (vt
 ita dicam) vel declarationem, solummodo
 ad euitandum dictum scandalum, obtineat:
 nam cum scire vtrum Clericus tunc tempo-
 ris de fuga cogitaret, an non, sit quid in mē-
 te consistens: ipsi tantum Clerico proderit,
 vt secum consulat an sit irregularis nec ne:
 non autem vt vulgus illud sciat, cum sem-
 per ex aparentijs iudicet. Hæc sufficiant ad
 nostram defensionis materiam à qua paulif-
 per digressi sumus. Reuertamur.

30 Consistit † etiam defensio cum modera-
 mine inculpatæ tutelæ; circa tempus: idest,
 quod defensio fiat incontinenti, non autem
 ex interualo, *l. sed § partus 12. §. 1. vbi glos.*
ff. de eo quod metus causa, l. 1. vbi etiam glos. C.
vnde vi, l. 3. §. cum igitur, l. qui possessorem 17.
ff. de vi, § vi armata. Trentacinq. pract. re-
sol. lib. 1. resol. 1. de defensione, num. 16. vers. in
secundo modo, tenet ex Bosio in praxi. tit. de
homicidio, n. 52. Hypolitus Maya consulta. 22.

post

post num. 26. vers. circa tempus, Ramirez trac.
de lege Regia, §. 29 nu. 19. Osuald. ad Donel.
lib. 17. comment. cap. 2. lit. G. vbi sic Athenis,
(ait) accusatione ex lege Draconis non tene-
batur, qui statim pellendo aggressorem inte-
remerat. Defensio enim † incontinenti facta ³¹
dicitur, si fiat ad effugiendam repercussionē,
Maya vbi supra, n. 27. ex Bald. cons. 312. lib. 4.
Si fiat antequam se diuertat ad actus extra-
neos, glos. in d. l. 3. §. eum igitur, verbo inconti-
nenti, Doctores in cap. significasti, el segundo,
de homicidio, & ibid. Felinus num. 12. Trenta-
cinq; vbi prox. d. num. 16. vers. in secundo, ex
Bar. in l. de pupillo, §. meminisse. ff. de noui. oper.
nuntia. & ex alijs, Matt. de Afflictis ad constit.
Neapol. lib. 1. rub. 8. nu. 53. Si in ipso actu, aut
flagrante adhuc maleficio inuasor occidatur,
Glos. in d. l. 1. C. vnde vi, verbo moderatione,
& ex l. si ex plagis, 53. §. tabernarius. ff. ad leg.
aquil. Trentacinq; vbi prox. citatus, Peguera
decis. crim. 78. num. 29. p. 1. Si fiat ante sedatā
rixam, Iul. Clar. d. §. homicidium, n. 27. vers. sic
etiam. Et † finaliter, incontinenti factum in- ³²
telligitur (Osualdi sunt verba) - etsi aliquod
minimum spatium interuenerit; modo non

tantum, vt præfenti periculo ereptus denuo armis pugna redintegret, *cap. significasti, cap. ultimo extra de homicidio*. Punctus † tamen hic, an incontinenti facta defenfio dicatur, iudicantis arbitrio relinquitur, Trentacinq; *d. nu. 16. vers. in secundo*, Dixi in Additionibus ad *Albaranum mercatoris*, Amici mei D. Iosephi de Niño *lit. X. vers. his prælibatis, in fine*: Quia de hoc certa lex fieri nõ potest, vt Aristot. *lib. 4. Ethicor. cap. 5. Ergo quantum quisque (inquit) vel quomodo modum egressus vituperandus sit, non est facile explicare oratione, in rebus enim singulis, atque in sensu positum iudicium est*. Limita tamen cum Trentacinq. *vbi prox. num. 17. in fine*, vt licitum mihi sit etiam ex interuallo aggressorem meum occidere, quãdo accusavi illum in iudicio, & fuit captus; quem postea fugientem video, ex Baldo, Felino, & alijs, *ibidem relatis*.

34 Circa † causam defenfio consistit, & permilla est; nempe, vt quod facio sit ad defensionem ordinatum, non verò ad vindictam, *d. l. scientiam, §. qui cum aliter, Donel. d. lib. 17. commen. cap. 2. lit. E. Trentacinq. vbi prox. nu. 18. Petrus Plaça in epit. delictorum, lib. 1. c. 28. num.*

num. 20. Maya dict. consulta. 22. post num.
27. Iulius Clar. ubi proxim. post numer. 27.
Nam + ultio, & diuino, & humano iure ³⁵
odiosa, & nefaria. Hinc cum Petri Apostolo
rum Principis defensio in horto, potius vin-
dictæ quã defensionis speciem haberet; ipsi
à Christo Domino, prohibita fuit, Matt. cap.
26. sic P. Lesius tract. de iust. & iure, lib. 2. c. 9.
dub. 8. nu. 50. *Qui ergo vindicari vult* (Eccle-
siast. verba c. 28) *à Domino inueniet vindictã,*
& peccata illius seruans seruabit. Mihi + vin- ³⁶
dictam, & ego retribuam (ait Dominus) Deu-
tero, cap. 32. Idest, pacientiam mihi, & ego re-
munerabo, Tertul. cap. 10. in libro de paciẽtia.
¶ *Deus ultionum. Dominus, Deus ultionum,*
asserit Propheta Rex, Psalm. 93. Quid? Deo
enim quodammodo ius aufert, qui sua manu
vindictam sumit. *Mea est ultio,* inquit. Ergo
non hominum. Inde Apostolus ad Roman.
cap. 12. *Non vos metipsoſ defendentes charissi-
mi* (idest vlciscẽtes, vt ex Græco sermone pa-
ret, ibi: *ὅτι ὁ θεὸς ἰσχυρὸς ἐστὶν ἐν κρίσει* ita Lesius ubi proximi-
me, n. 50. in fine) *Sed date locum iræ: scriptum*
est enim, mihi vindictam, & ego retribuã. Pro-
tulit Dominus, Levit. cap. 19. vers. 18. *Non*

quaras ultionem, nec memor eris iniuria cibium
 tuorum. Hinc ultra præceptum comoditas:
 Nam cum adeo satis idoneus patientia sequester
 sit Deus; si iniuriam deposueris pœnes eum ubi-
 tor est; si damnum, restitutor; si dolorem, medi-
 cus est; si mortem, resuscitator, Tertul. lib. de pa-
 cientia c. 15. Quæ alia comoditas? Respon-
 deat idem Tertulianus, cap. 10. *Iam si leuius*
defendaris insanus, si uberius oneraberis: quid
ergo mihi cum ultione cuius modum regere non
possum per impatientiam doloris? Quid non in-
fania patrauit? Esset quidem longum adeo
illius facinora recensere. Quare t̄ pro viti-
 37 *bus curandum, ne ad furorem ex ira deue-*
niatur: ne aliquis ea percitus, quidquam atro-
cius agat. Ira enim (dicente Seneca epist. 18.)
insaniam gignit. Horat. epist. 1. Iram, furorem
breuem esse, edixit. Cato maior dicere sole-
bat; iratum ab insano, tempore tantum dista-
re. Stobeus de ira, serm. 18. carmen Philomo-
nis recensens, ita ait

Insanimus omnes cum irascimur.

Quod etiam fasus est moralis ille philoso-
 phus, celeberrimusq; Poeta Franciscus Pe-
 trarcha dum asseruit.

Ira è breue furor, è chi nòl frena,
E furor longo, che il suo possessore,
Spesso auergogna, et al hormanena à morte.
Apolloni⁹ ad Macedonē, hæc protulit verba.
Infania flos est iracundia.

Affectus ira nisi curentur ac castigentur,
In mortalem morbum abeunt.

Vnde † Imperatori Theodosio, (qui facile 38
comouebatur) ne ira in insaniã versa aliquid
asperum gereret; præcepta illi à Lilio tradi-
ta fuere, & inter alia præcipuè hoc: vt cum
irasci cepisset, quatuor atq; viginti literas græ-
cas memoria recenseret, vt illa cõcitatio quæ
momenti est, mente alio traducta, parui tem-
poris interiectu languesceret; refert Iusti-
nus, *histor. exter. in vita Theodosij*. Plato e-
tiam iratus olim in famulum, sic iram tem-
perauit. Vocato & assistente Xenocrate
dixit; accipe, & hunc flagelis aface; ego e-
nim irascor: quod latius describit Seneca,
libr. 3. de ira, Plutarch. *libr. de liberis edu-
candis*, Valer. Maxim. *libr. 4. capit. 1. de
animi moderatione, versic. 2. in extern.* ¶ Ar-
chitas similiter Tarentinus Philosophus Pi-
tagoricus, Platonisque contemporaneus, vt

præceptoris sui, monita sequeretur, quū villico seruo, qui grauiter delinquerat succensisset, ait: Punierem certè nunc te, nisi iratus essem. Timebat enim ne ira bachatus, sanctam, moderatamque iustitiæ vltionē transgrederetur, Marc. Tul. lib. 4. *Tuscul. quest.* Plato. lib. de *sera nimium vindicta*, Lætantius lib. de *ira Dei*, cap. 18. Valer. Max. d. lib. 4. cap. 1. *vers. 1. exter.* Ob quod Cicero. lib. 1. *epist. 2.* Diligenter (inquit) summaque ope niti decet, nec latum quidem vnguem ab eis discedere, tenendaque sunt, vt iracundiam comprimamus, ne in furorē deinde rapiamur; simusq; vel nobis ipsis, vel alijs iniurij. ¶ Néc hoc, † saltim, prudentibus, adeò difficile est, vt præuisione, aliqualiue consideratione, nō consequatur. Conducit Horatius lib. 1. *epistolarum*, dum ait.

*Nemo adeò ferus est, vt non mitescere possit,
Si modò cultura pacienter comodet aurem.*

Quos, & generosiores etiam, ira minus astringit. Quo quisque enim (Platone dicente, lib. de *republica*) natura generosior est, eo mitius irascitur. Cui adstipulantur Ouidij *Carmena*.

Quo quisque est maior, magis est placabilis ira:

Et faciles motus mens generosa capit.

Hæc † et si ita sint, tamen propter iram indulgendum vltori est, ne vt homicida teneatur. Ira enim, vt cū Horatio dicebamus, brebis futor est: quo admissio, necessario homini aliquid condonandum esse fatebimur: nā homo (dicente Seneca in proberb.) cū irascitur, extra corpus suum est. Exiisse enim (inquit Cicero in *Tusculan. lib. 3.*) de potestate dicitur is, qui effrenatus fertur iracūdia, quæ est vlciscendi libido. Ea propter, cum vlcisci iniuriam magis naturam atingat humanam, teste Aristot. *lib. 4. Ethicorum, cap. 5.* Conducit illud.

At vindicta bonum, vita iucundus ipsa.

Meritò inculpatæ tutelæ terminos egrediens, aliquemque occidens; non vt homicida, sed mitius puniendus est: nam primi motus, &c. & vt Claudianus Poeta.

Dijs proximus est ille, quem ratio non ira mouet.

Indulgendum enim † ei est, qui se voluit vlcisci prouocatus, ita *tex. in l. qui cum natu,*
14. §. si libertus, ff. de bonis libertorum, Rami-

rez tract. de lege Regia, §. 29. nu. 19. ad finem:
 Nam quæ ob iram, aliasq; animi perturbatio-
 nes quæcunq; necessariò, vel natura homini-
 bus accidunt, iniuriam quidem faciunt, sed
 nondum id circo sunt iniusti, vel pravi, ita
 Aristot. lib. 5. moral. Nichomachiorum cap. 8.
 42 Et ideò, t quod moderamen legitimæ de-
 fensionis super grediens, & sic agresorem in-
 terimens, debeat ob excessum puniri (non
 tanquam dolosus, sed tanquam culpabilis)
 mitius, extraordinaria arbitrio iudicis pœ-
 na, tenet Ioan. Andreas, in additio. ad Specula-
 tor. in rubr. de homicidio ad finem, vers. est quæ-
 stio, ex l. lex Cornel. ff. ad leg. Cornelianam de Sic-
 car. l. 1. C. eod. cap. olim el primero in fine extra
 de restit. spoliatorum, Hypolitus Maya consul-
 tat. Sicilia 22. num. 29. p. 1. Carolus de Grasis,
 tract. de effect. Cleric. effect. 9. num. 264. plures
 allegans Osual. ad Donel. lib. 17. com. c. 2. lit.
 H. Math. de Afflictis ad constit. Neapol. lib. 1.
 rubr. 8. num. 51. & decis. 206. in fine, Nicolaus
 Intrigliolus cons. 15. n. 33. Boerius decis. 168.
 nu. 7. Gramat. cons. 19. nu. 8. & cons. 36. nu. 6.
 & 7. Farinacius tit. de homicidio, q. 125. n. 385.
 cum seqq. plures allegat videndus Tiraquel.
 tract.

tract. de pœnis temperandis causa 1. num. 1. 6. 8.

§ 9. *Alexand. cons. 76. num. 1. § 2. vol. 1.*

Consulendus omninò Alexan. Trentacing;

d. resolut. de defensione à num. 12. præcipue

num. 14. vers. secunda est, vbi † ab hac tan-

43

quam communiter aprobatâ sententiâ re-

cedendum non esse consulit, Addendus Gra-

maticus, volo 19. num. 14. quem allegat Ma-

ya, d. consult. 22. nu. 29. in fine, cum alijs :

Vbi excessum puniri hoc casu ait, pœna exilij in

trienium. Sed ad quam restitutionem teneat-

ur is qui iustæ defensionis modum excessit,

consule P. Lesium, de iust, § iur. lib. 2. c. 9.

dub. 21. & D. Ferdinandum Rebel.

de obligation. iustitiæ p. 1.

lib. 3. quæst.

num.

v

Quæsitum III.

Defensio pro quibus rebus competat?

RECOPILLATIO.

Bona fortuna, secundus hominum sanguis appellatur, num. 1.

Pro rebus nostris defendendis possumus latronem suæve occidere, n. 2. § 23. cum seq.

Etsi qui furatur Clericus sit, num. 3.

Intellige ut, num. 5.

Intellige etiam, nisi res sint parvi valoris, ibid.

Et parvitas, iudicantis arbitrio relinquitur, ibi.

Furtum impediri potest à Domino, etsi res per iudicem recuperari valeant, num. 4.

Etsi tunc fur se telo defendat, impunè occiditur, ibid. § num. 6.

Res occasionem rixandi præstant, sed postea ob resistantiam, § interficiendi, nu. 6.

Telum est quidquid proicitur, aut offendere potest, num. 7.

Fur nocturnus occidi impunè potest, etsi se telo non defendat, ibid. § num. 11.

Am-

Amplia, etiã si in actu furandi non inueniatur, dummodo ingrediatur domum, ibid.

Furem occidere pro rerum defensione non licet de iure canonico neq; in conscientia, secundum aliquos, num. 8.

Clerici pro rerum defensione furem occidere nõ possunt, alias fiunt etiam irregulares, ibid.

Ius occidendi, pro rerum defensione, non solum competit à iure ciuili & canonico, sed etiã à iure diuino, num. 9.

Intellige ut, ibid.

Clerici occidentes furem pro rerum defensione, non fiunt irregulares, ibid & n. 16. iuncto nu. 25.

Pro rerum defensione furem occidere, an liceat, & quomodo hoc procedat latè, nu. 10. & seq. & n. 12. iuncto num. 23. & seq.

Pro rerum tutamine, qua defensio Domino competat, n. 10. 12. & seq.

Clericis licitum est omni iure, res suas per vim defendere, num. 13.

Fur resistens Domino illum ingredi impediendi ad furandum, potest occidi, nu. 14. & 15.

Pro rerum defensione, extra certos casus, furem occidere non licet, num. 17.

Respondetur argumentis in contrarium asserentium, num. 18.

Tex. in cap. interfecisti, de homicidio, intelligitur, ibid.

Dictio, que est coniunctiva, & requirit cōcursum copulativum, num. 19.

Respondetur tex. in l. furem, ff. ad leg. Cornel. de Siccar. & l. 4. ff. ad leg. aquil. & Acurfio, in l. ut vim, ff. de iust. & iure, ibidem.

Defensio propria, est illa qua ad corporis tutamen fit, n. 20.

Clericum pro rerum defensione simpliciter, occidentem furem irregularis fit, contra Lesij opinionem, nu. 21.

Respondetur Additionatori ad clarum, asserenti, licitam esse occisionem in iure divino, pro defensione rerum, nu. 22.

Furem cum resurata fugientē occidere possum si eam recuperare non valeo quin telo eminus iacto feriam, num. 26.

Latrones nocturni vulgò Capeadores impunitè occiduntur, nu. 27. & qua pœna teneantur, nu. 28.

Latro publicus vulgò Salteador de caminos, statim à quocunq; occiditur, n. 29.

Nec attenditur (illius odio) moderamen incul-
pata tutela, omni iure requisitum, n. 30.

Et occidi potest ex intervallo, post vim illatam,
ad interpretat. l. 1. C. quando liceat sine
iud. se vind. ibi: Digno illico suplico, 31.

Nocturnus populator, qui agros vastat & incen-
dit, occidi impune potest, n. 32.

Inuassus ut a possessione deiciatur, potest se
tueri & illam armis defendere, cum mode-
ramine inculpata tutela, num. 33.

Etsi armis agresor inuadat, potest occidi a pos-
sessore, nu. 34.

Intellige predictam assertionem ut, n. 35.

Dignitas & officium armis defendi potest, nu-
mer. 36.

Defensio competit contra debitorem fugientem,
debitumq; secum adferentem, n. 37. & 38.

Et si armis debitor resistit, & se telo defendat,
potest creditor ius suum exequendo, iniuriã
illam propulsare, ad necem usq; nu. 39.

Creditor potest per vim eripere debitori suo fu-
gienti res debitas quas secum portat, n. 40.

Quid si debitor res debitas non portat, sed alias
æquivalentes debito, an creditori liceat illas
auferre, n. 41. & 42.

Creditor potest absq; peccato subripere, debitor i suo rem equivalentem debito, quando id consequi alias non potest, num. 42.

Debitor fugiens, nihilq; secum præter vestes portans, potest capi à creditore, ob suarum rerum defensionem; sed illi vestes eripere non potest, num. 43.

Pro defensione honoris, quis agresorem occidere potest, nu. 46.

Honor est cunctis rebus præferendus, num. 44.

Honor & vita æquiparantur, num. 45.

Pro defensione honoris, possum occidere illum qui alapam vel fustem mihi impingere curat, si aliter ignominia evitari nequit, n. 46

Et post alapam illatam, possum illum insequare, & percutere vsq; ad mortem, si ignominia id exposcat, num. 47.

Honorem suum inultum relinquere, verecundum est, nu. 48.

Agresor occidi potest quando iniuria personalis iactura iminet, si aliter evadi non potest, nu. 49.

Iniuria corporalis maior est quacunq; reali, 50.

Pre honoris defensione occisio, licita omninò est, nu. 51.

Irre-

Irregularis an fiat occidens, ibid.

*Pro defensione castitatis & pudicitiae omni in-
re licita agresoris occisio, absque peccato,
nu. 52. & seq.*

Exemplis probatur, ibid. & num. 53.

Irregularis an fiat occidens, num. 54.

Castitatis laudatio, num. 55.

Cum vita semper nobis magno stimerur affectu; quid mirum si ob illius conseruationem etiam cum vim inferentis nece defensio competat? Succedunt vitæ res aliæ nõ minus stimabiles; imò ipsi vitæ equiuales: Heæ † enim ferè semper communi omnium voto, secundus hominum sanguis appellatur; hoc est, fortunæ bona resq; familiares, *glos in l. aduocati verbo vitam, C. de aduocat. diuers. iud.* quam tradit Carolus de Grahis, in suo tract. de effecti. Cleri. effect. 9. nu. 197. Intrigliolus, *cons. 15. num. 26.* Et cum rerum defensio, vitæ defensioni æquiparetur; inde euenit, vt sicut pro defensione vitæ licitum nobis est agresorẽ occidere: ita similiter † pro rerum defensione nobis competat ius, vt latronem, furem, aut alium volentem cas nobis

bis auferre impunè resistere valeamus, etiam
 cum illius nece, si tales res aliter saluæ esse
 non possunt, vt voluit ex l. *furrem* 9. ff. *ad leg.*
Cornel. de Siccar. l. 4 ff. ad leg. aquil. cap. inter-
fecisti el segundo extra de homicidio cap dilecto
6. de sentent. excommun. in 6. cap. olim el prime-
ro de restit. spoli. Exod. c. 22. quos tradit & ci-
tat. P. Leonardo Lesio, tract. de iust. & iur. lib.
2. c. 9. dub. 11. num. 66. P. Molina eod. tract. 3.
disput. 16. num. 1. vers. contrariam, hanc esse
communem opinionem ab omnibus legi-
stis receptam testatur Ias. in l. vt vim, nu. 25.
ff. de iust. & iur. vbi Decius nu. 31. Iul. Clar.
in § homicidium nu. 20. & 38. Alex. cons. 138.
nu. 9. vol. 6. Intrigliol. d. cons. 15. nu. 23. quem
sequitur Carolus de Grasis de effect. 9. n. 197.
& 198. plures tradit Calixtus Ramirez, tract.
de lege Regia, §. 29. n. 19. Bernar. Diaz, regul.
125. Sebastian. Medicis, reg. 8. verbo defen-
dere, relati in tom. 1. regul. iuris vtriusq; Math.
de Afflictis, ad constit. Neapol. lib. 1. rub. 8. nu.
51. Villalobos in Collectan. comun. opin. lit. O.
nu. 19. † Etiam si clericus existat qui res no-
bis auferat, Carolus de Grasis, d. effec. 9. n. 197
vbi nec percusorem in canonem si quis sua-
den-

dente diabolo incidere, ait; dum tamen res ille non sint parvi momenti, Alex. d. conf. 138 num. 11. Intriglio. d. conf. 15. num. 24. Didacus Covar. in repet. Clement. si furiosus p. 3. §. unico n. 6. vers. decimò, nec spes probabilis sit, eas aliter recuperandi, est communis sententia, vt Lefius d. c. 9. dub. 11. num. 66. ex D. Antonino 3. part. tit. 4. cap. 3. §. 2. Medina, Caietano & alijs: nam pro re modici valoris, hominem occidere non licet, Carolus de Graffis, d. effect. 9. n. 197. in fine: (nisi subesset probabile periculum personæ, Additionator ad Clarum, d. §. homicidium, lit. G. verbo rerū suarum) quæ paruitas iudicantis arbitrio relinquetur personarum qualitate inspecta, Alex. conf. 138. n. 11. Intriglio. d. conf. 15. n. 25. Poterit † tamē furtum impediri in ipso actu, & si res per iudicem recuperari valeant, Siluester in suma verbo bellū 2. n. 3. in fin. vbi ait: *Quod quando res per viam iudicij potest reuideri; tūc non licet eā defendere nisi dum est in ipso rapti.* Indecorū enim est, neq; charitas patitur, vt bona mea, me præsentē capi patiar, sic Lefius d. du. 11. n. 69. Et ideo si dū furtū impediō, fur resistat & se defendat, impunè occidi poterit; cū

iam tunc, & persona cum bonis in discrimine ponatur, Ioan. Bolognetus, in dict. l. ut vim num. 67. vers. quam ob rem § vers. sequen. Couar. ubi supr. d. §. unico num. 6. vers. secundo.

- 5 Illud enim † quod furem occidere possumus pro rerum defensione, intelligi oportet adhibito moderamine inculpatæ tutelæ, Afflictis d. rub. 8. nu. 50. hoc est, (ultra alia requisita à dictis Doctoribus traddita) quod si à fure res nostras absq; illius occisione recuperare possumus, non liceat nobis illum perimere, Osual. ad Donel. d. lib. 17. cap. 2. lit. K. Licitum tamē erit, illum si possumus, capere, Osual. ubi prox. lit. O. ex Vult. ad l. 1. C. quando liceat sine, & sic captum iudici remittere.
- 6 Hoc † tamen intelligo nisi resistat: quia fur si se telo defendat, communis Doctorum sententia est, vt occidi possit, ita ex cap. 3. extra de homicidio, § l. 4. ff. ad legem aquil. Osuald. ad Donel. d. c. 2. lit. O. Couar. d. §. unico nu. 6. vers. contrarium, § vers. secundo in fine, vers. quarto, § vers. sexto, Math. de Afflictis, ad constit. Neapol. lib. 1. rub. 13. de homicidijs n. 1. Iacobus Cuiatius 14. obs. 15. § 19. obs. 12.

Bolognetus, in d.l. ut vim, num. 68. quia ponit Dominum in periculo, *ibid.* Res enim occasionem rixandi præstant; sed postea ob resistantiam, interficiendi, Bolognetus *ibid.* & *infra prox.* Telum † accipimus pro quacunque re, quæ aut proijci, aut offendere potest, l. si caluitur 233. §. telum, ff. de verbor. signif. §. item lex cornelia instit. de publicis iudi. Calepinus in dictionario verbo telum, Bolognetus d. num. 68. Hæc infurante in die. Nam nocturnus fur etsi se telo non defendat, occidi impune potest (modo cum clamore testificetur, veluti al ladron al ladron, Osual. ad Donel. d. lib. 17. c. 2. lit. O. Alex. cons. 140. num. 1. lib. 2. tex. in d.l. 4. ff. ad leg. aquil. Iul. Clarus, d. §. homicidium n. 38. Couar. d. §. unico num. 6. vers. quinto, post medium Afflictis d. lib. 1. rub. 13. nu. 49.) cap. 3. extra de homicid. Couar. d. §. unico, num. 6. vers. septimo, Exod. cap. 22. ibi: Non fore reum sanguinis qui furem nocturnum occiderit, Panoemit. in c. si per fodiens in prin. extra de homicid. Plato. dialog. 9. de legibus, relatus à Couar. ubi prox. vers. primus, Qui nocturnus (inquit) furem domum suam ingresus interemit, mundus sit, & vers. quinto legē 12. tabul.

refert in hæc verba. *Fur manifesto furto prehensus, si aut cum faceret furtum nox esset: aut inter diu se telo, cum deprehenderetur defenderet, impunè occiditur.* Cuius legis mentionem faciens Cicero. *pro Milone*, in hæc prorumpit verba, *Quod si duodecim tabula nocturnum furem quoquomodo, diurnum autem si se telo defenderet, interfici impunè voluerunt.* Refert Quintilian. *instit. orat. lib. 5. c. 14. post medium.* Quod procedit etsi fur nec cum rebus furatis nec in actu furti inueniatur, dummodo ingrediatur domum: quia præsumptivè dicitur ponere omnes de domo in periculo vitæ, vt maiorem habeat comoditatem furandi, sic Bo lognet. *in d. l. vt vim, n. 68.* Quare nec ei quis absq; vitæ periculo parcere potest, vt requirit *tex. in l. furem 2. ff. ad leg. Cornel. de Siccar. Couar. d. S. unico, n. 6. vers. quinto, post mediũ.*

8 Sunt † enim qui tenent, de iure canonico, neque in conscientia licitum esse pro rerum defensione latronem occidere, vt Felinus, *in d. c. 2. de homicidio post n. 4.* quæ refert Iul. Clarus, *in d. §. homicidium n. 20. in fine*, sic ex c. *suscipimus, de homicidio Alexand. cons. 140. nu. 1. lib. 2. Panormit. in c. interfecisti n. 2. eod. tit. tradi*

diti a P. Molina, *de iust. & iure, tract. 3. dispu.*
16. in prin. Hoc probat ratio quædam qua D.
Thom. 2. 2. q. 64. art. 7. utitur ex D. Augusti-
no, *lib. 1. de libero arbitrio. Quomodo* (ait) *apud*
diuinam providentiam liberi sunt à peccato qui
pro his rebus, quas contemni oportet, humana ca-
de polluti sunt? Clericisq; (& alijs) illicitum
esse pro rerum suarum defensione, furantem
necare, tenuerunt aliqui, ex quibus vnus est
Abbas, in c. clerici n. 3. de vita & honestate cle-
ric. & in d. c. significasti el segundo, post n. 9. irre-
gularesq; eos manere si fures occidant, asse-
ruiit Siluester, in suma verbo bellum 2. n. 12.

Alij autem tenere, † licentiam occiden- 9
di pro rerum defensione, competere non so-
lum de iure ciuili & canonico, vt Lesius *vbi*
supr. d. dub. 11. num. 66. vers. secundo. probatur;
verum etiam de iure diuino, vt Additiona-
tor ad Clarum, *d. §. homicidium lit. G. verbo*
rerum suarum, & in foro conscientie refert
Baiardo ad clarum, *d. §. homicidium nu. 80. &*
81. ex Riminal. Iun. in d. l. vt vim, n. 359. cum
sequen. & Achil. Pedroche conf. 36. nu. 340.
dum tamen ait, talis defensio in continenti
fiat; & etiam ex interualo vbi iudicis copia
non

non offertur. Nec clericum occidentem pro rerum defensione quando aliter saluæ esse non possunt, & id factum est cum debito moderamine, irregularem esse, credit Lesius, *vbi supr. d. dub. 11. nu. 72. & 73.*

10 Sed nos † proprio Marte adijciamus aliqua, vt prouemus licitum non esse pro rerum defensione, absq; corporali periculo, bona nostra furantem occidere. Prius tamen videamus, quæ Domino rerum pro ipsarum defensione, contra furem, fieri liceant. Igitur fur diurnus, cum rebus furatis vel in actu furandi inuentus, capi debet si comodè potest; aut per vim, extra necem, bona auferenda sunt illi. Illum autem occidere illicò, & antequam hæc præcedant; nulla lege, nullo iure, nullisve personis hoc licitum esse credo, *Exod. d. cap. 22. ibi: Non fore reum sanguinis qui furem nocturnum occiderit, sed qui diurnum.* Quia bona resve nostræ à fure ablatae; occasionem rixandi, non verò occidendi statim tribuunt, *Bolognet. in dict. l. vt vim nam. 68.*

11 *Esti † enim fur nocturnus licitè possit illicò occidi: ex eo est, quia dubitatur an ad furandum, an verò ad occidendum venerit, & 3.*

extra.

extra de homicid. Couar. d. §. unico, nu. 6. vers. primus. Diurnus tamen fur, cum non credatur venisse ad occidendum, sed ad furādum, *Couar. d. num. 6. vers. octavo*, simpliciter occidi non poterit. Accedat (*vltra d. cap. 3.*) *D. Augustinus super cap. 84. question. in vetus testamentum libro 2.* vbi ad interpretationem legum permitentium furem nocturnum occidi posse, non sic diurnum: ita loquitur. *Hoc est quod ait si orietur Sol super eum: quia poterat discernere, quod ad furandum, non occidendum venisset: Et ideo non debet occidi*, refert *Couar. d. n. 6. vers. contrarium sanè.*

Procedit enim hoc † vt occidi nequeat, si 12
fur aliam non inferat vim. Sin autem resistat, vel contra Dominum volentem res illi per vim auferre, se telo defendat: Tunc cum in discrimine ponatur, poterit illum iure occidere, *d. cap. 3. Et d. l. 4. cum alijs supra adductis*, *Casaneus ad consuetud. Burgundia. rub. 1. §. 5. pour la premiere num. 11.* *Math. de Afflictis ad constit. Neapol. lib. 1. rub. 13. de homicidijs n. 1.* quasi tunc, nedum vita, sed & personam defendat: quod omni iure, omnibusq; personis, etiam Ecclesiasticis licitum esse non dubito,

bito, defendit Bolog. d. l. ut vim, num. 60. §
num. 70. (vbi ampliat. etiam si rixa propter
viliū rerum defensionem suscepta fuisset)
sic D. Thom. 2. 2. q. 64. art. 7. in respons. ad pri
mum, refert Couar. d. §. unico, n. 6. vers. tertio.

13 Clericis enim † licitum est omni iure res suas
defendere, etiam per vim, cap. dilecto 6. de sen
tent. excommun. lib. 6. cap. olim 1. de restit. spo
liat. Silvester in suma verbo excommunicatio
6. num. 6. vers. nono circa modum (licet aliqui
vsq; ad mortem facultatem hanc non exten
dant.) Si ergo eis ius hoc permisum est, &
dum illud exercent, latro furve vt liber cum
bonis euadat, resistit, suumq; defendendi ius
impediat; quid nec clerici illum impunè oc
cident? Silvester vbi proximè d. verbo excom
municatio 6. Resistentia enim furis contra
meā defensionē, vt liber effugiat cum bonis;
non aliter cōtingere posse videtur, quā me ip
sum offendendo: ergo clericus iustè illum
occidet, cum potius tunc p̄sona defendat
tur, Couar. d. §. unico, num. 6. vers. tertio in fi
14 ne. Nec dispar ratio, † si fur resistat Dominū
illum ingredi impediētem ad res furandas.
Nam tunc Dominus eademmet ratione fu
rem

rem iustè occidet; quia etiam in vitæ periculo constitutus est, *vbi prox. d. vers. tertio.*

Et cum his vlteriùs iudicium nostrum declaramus; quod si † clericus (vel alius) qui dū 15
furi resistit & impedit ne bona auferat, eum viderit tam animo tumultuatum, quod probabiliter credat, latronem vel furem iectum percusionemve aliquam sibi inflicturum, vt cum bonis furatis euadere queat; poterit illum præuenire & occidere, eodem modo quo supra diximus hoc eodem libro, *q. 2. n. 6.* Nam primam percusionem spectare; quia periculosum, nulla dicitur ratio vt cuiuspiam tanto negotio obligemus, *Bar. in l. idem est n. 1. ff. de vi, & vi armata.* Bona enim vt proximè asseruimus, occasionem quidè iustam rixandi tribuunt: Si ergo in rixa, vita Domini contra furem rixantis, periculum habeat; quis dubitabit defensionem cum furis necesse illi competere? Omni iure, & omni lege diuina & humana permissam. Quibus casibus, † clericum 16
latronem occidentem non esse irregularem certò crederem, ad *Couar. d. §. unico num. 6. vers. undecimo in fine.*

Ecce in his, certissimum videtur, furan-
Ff rem

- tem bona occidi posse omni iure, omni lege, in foro conscientiaë, & à quocunq; etiam clerico absq; metu irregularitatis: quia potius personæ, quam bonorū defensio creditur ut dicebamus. Igitur † pro defensione bonorum, extra cassus supra à nobis relatos furem occidere non licebit. Hanc consequentiam tenendo, nec Lesij opinio, *ubi supra d. dub. 11. num. 66.* (asserentis, pro rerum defensione licitum esse furem occidere de iure civili & canonico) vera iudicari potest, sic simpliciter absq; supradicta nostra distinctione.
- 17
- 18 Nec † textus Canonicos quos *d. nu. 66. vers. secundo probatur*, adfert; quidquam faciunt: Quin immo supradictæ meæ distinctioni assistere videntur. Nam *cap. 1. de restit. spol. § c. dilecto, de sententia excommunic. in 6.* Licentiam tribuunt rixandi & resistendi; quod & ego fateor *ubi supr.* non verò licentiam tribuunt occidendi. Textus etiam in *cap. interfecisti, de homicidio*: Solummodo mortem furi inferre concedunt, meo supradicto casu; idest quando resistit fur: cum tunc, non solum bona, sed & personam suam quis defendat, *ibi te tuaq; liberando*. Si † quidem dictio
- que

que est coniunctiva & requirit concursum copulatum, *l. si hæredi 5. ff. de conditioni institutio.* dixi in schol. ad Comandam, *claus. 30. num. 79.* Sed de illorum verborum intellectu, consule Bolognetum, *vbi supra relat. u.* Id ipsum dici potest de rex. *in l. furem 9. ff. ad leg. Cornel. de Siccar. & de l. 4. ff. ad leg. aquil.* Cum ille, & hæc, solummodo licentiam occidendi latronem nocturnum præbeant, insidiantem, vel se telo defendentem, & sic quando personale periculum extat ibi *si parcere ei sine suo periculo non potuit.* & ibi *latronem insidiantem,* vbi *glosa.* Et licet in hac Acursius ita asserat, *idem in rebus, ut not. supra de iust. & iure, l. ut vim:* Salua tamen pace tanti viri, illud ex dicti textus litera probatum nõ esse mihi semper visum est, cum omnimodo de corporis tutamine loquatur. Propria † enim 20 defensio (etiam cum inuadentis nece) & impunita, illa est quæ ad proprii corporis tutamen spectat, *d. l. ut vim, ibi: Nam iure hoc evenit, ut quod quisque ab tutelam sui corporis fecerit, iure fecisse existimetur.*

Ex quibus etiam, aliam Lesij opinionem notamus asserentis, *d. dub. 11. n. 73. † Clericũ* 21

pro rerum defensione hominem occidentē, irregularem non esse. Nam hoc nostris supra relatis casibus, fatemur. Sed quod clericus occidens pro rerum defensione sic simpliciter, irregularis non fit; negamus, Couar. *vbi supr.* d. §. unico n. 6. vers. undecimo. Idem respondetur, & ex iisdem fundamentis, auctoribus à Baiardo *supr.* relatis: Et Additionatori *ad Clarum*, d. §. homicidium lit. G. verbo rerum suarum, † ubi asserit, licitam esse in iure diuino occisionem pro rerum defensione. Potius tamen responderi potest (ne rem hanc sic simpliciter dictam credamus) verba illa, *licitam esse in iure diuino*, posita esse excudentis errore & imperitia, pro *licitam esse in iure diuino*, ita quod litera I. aposita sit pro F. & itidem alia I. pro litera R. (& adhuc hoc casu illum intelligimus si fur se telo defendat, *vt supr.*) Nam Alex. *conf.* 138. n. 11. lib. 6. quem ad hoc citat, dubium hoc dissoluit, cum asserat, *in fure diurno*: Ex quo Bibliopolæ desidia detegitur; maximè cum idem Additionator parum post *lit. H.* verbo *Clement.* teneat, de iure canonico licitum non esse furem pro recuperatione bonorum aliquo modo occidere.

Hæc

Hæc cum satis probabilia mihi videantur; vix coactus sequor communem opinionem in hoc puncto; nempe † quod pro nostrarum 23 rerum defensione si aliter saluæ esse nō possunt, licitum sit inuasorem occidere omni iure, ut supra in prin. huius quæst. num. 2. quibus addendus Bar. in dict. l. furem 9. ff. ad leg. Cornel. de Siccar. innumeros tradit Petrus Plaça, in epitome delictorum cap. 28. n. 3 1. vers. qui hominem, vbi latè, Accedat Caietanus (cuius auctoritas apud me semper magni fuit) ad D. Tho. 2. 2. q. 64. artic. 7. *Quando quis (ait) non potest aliter res suas defendere † quin sequatur 24 ex defensione inuasoris occisio; licitè potest defendendo occidere illum.* Et rationem adfert, quia plus tenetur aliquis curam habere rerū suarum quæ sunt adminicula vitæ suæ & virtutis atq; facultatis; quam alienæ vitæ. Pergit vltèrius & inquit. Quia cuiuslibet imminet cura rerum suarum in ordine præcipuè ad virtutem; nō autem cura alienæ vitæ nisi in casu necessitatis. Ita Caietanus. Et quia replicari potest, quod fur est in casu necessitatis, cū in periculo mortis constitutus sit ni bona relinquat: & sic debet Dñs rerū illi parcere, non

non autem occidere; quia in hoc casu necessitatis, cura illius imminet, vt Caietanus ait. Ipse tamen respondit. *Et hic non est casus necessitatis; quia inuasor spontè se ipsum ponit in tali casu, inferendo talem iniuriam proximo, quam ille non potest auadere nisi occidendo.*

- 25 Et † quod sic occidens furem, nec peccet nec irregularis fiat, vltra Lesium *vbi supr. nu. 73. Plaçã d. cap. 38. num. 31. vers. qui hominem, & num. 32. in fine, & præter alios supra relatos, tenet Egidius Coninck, tract. de Sacramentis, disput. 18. de irregularitate, dub. 9. num. 89. vbi exemplificans in eo qui ab aliquo sibi ablata per iudicem repetit, non esse irregulã, ait, etsi sciat ideo illum morte plectendum esse, ex cap. postulasti 21. extra de homicidio, & c. 2. eod. tit. in 6.*

- 26 Eadem † ratio versatur, si fur post rem acceptam fugerit, ita quod illam tenere nequeam nisi dictum perimam furem; vt quia in equo meo fugit, quem aliter recuperare non valeo, quin illum telo eminus iacto occidam; sic Lesius, *d. dub. 11. num. 74. sequitur Sotum, lib. 5. de iust. & iur. q. 1. artic. 8. post vers. de bonis: Quia nisi id esset licitum* (ait
Le-

Lesius) defensio rerum maxima ex parte esset inutilis; cum fures possent re qualibet arrepta, statim fugam proripere si in ipsa fuga essent tuti. Intrat igitur hoc casu communis Doctorum sententia iam bis supra relata, ut licitum sit furem pro rebus occidere, quando aliter saluæ esse non possunt.

Quid ergo de latronibus qui post noctis 27 crepusculum per vicos vagantur, vulgariter dicti *Capeadores*; idest, qui noctu vestes furantur prætereuntibus, expilatores vocati, ab Alciato lib. 1. *parergon iuris c. 11*. Farinacius tract. *crimin. q. 166. num. 48*. quia vsq; ad pilos auferunt, vel nec pilum quidem relinquunt. An si ab ijs quis obsessus fuerit, eos occidere possit? Non dubito quin hoc impunè cuilibet licitum sit: nam fures sunt, & improbi quidem, *prin. instit. de vi bonor. rapt. ibi: Ideo quæ recte dictum est eum improbum fure esse*: Imò latrones nocturni, vicorumq; grafatores; qui non solum telo se defendunt; verum etiam sicca, pugione, aut scoplo in pectus hominum directo, mortem minando, (aliquandoq; si resistent vitam auferendo) & palium & crumenarum pecunias vi rapiunt:
aut

aut viatores metu perterritos palio relicto
 difugere cogunt, Alciar. d. cap. 11. ad finem.
 Nec enim multis ab hinc diebus, illorum au-
 datiam expertus fui. Irruerunt quidem in me
 duo homines cum à domo regia noctu exi-
 rem; qui (redempto palio) quandam pecuniæ
 quantitatem mihi vi rapuerunt. Incedebam
 enim eo tempore inermis, vt frequenter Iu-
 risconsulti: quare ad praxim defensionis ne-
 cessitudinem reducere non potui. Maxima
 quidem est vigilantia & Dominorum iudi-
 cum cura, in hac Ciuitate Cæsaraugustæ vt
 tanto malo occurrant; sed maior est illorum
 peruersitas: qui cum inter tam frequentatos
 hominum concursus noctu per vicos ince-
 dentium inueniantur; discerni non possunt,
 an prauis, an verò improbi sint. Delictum e-
 28 nim hoc, magno ac seüero indiget suppli-
 cio. Arbitrariè puniendos esse, tenet Menod.
de arbitrar. iudicium, lib: 2. cassu 299. ex Signor.
conf. 169. num. 48. Ego autem absq; scrupulo
 eos furca suspendere iuberem, tanquam la-
 trones in quibus omnia mala concurrunt, ac
 tanquam pacis tranquillitatiq; reipublicæ
 perturbatores, *tex. in auth. seti nouo iure, C. de*
ser-

seruis fugitiuis, ibi: *Qui autem violenter agrediuntur aut cum armis aut sine armis, aut in domibus aut in itineribus, aut in mari, pœnis legalibus subiiciatur, idest pœna capitali: vt securè accipiendum docent, plures à Farinacio relati, quos sequitur, tract. de furtis, q. 167. num. 86.*

Idem † iudicium de latronibus publicis, 29
vel viarum grafatoribus, qui in publicis stratis insidiantur & agrediuntur, vulgò *Salteadores de caminos*, de quibus latè & doctè præstâtissimus vir D. Martinus Larrategui *Selectarum iuris, lib. 8. c. 9.* Illos enim impunè qui libet illicò interimit, *Silvester in summa verbo latro.* Tum ex naturali defensione omnibus concessa. Tum & etiam ex Imperatorū profcripto, *in l. 1. C. quando liceat unicuiq; sine iudice se vindicare*, Explicat latè & exhornat ad hoc, *Osual. Illigerus in notis ad Donel. lib. 17. comen. c. 2. lit. O.* qui neq; in latrone requirit, vt vel prior ipse inuadat vel telo se defendat, *Forcatul. Dialog. 96. num. 11.* quidquid *Vulter?* (ab illo reprehēsus,) *in d. l. 1. n. 14.* te neat. Preuenire ergo illū & occidere, non solū tutius, verū & necessariū vt vitæ propriæ

consulatur. Ideo impunè necis illata, quia
 parcere ei sine suo periculo non potuit, ita
 30 *l. furem 9. ff. ad leg. Cornel. de Siccar.* † Quorū
 odio, hoc casu, moderamen inculpatæ tute-
 lę in defensione omni iure requisitum, (idest
 quod in continenti, non ex interualo neque
 ad ultionem fiat) penitus explosum est, *d. l. in
 fine.* Prodeat tex. ibi: *Aut itinera frequentata
 insidijs agresionis obsederit: permiffa cuicumque
 licentia, digno illicò supplicio subiungetur, ac
 mortem quam minabatur excipiat: & quod in-*
 31 *tendebat incurrat.* Nec † ex ijsdem coligi, qua
 si ex interualo post vim illatam, latronem à
 priuato necari non posse. Respondit doctè
 Osual. *d. c. 2. lit. O.* Nam ultra quod verbum
illicò, non designat præcissam necessitatem in
 latronem statim irruendi, sed consilium est,
 vt illicò, prius quam latro se ad agresionem
 præparare queat, occidatur, ne incautus via-
 tor, & à latrone præsentus, simile malum sus-
 tineat. Osual. *vbi proximè:* Oppugnant ver-
 ba sequentia *vobis permitimus ultionem.* Cu-
 ius permissio efficit, vt latronem occidens e-
 tiam ex interualo, non solum suæ defensio-
 ni ac securitati in posterum consulat; verum
 etiam

etiam generaliter prætereunti cuilibet. Et hinc, præmio afficiendos qui spontè latrones famossos itinera publica infestantes, perniciem ciuitati ciuibusve suis minitantes, in fidijs etiam & simulationibus perimunt, facit *tex. in l. minime 35. ff. de religios. & sumpt. funer. Osual. ad Donel. d. cap. 2. lit. O. versatq; expedit.*

Neque † dispar ratio de nocturnis popu- 32
latoribus qui agros vastant aut incēdunt:
nam ij ob rerum illarum defensionem impu-
nè occiduntur, intuitu tamen, nō tam offen-
sæ priuatæ damniq; illati; quam quietis pu-
blicæ, *d. l. 1. C. quando liceat unicuiq; Osual.*
ad Donel. d. lib. 17. com. cap. 2. lit. O. vers. hoc
notandum, Siluester *in suma verbo latro.* Et
ideo in vtrumq; ius liberæ offensionis & pu-
blicæ vltionis datur, Illigerus, *vbi prox.*

Adiciamus alium defensionis rerum sua-
rum casum. At quod † si quis fuerit inuasus 33
vt per vim à possessione deiiciatur, hanc cū
moderaminæ inculpatæ tutelæ defendere
possit, nulli dubium est, *tex. in l. 1. C. vnde vi,*
& ibi Bar. (videndus) *à num. 1. vbi hanc con-*
clusionem intelligit, consulendus etiam om-

ninò Bali. ad d. l. 1. per totam, moderamentum
 culpatae tutelae explicans; dixi in schol. ad
 Comandam, claus. 25. à nu 26. Huiusmodiq;
 defensio procedit, etiam amicis accersitis
 qui inuadentem possessionem resistant, ac in
 eum impetant, ita Plaça, ex Bar. Angel. &
 alijs, in epitom. delictor. c. 28. n. 31. vers. secun-
 34 do subijcitur. Et † si agresor armis inuadat; nō
 dubito quin possidens, illum iure perimere
 possit. & tunc ratione propriae vitae defensio
 nis, cum ab insultante in discrimine positus
 videatur, ut supra, Ioan. Bologna. ad l. ut vim
 ff. de iust. & iur. post nu. 77. Quin immo, etsi
 casu possessor inuasus aliquem occiderit;
 non ipse, sed inuadens, tanquam causa huius-
 modi patratae necis, de homicidio ultimo su-
 plicio tenebitur, l. quoniam multa facinora 6.
 35 C. ad leg. Iulianam de vi publ. Verū tamen † cre-
 do, quod si possessor in discrimine positus
 non fuerit; pro defensione possessionis tan-
 tum, agresorem occidere non poterit, (licet
 ultra necem resistere valeat) quia per iudicis
 remedium, praeter occisionem, damno huic
 occurri potest, ut possessor ad actualem pos-
 sessionem reuertatur, aut in ea tueatur.

Hæc,

Hæc, si rerum sedentium possessio inuadatur: Nam si mobilium, & eæ aliàs absq; aggressoris necesse saluæ esse nõ possunt; licitè illum perimet, *vt supra*, ex communi quam retulimus opinione, *num. 2. §. 23.*

Quæ † proximè dicta sunt, intelligantur etiam repetita pro defensione dignitatis vel officij: quam ad necem vsq; licitam esse, tamen si ex interualo fiat, censet Petrus à Plaça, *ubi supr. d. cap. 28. n. 31. vers. secundus subiicitur cassus.* 36

Nec † defensionis ius pro rebus nostris aduersus debitorem fugientem, debitumque secum adferentem, ademptum credamus, *Donel. Enucleatus, d. lib. 17. c. 2. lit. M. ex l. 10. §. 16. ff. quæ in fraud. cred.* Manus enim in eum iniectio est, & capi potest, dixi in schol. ad *Comand. claus. 30. à num. 21.* Dummodo in ipso fugæ actu, inque articulo ipso ac momento capiatur, quo iuris ordo nec iudicis auxilium præstò haberi potest, *Osual. ad Donel. dist. lib. 17. cap. 2. lit. N.* Idem erit in suspecto de fuga, vt si eam præparet, & iudicis copiam illicò difficile esset consequi. Aut † si data esset licentia creditori à iudice, illum 38

illum capiendi, fugæ suspicionis probatis necessarijs requisitis, vt Marta, *de iurisdic. p. 4. cent. 1. casu 42. num. 23.* & dixi in schol. ad Comand. *claus. 30. à num. 21.* An in clericum fugituum, vel suspectum procedat hoc vt à creditore capi valeat, consule Martam, *ubi proximè dicto casu 42.*

39 Verum enim verò, † creditori contra debitorem suum fugientem, haud est ius dene-gandum, vt si se telo defendat & armis resistat, iniuriam illam propulsare queat ad necem vsque; non minus ac conceditur cuilibet contra latronem se telo defendentem ne capiatur, vt *supra num. 12. § seq.* Triplex tamen consideratur casus. Aut debitor fugiēs secum res debitas portat; aut non res debitas, sed aliās; aut nihil penitus, præter vestes.

40 Primò casu, † potest debitorem suum insequendo, eum capere, aut per vim bona sibi liquidò debita auferre, sicut de fure supra dictum est. Sin autem debitoris persecutio difficilis adedò fuerit, vt quia velociter in equo fugit: non dubito quin illum telo eminus intercepto, perimere valeat, vt ex sic occisso bona exportata consequantur, conducit Lessij
sen-

sententia, tract. de iust. & iur. lib. 2. cap. 9. dubit. 11 num. 74. & 75. Et hoc communis conclusionis, supra relatæ iqtuito; afferentis, licitum esse pro rerum defensione hominem occidere, quando aliter saluæ esse non possunt, addatur Peguera, decis. crim. 73. n. 24. p. 1.

Secundo cassu, † an res illas non debitas 41
(licet debito æquivalentes) possit creditor à debitore fugiente auferre vt sibi de debito satisfiat? Proferat ab Osualdo relata quorūdam sententia, d. cap. 2. lit. N. Quia verò (inquit) debitum auferri lex permittit, d. l. 10. §. 16. Inde nonnulli putant non alias res eripi posse fugienti, sed speciem eandem quæ debetur, aut rem in suo genere functionem recipientem. Si aliud pro alio auferatur impune non ferre, quia vis sibi ius diceret, & in re, & in modo, Forcat. Necyom. dialog. 96. nu. 10. Verum † Menoch. de arbitrar. cas. 616. 42
(in meo est cas. § 16.) nu. 2. etiam ex alijs rebus, ad modum crediti subtrahi posse 32. doctorum auctoritate comprobat. Quod verū iudico. Et similiter, creditorem non valētem debitum suum consequi, licitè posse æquivalentem rem seu quantitatem absq; peccati
reatu

reata subripere, est communis opinio ex Co
 var. lib. 1. var. resolutio. cap. 2. num. 15. versio.
 quarto, Iulius Clarus, in §. furtum num. 21.
 vbi Baiardo num. 78. §. 79. optime Alexan.
 cons. 135. lib. 1. Cepol. cons. 26. Andreas Tira-
 quel. de retrac. lignia. in prefatio. num. 71. Pa-
 ter Lesius, d. tract. lib. 2. cap. 12. dub. 10. Iacob.
 Menoch. de recuper. possess. remed. 1. num. 284.
 & de arbitr. iud. lib. 2. cent. 6. cassu 516. (vbi de
 cem theologiæ Doctores refert) Silvester, in
 suma verbo furtum num. 17. §. 19. vbi sic fu-
 rantem, neque teneri vigore monitorij, etiã
 sub pœna excommunicationis, se propalla-
 re, tenet, Menoch. vbi prox. num. 6. Sed an
 per vim subreptio fieri possit quando æqui-
 ualens debito quantitas subripitur; diximus
 vbi prox. consule etiam Lesium, dict. cap. 12.
 dubit. 11.

43 Tercio autem cassu † solum debitor capi
 potest à creditore, non autem illi vestes sub-
 ripere, si in estimatione considerabiles non
 sint: nam eæ, nec debitoribus bonorum ce-
 sionem facientibus adimi possunt, Arcip.
 in §. cum eo quoq; instit. de actio. n. 9. esset enim
 in humanum, creditorem pro re nō sibi utili,

crudelitatem exercere. His tamen casibus quibus debitor fugitiuus licitè per vim capi potest; si creditor resistat & telo se defendat ne capiatur, idem dicendum credo quod supra in fure se telo defendente dictum est, num. 12.

Vidimus haectenus ius cuiuslibet pro vitæ ac rerum defensione competens. Nunc de honore & pudicitia agendum est. Honor † si- 44
quidem cunctis rebus præferendus, l. Iulianus, vbi notatur, ff. si quis ommissa causa testamen-
tum, quam allegat las. in l. reprehendenda, C. de
institutio. notab. 3. Prouerb. cap. 22. vers. 1. Ex-
trauag. ad conditionem, §. rursus de verbor. sig-
nif. verbo honori, cap. suam, & ibi glos. in ver-
bo modestia, extra de pœnis, prosequitur Az-
pelueta Nauar. 2. part. decret. tit. de quinto
præcepto Decalogi post numer. 3. sequitur D.
Iudouicus à Peguera, decis. crimin. Cata-
lonia 78. numer. 25. part. 1. Nec numario
precio stimari potest, Bald. in capit. ex tenore
column. 2. extra de appellatio. Vnde Ari-
stotel. libr. economicorum, sic, Multo gra-
uius (inquit) feret aliquis si honore suo pri-
uetur, quam si bona sua ei auferantur: Quin
Hh immo

45 immo † honor & vita æquiparantur, l. *iusta* vbi glos. verbo *infamia*. ff. de manumis. *vin-*
dicta, Peguera d. decis. 78. num. 21. p. 1. Casan.
in Catalog. gloria mundi consid. 2. Aut vt po-
 tius dicam, inter probos, nobiles, ac honora-
 tos viros, maiorem vita stimationem reci-
 piat honor, l. *isti quidem* 8. vers. *quod si dederit*
 ff. de eo quod metus causa, Pichar. lib. 4. instit.
 tit. de pœna temere litigantium, §. *ex quibusdã*
iudicijs 7. num. 9. Ea propter, quis potius mor-
 tem pati, quam in honoratum remanere su-
 perstitem, toto nixu curare tenetur.

46 Igitur † pro defensione proprii honoris
 alium quis licitè occidere potest, Jul. Clarus,
in §. homicidium num. 21. Peguera decis. crim.
 78. num. 21. §. *seq.* p. 1. Cataneus, *dict. consid.*
 2. *in fine*, ex Petro Geraldo, *singul.* 32. Bolog-
 net. *in d. l. ut vim*, num. 89. *ad finem*, Azpecue-
 ta Navar. *in manual. confes. cap.* 15. num. 3. *in*
fine, §. *nu.* 4. D. Ferdinandus Rebell. (Socie-
 tatis Iessu) p. 1. *de obligatione iustitia*, lib. 3. q.
 12. num. 2. Veluti si inuasor quis mihi fustem
 vel alapam impingere nitatur vt ignominia
 inferat. Possum siquidem illum iure perime-
 re si aliter ignominia hæc vitari, non potest,
 Alc-

Alexand. *cons.* 76. *post num.* 3. *vers.* Et ne ste-
mus lib. 1. Nauarro, *ubi supra prox. num.* 3. *in*
sine, P. Soto, *tract. de iust. Et iure*, lib. 5. q. 1. ar-
tic. 8. *ad finem*. tradit ex Anto. Gomez, *tom.* 3.
cap. 3. *num.* 23. & alijs P. Lessus, *d. lib.* 2. *de iust.*
c. 9. *deb.* 12. *n.* 77. Et si † post illatam alapā vel 47
iniuriā fugerit, potero illū insequere & per-
cutere etiam vsq; ad mortem, si ignominia
ita grauis fuerit, vt sine dedecore vitæ aduer-
sarij mei parcere non possim, Nauarro, *d. cap.*
15. *post num.* 3. Peguera, *d. decis.* 78. *num.* 23. *ad*
finem. Nam cum honoris damnum irrepara-
bile sit, nec illum iam amisum iudice mediā
te consequi valeam, tum quia dedecus est
quē iudicio publico se ignominia affectum
esse declarare, vt ex simili per Castrenf. *cons.*
277. *vol.* 2. Peguera, *d. decis.* 78. *num.* 23. Et 41.
Tum † & etiam quia verecundum est hono- 48
rem suum inultum relinquere, ita *ex l. mi-*
les, §. socer. ad leg. iul. de adulter. Casaneus, *in*
Catal. d. consid. 2. *post prin.* Et *ad consuetud.*
Burgund. tit. des iustices rub. 1. §. 5. *verbo sil n.*
à grace num. 185. secutus Angelum, *cons.* 247
col. 1. Merito cum de damno irreparabili aga-
tur, licitum cuiq; est honorem suum defen-
dere,

dere, Peguera *vbi prox. d. nu. 23.* Et generali-
 49 ter, † quotiescunq; iniuriæ personalis iactura
 imminet, si aliter euadi non potest absq; agre
 foris nece, quilibet illum iure perimere po-
 test, Iul. Clarus, *d. §. homicidium post nu. 21. ex*
Bar. in l. 1. C. vnde vi, n. 9. Alex. cons. 109. n. 3.
vol. 1. Marsil. cons. 81. n. 16. Gramat. cons. 29.
per totū, las. in d. l. vt vim n. 10. Sebastian. Me-
dicis, reg. 8. t. 1. regular. iuris vtriusq; Baiar-
dus, ad Iul. Clarum, d. §. homicidium n. 73. §
 114 Casiodorus, *in Aedicto. Theodorici Regis,*
 § 15. *Qui percussorem, inquit, ad se venientem,*
ferro repulerit, non habetur homicida, quia de-
fensores propria salutis videtur in nullo peccasse.
 Petrus à Plaça, *in epitome delictor. lib. 1. c. 28.*
 n. 17. Vbi intelligit, si ex tali iniuria mortis
 periculum versetur. Quod etiam ampliatur
 si ex tali iniuria honoris periculum imineat,
 cum (vt supra diximus) honor apud probos
 50 & honestos viros, maiori bonis ac vita sti-
 metur affectu: quid quod † corporalis iniu-
 ria maior est quacunq; reali, *l. in seruorum 10*
in fine, ff. de pœnis, Peguera, dict. decis. 78. num.
 24. *ex Bonbin. cons. 9.* Ea propter si quis, nul-
 lo deficiente armorum genere, manu tamen

vacua me impetijset; recta ratione (si aliter iniuriam euadere non possum) mihi agresorem occidere fas erit, etsi fugiēdo me saluare valeā, *Plaça d. c. 28 post n. 17.* quia in fuga, nō parū ignominie reperitur, *vi sup. meminim⁹.*

Occidens itaq; † pro honoris defensione, 51
non solum immunis est; verum in foro conscientie nec peccat, nec irregularis fit, ita ex *Suarez. disput. 46. sectio. 2. cum alijs, tenet ConicK. de Sacramentis, tit. de irregularitate, disp. 1. dub. 9 n. 89. Nauarro, in manual. confes. c. 15. nu. 4.* licet quoad irregularitatem, dissentiat.

Eadem sit † ratio (& maior) in casu defen- 52
sionis pudicitie & castitatis; ob cuius tamen non tam vir, verum & fœmina, iure, agresorem violare tentantem, perimere possunt, est Doctorum communis sententia vt tradit *Lesius, de iust. & iure, lib. 2. cap. 9 dub. 12. num. 76.* vbi ex *Cicerone, in orat. pro Milone* refert, quod adolescens qui tribanum occiderat volentem vim inferre eius pudicitie, à Mario exercitus Imperatore absolutus fuit. Cuius factum narratur à *Valerio Maximo, lib. 6. c. 1. de pudicitia versic. 12.* in hæc verba. *Hoc mouit C. Marium Imperatorem,*
tum,

tum, cum C. Luscius sororis suae filium Tri-
 bunitum militum à C. Plotio manipulario milite
 iure casum pronuntiauit, quia eum de stupra
 compellare ausus fuerat. Similiter ex Ferrer,
 in suo tract. de re militari, fol. 155. n. 67. quem
 sequitur Anton. Scap. in tract. iuris non scrip-
 ti, lib. 5. c. 143. num. 12. refert Baiardus, ad Cla-
 53 rum, in §. sodomia nu. 15. † Famulum quen-
 dam Pistoris liberatum esse, non obstante
 quod, tentantem huiusmodi nefarium cri-
 men patrare, interemit. Et ipso Baiardo iudi-
 ce existente tradit, impunitum reliquise pue-
 rum, qui cum gladiolo quodam, Pedagogo
 suo eum tentanti, veneream totam amputa-
 54 uit partem. Nec † enim mulier, etiam contra
 Clericum sic castitatem suam defendendo,
 in canonem si quis suadente diabolo incidit,
 Carolus de Grasis, tract. de effectib. cleric. effec.
 9. num. 310. Nec huiusmodi videntes defen-
 sionem peccat, etiam violare conuantem occi-
 dendo, Silvester, in summa verbo homicidium
 1. num. 9. dum se defendere non possent fu-
 giendo, vociferando, vel alio modo, ita ex
 Diuo Antonia. 2. p. tit. 7. c. 8. §. 2. Azpelcueta
 Nauarro, in manuali d. c. 15. m. 3. vers. tertio.

Nec.

Nec vir irregularitatem incurrit, sic ConincK, *d. tit. de irregular. disput. 1. dub. 9. n. 89.* ex Suarez, *disp. 46. sectio. 2. cum alijs.* Iusta † si- 55
quidem causa est defensionis, & offensionis (etiam seueræ) castitatis atq; pudicitiaë tuta-
men: cum nullo maiori virtutum culmine,
nullo ornatu, decore nullo respublica quæli-
bet mirifice nitescere valeat, Cuius laudes ad
cœlos vsq; euehens Valerius Maximus,
lib. 6. c. 1. de pudicitia, ita procinit. Vnde te vi-
rotum pariter ac fæminarum præcipuum fir-
mamentum pudicitia inuocem? Tu enim
prisca religione sacratos Vestæ focos inco-
lis. Tu Capitoliæ Iunonis puluinaribus in-
cubas. Tu palatij culmen augustos penates,
sanctissimumq; Iuliæ gētis genialē thorū aſi-
dua statione celebras. Tuo præsidio puerilis
ætatis insignia munica sunt. Tui numinis
respectu sincerus iuuentæ flos permanet. Te
custode matronalis stola censetur. Ades igitur,
& cognosce quæ fieri ipsa voluisti. *Hæc
nus Valerius.* Hinc maiori gratitudinis lau-
de Domitianus Cæsar plausus, quòd castita-
tem Romæ seruasset, quam quòd gesta maio-
ra nomini suo adiunxisset, vt meminit Va-
le-

Ierius noster Martialis, *libr. 6. Epigram. 4.*

Censor maximè, Principumq; Princeps,

Cùm tot iam tibi debeat triumphos,

Tot nascentia templa, tot renata,

Tot Spectacula, tot Deus, tot Vrbes:

Plus debet tibi Roma, quòd pudica est.

Hæc tractata in præsentî quæstione sufficiât,
ad quorum instar, cætera quæ iustam defen-
sionis causam tribuunt, facilius resoluentur.

Quæsitum III.

*An pro honoris sui defensione licitum sit mari-
to aut patri, adulteram uxorem aut fi-
liam, cum adultero oc-
cidere.*

RECOPILLATIO.

Adulterium, grauisimum est crimen, num. 1.

Sacrilegium dicitur, nu. 2.

Et idolatria, nu. 6.

*Adulterij primus patrator Lamech, grauiter
punitus, nu. 3.*

Ex adulterio omnia proficiscuntur crimina, n. 4.

Adul-

Adulterij crimen maximū, esse detegitur Christi auctoritate, n. 5.

Adulterium, quot sub se habeat incommoda, num. 7.

Adulterij pœna, à Deo statuta, mors erat, n. 8.

In suspectam de adulterio, veteris legis ceremonia, num. 9.

Adulteri, olim more gentis, comburebantur, nu. 10.

Adulterij pœna, quæ apud Lydos, nu. 11. Apud Ægyptios, n. 14. Apud Athenienses, n. 15.

Apud antiquos Saxones, n. 16. Apud Vandalos; n. 17. Et apud Parthos, n. 18.

Seleucus legem protulit ut adulterarum oculi eruerentur, nu. 19.

Opilius, adulterij reos, vivos iunctis corporibus incendebat, ibid.

Salathus eadem lege vssus fuit, quæ in se ipsum executus est, num. 20.

Julius Cæsar, famulum sibi gratissimū, ob adulteriū capitali pœna affecit, num. 21.

Aureliani, supplicium in adulteros, ibid.

Augustus adulterij ultor, num. 22.

Adulteri olim dupliciter efficiebantur intestabiles, num. 23.

Eunuchi, testimonio, & testamento incapaces,
ibid. § num. 24.

Adulterij poena apud Placentinos, n. 25. Apud
Saxones, nu. 26. Apud Castellanos, nu. 27.
Apud Aragonenses, ibid. § de iure civili,
nu. 28.

Adulteros poterat maritus impunè antiqua le-
ge occidere, num. 29.

Quid hodie atento iure nostro, n. 30. 31. § 32.
Maritus excedens supplicium in adulteros, puni-
tur mitius, num. 32.

Auctoris sententia, n. 33.

Adulterij quærela nisi per viles homines propo-
ni non solet, num. 34.

Adultera cum corporis prodiga sit, omnium re-
rum prodiga erit, num. 35.

Ex adulterio, mariti mortis machinatio fere
semper resultat, n. 37.

Et ex parte mulieris certior, num. 38.

Adultera ferè semper venefica est, nu. 39.

Veneficium, proprium est meretricis, nu. 40. §
41.

Ex adulterio, famæ dispendium marito resul-
tans, morte gravius est, n. 42.

Adulterium tolerare, nulli honorato decet, n. 43

Animantia adulteria quoque vindicant, n. 44.

Leges permitentes maritis privatè, vindictam de adulterio sumere, suo modo iusta sunt, n. 45.

Gotorum legibus licebat olim, num. 46.

In Castella extat lex hodie, num. 47.

Nec maritus in foro exteriori punitur ex sententia Navarri, n. 48.

Nec clericum adulterantem occidendo, incidit in canonem, num. 49.

Adulterij frequentia tanta est, ut rarò in iudicio delictum hoc, aut propaletur aut puniatur, num. 50.

Mulieres expedit quod puniant, ut timore pœna ab huiusce tam depravato delicto arceantur, n. 51.

Maritus occidendo uxorem in actu adulterij, non videtur damnandus (suo modo) cum & vitam, honorem, & bona sua sic defendat, num. 52.

Pater potest filiam & adulterum propria auctoritate occidere, num. 53.

Intellige dummodo filia & adulter simul occidantur, vel incontinenti, & quando dicatur, incontinenti, ibid.

Quid si filia pregnant sit, an occidi possit, n. 54.

Intellige etiam, dummodo pater in actu venereo eos inueniat, vel saltim, peludijs adulterij utentes, num. 55.

Intellige quoq; dummodo filia nupta sit, non vidua, eamq; habeat in potestate pater, & in eius domo adulteros coeuntes reperiat, vel in domo generi, num. 56.

Auctoris sententia quoad haec requisita, nu. 57.

§ 59.

Pater non tenetur praedictas conditiones obseruare quando filia coacte, non vero voluntarie cum adultero coit, num. 58.

Exempla huius à patribus vindicati delicti traduntur, num. 59. 60. § 61.

Virginij factum refertur, ibidem.

Pater iure occidendi adulterum cum filia reperit, uti potest etiam contra clericum & magistratum, absq; ulla poena, nu. 62.

Maritus an iure occidendi adulterum uti possit, contra clericum, num. 63.

Et an praedicti his casibus occidentes, peccent, num. 64 § seq.

Distinctio Aenei de Falco, reprehenditur, & tatur, num. 66. 67. § 68.

Grauiſſimum eſſe ꝑ adulterij crimen, tra-
dit *tex. in cap. prim. 81. diſtinct. 3. cap.*
quid in omnibus 32 quæſt. 7. tradit Faquineus
conf. 60. n. 2. vol. 1. con-ducit illud *Genesis, c.*
26. verſ. 10. *Quare (inquit) impoſuiſti nobis?*
Potuit coire quiſpiam ex populo cum uxore tua,
Et induxerás ſuper nos graue peccatum. Tur-
pe etiam natura, ex *l. probrum 42. ff. de verbor.*
ſign. ait Montic. tra. de patria poteſt ſuper ver-
bo matrimonium, num. 54. Atrociffimumque
delictum, recenſet, *gloſ. in l. auxilium, §. in de-*
lictis, ff. de minoribus verbo atrocioribus; & cri-
mini læſæ Maieltatis æquiparatur à *l. 1. C. de*
quæſtio. Thomas Gramat. *decif. Neapolit. 38.*
nu. 11. Mantua *ſingul. 117. nu. 2.* ꝑ Tantamq;
atrocitatem in ſe continet, vt meritò ſacrile-
giũ dicatur, Azo *in ſum. C. ad leg. Jul. de adul.*
n. 18. quia violatur thorus, & matrimonium
quod eſt Sacramentum Eccleſiæ, ſic Valẽque
la, conf. 28. n. 40. §. 41. par. 1. Et nullum ma-
lum adulterio maius eſſe, refertur ex Eu-
phron. apud Stobeum *cap. 6.* ſimiliterq; ex
Sybilla Æritrea, apud Lactantium, *de ira*
Dei c. 22. Vbi, inter facinora quibus maxi-
mè Deus irritatur, adulterium eſſe inquit.

Vn-

- 3 Vnde Lamech † qui primus adulterij patra-
tor fuit (vt ex c. *an non districta* 24. q. 3. vbi
Turrecrem. num. 1.) grauiorem sustinuit pœ-
nam quam Cain pro fratris sui Abel nefan-
do commisso homicidio : quid quod huius
feelus, septies tantum vindicatum extitit; nē
pe vindicta vsq; ad Lamech sumpta, *cap. quo
modo* 31. q. 1. d. c. *an non*. At verò illius La-
mech adulterium, septuagies septies vindi-
catum est: nam septuaginta & septem perso-
næ quæ ab illo progressæ fuere, pro peccato
Lamech submersæ in diluui, supplicium su-
stinuerunt, *d. c. quo modo*, vbi Turrecrem. n. 2.
4 *in fine*, d. c. *an non*. † *Adulteros enim Deus in-
dicauit, nec Regnum Dei possidebunt*, asseruit
D. Paulus epist. *ad Corinthios* 1. cap. 6. vers. 9.
& *ad Hebræos* c. 13. vers. 4. Quid mirū si ex il-
lo tanta mala sequatur? Imò potius ita graue
esse retulit Gregorius Lopez, retulit quod ex
eo omnia proficiscantur crimina, *in probem.
tit. 17. p. 7.* Azo. *in suma C. ad leg. Iul. de adul-
ter. n. 1.* Vnde non contemnendus Poeta qui
dam præsentis. Epigram. cecinit.
*Vis orbem excindi? Subuertito funditus vrbes.
Vis vrbes ipsas tolere? Tole domos.*

Vis delere domos? Careat fac coniuge coniux,
Vanaq; sint sancti fœdera coniugij.

Ergo perire domos, vrbes, orbemq; necesse est,
Orbe vel expelli: quisquis adulter erit.

Enim verò † facile aparere potest, quantum
id adulterij crimen esse, Christus Dominus
in Euangelio suo censuerit. Retinendas si-
quidem vxores omnino edixit; nec cum vlâ
permisisset diuertendi ansam, vnicum adulte-
rium excepit, Math. Euang. c. 15. vers. 32. &
c. 19. vers. 9. Ferenda igitur tumultenta vxor,
iracunda, luxuriosa, iners, gulosa, mendax,
vaga, deformis, valitudinaria, iurgatrix, ma-
ledica, fatua, insana: Solam licet adulteram
eiicere. Grauia quidem & reliqua vitia, sed
tolerabilia. At verò fidem thoro violare, in-
tolerabilius. Et vt vno verbo dicam, ita inter
alia crimina se se † adulterij scelus extulit, vt
meritò idolatria grauius esse dixerit Diuus
Chrisostomus, in Euang. Diui Ioan. homil.
62. Siquidem adulterium, & maritum, filios,
agnatos, Deum, rempublicamq; offendit, vt
mirè differit, prosequiturq; Valençuela Ve-
lazquez, conf. 28. num. 50. & seq. p. 1. & à nu.
36. crimen hoc valde execrans. Quia per
adul-

adulterium (inquit) vincula quodammodo diuini , atq; humani iuris rebelli ; arctissimisq; nexibus adstrictam coniugum conjunctionem dissolui , familias incerta stirpe confundi , parenti non suo illegitimas proles , eandemq; cum iustis liberis partem laturas adscribi , nemini in dubium venit. Inualescunt inquam zelotipiæ : ira & comotio inter ciues & odia crescunt : procurantur homicidia : matrimonij honor turbatur : & tandem liberorum fama (qua decus gentium consistit) leditur. Hinc † omnia prædicta summatim recitans Ludouicus Viues , *de instit. fœminæ Christianæ , lib. 2. c. 2.* Et cū adultera alloquens ; ita procinit. Vide (asserit) quam multis vno scelere facis iniuriam , quot irritas aduersum te vindices ? Lædis primum duos , quibus nihil neq; maius , neq; melius , neq; charius tibi esse conuenit : Deum , quo Auctore estis coniuncti , & per cuius numen puritatem thori iurastis : tum Deo proximum maritum , cui vni dicasti te , in quo omnes omnium charitates & pietates violaris. Nam tu es ei , quod Eua Adæ , filia , soror , socia , vxor. Adde his , alterum te esse. Itaq; perinde id est , ac si tibi

ma-

manum intulisses. Disolueris maximam omnium conjunctionem, ruperis sanctissimum rerum humanarum vinculum, fidem, quam multi etiam armatis hostibus datam, cum certa sua pernicie seruauerunt. Tu marito violaris, & ei pectori, quod charius tibi tuo ipsius esse debuerat. Polluis mundissimam Ecclesiam, quæ in te coniungenda manus suas accomodauit. Dirimis civilem societatem, violas leges, & patriam: cædis amarissimo flagelo patrem, verberas matrem, sorores, fratres, propinquos, affines, necessarios. Es exemplo tuis æqualibus ad scelus. Inuris notam æternam generi tuo: & mater dementissima ac crudelissima, filios tuos in eam adducis necessitatem, vt nec de matre audire possint sine pudore, nec de patre sine dubitatione. Quo circa & periurio te deuincis, & sacrilegio. Nam per Sacramentum & votum corpora vestra Deo sunt dicata. Tunc præter decus sanguinis, transfers hæreditatem a dominis ad alienos. Adducis in periculum fratres, vt incestum misceantur sororibus. Quo modo plus peccant, aut tetriore facinore se contaminant, qui patriam euertunt, qui leges & iustitiam tollunt, qui parentes iugulant, qui

sacra & prophana contemerant ac pollunt? Quos Deos, quosve homines putas tibi propitios esse posse? Te ciues, te leges, te iura humana, te patria, parentes, cognati, liberi, te maritus damnant, & puniunt. In te Deus læsam abste, & conculcatam maiestatem suam atrocissimè vlciscetur. ¶ Pro quo argumēto vt in vnum congesta videas omnia quoad adulterij execrationem spectantia: consulas egregium in adulteros Antagonistam; illustrium fœminarum portentum; ac mirandæ virtutis & doctrinæ prodigium, excellentissimam Dominam D. Ludouicam Mariam de Padilla, Manrique, & Acuña, Comitissam de Aranda, *in suo libro* (post quinque alios iam æditos scientia & doctrina admirabiles) *intitulato. Excelencias de la Castidad, p. 4. cap. 5. per totum.*

Hinc etiam iustissimè a Legislatoribus in adulterij crimen seuerissimæ statutæ fuerunt pœnæ. † Primus quidem omnium Legislator Deus, adulterum adulteramque lapidibus obruendos morti tradere iussit, Deuteron. c. 22. vers. 22. Leuit. cap. 20. vers. 10. meminit Daniel. c. 13. vers. 45. Ezechiel. c. 16. vers. 38.

§ 46. Ioan. Euang. cap. 8. vers. 5. probat can. reos, s. qui coierit 23. q. 5. Et † in muliere de adulterio suspecta, antiqua veteris testamenti lege, ius erat marito vxorem suam coram Sacerdote adducere. Vnde accepta aqua sancta in vase fictili, paruaq; terræ quantitate de tabernaculi pauimento in illā immissa: magnis execrationibus atq; iuramētis, potū vxori dabat. Quæ, si adulterata erat, potus ille, mulieris fœmur putrescere faciebat, ac tumescēte vtero dirumpebatur, ita ex Numer. cap. 5. a vers. 14. aparet. Hoc ex lege Mosai- ca: † Nam ante ipsius prolationem more gē- tis, adulteri comburebantur, vt ex Genes. cap. 36. § cap. 38. vers. 24. aparere videtur. Mor- te etiam adulteros punitos esse apud Arabes, & in Aromatifera regione, scripsit Strabo, lib. 16. prope finem, & ex Bardesan. in lib. de fa- to, Eusebius, de preparatione Euangelica, lib. 6. cap. 8. Vbi etiam illius suspicionem puniri tradunt. Et † apud Lydos adulteræ mulieri, nulla spes veniæ erat, vt Herodot. lib. 5. & Hælianus, lib. 4. de vera historia, referunt. Ex lege Romuli, adultera in viri ac cognatorum manibus ad eorum libitum plectenda trade-

barur. Cuius hæc verba. *Adultery conuictam, vir, & cognati, uti volent necant, meminisse* Livijs 4. *de cad. lib. 9.* Dionysius Halicarnas. *lib. 2.* Suetonius in *Tiberio c. 35.* Castodorus, *in notis ad epist. 32. lib. 5.* (quam legem Romulum Quirinum, statuisse consilio Hæcæ Prophetæ, cuius tempore ipse Romulus vixit, te statur Balduinus, *ad leges Romuli c. 6. & Quæfada, divers. quæst. iuris c. 17. nu. 31.*) Conducit illud Philonis Iudei, *lib. de Joseph.* relatus à peritissimo D. Ioanne Christophoro de Suelues, *conf. 37. n. 42. in semicenturia,* de adulteris loquens. *Nam de cæteris (ait) dissentiri soliti, in hanc solam conspirant sententiam ita ut omnes ubiq; rem capitalem pronuntient, & deprehensos iudicatos, laeso dedant necandos.*

12 Quod † & in Regno Castellæ procedit, ex *l. 1. tit. 7. lib. 4. for. legum, & l. 2. tit. 15. lib. 8. ordinamen.* tradit Pater Soto, *tract. de iust. & iur. lib. 5. q. 1. art. 3. ad finem,* vbi atenta criminis magnitudine, non esse cur de huiusce legis iustæ valore dubitemus, asserit.

13 In eas † etiam, quæ sacris Baccanalibus incestu vsæ, similis erat pœna: nam cognati maritiqui intra domum animaduertebant, Casio-

dorus, in notis ubi supr. prox. ex Livio & Valerio, Plinius lib. 14. c. 13. Valer. Maximus, lib. 6. c. 3. Tertulianus, in apolog. c. 6. ubi R. P. Fr. Petrus Manero, Diui ac Serafici Patris fidissimus sectator; qui eximia sua eruditione; nūc nouiter illum Q. Septimij Tertuliani Apologeticum librum e tenebris ad lucem euexit, e Latio in Hispanum sermonē transferēdo.

Ægyptij † in adulterio deprehēsum virgis cædebant ad mille plagas: mulier autem naso mutilabatur, vt ea parte deformaretur, qua facies magis exornatur, Diodorus Siculus, Bibliotheca lib. 2. c. 3. tradit Cælius Rodigini^o, antiquar. lectionū, lib. 21. c. 45. Eneas Robert. rerū iudic. lib. 1. c. 13. de cuius pœnæ in honestate ac grauitate, Virgilius, lib. 6. *Æneidos.*

Deiphobum vidi lacerum crudeliter ora, (res. Ora manusq; ambas, atq; in honesto vulnere na
Hunc Marialis illudens marito cuidam, qui iure hoc in adulterum vsus est, ita procinit, epigram. 85. lib. 3.

*Quis tibi persuasit nares abscindere macho?
Non hac peccatum est parte, in arite, tibi:
Stulte, quid egisti? Nihil hic tua perdidit uxor,
Cum sit salua sui mentula Deiphobi.*

Aures

Aures etiam adulteris antiquitus leges abscindisse, testatur idem Diodor. Sicul. *de fab. antiq. lib. 2. de Thebeor. ritibus*, meminit Ezechiel *cap. 23. ibi: Ecce ego (ait) suscitabo omnes amatores tuos contra te, de quibus faciata est anima tua, &c. Et ponam zelum meum in te quem exercent tecum in furore: nasum tuum & aures tuas pracident.* Quam adulterarum pœnam esse, inquit D. Hieronymus, *sup. dict. c. 23. Ezechielis.* Vbi, vniuersa (inquit) hæc dicuntur, sub translatione adulteræ, & propter adulterium deturpatæ, vt nequaquam vltra gloriectur in decore suo: sed erubescat in fæditate quam magnitudine meruit voluptatum.

15. Olim † apud Ateniensēs, primus Draco graui pœna in adulteros adulterasq; animaduerti voluit, Pausanias, *lib. 9. in Bæoti.* Quæ postea temperata; adulteræ, publicorum templorum ingressu interdicebantur, videndus Nicephorus Gregoras, *histor. lib. 2. pag. 21. in fin. & pag. 22.* At si ingresa esset, in eam obio cuique, præter mortem, licebat quidquid libitum erat inferre. Mortem autem ob id nō licebat, vt diutius in ignominia viueret; De-
mor-

mostenes, in orat. aduersus Naream. Aliud ta-
men pœnæ genus in adulteros deprehensos
cōmemorat Aristophanis Scholiast. in Nub.
hiscæ verb. παραβάντες λαμβάνοντες καὶ ἐκείνους τῆς, &c.

Apud † antiquos Saxones adulteræ cru- 16
deli morte afficiebantur, vt Bonifacius Ar-
chiepis. in epist. ad Ethelbaldum Anglorū Re-
gem, quo loci, In antiqua (inquit) Saxonia,
vbi nulla Christi cognitio, si virgo in materna
domo, vel maritata sub coniuge sit adulterata,
manu propria strangulatam cremant, aut cin-
gulo tenus vestibus abscisis flagellant eam castre
matronæ, & de villa in villam missa occur-
rant nouæ flagellantes, & cultellis pungunt, do-
nec interimant, refert Casiodorus, vbi supra.

Apud † Vandalos quoq; pœna non minima 17
erat, vt scribit Saluianus, lib. 7. de gubernat.
Dēi, fol. 265. Addiderunt quoq; (inquit) ad li-
bidinem comprimendam, seueras pudicitia san-
ctiones, gladio in pudicitiam cohercentes: vt pu-
ritatem scilicet, vtriusq; sexus, & domi connu-
bio reseruaret affectus, & in publico metus le-
gum. Ac sic duplici præsidio castrimonia nitere-
tur, cum & intus esset quod amaretur, & foris
quod timeretur. Parthi etiam † dicente Iusti- 18
no,

no, *histor. extern lib. 41.* nulla delicta adu-
 lterio grauius vindicantur, Cælus Rodigin. *le-
 gitio. antiquar. lib. 28. c. 15.* Cornelius Tacitus,
de moribus Germanorum, ita loquitur. Pau-
 cissima in tam numerosa gente sunt adu-
 lteria quorum pœna hæc maritis est permessa.
 Accisis crinibus nudatam coram propin-
 quis expellet domo maritus, ac per omnem
 vicum verberare agit. Publicatæ pudicitia n-
 la venia, non forma, non ætate, non opibus
 maritum inueniet. ¶ Sic enim depillata fœ-
 mina, & delicti sui probationem gestabat; &
 se vnam ex *veneris calua* congregatione præ-
 bebat. Cui Romani antiquitus, in memoriã
 abscisorum crinium suarum vxorum, facel-
 lum struxere, teste Lactantio, *lib. de falsa reli-
 gio. c. 20.* Vege. *de re milit. lib. 4.* Ioan. Ros. *de
 anti. Rom. lib. 2. c. 11.* Calua enim luxurioso-
 rum fuit inditiũ, teste Aristot. *lib. 5. de gener.
 animal. cap. 3.* Hinc Romam intrante, &
 triumphante Iulio Cæsare è Francorum gen-
 tibus, milites hoc in illum expenderunt face-
 tum, teste Suetonio, *in vita Iul. Cæsar. c. 51.*

*Urbani seruata vxores caluum machum
 adducimus.*

Seleu-

Seleucus † Locrensiū legislator, vt adulterorum oculi eruerentur, legē protulit. At cū filius eius adulterij crimine damnatus, secundum legem ab ipso constitutam, oculo utroque carere deberet, ac ciuitas tota in patris honorem pœnæ necessitatem adolescentulo remitteret, aliquandium repugnauit Seleucus. Ad vltimū verò populi precibus euietus Pater, suo prius oculo, deinde (vt legislator iustus) filij oculo erecto, vtriq; vidēdi vssum reliquit, Valer. Maxim. lib. 6. c. 5. de iustitia, Cicero, de legibus lib. Cælius Rodig. lib. 21. lection. antiqua. c. 45. Stobæus, serm. 42. Ælianus, lib. 13. variar. historiar.

Opilius Macrinus (teste Iulio Capitolino in ipsius vita) acerrimus libidinis vltor fuit. Adulterij enim reos viuos simul iunctis corporibus incēdebat. ¶ Salæthus † etiam Crotoniensis Princeps, nihil maius crimine hoc existimans, legem statuit vt viui mæchi cremarentur; quam in ipsum postea (in adulterio cum vxore fratris deprehensum,) spontē executus est; de quo Lucianus, in Apologet. pro his qui mercede conducti seruiunt. ¶ Regem quendā Tennem vocatum,

meminit Heraclides, in *lib. de politicis*, legem tulisse in adulteros, vt vtriusq; corpus securi concideretur: cuius legis pœnam in filium edidit, Vnde in numismate, altera in parte securim exarari iussit; altera vero, duos ex eadē prominētes ceruice vultus. ¶ Cethegum Senatorem quendam adulterij reum delatū, ceruice abscissa perijisse, tradit Amianus Marcellinus, *lib. 28.* ¶ Nec † Iulij Cæsaris factū ignoratur, dicente Suetonio, *in illius vita c. 48.* qui ob æquitis Romani vxorem adulteratam, à liberto suo quodam gratissimo, eum, etiam nullo quærente, capitali pœna affecit. ¶ Nec ab Aureliano quidem Imperatore, de adulterio supplicium sumptum reticebo. Militem enim, ob adulterium ab eo cum hospitis vxore commissum, ita puniuit: vt duarum arborum capita inflecteret, quas ad militis pedes deligarat, easdemq; subito postea dimitteret, vt scissus ille vtrinq; penderet; tradit Cælius Rodigin. *antiquar. lectio. lib. 10. c. 5. ad finem.* Augustus † etiam Imperator, ex lege Iulia quam tulit, morte aut fuga adulteros puniuit, vt ex Arnobio, *lib. 4.* & Saluiano, *lib. 6. refertur in notis ad Casiodorum epist. 32.*
lib. 1.

lib. 1. Cornel. Tacitus, lib. 3. & lib. 4. historia
August. Horatius, lib. 4. Ode 5. vbi augustum
Laudat, quòd illius pœnæ timore adulteria
Cæsare videbantur. Sic.

*Nullis polluitur casta domus stupris
Mos & lex, masculosum edomuit, nefas
Laudantur simili prole puerperæ
Culpam pœnæ premit comes.*

Mēminit etiam illius legis Iuliæ, tunc tem-
poris à Domitiano in vsum redactæ, Martia
lis noster, lib. 6. epigram. 7.

*Iulia lex populi ex quo Faustine renata est,
Atq; intrare domos iussa pudicitia est,
Aut minus, aut certò non plus tricesima lux est,
Et nubit decimo iam Thesalina viro,
Quæ nubit toties, non nubit, adultera lege est,
Offendor mæcha simplicitate minus.*

Nec silentio inuoluam, † dupliciter olim ²³
adulteros intestabiles effici. Primò, si ex sen-
tentia, adulterij crimine damnati extitissent.
Ij etenim, cum testimonium ferre non pos-
sent, l. qui testamento 20. §. mulier, in fine, ff. de
testamentis; meritò nec testamentum facere,
l. is cui 18. vbi glosa, ff. eod. tit. notat Goto-
fred. per text. ibi, in l. ob carmen lit. L. ff. de te-
stibus. Secundo, inter alias adulterij pœnas,
hæc quandoque viguit, vt in adulterio de-

prehensus castraretur; testatur Brisson. *ad leg. Iul. de adulter.* verbo *viro deprehensus domi sua.* Don Laurētius Ramirez de Prado (Dīvi Zebedei Apostoli rubro cōdecoratus stema te, & D. N. R. in supremo indiarū cōsilio, meritissimus censor, qui suo floridissimo ingenio, omni literarum genere, præcipuam sibi sectavit sellam) *ad martialem, libr. 2. epig. 60.* Demester. *in Paralip. ad Rosin. antiquitat. lib. 8.* Et meminit Aragonensis noster, *dist. lib. 2. epigr. 60.*

*Vxorem armati frueris, puer Hyle, Tribuni,
Supplicium tantum dum puerile times.
Ve tibi, dum ludis, castrabere. Iam mihi dices,
Non licet hoc. Quid? Tu quod facis. Hyle, licet?*

- 24 At cum Eunuchi, † nec testimoniū ferre, nec testamētū cōdere possent; ex adulterij pæna (idest castratione) intestatorū a sequebantur effectus, vt consonat illud Plauti, *in Curculione, actu primo in prin.* quo loci, Palinurus seruus; Phædromo domino suo, vt à nuptiarum mulierum concubitu abstineret, consulens, hanc exponit causam.

*Ita tuum conferto amorem semper, si sapis,
Ne id quod ames populus si sciat, tibi sit probrò.
Semper curato ne sis instabilis.
Quod amas, arpa testibus presentibus.*

Quasi

Quasi diceret ei iuce nuptarū cōcubitos, ne re-
pertus intestabilis permaneat (loquitur ab ef-
fectu, scilicet ne castreris) & mox prosequi-
tur, quod amas, ama testib⁹ præsētibus, quasi
diceret, has cōcupiscas mulieres, quib⁹ ascu-
tis, tua cōserues virilia. Cōducit illud etiam
Plauti, in milite glorioso, act. ult. prope finē, ubi
cū Pyrgopolynices in domo Periplectomen-
nis, senis, se maritū fingētis, captus extitisset;
eo vapulationē (dari iussā) spectāte, genita-
liūq; abscissionē; sic se, plangens, excusabat.

Viduam esse censui, atque ita

Ancila conciliatrix dicebat mihi

Periplec. *Iura te nociturum esse*

Homini de hac re nemini

Si te saluum mitimus venerem nepotulum.

Pyrgop. *Iuro per venerem, & martem, me nociturū
nemini,*

Quod hic hodie vapulo, sed mihi

Id æquè factum arbitror.

Et si intestatus non abeo hinc, bene agitur pro noxia

Perip. *Quid si id non faxis?*

Pyrgop. *Vt viuam semper intestabilis.*

Car. *Ergo des minam auri nobis.*

Pyrgop. *Quam ob rem?*

Car. *Saluis testibus,*

--- ut te hodie hic amittamus, &c.

Diuersimodè † quoq; nunc ex particularium 25
Prouinciarum statutis 2 punitur adulte-
rium.

rium. Apud Placentinos ex statuto viget, nō modo adulterium, sed & illius quoq; nixom capitali pœna puniendum, tradit & explicat *nixum*, Bal. *cons. 356. incip. statuto Placentia, per totum, par. 1.* Morte etiam adulterium puniunt Longobardi, vt videri potest in suis
 26 legibus, *tit. de adulterio*. In † Saxonia, pœna capitalis infligitur, vt tradit Scheneideuinius, *super instit. ad tit. de publicis iudicijs*. Item ex statuto ciuitatis Papiæ cauetur, quod si adulter in domo mariti delictum perpetrauerit; pœna vltimi supplicij puniatur, vt ex statuto illius ciuitatis criminali 79. *tit. de pœna raptoris & carnaliter cognoscentis mulierē*. Brixiæ etiam extat statutū 21. *tit. de pœna mulieris habentis maritum, comitentis stuprum seu adulterium, in crimin.* quò adulteram morte
 27 naturali plecti cauetur. In † Castella, adulter morte punitur, extat *l. 15. tit. 17. par. 7.* In nostro autem Aragonum Regno, probato adulterio, pœna mortis naturalis, in adulterā statuta est, *forus vltimus, tit. de adulterio & strupo, fol. 164.* Molinus, *noster verbo adulterium, vers. adulterium si comiserit, fol. 13. col. 2.* vbi Hieronymus Portoles, *in Scholys numer. 9.*

Tandem † de iure civili, adulteri capitale su- 28
plicium sustinent, l. castitatis, 9. l. quamuis
adultery 30. in fine, C. ad leg. Iul. de adulter. l.
transigere, C. de transactio. §. item lex Iulia de
adultery, instit. de publicis iudicijs, cuius pœ-
nam meminit Arnobius, *Aduersus gētes*, lib.
4. Sic, ad libidinem homines proni, atq; ad volū-
tatum blauditias natura infirmitate proclives,
adulteria tamen legibus vindicant, & capitali-
bus afficiunt eos pœnis, quos in aliena compre-
henderint fœdera genialis se lectuli expugnatio-
ne iecisse. Similiter Apuleius de Asino, lib. 9.
Ac ne iuris quidem seueritate, lege de adultery
ad discrimen vocabo capitis tam venustum atq;
pulchellum. Scribitq; D. Hieronymus Sabi-
niano Diacono. Non tibi illa nunc replico,
quod plures virgines stupraste narreris, quod à
te nobilium violata matrimonia publico casa
sint gladio, quod per lupanaria impurus & hel-
lucucurristi.

Hæc, quoad publicam vindictam ordine-
ve iudiciario seruato. Quo ad priuatam ta-
men, contemplata delicti atrocitate, iustissi-
me † olim legibus antiquis assistentibus, per 29
missum est, posse maritum impunè adulterū
cum

cum vxore repertum occidere, vt ex M. Catone, in oratio. de mulier. veterum victu & meribus, apparere constat, cuius in eam rem adscriptit verba Aulus Gelius, nocti. aticar. lib. 10. cap. 23. meminit Liuius, lib. 9. de cad. 4. Suet. in Tiber. cap. 35. Tacit. lib. 13. anal. Valer. Maximus, lib. 9. cap. 3. Dionisius Halicarnas. lib. 2. quos refert Vuesembec. in paratil. lib. 48. digestor. tit. 5. ad leg. Iul. de adulter. n. 20. recenset can. interfectores, & can. inter hac 33

30 q. 2. c. si vero el primero extra de sententia excommunic. Sed † iure nostro, aut posterioribus latis legibus, licentia illa coharctata est, vt ita demū id marito liceat facere impunè, si adulter vilis persona fuerit, & in mariti domo reperiatur, l. marito 24. ff. ad leg. Iul. de adulter. l. Grachus 4. C. eod. tit. Mulierem tamē, etiam in fraganti repertam adulterio, occidere non poterit, l. si adulterium, §. maritus, ff. eod. vbi Azo in summa C. dict. tit. numer. 20.

31 Item † maritus poterit impunè occidere virum quem suspectum habet cum vxore sua de adulterio, si post trinam denuntiationem ne cum vxore alloquatur, cū ea in loco suspecto repertus fuerit, aurb. si quis ei quem C.

ad leg. Iul. de adulter. auth. ut liceat matri &
avia, §. his quoque colat. 8. Vuesembec. d. lib. 48.
tit. 5. nu. 20. Iul. Clarus, in §. homicidium num.
40. Extra hos tamen casus, non occidere; sed
captum adulterum retinere poterit maritus
per viginti horas, adulterij propallandi cau-
sa, l. capite quinto 25. ff. ad leg. Iul. de adulter.
Qui quidem adulter si armis resisterit ne ca-
piatur, non dubito quin à marito impunè
occidi valeat: Nam tunc maritus in discrimi-
ne positus, iure suo utitur; & praeter vitae
propriae defensionem, publicam utilitatem
tutatur: & interest quidem, ne insolentiora
delicta, impunita omninò, in Reipublicae
perniciem euadant. At si forma † praedi- 32
cta non seruata, & extra cassus illos à lege
permisos, maritus adulterum vxoremve oc-
ciderit (quia difficile est iustum dolorem
temperare) mitius sanè puniri debebit,
di. l. Grachus 4. l. si adulterium 38. §. Im-
peratores, ff. ad leg. Iul. de adulter. l. 1. in
fine, ff. ad leg. Cornel. de Siccar. l. 3. §. si ma-
ritus, iuncta glossa, ff. ad S. C. Sylanian.
Azo ubi supra, di. numer. 20. Baiardo, ad
Clarum, in §. adulterium, numer. 60. §. 61.

ex Gramat. decis. 23. num. 1. Iul. Clar. d. §. homicidium nu. 40. Molinus verbo adulterium vers. veritas est, fol. 13. col. 3. ad finem, con-
 ducit illud Valerij Maximi, lib. 6. cap. 1. vers. 13.

33 Sed † tamen ego ita mitius virum (maxi-
 me nobilem & honoratum) occidentem a-
 adulterum & vxorem in actu deprehensos pu-
 nire; vt vix potius se absolutum, quam pu-
 nitum esse conspiceret. Turpe siquidem est
 in honestumq; probis viris, honoris proprij
 iactoram, inultam indefensamque relinque-
 re, vt iudicem adeant, qui certo certius illo-
 rum patientiam atq; animi tranquillitatem
 irridere valeat. Si itaq; iudicium in adulteram
 vxorem maritus suscipit, honorem amittit
 cum se palàm, fronte elebatum pronuntiet.
 Ergo vt honorem conseruet, quid ni supli-
 cium priuatim sumet? Procinat Cassiodorus,
 var. epist. lib. 1. epist. 37. Crispiano. *Quis enim*
(inquit) ferat hominem ad leges trahere, qui
matrimonij nifus est iura violare? Feris insitum
est, copulam suam extrema concertatione defen-
dere. Dum omnibus est animantibus inimicum,
quod naturali lege damnatur. Videmus tauros,
fœminas suas cornuali concertatione defende-
 re:

re: Arietes pro suis ouibus capitaliter insauire:
Equos adiunctas sibi fœminas colaphis ac mor-
sibus vendicare. Ita pro copulatis animas po-
nunt, qui verecundia non mouentur. Homo au-
tem quemadmodum patiatur adulterium inul-
tum relinquere, quo ad aeternum suum dedecus
cognoscitur comississe? Igitur indecorum est
adulterij iuditium instruere: † Nam vt refert 34
Baiard. in §. adulterium nu. 61. de talibus iniu-
rijs: quærela proponi non solet coram iudi-
ce, nisi per viles homines, & impotentes, qui
de verecundia pœnes homines, & vulgum
non curant, ita tradit Io. Anto. de Nigris,
super capitulis Regni, in c. 252. incip. ord. per-
uersorum num. 47. Vnde ergo honoris reme-
dium? Vnde vitæ incolumitas si non offen-
sus in adulterum vitæ ac honoris defensio-
nem dirigat? Quare delinquenti parcendum,
cum ipsemet nec honori meo pepercerit de-
linquendo? Iam ergo iudicem adire pro adul-
terio vindicando, turpe est facinus. Igitur
pribata defensio marito haud deneganda.
Nam si tacet ac simulat, vltra quod honoris
quoq; iacturam patitur, leno creditur. Fœdus
matrimonij indies sæpe sæpius violatur. San

guinis tergiuersatio, præcisa. Propallatio adulterij, necessaria. Inde honoris amissio; familiæ ac cognatorum perturbatio; bonorum perditio; consortisq; vitæ dispendium.

- 35 Nam † corporis sui prodiga, quæ bonorum, quæ mariti cura? Nulla certè: imò potius & mariti vitæ & ipsius odit bona, vt Perietyon. Pitagor. ex lib. de mulieris concinitate. Est enim luxuriæ muliebris prodigalitas, comes perpetua, ita quod luxuriosa, eadem necessario & prodiga censeatur: vsq; ad eò vt non admitatur in contrarium probatio, ex Felino in c. pastoralis col. 3. de iuditijs, per tex. in l. *¶* mulieri, ff. de curator. furios. Audiamus paulisper Ludovicū Viues, de instit. *fæmina Christiana*, lib. 2. c. 2. Negligit enim (asserit) domum mulier adulterio alienata, & in memor sui, nec fortunas diligere potest eius, cuius odit vitam, ac ne liberos quidem. Iam quid non concedat ei mulier, cui se & pudicitiam suam, hoc est maxima sua bona prostituit? Scilicet pecuniam negabit, aut Regnum, aut filiorum mortem, cui non negauit semetipsam? Cui conscientiam suam prodidit? Liuiæ Germanici soror, tradita semel Seiano pudicitia,

citia, homini plus ætate media, ignobili, impuro, abnuere illi non sustinuit Drusi mariti sui filij Tiberij Cæsaris, hæredis tanti imperij, iuuenis formosissimi, generosissimi, animosissimi, ad hæc liberorum quos ex eo susceperat necem: spreta regni certissima spe, excussa pietate filiorum, non reuerita Antonia matrem, & Augustam auiam, grauissimas sacculi sui matronas: in memor nobilissimi sanguinis, tum patris, fratrisq; quos humanum genus de probitate pro dijs venerabatur, paratis sub sagacissimo & severissimo socero tormentis, sub quibus & Liuiæ ipsi, & Seiano, & eorum amicis omnibus anima erat (vt euenit) per mille atrocissimas neces exigenda. Nimirum nihil sibi reseruat mulier, quæ pudicitiam abiect.

Suadeat tamen, quod si t̄ preuenire agre- 36
forem Doctores consulunt quando vitæ
meæ periculum adest, & quando aduersa-
rius vt me interficiat parat insidias, quem-
que occidere possum quando absque mei
honoris detrimento saluus euadere nequeo,
vt supra latè in præcedentibus quæstioni-
bus ostensum est; quare maritus, vt vitam
ho-

honorem, & bona tutetur, adulteros non oc-
 cidet? Tam † euidenter resultat ex adulterio,
 73 mariti mortis machinatio, vt mihi vix sua-
 dere queam, quidquam extitisse adulterium,
 quod in se mariti mortem aut commissam, aut
 deliberatam, non haberet. Ex parte adulteri,
 indies experimur (vtinam tam expertum nō
 esset) & præ manibus Vriæ habemus exem-
 plum; quem David Rex post adulterium cum
 illius vxore Beth-Sabee patratum, insidiosè
 fatis occidere iussit, vt ex *lib. Regum 2. cap. 11.*
 apparet. Solent enim nuptarum mulierum
 corruptores vitæ maritorum insidiari, vt ex
can. si quis viuente 31. q. 1. tradit Eneas Ro-
 bertus, *rerum iudicat. lib. 1. c. 14.* Ex parte ve-
 38 rō † mulieris, quid? Et si dicta sufficere pos-
 sent, extat tamē Candaulis Lydij exemplum
 apud Iustin. *lib. 1.* & Herodot. *lib. etiam 1.* qui
 dira vxoris machinatione cæsus est, tradit Ia-
 cobus Menoch. *de arbitra. iud. lib. 2. centur. 5.*
causa 419. in fine. Eneas Robertus, *d. cap. 14.*
 Fabius quoq; Fabricianus (de quo Plutarch.
in Paralellis) adulteræ vxoris insidijs, truci-
 datus fuit, *Eneas Robert. & Menoch. vbi*
prox. Romani etiam Argyropoli Constanti-

nopolitani Imperatoris exemplum idem refertur apud Egnatium, *in epitome sua*, Menoch. *d. cassu* 419. & Iustin. *lib. 7. tradit.* Eurydicem vxorem Amyntæ posterioris Macedonum Regis, cum genero suo adulterium comisisse, nuptiasque ei, marito occiso pactam; quas, nisi res prodita fuisset, omninò celebrasset. ¶ Scias etenim tam prope mortem consortis esse, vt eodem adulterij instanti, & veneficium marito præparare vxor censetur: Nam † si adultera, ergo venefica. *Quare Seneca, controuers. lib. 4.* Vno ex his duobus delictis probato, alterius probationem liquidò apparere credit: quasi cum dicimus mulierem adulteram fuisse; ipsam quoq; ob id veneficam credamus. M. Carō, referente Fabio Quintiliano, *lib. 5. cap. 11. tit. de exemplis*, adulteram nullam, non eandem esse veneficam dicebat, Cicero, *lib. 4. rhetoric.* Et in *auth. de nuptijs*, §. *mitiores*, l. *consensu*. §. *vir quoq;* C. *de repudijs*, quasi quadam afinitate coniunctæ, adulteræ & veneficæ mulieres adiunguntur, ibi: *Nisi adulteram vel veneficam.* Quintilian. *declam. 14. pro iuueno contra meretricem, parum post prin.* † Veneficium to

39

40

ta

ta vita meretricis esse, dixit. Menander apud
 Lucianum, *in lib. cui titulus ερωτες*. cupiens a
 connubijs viros auertere, ac deterrere; scrip-
 sit sic. Confestim quam quis vxorem duxe-
 rit, adulteriũ nuptiali thoro subsidere: Mox
 insidias venenaq; ob oriri. Cuius hæc verba.
 κιν γαμυλιω λεχῶ μιχίτι, &c. Accedat Diuus Ioa.
 Chrisostomus, *homil. 49. in Mathæum*, vbi sic.
 Mulieres (ait) adulteras ad maritorum cæ-
 dem, quibus iniuria aferre meditantur, para-
 tas esse & accinctas. Spectat etiam illud. Eu-
 ripidis *in Cressis* apud Stobæum c. 70. ita.

*Nunc ducite vxore, ducite inquam, & mortem obite
 Mulierum aut veneno, aut fraude.*

Tum & Ausonius Medicus Poeta Gallus,
*epigram. 10. de vxore qua virum voluit vene-
 no necare* inquit.

*Toxica Zelotypo dedit vxor macha marito,
 Nec satis ad mortem creditur esse datum,
 Miscuit argenti lethalia pondera viui
 Cogeret vt celarem vis geminata necem,
 Diuidat hæc Siquis, faciunt discreta venenum,
 Antidotum sumet, qui sociata bibet.
 Ergo inter se se dum noxia pocula certant,
 Cessit lethalis noxa salutifera.
 Protinus & vacuos alui petiere recessus,
 Lubrica deiectis qua via nota cibis.
 Quam pia cura Deum, prodest crudelior vxor,
 Et cum fata volunt, bina venena iubant.*

Videndus omnino D. Io. Christophorus de Suelues, qui materiam prosequitur doctè vt solet *conf. 37. n. 55. in semicent.* Proferat † M. 41
Tul. Cicero, *ad Heren. lib. 4. rethoric.* Maiores (inquit) nostri, quam impudicanti iudicārāt, eam quoq; damnatam veneficij existimabāt. Quid ita? Quia necesse est eā, quæ suum corpus addixerit turpissimæ cupiditati, timere per multos. Quos? Istos, virum, parentes, ceterosq; ad quos videt sui dedecoris infamiā pertinere. Quid postea? Quos tantopere timeat, eos necesse est, vt quoquomodo possit, veneficio petat. Cur? Quia nulla potest honesta ratio eam retinere, quam magnitudo peccati facit timidā, intemperantia audacē, natura muliebris incōsideratā. Quid veneficij dānatā? Quid? Putabant impudicā quoq; necessariō. Quare? Quia nulla facilius, ad id maleficiū causa, quam turpis amor, & intemperans libido, comouere potuit. Hæc ille. Vnde D. Hieronymus, *in lib. aduersus Iouinianum* 1. c. 28. de muliere loquens, inquit. *In odium vertetur ac iurgia. S̄ nisi cito consulueris, parabit venena,* tradit Eneas Robertus, *rerum iudicat. lib. 1. c. 14.* Conducit illud Euripidis, *in Ione.*

*Quot cædes iam benefactorum letalium
Mulieres inuenerunt, viris perniciem adferentes.*

- 42 · Iam † ergo ex adulterio, maritum & honoris detrimentum & ipsius vitæ insidiæ necessario asequntur. Hinc famæ dispendium, quo ad maritum morte grauius, *l. codicillis 91. §. matre vbi apostil. margin. ff. de legatis 2. Ioan. Nebizan. lib. 2. Silva nuptial. n. 68. quos tradit Valençuela, cons. 28. post num. 50. p. 1. Quid enim vita sine honore? Fælicius quidē probos homines sepeliri, quam ignauos viuere, censuit Valerius Maximus, lib. 5. cap. 2. de gratitudine, vers. 3. in fine, & lib. 3. cap. 2. de fortitudine, vers. 14. in fine.*
- 43 Ergo marito † adulterium tolerare non licet, si honorem seruare cupiat. Hunc defendere, iura omnia perimitunt. Vxor enim, viri honoris depositaria est, non domina; quem, adulterando, marito aufert furaturq; Vnde merito ad cælos vsq; extollenda (quia vnica) Lacæna quædam marita: Iuene rem fædam roganti; darem (ait) si meum peteres: nam quod petis, patris erat dum essem virgo; nūc mariti postquam nupti. O duræ gentium leges, quæ in re tam fragili hominum honores constituere! Permittunt

tunt quidem ille, bona vitamq; defendere; ergo contra auferentem plusquam res, & plusquam vitam, cur minus? Quisq; secum consulat, manumq; pectori applicet, an hæc sibi toleranda videantur, quando animantia omnia discursu carentia seuerissimè adulteria vindicant. ¶ *Leænā* † Aristoteles scribit à leone discerpi, si adulteratam deprehenderit. Cig 44
num fæminam multi viderunt confectam à masculo, quod alterum marem secuta esset, tradit Ludouicus Viues, *de inst. fæminæ Christianæ, lib. 2. cap. 6. de zelotypia in prin.* Porfirius etiam de palumbarum castitate loquens, *lib. 3. de abstinentia essus carniū*, ita loquitur. Quis enim palumbarum castitatem non miratur, quæ si forte ab adultero compressæ fuerunt, eum si deprehenderint confodiunt, ac necant. Videndus *Ælianus, lib. 3. animal. cap. 44.* ¶ Scribit etiam Guiliel. Parisiens. suo tempore Ciconiam quandam adulterio coniunctam, per olfactum masculi cognitam, congregata ab ipso masculo multitudine ciconiarum, ac detecto ipse fæmellæ crimine, ipsam à tota illa multitudine, tanquam omnium iudicio coniectam, deplumatam, ac

laceratam fuisse.

45 Vnde † non inmerito iustas illas appella-
rem leges, marito vindictam priuatim de a-
dulterio sumere permitentes (vel vt Laymā,
tract. Theolog. moral. lib. 3. de iust. & iure, sect.
5. tract. 3. par. 3. cap. 2. num. 4. in fine.) Quemad-
modum illæ quæ olim viguere, de quibus,
Aulus Gellius, *noct. attic. lib. 10. cap. 23.* ex M.
Catone, *in orat. de mulier. veter. vitus*, Ta-
citus, *libr. 13. anal.* Dionis. Halicarnaseus,
libr. 2. recitans antiquam quandam Romu-
li legem in hæc verba. *ἐπιγαμίας ἀπέχεσθαι, &c.*
¶ Ex Platone lege sancitum esse, adulterum
impunè occidi à viro posse, tradit Cælius
Rodigin. *antiquar lectio. lib. 29. cap. 18. ad fin.*
Adulterum in vxoris concubitu deprehen-
sum, priscis etiam temporibus marito im-
punè occidere licuisse, vltra Plutarchum,
in vita Solonis, tradit Lyfias (vnus ex decem
oratoribus) ex defensione quam conscrip-
sit, *de Eratos thenis adulteri morte*, & huiusce
rei, Pausanias, *in Bæoticis*. Polybius etiā Me-
galopolitanus, *lib. 2. historiar.* eum insontem
declarat, qui adulterum interfecerit. ¶ Ex
lege duodecim tabularum hæc erat senten-
tia

cia Machum in adulterio deprehensum, necato; vt apud Aymarum Riballium & Oldendorpium, Iulius Paul. lib. 2. sententiar. titul. 27. † ¶ Apud Procopium, lib. 1. de bello Gotorum, scriptum reperitur, Gotorum legibus licitum fuisse adulterum occidere, etsi legati fungeretur munere. Et nunc in Italia vsitatū esse, vt deprehensos adulterum & vxorem, maritus simul iugulare impunè possit, tradit Vuesembec. in paratit. lib. 48. digestor. tit. 5. nu. 20. In † Castella hodie extat lex 2. tit. 15. li. 6. 46
ordinam. & practicatur, vt Anto. Gomez, ad legē 80 tauri, n. 51. qua marito licet deprehē-
sos adulterū & adulteram, absq; distinctione personarū, occidere. Et de iure civili indistin-
ctè tenet Petrus a Plaça, in epito. delictor. lib. 1. c. 15. n. 17. marito licitū esse, adulterū adulte-
rāve in fraganti crimine occidere, ex l. quam-
uis adulterij in fine, C. ad leg. Iul. de adulter. Io-
seph. Comia ad ritus. magna Curia c. 72. n. 27.
Sic etiam Eneas Robertus, lib. 1. rerum iudi-
catar. c. 14. Maritus quidem ipse (inquit) vin-
dex est thori genialis. Nec † in foro exteriori 48
puniri maritum, vxorem in adulterio depre-
hensam occidentem, asserit Azpelc. Nauarro

in manuali confes. cap. 15. de quinto precepto de
calog. post num. 3. in fine, P. Soto, de iust. & iu-
re, lib. 5. q. 1. art. 3. vers. subsequitur, c. 3. de sen-
49 tentia excom. in glos. verbo turpiter, vbi † nec
maritus clericum cum vxore repertum occi-
dendo, incidit in excommunicationem ex
can. si quis suadente diabolo. Adulterij enim
crimen, cum principaliter solius mariti pu-
dorem atq; existimationem ledat; ideo legi-
tima eius vindicta. & persecutio soli marito
datur. Vnde illud Horatij.

*Fuit hæc sapientia quondam concubitu prohibere vago
----- dare iura maritis.*

Virgil. lib. 6. Æneidos.

Quiq; ob adulterium cassi.

Et Iuuenalis, de adultero loquens, satis. 2.
ita asserit.

*Qualis erat nuper tragico polutus adulter
Concubitu, qui tunc leges reuocaret amaras,
Omnibus atq; ipsis veneri, martiq; timendas.*

Accedat Philo, lib. de Ioseph. traditus à Do-
ctore Ioanne Christophoro de Suelues, conf.
37. num. 42. in semicent. vbi: *Qui ad hanc diem
purus mansi, non incipiam ab adulteri leges con-
temnere, flagitio pessimo, qui etiam si alias per-
peram educatus essem, & obsecutus atatis affe-
cti-*

Etibus, aut vestram imitatus lasciuendi licentiam, tamen non deberem alieno insidiari matrimonio, quod crimen cui mortalium non cade vindicandum videtur? Tanta † siquidem est 50 adulteriorum frequentia, vt nisi ius hoc marito plenissimè concedatur (aut saltem de eo facto leges non conquerantur) vix tale scelus in republica placari valeat. Nam in iudicio, rarè ex officio adulterium punitur. Et in hoc Regno (foraliter) nunquam: nisi parte legitima (veluti maritus, vt Mol. d. verbo adulterium) instante. Pars ergo quæ tam fæda esse potest, quæ publicè in iudicio pudorem ac propriam existimationem proponat? Vnde vt Poeta ille, *satif. 2.*

Ubi nunc lex Iulia? Dormis?

Dicere quoq; possumus, *ubi nunc forus de adulterio? Dormis?* Igitur præter legis pœnâ marito quoque punitio deneganda non est, Tertul. lib. de cultu fæminarum: *Omnis maritus (asserit) castitatis exactor est.* Casiodo. var. episto. lib. 5. epist. 33. *Mulieribus (inquit) castitatem ratio persuadet, pœnam leges imponunt, terror maritalis extorquet.* Puniendæ † itaque 51 sunt mulieres, vt suplicij publici, priuatiq;

timore, à detestato illo libidinis actu arceantur, vt ait Euripides hisce versibus.

*Vbi vero venerit Argos, vt digna est, male
Mala morietur, & mulieribus, vt castæ sint,
Omnibus exemplum erit. Facile quidem hoc non fit:
Sed tamen huius cædes in metum injiciet
Fatu itatem illarum, et si fuerint pessimæ.*

52 Ex quibus † ego certè (suo modo) non dam-
narem maritum adulteros repertos occiden-
tem; cum non solum eo casu propriam vi-
tam, sed & honorem, & bona, naturali iure
assistente defendat. Quodammodo enim pro-
uocatus & ad suam defensionem fecisse vide-
tur, ait Anto. Gomez, *ad l. 80. taur. num. 53.*
Imponat puncto huic disertissimum emble-
ma, Casiodorus, *var. epist. 37. lib. 1.* Et ideo
(inquit) si oblatae petitionis minimè verita-
te fraudaris, & genialis thori maculam de-
prehensi adulterij sanguine diluisti, nec sub
prætextu cruentæ mortis, sed causa pudoris
intendis: ab exilio quod tibi constat infli-
ctum, te præcipimus alienum. Quoniam pro
amore pudicitiaë porrigere ferrum maritis,
non est leges calcare, sed condere. Ita tamen,
vt si legitimus extiterit accusator, de facti tui
qualitate te noueris audiendum: vt si inno-

xios peremisti, crimen publica districtione recensetur. Si male initos complexus adulterorum morte diuisisti, estimetur potius vindicta, quam culpa. Si quis autem tibi calumniantium damna generauit, & Agrello, vt asseris, fideiufori tuo à Vicario vel eius officio extortam constiterit fuisse pecuniam, nostra iussione conuentus, secundum leges ablata restituat. Hæc ille. Et hætenus ego, quo ad maritum.

Quo ad patrem tamen, vnica † conclusio- 53
ne est dicendum, posse filiam & adulterum in rebus venereis deprehensos, propria auctoritate occidere; concurrentibus tamen his. Primò, quod filia simul cum adultero occidatur à patre. Intelligas simul, vno ictu, vel incontinenti: alias si pater relicta filia adulterum occidat, legis Corneliæ de Sicarijs pœna teneretur. Incontinenti quoque intelligitur, & si per filiam fuga arrepta, pater dum eam inueniret, aliquod temporis spacium consumeret; dum tamen filia inuenta, illicò eam perimat, *l. quod ait 23. §. ultimo. ff. ad leg. Iul. de adult.* Quin immo, & si filia se in castro quodam oclusa tueretur, paterque
Oo eam

eam obsessam post quinq; aut sex menses occiderit, dicitur filiam incontinenti occidisse, August. Arimin. ad Angelum de maleficijs verbo *che ay adulterato la mia dona*, num. 21. Intelligas tamen, non esse præcisè necessarium patrem filiam ex ictu mortuam, sed sufficit eam ita grauitè vulneratam relinquere, vt verosimile videatur ex vulneribus defecturam: quæ etsi postea liber euadat, non patri imputabitur euentus, Aretin. *vbi prox. nu.*

54 11. An autem † pater iure suo vtens filiam pregnantem perimere possit; fatetur Aretin. d. n. 11. per Bar. in l. *Imperator*, num. 2. ff. de *statu hominum*, & ipse Bartolus, per Giliel. quem ibi refert. Dissentire videtur Ariminens. d. verbo *che ay adulterato*, nu. 19. per tex. in d. l. *Imperator* 18. vbi mulier ad mortem damnata, vsq; dum pariat non punitur, l. *pregnantis*, ff. de *pænis*, l. l. Clar. in §. *fin. q. 97. n. 5.*

55 Secundo † requiritur, quod pater, adulteros in ipsa turpitudine reperiat. Non autem hoc iure pater vti poterit, si venereo actu consumato, ad alios extraneos actus pergerent. Verum hoc vltimum nõ mihi multum placet, si signa perfecti actus apareant, & in

eadem loco suspecto adhuc existant. Nam nec requiritur, ut iure suo pater utatur, quod ipse, adulteros reperiat actualiter coheutes, sed adulterij præludia sufficiunt; ut si pater illos inueniat solos in camera vel loco suspecto, blandis verbis utentes, mamillarum tactu, osculisve interuenientibus, Angel. Arctio. *d. verbo che ay adulterato, num. 1.* qui & in clerico (quidquid Salicetus arbitretur, *in d. l. Grachus ex gloss. in can. absu 11. q. 3.* Vbi clericus (ait) fæminam amplectens, id animo benedicendi facere creditur) idem procedere sentit: & ego quoq; sentirem his temporibus, & non inmerito, (etsi Augusti. Arimin. *ibid. n. 18.* teneat, considerandas esse circumstantias loci, temporis, & personatum) nam quæ præsumptio illud tam evidens veneris præludium obumbrare potest?

Tertio † requiritur, quod filia sit nupta; 56 unde in viduam pater ius non habebit. Quarto requiritur, quod pater filiam (etsi adoptiuam) in potestate habeat. Quinto requiritur, quod adulteros simul coheutes, pater in domo propria in qua ipse degit, vel in domo generi reperiat. Extra hos itaq; cassus, haud

patri filiam adulterumve occidere permittitur, vt omnia prædicta desumuntur, ex *l. patri 20. l. sic eueniet 21. l. nec in ea 22. l. quod ait 23. ff. ad leg. Jul. de adulter.* Angel. Aretin. *d. tract. de maleficijs* verbo *che ay adulterato la mia donna*, a n. 8. Iul. Clarus, in *§. homicidium* n. 39.

- 57 Verum supradicta † iuris dispositio in hoc honoris casu, nō capio quomodo ad praxim tot conditionibus reduci possit. Nec mihi credo, vllum esse patrem in tam graui honoris dolore, curantem prædictas distinctiones obseruare, si alias honori suo cōsuli nequeat. Nec cum hoc adsevero patri licitum indistinctè esse filiam & adulterum occidere; cum facultas hæc occidendi, ipsi à iure ciuili ob doloris grauitatem tributa, potius sit vindicta, quam iuris naturalis permisa defensio.
- 58 Si enim defensio † esset, vtique patri iure naturali contra quemcunq; & quolibet loco in distinctè competeret. Esset quidem naturalis defensio, si adulter vi filiam oprimere vellet: contra quem & ipsius iniuriam, non solum filiæ ac patri; verum & cuicunq; prorsus extraneo, vt illius filiæ pudicitie occurreret, ius competeret naturale defensionis, ad vim infe-

rentem occidendum; de quo latius, *infr. q. 1. lib. 5.* At cum volenti iniuria non fiat, vulgata, *l. 1. §. vsq; adeo. ff. de iniurijs* cessat naturalis ius; & pater, pro ea parte qua honoris damnum patitur (etiam filia consentiente) iure civili assistente, vindictam sumere poterit, conditionibus prædictis sibi permisam.

Crederem tamen, † patrem in supradictis 59 deficientem conditionibus, mitissimè puniendum esse, dūmodo in flagrāti crimine coeuntes reperiat. Quomodo enim potest pater, tā grauē dolorem ex tam atroci iniuria, cui nō modicum honoris detrimentū spectat, æquo animo sustinere? Innumera siquidem extant exēpla, quibus indistinctè a patre seuerissimè punitū extitisse. Pontius Aufidianus eques Romanus, postquam filix suæ virginitatem a pedagogo Fannio Saturnino proditam cōperijt, non contentus sceleratū seruum affecisse supplicio, etiā ipsam puellā necauit; & vt ne turpes eius nuptias celebraret, acerbias exequias duxit; ita Vale, *Max. li. 6. c. 1. de pudicitia.* Hippomenes † etiā Athenarū Princeps, (vt au- 60
ctor est Suidas, & Herac. *in politic. in prin.*) cū
fi-

filiam ex Atalanta Limonem, in adulterio deprehendisset, eā ob scelus cum equo iniunxit; qui cum clausus, alimentis careret, dentes in puellam iniecit: adulterum autem per regionem Aticam ab equis tractum fuisse, & discerptum, præter Suidam & Heraclidem, est illud Ouidij, *in Ibin.*

*Vtq; muum passa est genus Hyppomenis pœnæ
Tractus & Aethæa fertur adulter. humo*

Et mox

*Solaq; Limone pœnam ne senserit illam
Et tua dente fero vis era carpat equus.*

- 61 Nec ꝑ̄mittenda P. Menij sæuitia. In libertum namq; gratum sibi animaduertit, quia cum nubilis iam ætatis filix suæ, osculum de disse cognouerat: cum præsertim non libidine, sed errore lapsus videri posset; prosequitur Valer. Max. *d. lib. 6. c. 1. vers. 4.* ¶ Virginij etiam factum maiorem atigit excessum. Hic enim ne probro contaminaretur domus sua, proprio sanguini non pepercit. Nam cum Appius Claudius Decemvir, filix eius virginis stuprum, potestatis viribus fretus, pertinacius expteret; deductam in forum puellam, arreptoq; gladio de manu lanionis, eam occidit: pudicitixq; interemptor, quam cor-
rup-

ruptæ pater esse maluit, vt est tex. in l. 2. *J. initium fuisse*, ff. de origine iuris, & ibi latè Corra-
sius.

Memoriæ quoq; tenendum, † quod in ca 62
sibus quibus marito ac patri competit ius oc-
cidendi adulterum cum vxore vel filia reper-
tum; illud exequi possunt etiam contra cleri-
cum absq; metu pœnarum, canonis siquis
suadente 17. q. 4. vt ex communi opin. tenet
Iul. Clarus, in §. homicidium, post nu. 39. & nu.
40. tex. in cap. si verò, el primero extra de senten-
tia excom. verum pater etiã impunè omnino
in iudicio exteriori: Quia contra quamlibet
personam eo casu vindicta competit: Et etiã
contra magistratum potest pater iure suo vti
l. marito 24. ff. ad leg. Iul. de adulter. Angel.
Aretin. d. tract. de maleficijs verbo che ay adul-
terato, num. 17. Iul. Clarus, vbi prox. Hierony-
mus Portoles, ad Molinum, in §. adulterium
num. 15. vide infra quest. sequenti. nu. 6. † Ma 63
ritus tamen atento rigore, d. l. marito 24. ius
suum exequi non potest, cōtra magistratum
aut contra clericum: quia personæ viles non
sunt. Verū ego hoc non inspecto, sēper in su-
pradiçta sum sētētia quã n. 33. cū seq. adduxi.
Sed

64 Sed vtrum pater † vel maritus sic adulterum aut filiam occidentes peccent? Variæ sunt Doctorum sententiæ Panormit. *in d. c. si verò el primero num. 10.* Et *in cap. interfecisti num. 10. de homicidio*, tenet illud in foro conscientiaë licitum non esse; ideoq; patrem maritumque peccare asserit, Azpelcueta Nauar. *in manuali confes. c. 15. de quinto precepto Decalogi, post num. 3. in fine*, Dominicus Soto, *tract. de iust. Et iure, lib. 5. q. 1. artic. 3. prope finem*, Augustin. Arimin. *vbi supra num. 7. Imol. in l. quid ergo, §. si haeres, ff. de legatis 1. D. Thom. 4. sententiar. distin. 36 q. 2. argum. 2. circa medium*, vbi concludit, neq; secundum leges ciuiles, neq; secundum leges conscientiaë, licitum esse marito propria auctoritate, vxorem adulterantem occidere.

65 Contrarium † prædictis est Alueri. de Ro. sa. 4. p. *statut. q. 19.* vbi se à multis religiosis audiuisse ait, theologorum sententiam esse, occidentem malefactorem iuris auctoritate, non peccare; quasi tunc interfector se vt legis minister & executor habeat: quare non solum non peccare asserit; verum mereri. Nec displicet Iasoni (qui prædicta tradit) *in l.*

vbi

ubi pactum num. 16. C. de transactio.

Quidam † tamen Eneas de Falco. in notis 66
ad Panormitanum, in d. cap. interfecisti. lit. D.
ex quodam Abbatis dicto, ibidem n. 2. in fine,
distinguit. Nempe aut quis occidit illum qui
de iure naturali vel diuino occidi poterat:
aut illum qui de iure tantum positio. Illo
casu, iusta necis illatio in vtroq; foro: hoc au-
tem, secus, cum in foro conscientia teneatur.
Quam † distinctionem veram esse asserit, 67
sicut Deus est in coelis. O exaggeratio profe-
cto imprudens. Quid arcana sacra iactas?
Quid rem tam certissimam & infalibilem,
cum re aded dubia coniungis? Non ne sci-
mus nihil his casibus tam certum esse, quod
controuerti non possit? Oppugnet (sublata
comparatione) sententiam tuam Iul. Clarus,
d. §. homicidium, num. 41. § 44. Vbi quemli-
bet † iure permittente posse mortem nocenti 68
inferre, absq; conscientia periculo, credit: ne
dicamus (ait) apud Christianos permitti leges
peccati mortalis nutritiuas. Impium enim est
(asserit ipse) iudicio meo dicere, apud nos vi-
gere aliquam legem, qua peccatum mortale
comiti permittat. Nam si patri maritoq; filia,

vxorem, adulterosve, in actu etiam deprehensos, in diuino iudicio occidere non licet; eadem met ratione non licebit in exteriori humano. Nec enim occisio quæ ex Dei & naturæ instituto iniusta est, potest licere aut licita esse in iudicio exteriori, vel lege humana, ita Petrus à Plaça, in *epitome delictorum* cap. 28. num. 31. ad medium, sequitur Couar. in *Clement. si furiosus*, part. 3. §. unico, post n.

6. Hæc quo ad hunc punctum dicta sufficiant. Nostram defensionis materiam prosequamur.

LIBER QVARTVS.

Quæsitum I.

1 Pro sui vel patriæ defensione, an licitum sit
cuilibet Principem aut Tyrannum
occidere?

RECOPILLATIO.

Principem occidere pro bonorum defensione,
non licet, nu. 1. § 4.

Quia anima reipublica dicitur, § maioris est
stimationis quam particularium bona, n. 2.

Et hominum caput est § rector, excellentiorq;
omnibus, § Dei Christus, n. 3.

Principem pro honoris defensione, occidere non
licet, § quare, nu. 5.

Quid si repertus est cum propria uxore aut fi-
lia, n. 6.

Vasallus non solum occidere nequit impunè Re-
gem vel Principem adulterantem repertum,
cum uxore, aut filia; verum nec Vasallus
quilibet, Dominum suum, num. 7. § 8.

Princeps si vi oprimere tentet sceminam, potest ipsa illum occidere pro pudicitia defensione, si aliter castitatem suam defendere non valet, num. 9.

Auctoris sententia, num. 10.

Peccatum non est, absque voluntate, ibid.

Vis ubi adest, deficit consensus, ibid.

Honoris amissio, ex coitu proveniens, à iure positivo est, num. 11.

Principem occidere licet impune, pro vita defensione, si hac aliter salva esse non poterat, num. 12.

Intellige tamen ut, num. 13.

Tyrannum occidere, an cuilibet liceat privato, num. 14. Et seq.

Distingue tamen, ibid.

Tyrannus quis dupliciter dicitur, ibidem.

Tyrannus qui regnat non cum titulo Et iure legitimo, sed ambitione regnum armis inuasit; potest ob defensionem, à quilibet occidi, num. 15.

Et ratio traditur, num. 16.

V. surpans supremi dominij natus, reus mortis efficitur, n. 17.

Tyrannum fraudibus occidere non licet, n. 18.

Et

Et tria sunt obseruanda, in illius occisione, n. 19

Et an occidi possit preuentione, antequam pro Tyranno iudicetur, num. 20.

Principem naturalem, etsi Tyrannicè regat, occidere non licet, nec contra illum quidquam attentare, num. 21.

Ratio traditur, num. 22.

Quid si nimium exercuerit Tyrannis, ut nec tolerari possit, nu. 23.

Distinctio inter regem supremum, & superiorem recognoscentem, nu. 24. & 25.

Princeps legitimus & naturalis, quoquomodo ferendus est, nec quidquam in eum moliri fas erit, n. 26.

Et inconueniens non minimum, nu. 27.

Princeps erga uasallos iustè se gerere debet, & nihil facere, quam quod æquum est, & bonis moribus consonum, num. 28. & 30.

Honestum non est omne quod licet, n. 29.

Princeps regnum æquissimè regat inque pace & iustitia conseruet, num. 31.

Princeps plus cupiat à subditis amari, quam timeri, num. 32.

Princeps, legum provincialium eximus custos esse debet, num. 33.

Reg-

*Regna singula, leges suas, & iura sua habere
necessarium est, n. 34.*

*Vassallis nihil est beneficentius, quam receptos
iam mores conservare, nu. 35.*

Diffusius hactenus tractauimus, de defensione contra priuatū inuasorem. Quid si Princeps noster est qui inuadit, aut bona nobis aufert; an pro horum defensione licitum sit illum occidere? Quæstionem hanc tractate duximus supra, *lib. 2. q. 1.* cuius sedes propria erat. Sed quia nunc etiam agere conueniens est; duximus hic vtranq; obligationem adimplere.

Igitur adherens difficultati, muneriq; satisfaciens, † non esse licitum pro bonorum defensione Principem occidere iudicandum arbitror: quia à legibus diuinis & humanis, priuilegiū persona Principis habet, vt nec cum ea occasione quæ sufficiens esset ad sanguinis alicuius priuati effusionem, Principis cruor effundi liceat. Et ratio assignari valet; nam Principis Maiestatis habenda est ratio, quæ omnibus sancta esse debet: & quia multis modis possunt per ipsum Principem vel Rē-

publicam restitui bona. Princeps enim, † ani
ma ac Reipublicæ architectura dicitur, & ma
ioris estimationis est, quam particularium bo
na. Has rationes tradunt P. Lesius, *tract. de*
iust. & iure, lib. 2. c. 9. dub. 4. num. 11. & R. P.
F. Ioan. Marquez, *in suo Governatore Chri*
stiano, lib. 1. cap. 8 fol. 44. Siquidem aucto
ritas Regia diuinitati vicina dicitur; de cu
ius excellentijs ac prerogatiuis, a positissime
P. Ioan. Eusebius Nieremberg, *in suo Theo*
politico par. 2. lib. 1. cap. 1. in hæc prorumpens
verba. Igitur † hominum rector caputque,
rem sacrosanctam se putet: nec magis adora
ri colique permitat, quam se colat, se suspi
ciat venerandus sibi. Tantū credat excellere
hominibus, quantum homines brutis. Artifi
cem intelligat se communis boni, arbitrum
fælicitatis gentium, colegam fortunæ, spiran
tem diuinitatis statuam, spiritū vitalem Rei
publicæ, expressissimum & aureum simula
crum Numinis, Prodeum & Vicarium diui
næ prouidentia, excubias generis humani,
Angelum singulorū, iam multis Angelis suo
excellētem munere. Diminutè quidam dixit
ultimū Deorum, ego potius dicerem primū
ho-

hominum, secundum Deum, tractabilem, ac
 celsibilem. Hæc Eusebius; qui & infra maio-
 ra encomia prosequitur. Audite queso. Nuda
 (inquit) ista dignitas, vel in pessimis homi-
 nibus, in Cyro aliquo, auri & cruoris au-
 do, tanti Deo est, vt Christum suum dixerit,
 Isaias cap. 45. sic vaticinatur. *Hæc dicit Domi-
 nus Christo meo Cyro, cuius apprehendi dexte-
 ram; id est, amicè & fideliter afflui, afflavi: Tam
 amanter, tam placidè alloquitur: tanti fecit
 Deus impium hominem, Regio solum nomi-
 ne sibi comendatum. Miraberis quod mox
 ad eundem ait: *Tantum in te est Deus, & non
 est abs te Deus. Vere tu es Deus absconditus.*
 Ipsum sumæ veritatis numinisq; oraculum
 diuinos elargitur titulos avarissimo homini.
 Et ibi idem. Qui sæpè alibi partes tuetur Re-
 gias, atq; obedientiam reuerentiamque re-
 ctorum etiam iniquissimorum requirit. Es
 vltorius. Cor Regum, ipse Rex Salomō scrip-
 sit, in manu Dei haberi. Themistius, in palmis
 diuinis custodiri ait: quem si ad verbum in-
 terpretari velimus, *animus (inquit) Regis in
 palma Dei satelitatur.* Magnum fanè caput
 Regium est, cuius fateles, potentia Dei & cur-
 ra,*

ra, felicitium auctoritatem securitatemq; stabilit. Cæterum, cum non in manibus tantum, sed in palma Dei dicat: chariùs quid, teneriùs & stimabiliùs significat. Ex † quibus clarè paterfactum extat, qua reuerentia, quave stimulatione apud homines tractandi Reges, si tot honoribus, tot titulis ac prerogatiuis etiam pœnes Deũ decorètur. Sicq; nihil mirũ si pro honorũ defensione occidere Regem nõ liceat.

Quid † ergo pro honoris defensione, an Principem iustè occidamus? Haud possibilis videtur Principem à quo velut è pereni fonte honores omnes proueniunt, ex suo facto quenquam in honoratum relinquere posse. Et hoc quo ad honorem consistentem (ex gentium vssu) in actionibus, conuersationibus, urbanitatibus, ac in non sustinendis iniurijs, certo certius videtur. Nam si Princeps alicui dixerit, *mentiris*, vel fuste leuiùs, aut galero petierit, alapamve alicui impingeret vafallo (etsi iniuriæ huiusce aliàs tam atroces sint, quod sustinenti maximam honoris iacturam irrogent) quis credet sibi à Rege suo, honorem ademptum esse, à quo nihil non honorabile prodire potest?

Qq

Quid

- 6 Quid † si repertus actualiter sit cum propria vxore aut filia? Scimus iure magistratū actualiter cum filia repertum, à patre perimi posse, *vt supr. quæst. preceden.* Sic enim homines occidi quotidiana docet experientia. Quod non solum in tenuis fortunæ hominibus; verum in maximis euenit, vt in Rodoaldo Longobardorum Rege, qui in libidine deprehensus cum matrona, interfectus est, vt testatur Paulus Diaconus. Contigit & idem in Ioanne Duodecimo, qui in adulterio deprehensus, itidem interfectus est, auctor est Palatina, *in illius vita*, sic Iacob. Menoch. *de arbitr. iud. lib. 2. centur. 5. cassu 419. in fine.*
- 7 Sed licet hæc de facto acciderint, † contrarium de iure cogitarem. Nec itaq; maritus vasallus, cum vxore sua adulterantem repertum Dominum, occidere potest, Ægidius Bosius, *in praxi, tit. de coitu damnato, num. 50.* Quin imò vt supra retulimus, nec nobilem virum occidere. Tanto enim grauius maritus occidendo Regem peccaret, quantum homo vilis à Regia dignitate distat. Id † etiam patri negandum est, etsi de iure amplio rem habeat potestatem, etiam in magistratum:
nam

nam Regiæ Maiestati multum deferendum est. Vtira quod nec vasallus Dominum suum repertum cum filia adulterando occidere potest, Math. de Afflictis, *decis. Neapol. 265. n. 30*

Maiores difficultates vrget in pudicitiae defensione; † an si Princeps foeminam violare tentet, & viribus oprimere, liceat ipsi se contra Principem defendere, & etiam occidere illum, si aliàs castitati ac pudicitiae consuli nõ possit? Defendit siquidem mulier plenius honorem suum, quem directò ex adulterio aut stupro omnino amittit. Defendit etiam, ne in Deum peccatum adeò graue comitatur. Hic, diuini atq; humani iuris concursus datur. Ergo Principem occidi posse videtur, si hæc alias euitari nequeant.

Adhuc † tamen iudico mortem Principi inferre non licere. Nam quo ad peccatum in demnis mulier erit, si violenter adulterium vel stuprum patiatur, Siluester, *in suma verbo homicidium 1. num. 9. vers. si tamen*. Ad peccatum enim, voluntas requiritur, D. Augustinus, *lib. contra Faustum. Peccatum (ait) nõ est nisi quatenus voluntarium*. Vbi ergo adest vis, consensus deficit, *l. nihil consensui 1 15. ff.*

de reg. iuris, & sic peccatum. Quoad honorē tamen, incolumis permanet, haud illam mulier amitit: quid quod † honoris amissio ex coitu in mulieris detrimentum directò redū dans, à iure positivo procedere nullus dubitat; sicut nec vllus ambiget Principē legem positivam tollere posse. Ridiculum ergo foret, vt qui hanc ad libitum reuocare valet, illius nexibus astringatur.

12 Quid † si vis vitæ intentetur? Crederem quod si vasallus in tali conflictu reperiatur, vt non possit se defendere quin occidat Principem, (vt fertur de Nerone, ex Tacit. lib. 3. anal.) tunc eo in casu, vim repellendo occidere licebit, sic Diuus Antonin. 3. p. tit. 4. c. 3. §. 1. Siluester *verbo bellum* 2. §. 7. & 5. tradit post Vasquium Menchacā, *controvers. illustr. c. 18. num. 17.* Alexan. Trentacinquius, *pract. resol. lib. 1. resol. 1. de defensione, num. 5. in fine,* Bodin. 3. *de repub. 8. num. 308.* quos tradit Osual. ad Donel. lib. 17. *comen. cap. 2.* Intrioglio. *conf. Sicilia 15. num. 35.* P. Lesius, *de iust. & iur. lib. 2. cap. 9. dub. 8. num. 41.* Marquez *in suo Governatore Christiano, lib. 1. cap. 8. fol. 45. qui,* & Lesius *vbi proximè*, contra Sotum hanc

hanc tenent, dicentes, illius opinionem,
tunc habere † locum quando per mortem ¹³
Principis sequerentur magna damna, vt bel-
la ciuilia & turbationes in Regno: nam aliàs
(ait Marquez) esset magna inhumanitas ho-
mines ad hanc tam arduam obligationem
astringere, vide supra *lib. 2. q. 1. n. 15.*

Hinc suscitari videtur præcipua dubita-
tio, de qua in nostro quesiro; an † liceat priua ¹⁴
to occidere Tyrannum? In qua difficili dubi-
tatione, distinctionis sedus interuenire oportet
ad concordiam opinionum, & vt vera
resolutio apareat. Dupliciter namq; dici po-
test Rex Tyrannus, vel ex defectu tituli, si
absq; iure legitimo, sed dolo & ambitione
regnandi armis Regnum inuadat, & occu-
pet. Alio autem modo, (licet improprie) Ty-
rannus dicitur, qui etsi adeptus principatum
fuerit, vel per electionem legitimam, succes-
sionē, donationē, inuestiturā, aut quouis alio
iusto & legitimo titulo; per malā tamē admi-
nistrationem & regimen efficitur: vt quia
potestate legitima abutitur in subditos, exa-
ctiones & tributa iniusta imponens, crudeli-
tate, auaritia, ac iniustitia regnans, habetur
pro

pro Tyranno, diciturq; Tyrannicè regnare, videndus D. Franciscus de Amaya, *obser. iuris, lib. 1. cap. 1. num. 2.* § 47. Diuus August. *de ciuitate Dei, lib. 2. cap. 20.* quam distinctionem agnouere P. Lesius, *vbi supr. dub. 4. nu. 7.* § 10. Petrus Gregorius, *de republica, lib. 26. cap. 7. à prin. § num. 2.* Marquez *vbi proximè fol. 40.* Qua proposita distinctione, conclus-
 15 des. Primo † casu, licitum esse priuato occidere Tyrannum pro defensione, *ex proximè citatis Doctõribus P. Ludouicus Molina, de iust. § iure, tract. 3. disp. 6. post num. 2. tom. 4.* Quin immo aduersus hos Tyrannos Regnumq; inuasores, conditæ fuere leges de morte Tyrannorum iustè inferenda, de impunè offendendis & explodendis, de premio & honore Tyrannicidis conferendis, mentionem fecit Cyro, *cap. 2. de inuentione*, relatus a Petro Gregorio, *vbi supr. num. 5.*

*Quo Tyrannum occidit Olympionicarum præmium accipiti,
 Et quam rem sibi uolet à Magistratu depascito,*

Et Magistratus ei concedito.

*Tyranno occisso, quinq; eius proximos cognatione,
 Magistratus necato.*

Alias Græcorum aliarumq; gentium aduif-
 se leges præmia, & honores concedentes eis
 qui

qui in Tyrannos irruerent, statuasq; erexisse refert Petrus Gregorius *ibidem*, & illud Senecæ, in *Hercule furente*.

*Victima haud ulla amplior
Potest magisq; optima mactari Ioui
quam Rex iniquus.*

Et rationes assignari possunt, † quia talis nō 16
est Princeps, sed iniquus oppressor & inuassor
Reipublicæ, affectator sumæ potestatis, &
vsurpator Regni; ita quod Respublica aut
Regnum quod ipse inuadit sit maius ipso ad
illum condemnandum morti: vel si Respubli-
ca non fecerit, poterit quilibet de populo ip-
sum interficiendo, vim repellere. Et quia nul-
lus dici potest subditus illius qui hostis est,
& reus diuinæ & humanæ Maiestatis, inua-
sor Principatus, mortisque reus est. Nam
quemadmodum priuata persona si iniuste
ab alio oprimatur, potest vim vi repellere &
inuasorem perimere; sic similiter Respublica
si iniuste inuaditur, potest per quemlibet suo-
rum vim repellere, & si opus fuerit inuaso-
rem occidere, tenent P. Lesius, Marquez, &
Petrus Gregorius, *locis supra adductis*, in qui-
bus exempla referuntur, vt in Aed, qui in-
ter-

terfecit Eglon Regem Moauitarum, qui Tyrannicè Israelitas opreferat; & Iudith, Olofernem; Brutus Casius, Iulium Cæsarem.

17 Et † Impp. in *l. sacri affatus, C. de diuersis rescriptis, § l. i. C. de dignit. ord. seru.* tanquam reum mortis condemnarunt eum qui supremi dominij vsurparat notas.

18 Neq; in his † locum habere definitionem Concilij Constanciens. cum Patre Soto, *de iust. § iure, lib. 5. q. 1. artic. 3.* & alijs, tenet Marquez *ubi supra*. Licet non esse licitum cum fraudibus, & prodicionibus asserat. Refertq; in comprobationem factum Davidis Regis, qui interficere iussit duos proditores, qui Isboseth filium Saulis occiderant.

19 Sed † in huius Tyranni occisione, obseruanda sunt tria. Primum opus esse quod constet, illum esse iniustum inuasorem: nam si aliquo iure munitus est, non censebitur Tyrannus, ac per consequens nec occidi poterit. Secundum, vt maiora damna non timeantur v̄tura à filio Tyranni, vel ab amicis. Tertium vt non sit contra exp̄sam Reipublicę voluntatem. Hęc ad notauit P. Lesius, *ubi supra num. 9.*

Pro Colophone huius membri distinctio
nis; quia controuersum, † an si is qui dicitur ²⁰
Tyrannus, vel fertur inuadere uelle principa
tum, possit antequam pro Tyranno iudice-
tur impune occidi, preuentioneque mortis im-
pediri ne inuadat? Petrus Gregorius *ubi prox.*
resoluit, tutius esse ubi factionis pululauerit
caput, ad Tyrannidem vsurpandam, priusquã
Reipublicæ interitum excitet; sine cunctatio-
ne perimi Tyrannum, dummodo sint argu-
menta & coniecturæ aparentes, imminentis
Tyrannidis: ueluti si quis factiones agat, oc-
cupet arces, describat exercitus, & similia. Et
ratio assignari potest; quia melius est uulnus
effugere, quam post illud inflixum medelam
quærere, *l. unica, C. quando liceat sine iud. se
uindic.*

Ad secundam partem distinctionis, respõ-
detur dicendo: † Non esse licitum Regem le ²¹
gitimum & naturalem occidere, nec contra
illius personam aliquid atentare, P. Lesius,
de iust. & iure, libr. 2. capit. 9. dub. 4. numer.
10. P. Soto, *eod. tract. lib. 5. quæst. 1. artic. 3.*
ex D. Thoma. *libr. 1. de regimine Principis,*
cap. 6. & alijs Doctoribus, tenet Marquez;

22 *ubi supra fol. 40. lit. D.* † Et ratio traditur, quia Princeps etsi Tyrannicè regit, adhuc manet superior; & donec retinet potestatem, obedientia debetur, nec aliquid moliri contra eius vitam permittitur, Marquez, & P. Le-
 23 *sius ubi prox.* qui quidem Lesius ait, † quod si in tantum excreuerit Tyrannis, vt amplius tolerari non possit; tunc deponendum esse, & declarandum hostem, à Regno, aut à generalibus comitijs, vel habēte auctoritatē vt licitū sit in illius Principis personā irruere, sic P. Ludouicus Molin. *ubi sup. d. disp. 6. n. 2. to. 4*

Sed etsi hæc generaliter sumpta vera videantur, non erit contemnenda distinctio Petri Gregorij, *d. lib. 26. cap. 7. à nu. 7.* Quo loci cauetur, † quod si ille qui Tyrannicè imperare dicitur, supremæ sit potestatis suæq; iuris, nec superiorem in temporalibus recognoscat, qualis est Rex Aragonum, Castellæ, & similes; tunc non potest Princeps quamuis impius & Tyrannus à subditis necari legitime, neq; aliquid aduersus statum, honorem, vitamque Principis iure machinari, aut moliri potest. Nullam siquidem iurisdictionem in suum Principem habent subditi, Petrus

Gregorius ubi prox. vi enim coactiva legis, Princeps solutus est, ut ex D. Thom. 1. 2. q. 96. artic. 5. ad medium, ibi: Princeps (inquit) dicitur solutus à lege, quatum ad vim coactivam legis: nullus enim cogitur à se ipso; lex autem non habet vim coactivam, nisi ex Principis potestate; Et sic licet Princeps leges quas ipse tulit non servando peccet, tamen solus Deus Et non Respublica peccati rationem petere potest. Sic ex ipso D. Th. & alijs, tenet Marquez, d. lib. 2. cap. 2. fol. 209. dixi in Schol. ad Comandam, claus. 36. nu. 5. nec pretermittendus D. Franciscus de Amaya (modos dulci methodo dissolvens) observa. iuris, lib. 1. cap. 1. à num. 91. facitque illud Valentiniiani Imperatoris: Vestrum (inquit) fuit ut privatam me ad imperialem extoleretis dignitatem. Res autem administrare, iam non vestri, sed Principis ipsius esse, vos ipsi quoque dixeritis. Itaque vos deinceps imperata facite Et quietos esse; me autem quid facto opus sit curare decet, refert Petrus Gregorius, ubi supra relatus.

Si tamen sermo sit de Principibus qui ex 25 aliorum potestate dependent, & superiorem recognoscunt; eo in casu, si Tyrannicè Regnum regant, coherceri debebunt à suis sup-

rioribus; hoc est, ab eis à quibus dependen-
tes cognoscuntur, qui eos iudicare & banno
exponere possunt, vt ipsorum auctoritate
(non verò propria) à quolibet interimi pos-
sint, tradit Petrus Gregorius, *vbi proxim. ad
finem.*

- 26 Ferendus † itaq; est legitimus & naturalis
Princeps: ne subditis licere arbitror illum, &
si vim inferat, insidiari, manusq; in eum inj-
cere, aut reuelare: Nam Nero, Domicianus,
Dioclecianus, Decius, Iulianus, & alij, Ty-
rannorum nomina meruere; nec ideo Chri-
stianorum aliquis in illos quidquam demoli-
tus fuit, vt refert Carolus Scribanus, *in suo
politico Christiano, lib. 1. cap. 7. fol. 119.* Docet
namq; Diuus Paulus *cap. 12. ad Romanos*, vbi
ait, *nulli malum pro malo redentes*, maximè
Principi, notat Scribanus, *ibidem*, traditq; plu-
ra exempla quibus comprobatur in Princi-
pis personam irruere non licere, etiam si cru-
delis existat, ferroq; seuire tentet: refert & e-
tiam diuinarum ac prophanarum literarum
exempla, Petrus Gregorius, *vbi supr. à num.
10.* & ponderat illud, *Exodi 22. ibi: Princi-
pi populi tui non maledices*, inferens hanc

consequentiam: ergo multo magis & prohibet illum occidere. Placanda enim suspirijs, lacrymis, mansuetudine, & patientia, crudelitas; vincendaq; barbaries ex Diuo Paulo, consulit Scribanus, *ubi prox. fol. 122.* refertq; infelices exitus eorum qui in Principem insurrexerunt. † Inconueniens siquidē 27 est contra Regem insurgere, *ex can. non semper 92. dist. can. si Dominus 93. dist. can. iubemus 94. dist.* & alios, quos allegat Petrus Gregorius, *ubi supra n. 16.* qui ex Livio consulit, scutum magis quam gladium in Tyrannos, sumendum esse, quod recte explicat.

Iraq; populus, etsi obedientia, patientia & amore, se erga Principem gerere debeat, vt dicebamus: † tamen Princeps, licet potestate 28 magnus sit, non ideo gerere debet alia, quam quæ iustè potest; intra quos cancellos potestas continetur, vt dicebat Petrus Gregorius *dict. tract. de Republica, libr. 9. cap. 1. in princ.* Quod enim ultra gerit, non ex potentia, sed impotentia procedit: nam facta quæ pietatem, existimationem, verecundiam nostram lædunt, & generaliter quæ contra bonos mores fiunt; nec facere nos posse credendum est,

vt dicebat Iuricons. Papinianus, in l. filius
 qui fuit 15. ff. de conditio. instit. Et in Principe
 loquens, novel de bonis vacantibus, asserit: Ni
 hil amplius licere bonis Principibus, nisi
 quod liceat priuatis, ita Plin. de Trajan. in pa
 negir. In nostris (inquit) similiter, religione ip
 se te legibus subiecisti Cesar, quas nemo Prin
 cipi adseripsit, sed tu nihil amplius vis licere ti
 bi, quam nobis, refert Petrus Gregorius, lib. 7.
 c. 20. num. 8. vers. sic, consonat l. digna vox, C.
 de legibus, & illud Simachi, Plus apud vos iu
 29 stitia, quam licentia valeat. Nec enim omne
 quod licet honestum est, l. non omne. l. semper
 in contractibus 158. ff. de regulis iuris. Claudia
 nus.

*Nec tibi quod liceat, sed quid fecisse decebit
 occurrat.*

Casiodorus ex Theodorico, Cum omnia possi
 mus, sola nobis credimus licere laudanda. Sene
 ca in octauia. actus 2. Id facere laus est quod de
 cet, non quod licet. Itaque (ex Principis eloquen
 tia, lib. 1. de officijs sententia:) Sicut iusta om
 nia decora sunt, & quod decet honestum est, &
 quod honestum est decretum similiter iniusta om
 nia contra, vt turpia, sic indecora. Igitur nihil

hominem, nisi quod honestum, decarumq; sit, aut admirari, aut optare, aut ex petere oportere. Ea enim quæ honestè facere non possumus, nec facere posse existimamus : neq; & quod magis est, libertas ipsa facit vt homini libero non debeat esse liberum quidquam facere, quod sit contra leges, vel contra bonos mores, vt docet Anto. Fauet in iurisprud. Papi-
nia. tit. 3. prin. 2. vbi ita procinit. Tyrannica enim non iusta libertas est illa, quæ cum matre Neronis ita loquitur, *si libet licet*. Iusta illa quæ sic è contrario *si licet libet*, quanquam non omne quod licet honestum est. Exornat & prosequitur mirificè D. Frâciscus de Ama-
ya, *obseruat iuris lib. 1. cap. 1. à num. 10*. Principis ergo magnificentia, nulli debet extare damnosa, ita Casiodorus *variar. epist. lib. 2. c. 17*. † Hinc iustè oportet, Principem non so-
lum nihil facere per iniuriam; sed nec omnino videri, vt optimè dicebat Xiphilinus, in *Casare Augusto*, relatus à Patre Eusebio Nie-
remberg, in *suo Theopolitico. p. 2. lib. 3. cap. 22*. Et ratio ab illo assignatur; nam priuatis quidē hominibus satis est non delinquere; Prin-
cipem verò deceet, nec suspectum esse delicti.

Nec

31 Nec minus † Princeps curare tenetur ut Regnum æquissimè regatur; utq; iustitia & pace perpolitus existat, hoc enim ut maximè politica negotium ab antiquis nostris Aragonensibus, illis primis suprarientibus latis legibus, statutum est, prima in lege, ibi: *In pace & iustitia Regnum regito.* Inde Dñs Rex Ioannes dum testamentum cōderet Barchinonæ, anno 1479. pridie quam moreretur, filio suo Catholico Ferdinando hæc nimia cōmendauit cura. *La justicia sobre todas las cosas sea el espejo de vuestro coraçon, faciendo la sin excepcion de personas. La defension de la Fè Catolica, y de la Iglesia Santa de continuo se vos represente. Los Reynos, y subditos conseruad en paz, y en justicia, sin injuria del proximo, euitando quanto al mundo podays, todas guerras, y disensiones,* tradit Hieronym. de Blancas, in comen. rerum Aragonens. fol. 261. Quo enim maiori ratione & iustitia Regnum regitur, tanto plus durationis securitas stabilitur. Quod fassus est Theopompus ille Spartanorum Rex (ut tradit Valer. Maxim. lib. 4. c. 1. de animi moderatione) qui cum duos probos viros ut socios, ad iustitiæ exercitiū secum.

cum admisisset, & a filio, & vxore inculparetur, credentes diminutam sic filio regiam relinquere potestatem: asseruit; non tam liberam & absolutam, verum plus durabilem ac perpetuam. *Que aquel Reyno era de mayor durada, è mas firme, que por mayor justicia, è razon se regia. Car los que se rigen contra razon, è violentament, no son durables: quia nullum violentum perpetuum.* His verbis meminit Ioannes Eximius Cerdanus Iustitia Aragonum in sua epistola, foris nostris post obseruantias annexa. Hinc non minima † comoditas 32 Regi adueniet, nempe vasallorum amor, & beneuolentia, quod quidem maximum semper Regibus est thesaurum, vt agnouit Aragonum Rex Ferdinandus Catholicus, qui libenter crebris sermonibus vsurpare solebat. *Ad tuenda, tenendaq; Regna, Regibus optius esse, diligi, quam timeri, vt tradit Blancas, vbi supra, fol. 252.*

Insuper quoq; † legum provincialium eximius custos sit Princeps. Dinumeret, quæ Regna huius occasione exterminata fuerent; quæ damna, quæ incomoditates, quos insolitus sequi. Nec qui Principatum obtinere

voluerit, mutata lege Regni, potest euadere
 Tyranni titulum, Petrus Gregorius, de Repu-
 blica, lib. 7. c. 20. num. 23. vers. sed & leges, ubi
 Platonis verba refert, Dialog. 3. de legibus.
 Probabile est (inquit) Regum maxime hunc
 morbum esse, qui supervenit propter delicias viuunt;
 quod plus quam leges concederent, posse volue-
 runt, nec in eo concorditer permanserunt quod
 verbis & iureiurando laudauerant; unde sedi-
 tiones orta sunt. Quod omne magna auctori-
 tate comprobatur Halicarnasius, relatus a P.
 Eusebio ubi prox. dum ita scribit: A princi-
 pio omnes Græciæ ciuitates erant sub Regi-
 bus, nisi quod illi non barbarica licentia do-
 minabantur, sed legitimè iuxta patrios mo-
 res Regnum exercebant: optimusq; Rex ha-
 bebatur, qui esset iustissimus & legum serua-
 tissimus, nusquam ab institutis patrijs disce-
 dens, id quod ex Homero liquet, appellante
 Reges iuris reitores, siue iuridicos: Sed
 postquam aliqui eorum inceperunt abuti po-
 testate, & in rebus administrandis, non tam
 leges sequi, quam suam libidinem: Regni ræ-
 dio magna pars Græciæ mutauit statum pu-
 blicum. ¶ Hancq; obseruationem prouincialia
 le-

legum ipse Iesus Christus ore suo præcipit,
lib. 8. *revelat. Sanctæ Brigite c. 2. ibi: Rex le-*
gem Dei non transgrediatur, nec novas indu-
cat consuetudines contra statuta laudabilia: nec
potestatiuè disponat, & iudicet, quæ occurrunt
menti eius; sed iuste secundum legem Dei &
Regni agat omnia, refert Eusebius, *vbi supra*
p. 2. lib. 1. c. 14. † Omnibus enim expedire, cre- 34
dimus, vt singula Regna, singula ciuitates, leges
suas & iura sua habeant, sic Iustinus, *histor.*
exter. lib. 34. Easq; mutare velle, non solum
difficile, sed & periculosum maxime esse, am-
bigit nemo, experimur omnes: vltra quod
quando lex & constitutio Principis in con-
tractum transit, non potest reuocari in præ-
iudicium eorum quibus ius quæsitum est, ex
Inoc. Bar. Roman. & alijs, tenet Petrus Gre-
gor. vbi prox. num. 26. † Est ergo subditis ni- 35
hil beneficentius, quam mores iam receptos
conseruare; nec gratius a Principibus conce-
ditur, quam quod suis legibus permitant eos
viuere, Petrus Gregorius, lib. 22. c. 6. num. 8.
qui lib. 7. c. 11. num. 95. vers. quod verò, nota-
bilis scripsit verba, quæ ad literam transcri-
bere non pigebit. Sunt enim (inquit) insti-

tutiones & leges Regnorum non minus seruandæ in causis publicis, quam leges & dispositiones Dominorum circa res proprias, & ut nemo est qui rei propriæ non velit sibi dari liberum arbitrium: sic nulla vniuersitas vel societas hominum seu Regum, aut qui Regno subijciuntur, inueniri facile possunt, qui prescriptas viuendi, imperandi, & obediendi leges, æquo animo subuerti paciantur, & quin pro illis pugnent velut pro aris & focis. Diuersæ sunt Regnorum constitutiones: alia Orientis: alia Occidentis: alia Septentrionalis: Meridionalis plaga alia. Diuersi fructus, diuersæ comoditates, & incomoditates. Diuersi mores, propter diuersam viuendi & operandi necessitatem. Et si quis vellet omnes ad vnum morem viuendi contrahere; nihil proculdubio moliretur, quam impossibile tentare, & cœlum terræ miscere. Quo circa à separatis causis, conclusionem vnã similem velle inferre; hoc certè est, vel le opera Dei vnus naturæ efficere: & improbare illam admirabilem & incomprehensibilem Dei sapientiam & omnipotentiam: quæ maxime ellucet in tam varia rerum di-

ues-

versarum constanti ordinatione, & essentiarum varietate. Haecenus. Quæ, ponderatione aut explicatione non indigent. Sic enim Princeps consilium Dei observabit, quo cabetur, communitatem Regni diligere, si legibus suis uti permitat, quod in revelatione supradicta patet ibi: *Dixi prius quod Rex diligeret populum & communitatem Regni sui. Tunc autem ostendit se diligere eam, quando eam permitit uti legibus a probatis.* 36
Hæc † durabilis imperij certitudo. Hæc obedientiæ necessitas. Hæc iusti regiminis axis. Hæc tandem totius monarchiæ incolumitas: ut exinde contra Principem aliquid moliri, non solum non possit; verum nec cogitari: imò iuvati, faueri, vitæ consuli, plauderi, ac venerari necesse sit: ut vix pari in regimine Deo, æquum cum honore obsequium, nexus ipse rependat. ¶ Sufficiat.

Quæli-

Quæsitum II.

Defensio quæ liceat, contra iniuriam
verbalem?

RECOPILLATIO.

Iniuria non solum facto, sed & verbis fit, rissu,

& nutu, n. 1. § 18.

Iniurias qui exosas habent, laudari debent, n. 2.

Fructus ladentis, in dolore laesi est, num. 3.

*Vindicta non minor est, iniuriam illatam ver-
bis, contemnere, ibid. § num. 5.*

*Demosthenis & aliorum, iniurias spernētium
traduntur exempla, num. 4.*

*Iniuria defensio procedit, & quo modo fiat, nu.
6. 7. § 17.*

*Crimen obyciens falsò, iniuriat, et si illud cum
cautione hac proferat saluo honore tuo,
num. 8.*

*Quid si criminis obiectio vera sit, an conuitia-
tus se possit defendere, num. 9.*

*Crimen obycienti falsò, an aliud crimen etiam
fal-*

falso obijci possit, num. 10.

Coniutium si inter inaequales adsit, qua defensio
competat, num. 11.

Quid inter aequales, n. 12.

Quo usq; ad arma recurrendū, n. 13. 14. § 17

Iniuria aliqua sunt, qua si armis non defendan-
tur, adferunt honoris irreparabile damnū,
ibid. § nu. preceden.

Honorem proprium inultum relinquere, Vere-
cundum est, num. 15.

Iniuriatus verbo cornutus aut iudeus, non est
satisfactus nec defensus si asserat, tu men-
tiris, nu. 16.

Iniuria non solum fit presenti, sed § absenti,
§ maius est crimen, n. 18.

Detractio, à sanctis detestata, § à Deo prohi-
bita est, nu. 19.

Lingua est tenerum membrum, sed illius vul-
nera lethalia, nu. 20.

Detractor, frequenter excitat audientes ut in
illum loquantur, num. 21.

Et incomoda sustinet, gaudio detractionis com-
motus, ibid.

Detractor, cum absens iniuriator sit, § plus
peccet, non debet esse melioris conditionis,
quana

quam presens iniuriator, num. 22.

Detrahere nitentem, apud iudicem honoratosque viros, nomini meo falsis vel occultis criminationibus, possum iure occidere, si aliàs damnum euertere nequeo, ibid.

Prouocatus iniurijs, si aliquem occidat defensionem excedendo, vel aliàs, mitius punitur, num. 23.

Iniuriatus, vix iuste, aut facile ad iram prouocatur, num. 24.

Iniuria dolor iustus est, & ideo excedenti modum indulgendum est, num. 25.

HActenus ferè dicta, ad realem siue personalem iniuriam propulsandam pertinent; † at cum iniuria non tantum facto, sed & verbis fiat, l. 1. in prin. l. item apud labeonem 15. l. eum qui nocentem 18. ff. de iniurijs & famosis libellis, l. si non conuictij 4. C. eodem, nunc de verbali agendum: in qua maiori facilitate homines, præcipuè billosi, incidunt. Alij autem naturaliter acerbi, versuti, ac maleuoli, continuò in ea existunt malitia, vt nec proximi cuiusq; bonum, rectis oculis, hilarique vultu sustinere valeant. Hinc detractiones
& in-

& iniuriæ; quæ non minima infelicitatum
causa sæpe sæpius existerunt. † Enim verbò,
magnopere laudandos esse (quid iustus?) qui
exosas iniurias semper habuere. Beatus enim
vir (inquit Dñs *Ecclesiast. c. 14. & c. 25. vers.*
11.) qui non est lapsus verbo in ore suo. Ac-
cedat Democritus, apud *Stobæum, serm. 8.*

*Bonam est iniuriam non facere sed nec velle quidem.
Soli Deo chari sunt, qui iniurias oderunt.*

Philemon, apud eundem Stobæum.

*Vir iustus est non qui non facit,
Sed qui cum iniuriari possit, non vult tamen.*

Extat Catonis dictum, *Distico 3.*

Virtutem primam esse puta, compefcere linguam.

Sed nec minus ad cœlos vsq; extollendos vi-
ros, qui æquo animo iniuria sustinere. Fru-
ctum † quidem lædentis in dolore læsi esse,
asseruit Tertul. *lib. de patientia c. 8.* Fortis ergo
vindicta vltro iniuriam contemnere, vt iniu-
rians fructū non consequens, in ipsius caput
conuictij dolor redūdet. *Chrisost. super Mat.*
*Si vindicari (inquit) vis, sile: & funestam illi
dedisti plagam.* Proferat Tertulian. *dict. libr. de
patientia cap. 8.* His verbis. *Nempe id circo
te ledit vt doleas, quia fructus lædentis in dolo-
re læsi est. Ergo cū fructum eius euerteris non*

Tc

dolen-

dolendo, ipse doleat necesse est amissione fructus
 sui: tunc non modo ibi illesus quod etiam solum
 tibi sufficit, sed insuper aduersarij tui & frustra
 tione oblectatus & dolore defensus. Hac est pa-
 ciētia utilitas & voluptas. Et vltterius ibidem.
 Fatigetur improbitas patientia tua; plus impro-
 bium cadis sustinendo. Vnde cecinit ex Phile-
 monis sententia, Stobeus serm. 17.

*Nihil est iucundius, & docto viro dignius,
 Quam ferre posse conuitiantem,
 Quoniam si ille cui conuitium sic
 Disimulauerit, in ipsum authorem redundat.*

- 4 Hinc † Demosthenes à quodam verbis lace-
 tus improbis; nolim tecum, dixit, in hoc cer-
 tamini genus descendere, in quo qui vinci-
 tur, ipso vincente est melior. Prudētiam Dio-
 nis academici laudemus. Illum ergo quidam
 maledicus, è conuiuio redeuntem, nullas non
 blasphemias eructans, insectabatur: quem
 cum iam domum ingredientem conuitiator
 vidisset, ita addidit. *Nihil verò respondes?* Cui
 Dion, *ne gry quidem*. Pittaci cuiusdam miseri
 cordiam laudibus canamus, qui cum contu-
 meliosum quendam in ipsam, puniendi po-
 tēstatem haberet, dimisit, inquiens; *Venia vl-
 tione melior est: illa namq; mitis est ingenij, hac*
 au.

autem ferini. Haud minus encomium sibi Zenonis sententia vendicat, qui cum criminetur quod male in se dicta patienter ferret, ait, Si maledicta æquo animo tulerò, nec laudes quidem sentiam. Extolatur Aristippus, qui cū contumelijs à quodam maledico petitus esset, sic dixit; Pœnes te est maledicere, pœnes me autem recte audire.

Nec t̄ qui patienter contumelias sustinēt, 5 minorem in eos delinquentium, satisfactio-
nē suscipiunt, quam qui proprijs viribus vindictam ferunt, Imò maiorem: *Mihi vindictam*, ait Dominus; *Et ego retribuam* (ita Tertulian. *lib. de patientia cap. 6.*) id est, *patientiam mihi Et ego remunerabo. Ad eò satis* (eodem Tertuliano dicente *cap. 13.*) *idoneus patientia sequester Deus, si iniuriam deposueris pœnes eum ultor est: si damnum, restitutor: si dolorem, medicus est: si mortem, resucitator. Merces enim iniurias sustinentium* (Christi sunt verba) *maxima in cœlis est, Math. c. 5. Beati eritis cum maledixerint vobis homines, Et dixerint omne malum aduersum vos mentientes, gaudete Et exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis. Laudat eos idem Dñs, lib. 6.*

reuel. S. Brigitæ, reuel. 9. Nam anima hominis, qua audit detractionem contra se factam, nec tamen malum cupit detrahenti, ornatur quasi pulcherrimis vestibus, in tantum quod sponsus, qui est vnus Deus in tribus personis, concupiscit illam animam in Deitatis suæ æternam dilectionem.

Hæc licet sic procedant, animoq; Christiano ita tolleranda: quandoq; tamen homines, grauem satisfactionem sumere consueuere: & hoc, aut quia iniuriæ grauitas compellit; aut quia iniuriatus, naturali iracundia, notissimos patientiæ terminos amisit.

6 Sed † nec secūdum ius, grauis illa vindicta admitenda, nec omnino iniuriæ repulsio deneganda. Nulli enim iniuria fieri debet, vt Menander, apud Stobæum, serm. 8.

*Iniuriam nulli facere ò Laches didicisse in vita,
Studium esse iudicato ciuile.
Nihil iniuriari parit humanitatem.*

7 Hinc, † si fiat, ex iuris ac Doctorum auctoritatibus defensionem competere fatemur, l. vt vim 3. vbi DD. ff. de iust. & iure. Est tamen modus in re; armisque æqualibus faciendâ; & curandum, ne maior sit propulsatio;

cto, quam offensio, vt supra dicebamus, lib. 3.
q. 2. Igitur si iniuria verbis fiat, verbis repel-
lenda est. Exemplum. Obieci tibi crimen ali-
quod falso; poteris te defendere (dummodo
incontinenti) per verbum *mentiris*, Decius
cons. 487. n. 5. vol. 2. § *cons.* 386. n. 14. Andreas
Alciatus, in suo *cons.* in materia duelli (positū
post lib. de singulari certamine) n. 3. ad finem,
Bal. *cons.* 45. incip. *statuto Papiæ*, lib. 1. Capi-
cius, *decis.* Neapolit. 58. nu. 2. Iacob. Menoch.
cons. 41. nu. 9. 10. 25. § *seq.* vol. 1. Ioan Bap-
tista Baiardus, ad *Iul. Clarum*, § *iniuria* n. 63.
Bosius in *pract. tit. de homicidio*, n. 87. & ex ma-
gis communi Doctorum opinione, Io. Bo-
lognet. in l. *ut vim*, ff. de iust. § *iure*, num. 94.
vers. Primo casu. † Quod procedit etsi crimē 8
obijciatur cū hac cautione, *saluo honore tuo*,
idem Menoch. n. 32. Baiardus n. 64. Non ta-
men prouocato licitum est, crimen aliquod
prouocanti objeere: nam sicut verbum illud
mentiris defensio est; ita obiectio hæc vindi-
cta, & sic prohibita, Capicius, *d. decis.* 58. n. 2.
Bosius *d. tit. de homicidio*, num. 86. Io. Bologn.
in d. l. *ut vim* num. 94. *vers. item sicut*, in fine.
Dixi supra falso: † nam si criminis obiectio 9
vera

vera fuerit, delinquet quidem ille replicando *tu mentiris*, Bologn. d. num. 94 *vers. ex quo infertur*, § *vers. nam resolutio*; qui postea *vers. sed ego puto*, ex traditis à se rationibus, tenet, contra improperantem de aliquo delicto falso, non solum licitum esse respondere *tu mentiris*; sed aliud obijcere delictum nobis, Farinacius q. crim. 105. n. 245. § 309.

110 Adhuc tamen crederem, † conuictiati posse conuictiati crimen etiam falsum obijcere, si ille falso crimine iniuriauit: nam tunc delicta illa mutua compensatione tolluntur; si æqualis conditionis fuerint ambo, cum tunc nihil plus honoris aut fame vnus quam alius amittat, sicut accidit quando quis alium vocat porcum, stultum vilem, ebrium, alijve iniuriosis verbis: qui, ijsdē, vel alijs quibuscunq; verbis se defendere potest, vt verba cū verbis mutua vice rationem recipiant, l. viro atq; uxore 39. ff. soluto matrimon. Nata cons. 6. num. 5. par. 1. & per Placam in epitome delictorum; lib. 1. c. 1. num. 21. Baiardus, in d. §. iniuria, post num. 64. idem Placa, d. lib. 1. c. 28. nu. 12. tex. in can. 1. §. quibus autem, in fine, ibi: *Ne si pergitis dicere quæ vultis, audiat quæ non vult*

vultis, & glos. ibidem, in §. ad hac 13. q. 1. illud adagium allegat.

Res dare pro rebus, pro verbis verba solemus
Hinc Velouif. in pract. crimin. tit. de iniurijs; num. 22. ex Terentij sententia, ait, *qui mal did, mal veolt ouir*. Conducit illud Diui Hieronymi, epist. 14. in August. *Si in defensionem meam aliquid scripsero, culpa in te est qui me prouocasti, non in me quia respondere compulsum sum.*

Quid si inaequalitas interueniat, ut quia II
conuiciator humilis est, conuiciatus autem nobilis, aut aliqua dignitate fulgens? Tunc propter inaequalitatem compensationē haud possibilem esse iudicarem; nam plus hic quam alius amisit, ac maiorem iniuriam passus: unde humilis ille, debitor adhuc restat. Igitur ultra verba, poterit nobilis, humilem aut rusticum hominem verba iniuriosa aut despectum in illum inflectentem, a lapa petere, verberibusve afficere: nam propter personae conditionem, plus important verba, quam verbera, sic Bolognetus, in d. l. ut vim, num. 95. *vers. limitatur, cum seq.* Hinc, si rustico aut humili viro, iniuria à nobile dicta fuerit; sat est
si

si ille contra hunc, qualis qualibus verbis sufficiens se defendat.

12 Quid inter Æquales; vt si vñs aliū absq; occasione mentiri diceret; cornutum, ebriū, aut iudeum appellasset; valeret ne conuictus, vltra aut extra verbalem responsionem, ad arma recurrere? Nullus dubitat verbum *mentiris*, sumam ac grauem iniuriam inferre, vt tenet & profequitur D. Ludouicus à Peguera, *decis. 78. nu. 34. 35. Et seq. p. 1.* et si profertur *saluo honore tuo*; Bar. in *l. si quis extraneus num. 1. ff. de acqui. hered.* vbi las. *num. 3.* & pasim Doctores, Alciatus, in *supradicta suo consil. num. 4.* Haud negandum esse iudico verba illa *Carnudo, Borracho, Iudio*, adeo graua esse, vt si patientur, honorem precisè iniuriato auferre non valeant. Ergo pro honore ad arma deuenire ius est, vt *supr. libr. 3.*

13 q. 3. † Neq; obstat si obijcias, hoc licitum esse pro defensione honoris ne adimatur: at quando ademptum iam est, vt hic, quæ defensio? potius dicam vindictam esse iure omni prohibitam. Nam respondetur cum Nauarro, Azpelcueta, in *2. p. decret. cap. 15. tit. de quinto precepto Decalogi, post num. 3.* Licitum esse
(iam

(iam iniuria honoris accepta) iniuriantem, etiam fugientem, persequere ob honoris defensionem, & percutere etiam vsq; ad mortem, si eo ad id opus fuerit, & nisi hoc fieret, quis magnam sui honoris iacturam pateretur; adheret Enriquez, *de irregular. cap. 10.* multos allegans Petrus Navarra, *lib. 2. cap. 3. numer. 380.* conducit Victoria, *in relectio. de iure belli num. 5.* † Huiusmodi enim iniuriæ, 14 honoris damnum irreparabile adferunt, nisi in armis pro mensura & iniuriæ qualitate existat. Igitur concedendum est, etiam contra iudicem, Peguera, *dict. decis. 78. post num. 23.* cum in iudicio, honorem amissum quisquam reparare non valeat; imò si hoc faceret, alia afficeretur iniuria, & sic duplicè sustineret iacturā: nā dedecus est quē se, iudicio publico, desmentitum aut ignominia affectum fuisse affirmare, Peguera *ubi prox. d. n. 23.* ab omnibus enim deludi posset, & a proprio iudice vt ipse ait. † Ultra quod verecun 15 dum maxime est, proprium honorem inultum relinquere, Casaneus *in Catalogo gloria mundi, consid. 2. post prin. & ad consuet. Burgundia tit. des Iustices rub. 5. §. 5. verb. sil n. à grace num.*

num. 165. quare Aristot. lib. 4. *Eticor. c. 5.* ita inquit *Quin etiam contumelias & conuitia a quo animo ferre, seruire est, vnde Hocrates dicere solebat, in orat. contra Lochit facta. Male dicta qui non vindicat, veterem remittendo in iuriam nouam prouocat, tradit Aulus Gel. noſt. atic. lib. 17. c. 14. Nunc Xenophon, in Cyropedia c. 1. Neq; quidquam (inquit) est iustiùs, quam propulsare iniuriam. Suadeat M. Tul. Cicero, lib. 1. de officijs, his verbis. Sed iniustitia duo genera sunt, vnum eorum qui inferunt, alterum eorum, qui ab ijs, quibus infertur, si possint non propulsant iniuriam, qui autem non defendit, nec obsistit iniuria, tam est in vitio, quam si parentes, aut amicos, aut patriam deserat. Adueniat D. Augu. in serm. de communi vita cleric. Qui confidens (ait) conscientia maledicta negligit, crudelis est.*

- 16 *Quæ † ergo satisfactio, si dum quis cornutus aut iudeus appellatur, respondeat, tu mentiris? Nulla certe, maxime si aliter loquax fuerit, replicetve & si te pigeat. Effet enim processus in infinitum. Nec omnibus verba dantur, haud omnibus arma. Tunc ut aiebat Cato.*

*Contra verbosum nolle contendere verbis,
Sermo dat ur cunctis, animi sapientia paucis.*

Sed consulendum manibus vsque ad proprij honoris satisfactionē. ¶ Ajax Telamonius, qui cum in Vlysem contenderet, hæc protulit.

*Nam nec mihi dare promptum est,
Nec facere est isti: quantumq; ego Marte feroci
Inq; acie valeo, tantum valet iste loquendo.*

Srenuis enim viris, honoratis, fortibusque, expedit armis, nō lingua esse pugnaces. Hinc comoditas resultat, ne licentia improbitati detur, optimos quosq; contumelijs vexandi.

Ex quibus omnibus crederem, † ius esse 17 iniuriato, pro graui iniuria verbali, honorem suum armis defendere, tantum, quantum sufficiat ad delendum honoris detrimentum sibi ex verbali iniuria illatum. Videndus Petrus Nauar. *lib. 2. c. 3. num. 376.* vbi, ex omnium sententia ait, licitum esse, contumeliosum occidere, quando aliter ea iniuria arceri nequit. Et ex nostris, August. Ariminent. *ad Angelum de maleficijs, tit. verba iniuriosa* ¶ *contumeliosa, post num. 10.* vbi ex Angelo, in *l. si adulterium cum incestu, §. imperatores, ff. de adulter.* asserit, subueniendum esse ei, qui cum

verbis iniuriolis prouocatus esset, non verbis, sed gladio prouocantem offendisset.

Hæc contra cōuiciatorem dicta. Quid eō
 18 tra detractorem? An defensio cōpetat? Cō-
 pertum siquidem credimus, iniuriant verba-
 lem non solum præsentem, sed & absentem quo-
 que fieri, tam verbis, quam scriptis, etiã rissu,
 & solo nutu, sic ex Lancelot. Conrad. in sua
 prac. crim. trac. de iniurijs n. 4. Et trac. de duello
 Et pace conclus. 17. num. 10. Baiardus ad Ful.
 Clar. in dict. §. iniuria num. 15. Et 16. Quin
 imò maius crimen ac delictum esse, in ab-
 sentes & inscios inuehi, quam præsentem &
 scientem obijcere, ex Alciatō, in dict. suo cons.
 in materia-duelli num. 5. argum. c. 1. de causa
 possessio.

19 Hinc † detractio ab omnibus sanctis de-
 testata, & ab ipso Deo expressè prohibita
Nec detrahas fratri tuo, nec ei caluniam facies,
 ait Prouer. cap. Iacob. Apostol. in epist. c. 4
*vers. 11. Nollite detrahere alterutrum, fratres
 mei,* Diuus Augustinus in posidonio, hæc
 exarata carmina discumbentibus legenda ha-
 bebat.

Quisquis amat dictis absentum rodere vitam

Hanc

Hanc mensuram indignam nouerit esse sibi.
D. Gregor. lib. moral. Ponderet unusquisq; ser-
mones suos, & quod sibi non uult, alteri ne lo-
quatur, idem Diuus Augustin. serm. 19. Fra-
tres dilectissimi, murmuratores, detractores,
uel susurratores, nullatenus esse debemus,
scientes quod tales Regnum Dei non conse-
quentur. Quid mirum cum sit omnium deli-
ctorum culmen; grauisimum cunctorum,
Reipublicæ multimodè pestiferum detra-
ctionis facinus. Vnde D. Hieronymus. Plus
(inquit) peccat detractor, qui amorem proxi-
mi à corde alterius minuit, quam qui uictum
ab ore pauperis rapit: nam sicut anima precio-
sior est quam corpus; sic grauius est anima ui-
ctum auferre, quam corporis. Et alibi. Tan-
ta est distantia inter fornicatorem, & detra-
hentem, quod ille qui fornicatur se tantum in-
terficit, ille qui detrahit, se & auditores. Eccle-
siast. c. 28. vers. 21. Flagelli plaga liuorem facit:
plaga autem lingua comminuet ossa. D. Au-
gust. ad fratres in heremo serm. 45. Iſaiæ 14.
Quid mihi prodest (asserit) si ieiunus sum,
& detractor sum? Maiora vulnera sunt lin-
gua, quam gladij; gladius corpus interficit,

de-

*detractio animam: Diabolus unde cecidit, nun-
 quid furtum fecit? Nunquid adalterium fecit?
 Non propter hoc cecidit, sed propter linguam ce-
 cidit, propter detractionem factus est diabolus.
 Nec Marcus Tullius Cicero, et si gētilis, (quid
 in Christiano?) vitium huiusmodi reprehen-
 dere pro siluit, lib. de officijs inquiring. *Detra-
 here igitur aliquid alteri, & hominis incomo-
 dum augere, magis est contra naturam, quam
 mors, quam paupertas, quam dolor, quam cetera
 qua possunt, aut corpori accidere, aut rebus ex-
 teris: nam principio tollunt conuietum hominū,
 vel societatem. Et ulterius Arbitrari debemus
 magis rem contra naturam hominem homini
 detrahere sui comodi causa, quam omnia inco-
 moda subire, licet externa, licet corporis. Tene-
 20 ra † quidem res est lingua, sed lethalia eius
 vulnera, & nimio dolore plena, D. Bernardus
 de tripli. custo. Et dicimus (inquit) leuis res ser-
 mo, tenera, mollis & exigua caro, lingua homi-
 nis quis sapiens magni pendeat? Leuis quidem
 res sermo, quia leuiter volat, sed grauiter vul-
 nerat, leuiter transit, sed grauiter vrit, leuiter
 penetrat animum, sed non leuiter exit, profertur
 leuiter, sed non leuiter reuocatur, facile volat,
 atq;**

atq; adeò facile violat charitatem, vilis res est
musca moriens sed exterminat oleum suavitatis. Tenerum membrum lingua; atamen vix teneri potest, substantia quidem infirmum, atque exiguum, sed ussu magnum, & validum invenitur, modicum membrum est, sed nisi caueas magnum malum, & lata, aptissimum vacuandis cordibus, sicut multorū mihi inter vos conscientiam arbitror attestari. Enim verò † et si ²¹
detractor ansam audientibus prebeat ut in eum sermonem dirigant & male loquantur; sitque propriæ mortis ipse causa (ut idem D. Bernard. de tripli. custo. ibi: An non amittunt vitam detractores, Deo odibiles, odibiles vite, fugit vita quos odit, & quos vita fugit, mori necesse est:) Tamen eo usq; detractiois malitia peruenit, ut damnum ex murmuratione ipsi resultans, cum gaudio iniuriæ in adversarium inflixæ, hilari vultu compenset: quid quod, ut ait D. Gregor. Reg. lib. 8. & sup. Ezechi. & etiam D. Tho. 2. 2. q. 72. artic. 3. Detractores nihil aliud faciunt, nisi quod in puluerem suslant, & in oculos eorum ipsam excitant, ut quanto plus detractiois perflant, minus de veritate videant.

Cum

22 Cum ergo † absens iniuriator plus peccet, & maiori sit odio dignus cum aduersum ignorantibus inuehatur, quàm qui scientem & tueri se valentem offendat; non debet melioris conditionis esse, sic Alciatus *in dict. suo cons. num. 5.* maximè cum hoc proprium sit hominum infimæ profectò sortis, ac detestandæ profapiæ. Quin immo ex sententia Bannes *q. 64. art. 7. dub. 8.* & Petrus Nauarra, *lib. 2. c. 3. num. 375.* afferendum videtur, licitum esse è medio tollere eum qui nomini meo criminationibus falsis, apud iudicem, virosve honoratos, detrahere nititur, si alias vlla ratione illud famæ ac honoris damnum auertere nequeam. Qui quidem Bannes ampliat, etiam si crimen sit verum, dum tamen sit occultum.

23 Hinc, vt ad aliud quæsitum pergamus, solum adnotabo. † Iniurijs prouocatum & occidentem aliquem in casu non permisso, ac quomodolibet iustæ defensionis modum excedentem, mitiori poena puniendum, Petrus à Plaça, *in epitome delictorum, lib. 1. c. 1. num. 21.* ex Angelo & alijs à se relatis, Papon. *lib. 22. tit. 5. arresto. 1.* quem refert & sequitur

Iul. Clar. in prac. crim. q. 60. n. 14. ex communi
opinione: quia vt dicebamus supra. iustū do-
lorem temperare, difficilimum est, l. si adulte-
rium cum incestu. §. imperatores. ff. ad leg. Iul.
de adult. & vt scribit Cicero, pro Murena, Di-
ficilimum est tacere cum doleas. Siquidem iniu-
riatus, iustè (vt ita dicam) aut facile ad iram
prouocatur; quo facto, nec ad iustos defen-
sionis terminos aspicere potest. † Vix dolor 24
frenos capit, asseruit Atreus apud Senecam
in Tieste, actu 3. scena. 1. & Terentius in adel-
phis, Vix enim (ait) compos animi sum; ita ardeo
iracundia. Mar. Tul. Cicero, in orat. pro M.
Marcelo, Inimica est iracundia consilio, & qui-
dam non contemnendus Poeta.

Impedit ira animum, ne possit cernere verum.

Vnde cum iniuriæ dolor iustus sit, † quia ma- 25
ximum honoris detrimentum continet con-
tumelias iniuriasve sustinere; si quis eo dolo-
re comotus, quidquam in moderatè egerit,
indulgendum est, l. si quis in graui, §. maritus,
ff. ad Sylanian. d. l. si adulterium cum incestu,
§. Imperatores, Iul. Clarus dict. q. 60. num. 15.
& de omnibus his Latius diximus supra, lib.
3. q. 2. ad finem.

Quæsitum III.

*Pro vita honoris aut rerum defensione, an
duellum, siue singulare certamen ad-
mittere liceat.*

RECOPILLATIO.

Duelli legislator, diabolus est, n. 1.

Duellum omni iure prohibitum est, num. 2.

*Duellum dantes siue accipientes mortaliter pec-
cant, & priuantur Eucharistia atq; Ecclē-
siastica sepultura, n. 3.*

*Et à sacro Concilio Tridentino pœne statutæ
sunt, num. 4.*

*Et qualibet consuetudo duella recipiens, annulla-
tur, num. 5.*

*Etiam qualibet lex & statutum illa inducens,
tam ad comperiendam veritatem, quam
aliàs, nulla & prohibita est, num. 6.*

*Forus unicus tit. en que casos el Procurador
Astricto es obligado à hazer parte, addu-
citur, & hoc cassu declaratur, num. 7.*

Duelli

Duelli prohibitio, & illud exercentium pœna, solum procedunt contra illos qui publica exercent duella, secundum aliquorum sententias, nu. 8.

Sed hodie in omnibus duellis supradicta pœna procedunt, n. 9.

Pœna Concilij non procedunt, quando calore iracundia, rixantes se ad duellum in continenti exercendum, inuitant, nu. 10.

Duellum, etsi regulariter prohibitum sit, aliquibus tamen casibus permisus, ut pro vita defensione, n. 11.

Quid pro honore? nu. 13.

Quid pro rebus? num. 14.

Quid si calumniator ab iniusta accusatione desistere nequeat, nisi aduersarius duellum acceptet? n. 15. & 16. cum seq.

Quid in inermi inuaso ab armato, an duellum acceptare possit, ut ab illo periculo liber euadat? n. 18.

Authoris distinctio, n. 19.

Nobilis, milles, aut strenuus vir, ad duellum provocatus, an illud ob dedecus effugiendum, valeat acceptare, nu. 20. & 21.

Authoris sententia, num. 22. & 23. cum seq.

Milites dñi Ioannis, si constat duella aut singularia certamina exercuisse; ultra Concilij pœnas, habitu ordinis priuantur, numer. 24.

- E**A quidem est naturæ humanæ peruersitas, ea morum corruptio, propensio itaq; ad malum ea, vt æternis fœlicitatibus spre-
 1 tis, † præsentia (quia possessa) maiori semper estimentur affectu. Inde euenit, vt legū duelli profefores (quorum legislator diabolus ipse) magnam se honoris aut famæ iacturam pati credant, ni ex quacunq; ipsis iusta credita causa, aut cum aduersario singulare certamen admittant; aut eum ad id prouocent.
- 2 Sciant † enim imprimis, duellum, siue monomachiam, aut singulare certamen, nullo iure licitum esse, immo omni iure prohibitum, tam de iure naturali & diuino, quàm de iure ciuili & canonico, l. unica, C. de gladiatoribus lib. 11. vbi etiam glosa & Doctores omnes, l. negantes 9. C. de actio. & obligatio. quam allegat Azebedo ad l. 10. lib. 8. tit. 8. noua recopil. n. 13. cap. monomachiam 2. q. 4. c. 1. extra de purgat. vulgari, c. 1. & 2. extra de Clericis pugnantibus

tibus in duello, Clemen. unica de torneamentis, tradit latè Alex. Peregrinus, in suo speciali tractatu de duello, q. 2. à prin. Comprobant, Andreas Alciatus, in lib. de singulari certamine, c. 3. & in consil. suo in materia duelli, n. 1. gloss. in l. qua actione, §. si quis in coluclatione, ff. ad leg. aquil. glos. in l. filiusfamilias, §. fin. ff. de legatis 2. quos tradit Azebedo ubi prox. plures allegans Doctores, Ioan. Fauet, in §. per contrarium n. 2. instit. de hered. qua ab intest. de fer. Veronens. cons. 11. col. 5. vers. ego autem dico, plures congerit Petrus Cenedo in colecta. ad decretal. colectan. 117. p. 2. Hostiens. in summa, tit. de Clericis pugnan. in duello, Abbas Panormit. in dict. c. 1. de purgat. vulgari, Gregorius Lopez, ad l. 1. tit. 3. par. 3. & copiosius omnium (videndus) Iass. cons. 144. nu. 2. vers. (sed premissis omnibus, & vers. stat ergo volum. 2. D. Thom. 2. 2. q. 25. Martinus Nauarro in manuali confes. c. 11. num. 39. vers. trigesimo quarto, plures allegat remissio, ad Concil. Tridentin. sess. 25. capit. 19. lit. A. † Hinc duellum dantes siue acceptantes mortaliter peccant, priuantur Eucharistia, ipsisque Sacramenta, & Ecclesiastica denegatur sepultura, de

de quibus omnibus, ex §. *sed si non*, de *consecra. distin. 2.* gloff. in *dict. can. monomachiam*, Ioan. Fauer, Alciatus, & alij, *supra adducti*, Martin. Nauarro, *dict. num. 39.* §. c. 15. nu. 9. Siluester in *suma* verbo *duellum* nu. 2. Lancelot. Conrad. de *duel.* §. *pace*, in *prefatio.* nu.

- 4 4. §. 7. † & à sacro Cōcilio Tridentino pœnæ statutz sunt, ex *sess. 25. de reformatione c. 19.* his verbis. *Detestabilis duellorum usus, fabricante Diabolo, introductus, ut cruenta corporum morte animarum etiam perniciem lucretur, ex Christiano orbe penitus exterminetur: imperatores, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quocunq; alio nomine, Domini temporales, qui locum ad monomachiam in terris suis inter Christianos concesserint, eo ipso sint excommunicati, ac iurisdictione, & dominio ciuitatis, castri, aut loci, in quo vel apud quem duellum fieri permiserint quod ab Ecclesia obtinent, priuati intelligatur; & si feudalia sint, directis Dominis statim acquirantur. Qui uerò pugnam commiserint; & qui eorum Patrisini uocantur, excommunicationis ac omnium honorum suorum proscriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant; & ut homicidæ, iuxta sacros Canones, puniri debeant, & si in ipso conflictu decesserint, perpetuò careant Ecclesiastica sepultura. Illi etiam, qui consilium in causa duelli, tam iniure, quàm factò dederint, aut alia quacunque ratione ad id quemquam suaserint, necnon spectatores, excommunicationis, ac perpetuæ maledictionis vinculo teneantur, non obstante quocunq; privilegio, seu praua consuetudine etiam immemorabili. Meminit Azebedo, ubi *supr. num. 15.* Salcedo in *praxi ad Bernardum* cap. 100.*

Mich. Salon *de iust. & iure in 2. 2. Dini Thoma* q. 64. *controuers. 5. per totam*, D. Martinus Carrillo *en la explicacion de la Bula de difuntos p. 2. c. 4. num. 55.* P. Valer. Regin. *in praxi fori pœnitentialis, lib. 22. num. 76. vers. accedit*, R. P. F. Ioannes Marquez, *in suo Governatore Christiano, lib. 1. c. 23. S. 2. circa med. vers. en esta razon*, Layman *de theologia morali, lib. 3. sectio. 5. tract. 3. p. 3. c. 4. num. 4.* P. Ludouicus Molina, *de iust. & iure tract. 3. disput. 17. à num. 3.*

Ex † qua Concilij Tridentini decisione, 5
apparet quam detestabile sit duelli exercitium, cum tot ac tam grauibus pœnis ab Ecclesia puniatur. Et licet iuris prohibitione non obstante, aliquando duelli vsus ex consuetudine receptus fuerit in aliquibus Regnis; cum illud solummodo de facto introductum sit, non tamen est dubitandum de illius consuetudinis (sive potius corruptelæ) nullitate, *ut ex c. 2. extra de Clericis pugnan.* Alciatus *d. conf. suo in materia duelli num. 1.* maxime dicta Concilij autoritate existente, ibi: *Non obstante quocunq; privilegio, seu praua consuetudine etiã immemorabili. Viden-*
dus

6 dus Peregrinus *vbi sup. q. 17.* Ex quibus patet quasq; leges, quasq; consuetudines duella disponentes, siue ad comperendam veritatem, siue in defectum probationis, siue alio quoquo modo, vt in foro nostro *tit. de duello, & tit. de forma disfidamenti,* de quibus Molinus *verbo duellum, fol. 114.* & *verbo disfidamentum, fol. 94.* penitus sublatas esse, & iure nullas, prout hodie nec obseruantur nec vigent, si quoquomodo Concilij Tridentini dispositioni contrariantur.

7 Et licet † forus à Domino Imperatore & Rege nostro Carolo quinto conditus, *tit. en que casos el Procurador Astricto es obligado à hazer parte.* Aeditus Cæsaraugustæ ann. 1528. & sic ante Concilium Tridentinum; solummodo damnet, & Astrictum Procuratorem accusare cogat illum qui contra forum aliquem disfidat, siue ad singulare prouocat certamen, ibi: *E contra qualesquiere personas que desasiaràn a otro, ò otros en bienes, ò en persona desasoradamente,* excipiens duella siue certamina quæ publicis schedulis, Principisque autoritate & assecuratione, singulariter (idest *cuerpo a cuerpo*) fiunt. Et excipiens etiã, quæ

quæ priuatim absq; Principis authoritate, sed inter infancias *de hidalgo à hidalgo* accidunt. Tamen non ex eo negat Imperator, certamina huiusce reprobata esse: quin immo facteri videtur, cum asserat, *no dando empero por esto autoridad alguna, ni permiso para los tales desafios hazer.* Non ignarus duella huiusmodi (vt illicita) se absque iræ Dei timore statueri non posse, vt in Rege Hispaniæ & Anglæ exemplificans, tenet Azebedo *vbi supra, nu. 19. ex lasso in l. ex facto nu. 63. ff. de iust. & iure. Eman. Suarez, in comun. opinio. verbo duellum.* Solum enim à dicto foro nostro excipiuntur duella illa, vt exercentes per Astrictum Procuratorem, accusari nequeant; non verò vt à iuridica pœna (si quid commissum fuerit) liberi euadant, parte cuius principaliter interest, accusante & instante.

Nunc ergo [†] ad iuris & Concilij prohibitionem explicandam, Doctorum opiniones hinc inde existerunt. Quidam tenuere, pœnas iuris, *& dict. cap. 19. Concily,* solum impositas esse contra duella publica exercentes, quæ regia authoritate fiebant, locis, armisq; designatis ac specificatis, cum assistentibus siue

patrinis : non verò quæ à privatis personis singulariter *cuerpo a cuerpo* , absq; territorij asecuratione, & patrinis exercebantur. Nam cum dictæ constitutiones pænales sint, & in duellis loquantur, non sunt ad singularia alia certamina extendenda, ex *regul. odia, de reg. iuris in 6.* cum alijs similibus.

- 9 Hodie † tamen, omni dubio reiecto, post publicationem Bullæ Gregorij XIII. *factam 9. Decembris 1582.* & Clementis VIII. *anni 1592.* pro constanti habetur, pœnæ *dicti c. 19.* Concilij, locum habere contra duella particulariter exercentes, etsi nulli patrini socijve fuerint vocati, nec loci securitas habita, nec prouocatoriæ literæ : ita declaratio *ad Concil. d. c. 19. nu. 1.* Salcedo *in pract. d. c. 100.* vbi dictam Gregorij Bullam incipientem *ad tollendum detestabilem duellorum usum* , adfert; eruditissimè explicat & intelligit P. Sanchez *in precepta decalogi, lib. 2. c. 39. nu. 28.* Alex. Pe regrino, *d. tract. de duello, q. 2 in fine, q. 3. nu. 1.* § 2. § q. 12. *per totam.* Sufficit enim si quis causa pugnandi, alium dicat, veni ad talem locum, & ibi expecto, sic Sanchez *vbi prox.*
- 10 vidēdus Ioseph. Ludou. *decis. Lucen. 11.* † qui

pœnam Concilij non procedere ait, quando calore iracundiæ, rixantes se ad duellū, incōtinēti ad certū locum accedentes, inuitāt: Defendit Peregrinus, *d. tract. de duello, q. 18.* ex Sayro *de censuris Ecclesiast. lib. 3. c. 31. nu. 25. in fine, & ex alijs in fine q. adductis.*

Quibus quidem inspectis, etsi generaliter omni casu duellum, siue singulare certamen tot pœnis prohibitum sit; † nihilominus ta- 11
men nec desunt cassus in quibus id admittēre impunè liceat. Primus omnium est, noster hic de quo quærimus, nempe pro vitæ propriæ defensione, Azpelcueta Nauarro *in manuali c. 11. de primo præcepto decalogi num. 39. vers. secundus est: Ut si innocens quis à iudice iniquo damnatus fuerit, ut vel in duello pugnet, quo se à crimine obiecto purget, vel mortem sustineat. Tunc enim reo licitum erit duellum acceptare, ut ex Angel. verbo duellum num. 1. Toledo lib. 5. summa c. 6. n. 32. Caietanus 2. 2. q. 95 artic. 8. circa solutio. ad 3. statim in prin. & ex alijs, probabiliorem sententiam suscipit P. Sanchez, in præcepta decalogi, lib. 2. c. 39. num. 4. cum tunc defensio sit, & omni iure concessa, fatetur P. Ludouicus*

Molina, *tract. 3. de iust. & iure, disput. 17. nu.*
 12 7. † Peccaret tamen iudex, & in pœnas Con-
 ciliij Tridentini incideret, duellū conceden-
 do, ex dicti Molinæ sententia, *d.n. 7.*

Quid pro honore? Vt si quis à iudice con-
 demnetur ad flagellandum, vel ad pœnam
 aliam (qua honor adimitur) subeundam, nisi
 duellum admitat ad suam innocentiã ostē-
 13 dendam? Crederem † licitum esse cuilibet
 duellum admitere si alia spes euadendi non
 adsit. Nam tunc pro honoris defensione, fa-
 cere licet quidquid aliàs prohibitum est, vt
 homicidium. Ergo & duellum admitere.

14 Diuersum † tamen iudico pro rebus; etsi
 certum sit, quem bona per sententiam iudi-
 cis amissurum: nam recursus alij patent, qui-
 bus bona recuperari valeant; vel iudicis in-
 iustè condemnantis accusatione in findi-
 catu.

15 Quid † ergo si quis calumniator desistere
 nollit ab iniusta accusatione, qua vita mea,
 & honor, in maximo ac euidēti periculo ad-
 sunt, nisi duellum admitam; potero ne? Vide-
 tur affirmatiuè respondendum. Acceptatio e-
 nim duelli, casu quo vitæ propriæ pericu-
 lum

lum adest, non est verè duellum, sed defensio contra inuadentem, ex Caietano, Valencia, Nauarro, & alijs relatis à P. Sanchez, *dict. c. 39. num. 7.* Igitur vt defensio, licitè competere poterit duelli acceptatio & oblatio (si alia spes euadendi non adsit) pro honoris quoq; defensione, *vt supra latius lib. 3. q. 3. ostendimus.* Et † quod hoc casu licitum sit, tenet 16 Bannes 2. 2. q. 64. artic. 7. dub. 4. corpore *¶ in solutio. ad 2. & alij quos refert Sanchez, d. nu. 7. ad finem.* Et licet Caietanus huic opinioni asentiat, dummodo illud duellum de Principis ineatur licentia; tamen Nauarra, *lib. 2. de restit. cap. 3. in 2. part. dub. 13. in noua editio. num. 289. ¶ 290.* (quem Sanchez *ubi prox. tradit.*) Illam Caietani limitationem rejicit; cum defensio, (quæ hoc in casu vera est) à iure naturali proueniens, vt cuique competat, nulla licentia indigeat: quin immo ipse *dict. numer. 290.* non debere asserit, innocentem duellum acceptare, si occultè calumniosum occidendo potest id vitæ, honoris, rerumve familiarium periculum euadere: cum sic & vitæ periculum in duello inminens, & calumniosi peccatum euitet.

Sed

- 17 Sed † hæc sententia licet speculatiuè vera sit, non tamen ei in praxi multum indulgendum iudicarem: Cum sæpe numero contingeret quenquam se per calumniam accusatū & ad iudicium vocatum credere. Ultra quod de morte sic comissa, in seculari iudicio, haud magnam haberet excusationem.
- 18 Et tandem, † quid si inimicus armatus, aliquem inermem repertum occidere tentet ni duellum acceptet, ad quod exercendum arma promittit? Poterit enim tunc, secundum iustitiam & conscientiam, duellum acceptare, & offerre, pugnamque exercere, cum alia contra inuasorem iniustum non suppetat ratio. Naturalis siquidem defensio est tunc, permissa, legitima, necessaria, & omni iure assistita, vt ex Nicolao de Lyra *cap. 17. lib. 1. Reg. Caietano, & alijs, P. Leonardus Lessius, tract. de iust. & iure, lib. 2. c. 9. dub. 8. n. 49.*
- 19 Ego tamen † hoc limitarem, si inuasor, illum inermem inuentum, ire, vt arma quæret, & ad certum locum reuerteretur, permiserit. Tunc enim si armatus, ad locum illum promissum accederet; esset proculdubio puniendus in vtroq; foro, & sacrosancti Concilij

eilij Tridentini pœnis : nam cum ille saluus tunc esset, & ab inuadentis opressione liberatus, varijs remedijs vitæ suæ securitati consulere poterat. Hoc, quo ad hoc. Sed nunc, & ad aliud.

Igitur discramus an † si quis probum, no- 20
bilem, aut strenuum virum, ad duellum pro-
uocet; huic illud acceptare liceat? Videtur
fatendum, cum hæc honoris defensio sit, ex
quo duellum respuendo, non parum dede-
coris, imò magnam honoris iacturam quis
patiatur, cum ignauus & meticulosus censea-
tur; ac proinde sine dedecore inter honora-
tos asistere, neque in Principis aula compare-
re, militareve promotionem sperare queat.
Ergo prouocans, videtur inuasor ad prouo-
cati honorem auferendum, ni is duellum ac-
ceptet. Igitur si ad honorem defendendum,
quando aliter saluus esse non potest, homi-
nem occidere licet (etsi fugæ consuli possit)
vt supra *lib. 3. q. 2. vers. item circa modum*, eo-
dem quoque modo duellum accepare lice-
bit. † Hinc Andres Alciatus, *in suo lib. de sin-* 21
gulari certamine c. 3. num. 1. asseruit. Non ta-
men ambigo, si quisquam armis strenuus, vt
ferro

ferro decertet prouocetur, honoris sui tuendi causa impunè eum in sequestrem agrum si de publica prodire, armisq; rem gerere possentis enim iure gentium quodammodo se defendit. Hæc ille.

- 22 Verùm † ego semper & diuino & humano iure inspecto, necessariū existimaui, omniumque tranquillitati consonum, etiam hoc casu, duellum acceptare nefas esse, vt doctè Caietanus 2. 2. q. 95. artic. 8. ad 3. in *casu* 3. & in *summa verbo duellum*. vbi Armilla num. 1. Valencia 2. 2. *disput.* 3. q. 17. punct. 1. in 2. *caus.* Bannes 2. 2. q. 40. artic. 1. in *fine*, & q. 64. artic. 7. *dub.* 3. in *solutio.* ad 3. cum alijs relatis à P. Sanchez, in *præcep. decal.* lib. 2. c. 39. numer. 9. Leonardus Lessius, *tract. de iust.* & *iure*, lib. 2. c. 9. *dub.* 12. num. 83. *vers. dices*, Dominicus Soto eodem *tract. de iust.* & *iure*, lib. 5. q. 1. art. 8. *ad finem*, *vers. quid si hinc quispiam*, Layman, *de theologia morali*, lib. 3. *sect. 5. tract.* 3. *part.* 3. cap. 3. num. 3. † Nec tunc enim honoris causa est, nec defensio duello mediãte licet, cum aliàs dedecori suo consuli possit, aut asserendo, se paratum fore, si per Ecclesiæ decreta liceret, Lessius *dict. dubit.* 12. num. 84. aut, Parat-

tus sum ad me defendendum quodocumque
inuasero me : at duellum acceptare respuo,
non ob valoris defectum, sed eo quod diui-
næ legi aduersetur, Bannes, Layman, & Va-
lencia *ubi prox.* per Sanchez, *d.c. 39. n. 10.* Say-
rus *de clavi Regia, lib. 7. c. 13. n. 13. ad fin. vers.*
tertia causa. Siquidem tunc, nec in diuinæ le-
gis obseruatione deficit (quia paratum esse
ad se defendendum culpa vacat, ita Valencia,
Bannes, & Sanchez *ubi prox.*) nec honorem
suum aut vulgarem existimationem iacta-
tur. Nec ob sic duellum spretum, impedimē-
tum quis capiet ad militiae gradum conse-
quendum (immo illius acceptatio impedimē-
tum erit, cum sic acceptans efficiatur infam-
is, Peregrin. *trac. de duello in prin. vers. prate*
rea.) † Nā ultra quod nō dubito requisitū hu- 24
iusmodi, haud in cristiana vigere militia; nul-
lis statutis, nullisve ordinationib⁹ (tāquā di-
uinæ legi aduersantib⁹) dicti duelli recusatio
puniri valet. Quin immo, inter Diui Ioānis
Hierosolymitani milites, hoc statutū extat; vt
quādocūq; cōstet milites duella aut singula-
ria certamina exercuisse, ultra Ecclesiasticas
pœnas, dictæ Ordinis Habitu priuentur.

Quæsitum III.

Defendere se, an quis præcisè teneatur?

RECOPILLATIO.

Defendere se quis tenetur ex preordinata charitate, ne in ipsum sit iniurius, num. 1.

Et se permittere occidi delictum est, mortaleque peccatum, num. 2. 3. 4. ¶ 21.

Contraria sententia adducitur ut vera, num. 5.

Et amba opiniones intelliguntur, nu. 6.

Non se defendere, ¶ permittere se occidi, potest quis ex iusta causa, ¶ quæ hac sit, n. 7. ¶ 11

Sed intellige hoc ut, n. 20.

Si agresori mors, agresori pro futura non est, ad spiritualem vitam non amitendam; nequit agresus se permittere occidi ab agresore, absq; peccato, num. 8.

Christus Dominus, pro spirituali omnium salute sufficienter, mortem pati voluit; sed efficaciter, pro his tantum, quibus profutura erat, num. 7. ¶ 9.

Agres-

Aggressor non potest se permittere occidi, etiam intuitu, ne aggressorem occidat in peccato: quando aggressus in peccato similiter existit, num. 10.

Aggressorem (cuius vita Reipublica multum interest) non potest agresus, absq; peccato ad sui defensionem occidere, si ipse Reipublica utilis non sit, nu. 12.

Intellige ut, n. 13.

Si aggressor esset parum utilis Reipublica, agresus autem valde proficiuus, tenetur se defendere sub peccato, num. 14.

Sed obijcitur contra prædictum, num. 15.

Solvitur dubium, nu. 16.

Principem aggressorem, etsi agresus occidere nõ possit, quando ex illius morte damna temporalia sequerentur Reipublica magna: tamen si agresus in mortali peccato existat, tenetur se defendere hoc casu, num. 17.

Quid si ob mortem aggressoris, damna Reipublice sequerentur spiritualia: an agresus in peccato existens, se defendere teneatur? n. 18.

Vitam spiritualem, aut minimam eius partem, amittere non licet pro salute mundi, nec pro sanctorum gloria tuenda, num. 19.

Mortem quis pati potest, pro vita corporali amici tuenda, num. 22.

Et pro exercitio alicuius virtutis, num. 23.

Vitam ponere pro amicis, maximus est charitatis actus, n. 24.

Amicus est alter ego, num. 25.

Alexandri & Ephestionis exemplum traditur, ibidem.

Amici Dei ductu fiunt, num. 26.

Pyladis & Orestis amicitia narratur, nu. 27.

Zopiri, egregium amicitia factum adducitur, nu. 28.

Damonis & Pythia Pytagorei sincera amoris portentum laudatur, nu. 29.

Amici in aduersis cognoscuntur, num. 30.

Amoris vis, fortem redit quemlibet, ibidem.

ARguat proximum defendendi necessitudo, ex infra traditis: † Ut propriæ vitæ & salutis, quilibet tutor præcisus existat, ne in se aliàs videatur iniurius. Hinc Osualdus Illigerus, in notis ad Donellum, lib. 17. coment. c. 2. lit. D. Quin (inquit) non licita solum defensio, sed & necessaria, ac ex preordinata charitate iniuncta, ne quis in semetipsū sit ini-

iu-

iurius, Zoan. *defens. tripart. p. 1. num. 3.* ¶ *seq.*
Si dicente Apostolo, *charitas bene ordinata à semetipso initium capit; quis vitam extranei (& agresoris) suæ anteponet incolumitati? Difficilis profecto res ac periculosa, charitate, & conscientia.* † Igitur permittere se
occidi, non se quis defendendo cum possit; ultra quod iniquum est, ac sub pœnis sibi ipsis occidentium comprehensum (de quibus *Plaça, in epit. delictor. lib. cap. 23.*) mortale quidem est ex se peccatum; nam tenetur homo vitæ suæ consulere in quantum potest & debet, sic Cardinalis Franciscus Toletus *in summa, libr. 5. cap. 6. numer. 9.* Abulensis *cap. 11. in Iosue quest. 11.* Ioan. Neuizan. *consil. 61. num. 43.* Ioan. de Lignano, *tract. de bello cap. 79.* per Nicolaum Intrigliol. *cons. 15. nu. 14.* Paulus Castrens. (prout illum refert Petrus Cenedo *in colection. ad decretum cap. 29. n. 1.*) *in l. 1. §. ius gentium num. 9. ff. de iust.* ¶ *in iure, ubi asserit, quod qui se occidi permittit, ita damnatus est, ac si se ipsum occideret vel præcipitaret, Salon in l. ut vim, numer. 15. eod. tit.* Ayrer, *tractatu de homicidij necessitate par. 1. num. 395.* ¶ *seq.* Farinacius

tom. 4. q. 125. tit. 14. de homicidio, nu. 23. tradit
 Petrus Nauarra, lib. 2. de restit. c. 3. dub. 3. n. 41.
 Durand. in 4. distin. 17. q. 6. ad 2. Docet etiam
 D. Bonauent. in 3. dist. 29. q. 3. stultos esse qui
 vitam propriam temporalem negligunt, prop-
 ter alienam corporalem vitam, & D. August.
 lib. unico de mendatio c. 6. sic fatyr. Siquis (in-
 quit) exponat vitam temporalem propriam;
 pro vita temporali alterius, iam non diligit
 proximum sicut se ipsum, sed plusquam se ip-
 sum, quod regulam doctrinae Christi excedit.

- 3 Si † enim proximi vitam, honorem, pud-
 citiam, bonaq; temporalia defendere tenemur
 sub mortali culpa (cum comode possumus)
 etiam proximum alium occidendo agreso-
 rem, vt ex multis tradit Stephanus Fagun-
 dez, in decalog. tom. 1. lib. 5. cap. 4. num. 11. Er-
 go multo fortius (ex preordinata charitate)
 vitam nostram sub mortali peccato defende-
 re tenemur, etiam cum proximi agresoris mor-
 te. † Et quod mortaliter peccet quis contra
 4 charitatem propriam, si non se defendat cum
 possit, sed se ab agresore occidi sinat, est
 communis Doctorum sententia, per Fagun-
 dez, ubi prox. c. 3. n. 9.

Sed

Sed praedictis † non obstantibus contrariae
opinionis assistit, *tex. in can. non est nostrum*
23. q. 5. ibi: *Non est nostrum mortem arripere,*
sed illatam ab alijs libenter accipere. Ergo
nostrum est, nos non defendere. Et quod per
fectionis opus sit, egregiaeque charitas actus,
mortem potius pati, quam agresorem occide
re, firmant D. Anton. 3. p. tit. 4. c. 3. §. 1. D. Th.
in lib. de regim. Princip. q. 6. per Didacum Co-
uar. in 4. decret. secunda partis c. 8. §. 12. nu. 17.
in fine, Caietan. ad 2. 2. Divi Thomae q. 64. art.
7. Silvester in summa verbo bellum 2. num. 5.
Leonardus Lesius, *tract. de iust. § iure, lib. 2.*
dub. 9. c. 8. nu. 55. Dominicus Soto, eod. tract.
lib. 5. q. 1. art. 8. post medium, vers. Haetenus ad
finem. Emanuel Sa, in summa verbo homici-
dium num. 17. Petrus Nauarra, lib. 2. de restit.
c. 3. num. 62. P. Ludouicus Molina, tract. 3. de
iust. § iur. disput. 14. maximè num. 1. versic.
tertia conclusio, plures congerit Petrus Cene-
do, in colectione ad decretum c. 29. n. 1. § 2.

Quaelibet † tamen harum opinionum, &
ambae simul verissimae sunt. Nam defendere
se quis tenetur sub mortali peccato (cum eo-
modè possit) quando iusta causa non adest
pro-

propriam omitendi defensionem. Et etiam si
 iusta causa adsit, tenetur se defendere (si po-
 test) sub mortali culpa, extra agresoris tamen
 necem, *ut infra dicam*. Hecque est opinio pri-
 ma. At quando iusta adest causa, poterit lici-
 tē agressus, ius defensionis suum, agresori ce-
 dere, permittereq; se mortem potius sustine-
 re, quam illius vitam eripere. Et hæc est opi-
 nio secunda. ¶ Iusta † siquidē causa erit, si a-
 gressus se occidi permittat, ne agresorem oc-
 cidendo, & in peccato, (tunc ex ipsa agresio-
 ne comisso) æternè damnatus existat. Hæc
 enim est æquissima causa, perfectissimum o-
 pus, egregiæque charitatis actus, antepone-
 re vitam proximi agresoris spirituales, corpo-
 rali agresori vita (non è contra, nec de corpo-
 rali ad corporalem vitam, cum quis potius
 sibi quam proximo prospicere teneatur, ut
 Augustinus & Bonauen. *supra*) Caietan. Mo-
 lina, & alij *proximè adducti*. Egregium præsti-
 tit nobis Redemptor noster exemplum; qui
 pro vita nostra spirituali tuenda & conser-
 uanda, vltro corporalem mortem sustinuit,
 nec dubitavit manibus se tradere nocētium,
 & crucis subire tormentum.

Si ergo † daretur casus, quo certitudo ha
berī posset, proximum agresorem ab æterna
damnatione non liberari, etiam si agresus nō
se defendendo mortem vltro sustineret; non
posset vtiq; absq; reatu mortalis culpæ, agre
sus huiusmodi permittere se occidi ab agre
fore; tanquam cessaret tunc principalis & ef
ficiens illius charitatis causa, *cap. cum cesante*
60. extra de appellatio. cum vulgatis. Si quidē
perfectionis huius actus, non pro agresori
bus omnibus; sed pro his quibus proximi
agresi mors pro futura est ad æternam dani
nationem euadendam, exerceri potest. Hinc
Christi Domini adnotanda † verba, sic in su
premæ noctæ cenæ prolata. *Hic est enim san*
guis meus novi testamenti, qui pro multis effun
detur, in remissionem peccatorum, Matth. c. 26.
Marc. cap. 14. Pro multis effundetur inquit;
ergo nō pro omnibus. Effusus equidem pro
omnibus quo ad sufficientiam; non tamen
pro omnibus quo ad efficaciam, sed pro mul
tis; idest pro iustis, pro electis, pro his quibus
Christi Domini corporalis mors pro futura
erat efficaciter, ad perpetuam damnationem
evitandam, & ad æternam salutem asequen
dam.

dam. Nunc peccator aduertat, quod si ex proprio dolo aut culpa, sacratissima Domini nostri passio & mors, illi efficaciter non profecerit ad spiritualem vitam consequendam; credat sibi, pro se sacratissimum Christi sanguinem effusum non fuisse. ¶ Prosequamur quæsitum.

Verū cū charitas benè ordinata (vt diximus) incipiat à semetipso: † inde euenit, quod si agresus in eodē periculo amissionis vitæ spiritualis existat sicut agresor; nō poterit absq; lethali peccato, se permittere occidi ab agresore, vt huius spiritualem vitam saluet. Si quidem in pari casu, melior debet esse propria, quam alterius extranei conditio: nam aliàs in se ipsum esset sumè iniurius & iniquus; imò desperatus, cum non solum vitam vltro amitteret, sed & animam ad æternam damnationem perduceret. Quid enim interest homini si vniuersum mundum lucretur, animæ autem suæ detrimentum patiatur?

II Ergo † adest certissima conclusio, quod inuassus, poterit agresorem non occidere, sed ipse potius mortem pati, ne proximus vitam spiritualem amittat. ¶ Neq; obstat supra à nobis

his relatum argumentum *num. 3.* Nam tunc quis necessitatem proximi oppressi defendendi tantum habet; non verò facultatem captandi, sicuti habet quando ipse est agresus, modo prædicto.

Notandum etiam, † quod si inuasor fuerit persona talis cuius vita Reipublicæ multum intereret, inuasi autem non ita; tunc duplex esset ista causa ut quis ne agresorem occideret se ab eo occidi pateretur. Altera, intuitu spiritualis vitæ agresoris; altera intuitu boni publici, & communis populi utilitatis. Et quod tunc teneatur huiusmodi inuassus, sub mortali peccato mortē pati, potius quam agresorem occidere in sui defensionem, tenet P. Ludouicus Molina, *dict. disput. 14 n. 1. vers. secunda conclusio.* † Sed huiusmodi sententiā ego haud sequerer generaliter in qualibet persona, nisi casu quo salus totius Reipublicæ omnino ex illius vita penderet, ut in casu infra tradito, *lib. 5. q. 2. ad finem*, vel similibus alijs. Eset enim liberā ac naturalē defensionē voluntariē nimis subijcere, hominemq; vix ad desperiem obligare. In persona tamen Regis vel Principis, illam solum

admitterem sententiam, quando ob eius mortem, aut bella ciuilia, aut alia magnæ calamitates Reipublicæ obuenirent; secus si hoc nō timeretur, diximus aliquid supra hoc lib. q. 1. num. 12. consentit Molina, *dict. vers. secunda conclusio in fine.*

14 Quid è † contra, si agresor esset persona parum utilis Reipublicæ, agresus autem multum proficua & necessaria? Esset enim proculdubio vitæ prodigalitas non se defendere etiam agresorem occidendo, inquit Dominicus Soto, *lib. 5. de iust. Et iure, q. 1. art. 8. post medium vers. at qui per alterum.* Ergo eo casu agresus sub peccato mortali se defendere tenetur, & occidere agresorem, si aliàs vitæ suæ consuli non potest.

15 Sed obijcitur † in prædictum. Agresor ille ex iniusta inuasionem, existit in peccato, sed agresus illum occidendo (cū in peccato deficiat) vitam illi radimit spirituales, perpetuamque condemnationē imponit: ergo iniquum videtur, quod agresus (etsi totius Reipublicæ salus ex sua pendeat vita) sub peccato mortali se defendere teneatur, occidendo etiam (si oporteat) inuasorem; cum in effectu sit,

fit, teneri sub mortali, vitam agresori spirituali adimere, illumque ad inferi poenas damnare.

Verum ne hæc antinomicè scripta per-
maneant, distinctionis fædus occurrat. Ita. Aut 16
ex morte agresori damna Reipublicæ spiritualia inminent; aut temporalia. Si spiritualia, tenetur utique agresus sub peccato se defendere & occidere agresorem, non obstante circumstantia interitus salutis æternæ: nam cum tunc damna eiusdem qualitatis existant, quod minus est, debet maiori cedere; & in conspectu generalis periculi, particulare reticere tenetur; maximè cum agresor voluntariè inuadendo, delinquat, & se spontè periculo subijciat. At verò, si temporalia solummodo damna timeantur; tunc agresus non tenebitur agresorem (obstante huius interitu salutis æternæ) sub mortali occidere; sed sibi liberum erit, aut mortem pati, aut inferre, sicut in inuasore cuiuscunque privati simpliciter procedit, *ut supra, ad Molinam, tract. 3. dispu. 13. num. 1. & seq.*

Hinc † etiam infertur, idem procedere in 17
inuasore à Principe vel Rege, eo casu quo quis
mor-

mortem pati tenetur potius quam Principē occidere, vt supra diximus: nam si inuassus hic, in mortali crimine existat; ob quod æternam timeat damnationem; tenebitur se defendere, etiam Principem occidendo si aliàs non se poterat tueri; etiam si ex illius morte damna Reipublicæ sequerentur temporalia. Si quidem plus importat cuiusq; animæ incolumitas aut saluatio, quam totius Reipublicæ temporale damnum.

18. Quid si spiritualia Reipublicæ damna timerentur, an possit se permittere occidi ab inuassore, ne si hunc occidat, spiritualia damna Reipublicæ adueniant? Crederem, cum agressus in peccato existat, & suam timeat condemnationem, quod teneretur se defendere: nam tunc non solum vitam temporalem, sed & æternam quoq; tuetur, quod non solum facere licet; verum & obstrictus est. Et si enim daremus, quod inuassus hic, sic se defendendo, & Principem occidendo, causa omnium damnorum Reipublicæ existeret, tempus maius habebit quo pœnitentiam agat, & à Deo veniam mereri queat, quam si se occidi permitat, & per hoc se æternæ condemnationi

subijciat. Illud enim quod proximè diximus, damnum spirituale Reipublicæ anteponendum esse particulari damno spirituali agresoris; non videtur christianè huic casui adaptari posse: cum in illo, agresus in tertium aggressorem defensionis necessitudinem exerceat, ne res publica spirituali damno afficiatur. Sed in hoc casu, esset quidem desperatus, & vitæ spiritualis suæ ademptor iniquus, ac iniustus iactator, si ab alio agresus permetteret se occidi cum in mortali esset peccato: quod à christiana maximè abhorere charitate iudico. † Hinc Dominicus Soto *de iust.* 19
‡ *iure, lib. 5. q. 1. art. 6. circa medium.* Non licere (ait) aut vitam spiritualem, hoc est Dei gratiam, amittere: aut minimam eius iacturam facere, pro salute spirituali totius mundi. Imò si casus per impossibile accidere posset, neque pro Sanctorum defendenda gloria.

Nec vnū hic obliuioni tradendū; † quod 20
etsi liceat, imò charitatis-eximiæ actus sit, *ut supra*, se pati occidi ab agresore, ne agresus simul cum corporali vita spiritualem quoq; illi adimat: Tamen si extra mortem agresoris,

ris, potest agresus se defendere, ad id omnino tenerur (nisi fidei aut religionis causa aliud exposcat) sub grauissima culpa. Alias
 21 enim esset † in se vitæ prodigus, iniquus, iniustus, ac valdè salutis propriæ absq; causa contemptor, cui Deus liberū arbitrium non præstitit, Ludouicus Molina, *diēt. disput. 14. num. 1. vers. tertia conclusio, in fine*, sentit Siluester *d. verbo bellum 2. num. 5.* in illis verbis, *cum aliter euadere non posset.*

22 Concludamus † quæsitum adiiciendo, iustam quoq; esse causam, eximiamq; vt quis vltro mortem patiatur, videlicet pro corporali vita amici tuenda, asserunt Dominicus Soto *d. q. 1. art. 6.* Gregor. de Valencia, *tom. 3. disp. 3. q. 4. punct. 3. maximè vers. atq; isto sensu*, Emanuel Sà *in summa verbo homicidium post nu. 17.* Cardinal. Franciscus Toletus, *in summa, lib. 5. c. 6. num. 10.* aliquos tradit Fagundez, *in 5. precepto decalog. lib. 5. c. 12. num. 7. 17. & 18* ibique D. Augustinus, *lib. de amicitia cap. 10.* fatetur; nec ignarus Philosophus, *ethic. cap. 8.* Verum est (inquit) quod de probò viro dicitur, *cum amicorum causa & patriæ multa agere, etiamsi pro ipsis mors appetenda: Quod apud*

me maximè veneratum fuit & erit tanquam
per egregium amicitiae ac subinde virtutis
officium. Siquidem temporalis vitae propriae
iacturam; alio maiori bono (nempe actu vir-
tutis amicitiae, benefaciendo amico) compen-
sat. At, † quod propter exercitium alicuius
virtutis, certum sit posse nos aliquid facere, 23
ex qua nobis mortem inferendam certò scia-
mus, (vt in fæmina quæ ne violetur vltrò
mortem pati potest, fatetur ex Nauarra, *lib. 2.*
de restit. c. 3. n. 104. & ex alijs Fagūdez, *d. c. 12*
n. 23.) tenet idem Fagundez, *vbi prox. nu. 7.*

Maiorem † charitatem nemo habet, quam 24
vt animam suam quis ponat pro amicis suis,
asseruit Christus Dñs secundum Ioannē *c. 15*
& nūc concinit Ecclesia nostra. Vetus enim
decantabat Prouerbum vt pro amico om-
nia exponerētur bona; cui Dñs adherens; su-
per addidit, & vitam. Inde protulit, nullā ma-
iorem esse charitatem: id est omnino hāc tam
perfectissimam esse, quantum nihil chariūs,
nihil stimabilius, maiūs nihil inueniatur.
Quare *maiorem charitatem* intelligas, amorē,
perilustræ beneuolentiē experimētum, egre-
giū affectus signū, nulla maior præcordium

demonstratio, vt Apostolus Ioannes, *d.c. 15.*
 25 ibi: *Maiorem dilectionem.* † Quid si in com-
 mune dicitur exijt, *amicus est alter ego?* Vt
 Cicero *de amicitia* profert, & tradit Calaneus
in Catalogo gloria mundi, p. 12. considerat. 53.
 Sic (interrogatus) respondit Zeno Cittien-
 sis, ex Laertio, *lib. 7. c. 1.* ¶ Verū ego si amicus
 verè amicus est, *non alter ego, sed idem. ego ap-
 pellarem illum.* Huius doctrinæ insignis præ-
 ceptor extitit Alexandr. Magnus; qui cum
 superatis Darij castris, in quibus omnes eius
 necessarij aderant, ad eos alloquendos adue-
 nisset; secum ad latus Ephestionem gratissi-
 mum sibi; perduxit: aduentu cuius Sirgambis
 Darij mater recreata, prostrato humi capite,
 erecto; Persarum more adulans, pro Rege
 Alexandro, Ephestionem salutauit; credens
 ita, cum & statura & forma Alexandro præ-
 staret. Tandem ex nutibus adstantium intel-
 ligens errorem, summa adhibita trepidatio-
 ne, excusationisq; verba quærens, ipsa denuo
 Alexandrū salutauit. Cui Alexander, *nihil est*
(dixit) quod nomine hoc cōfundaris; nā hic Ale-
xander est, refert Valer. Maximus, *lib. 4. tit. 7.*
de amicitia c. 459. Q. Curtius lib. 3. Diodorus
 Sicu-

Siculus in *vita Alexandri*, Plutarch. in *Alexand.* Ij veræ amicitiae effectus, vt Platonis in *Lyside*, probemus sententiam dicentē † ami- 26
cos Dei ductu fieri, eo quod (vt aiunt) Deus, similem semper ducat ad similem, & notum faciat. Inde Socrates apud eundem Platonē, in *Lyside*, amicum amico dictiorem esse prænegabat, eo quod amicorum omnia sunt cōmunia; conducit illud Ecclesiast. c. 29. *Perde pecuniam propter amicum.* Terentius in *adelpbis*.

Nam vetus verbum hoc quidem esse

Communia esse amicorum inter se omnia.

Omnia? Ergo vbi amicus tua indiguerit vita; si amicus est, eam, amicitiae iure cogente negare non potest. *Si necesse est* (Diuus Ambrosius de *officijs lib. 3. cap. 21.* inquit) *toleremus propter amicum etiam aspera & vltterius ibidem. Iusti enim vox est: (ait) etsi mala mihi euenerint propter amicum sustineam.* Ita Sapiens in *prob. 12.* *Qui negligit damnum propter amicum, iustus est.* Quid? nonne Pythagoræ discipuli amore feruidi, vltro mortem suscipere? Casaneus in *Cathal. gloria mundi, p. 12. consider. 53. Ser. Terentius, nonne pro amico*

perire expositus erat? Valerius Maximus, lib.
 27 4. tit. 7. de amicitia. † Nonne Pylades & Orestes charissimi amici, inter se altercantes, alter se alterum fingebat, vt Pylades pro Oreste, & Orestes pro Pylade occumberet? D. Ambrosius, de officijs lib. I. c. 41. in fine, meminit Manilius Poeta 8. sic.

*Idcirco nihil ex se met natura creauit
 Pectore amicitiae maius, nec rariùs vnquam.
 Vnus erat Pylades, vnus qui malet Orestes
 Ipse mori, lis vna fuit per secula mortis:
 Alter quod raperet fatum, non cederet alter.*

28 Non † ne bonũ esset vt Zopiri per egregiũ reticerem amicitiae factum? Non prefecto. Is namq; vltro sibi nares & aures praecidit. Dissimulans itaq; quis esset, ad Babylonios transfugit, fingens se à Dario crudelissimè tractatum. Babylonij persuasi, comisserunt illi perfecturã. Ille verò nactus occasionem, Dario ciuitatem tradidit. Postea Darius saepe numero dicere solebat, se vnũ Zopirũ integrũ male, quã cētũ Babylonas capere. Et si enim erat opulētissima ciuitas Babylō; tamē vnũ amicum, cētũ Babylonicos anteposuit, tradit Plut. in apophthegm. per Cōrad. Lycosthē. authorē dānatũ in apophth. tit. de amicorũ electione §. 10

Vnum

Vnum imponat † elogium Damonis & 29
Pytiæ Pythagorei gloriosū amicitia ac vir-
tutis portētum. Alterum siquidem ex his, cū
Syracusanus Dionisius Siciliae Tyrannus in-
terficere vellet, isq; ab eo paucos dies rerū do-
mesticarū ordinandarū causa petiisset; hac le-
ge impetrauit: vt alter amici vas fieret, ea cō-
ditione, scilicet vt si ad præscriptum tempus
non rediisset, hic plecteretur. Amicus namq;
cui securò viuere licebat, vt amico indulge-
ret, caput suū prædicta conditione subijcere
nō recusauit. Omnes igitur, & præcipuè Dio-
nisius, nouæ ancipitisq; rei exitū speculaban-
tur. Cæterū apropinquāte definita die, haud
que illo redeunte, quisq; tam temerariū spon-
foris factum damnabat; sed is de amici con-
stantia nihil se metuere asserbat. Redijt autē
alius, ad horā à Dionisio cōstitutā, mori mal-
lēs, quā amicū fallere. Admiratus tādē ambo-
rū animū Tyrannus, fidei supplicium remisit;
insuperque eos rogauit, vt se in societatem
amicitiæ tertium sodalitij gradum intima
culturum beneuolentia reciperent. Tantum
valet egregia virtus apud Tyrannos etiam,
tradit Valer. Maximus, *libr. 4. cap. 6. de ami-*
citia

citia, M. Tul. Cicero, officio. lib. 3. Erasmi lib. 5.
apophthegmat. Meminit Manil. Poeta dum ce-
cinit.

*Obt auitq; reum sponsor non posse reuerti:
Sponsoremq; reus timuit, ne solueret ipsum.*

O, grande profectò amoris exemplum. Sin-
30 ceræ quidem fidei amici, † cum ij in aduer-
sis cognoscantur rebus; in quibus quidquid
præstatur, totum a constanti beneuolentia
proficiscitur. Fortē enim (vt D. Petrus Chri-
sologus *serm. 40*) inquit *facit vis amoris,*
quia nihil durum, nihil amarum, nihil graue,
nihil lethale, computat amor verus. Quod fer-
rum? Quæ vulnera? Quæ pœna? Quæ mores
amorem praualent separare perfectum? Amor
in penetrabilis est lorica, respuit iacula, gladios
excutit, periculis insultat, mortem ridet, si amor
est, vincit omnia. Est profectò eximium virtu-
tis officiū pro amico mori. Vltima est amo-
ris demōstratio. Amicus verus semper amat;
sed cum pro illo occumbit, specialia tunc sig-
na dilectionis ostendit; perfectissimè amat,
infinītè diligit. Hinc Ioannes de Christi er-
ga suos amore alloquens, *e. 13. Cum dilexisset*
suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos.

LIBER QUINTVS.

Quæsitum I.

*Defendere proximum an quis possit, an ve-
rò teneatur.*

RECOPILLATIO.

*Proximum, quilibet ut se ipsum diligere tene-
tur, num. 1.*

*Proximum quis defendere potest, et si sanguine
coniunctus non sit, nu. 2. § 3.*

Amplia § in proximi bonis; num. 4.

*Etiam si Clericus sit inuassor, absq; excommu-
nicationis pœna, nu. 5. § 6.*

*Efficietur tamen irregularis occidendo aliquẽ
pro extranei defensione, n. 6.*

*Proximum defendere nullus tenetur, de iure ci-
uili, potest tamen si vult extraneum defen-
dere, n. 7.*

*Sed de iure Canonico § charitatis lege, tene-
tur sub peccato, num. 8. § 9.*

*Non defendens clericum cum possit, an peccet
vel*

vel irregularis fiat, num. 9.

Defendere alios, aliqui tenentur, tam de iure civili, quam ex lege charitatis & iustitiæ, ut filius patrem, vir uxorem, socius consocium, amicus amicum, frater fratrem, nu. 10. & 11.

Milles præpositum suum defendere tenetur, numer. 12.

Subditus tenetur Principem defendere, ac Rem publicam, sub lesa Maiestatis crimine, ibi. Vassallus, vel servus, machinatã contra Dominum mortem; si sciant & eam non reveulant, pœna mortis tenentur, num. 13.

Baldus contrarium in praxi obtinuisse tradit, ibidem.

Sed intelliguntur opiniones, num. 14.

Dominus tenetur servum vel vasallum suum defendere, & bona, etiam bellum inferendo, & hostes fugando, si fuerit necessum, nu. 15.

Iudex videns hominem insultare homini, eumque non defendens, & delicto obians, reus criminis est, num. 16.

Amplia etiam si, non ex dolo, sed ex desidia illud facere omitat: quia negligentia in iudice, dolo.

dolo comparatur, ibid.

Delicto consensisse censetur, quando quis (dum potest) illo non obiat, num. 17.

Negligentia prelati in obiando delicto, quia præsumitur crassa, est punibilis, ibidem.

Diferentia eorum qui defendere tenentur ex lege iustitia, & de iure civili, & eorum qui ex lege tantum charitatis, num. 18.

Quo usq; se exponere periculo teneantur, pro defensione proximi, & qui illum defendere tenentur, & qua cum bonorum iactura, num. 19. & 20.

CUm proximum, quilibet ¶ velut se diligere teneatur, diuino iuris præcepto dicente; *Diliges proximum tuum sicut te ipsum*: hinc est, vt defensio quæ pro illo fit, charitatis intuitu, propriæ defensionis vicem obtineat. Ne hoc intelligeres vellem, solum quo ad proximos cognatione, vt filios, parentes, vxorem, fratres, &c. Sed etiam quo ad prorsus extraneos nulla cognatione coniunctos: nam fratrem fratrem defendere, & patrem filios, quid mirum, cum bruta quoq; animalia iuris istius experta sint.

2 Igitur † quilibet iniustum inuasorem licite offendere poterit (moderaminibus hactenus in defensione adhibitis) non solum pro cuiusque sanguine coniuncti defensione; sed & pro cuiuslibet extranei, *cap. dilecto in fine, de sententia exc om muin 6. per Iassonem conf. 86. num. 2. vol. 2.* adducens illud Ciceronis, *Qui nō defendit hominem ab iniuria, cum possit, tam est in vitio, quam si patriam, & parentes, deserat.* Tenet in propinquo ex communi opinione Thomas Gramat. *conf. 68. nu. 4.* per Iulium Clarum, adductus, in *§. homicidium num. 22.* vbi quendam Antonium Perficum interfectorem, pro auxiliando fratre, absolutum fuisse refert 24. Nouembr. 1547. *P. N. Alex. conf. 119. nu. 10. lib. 7.* Angel. Aretin. *tract. de maleficis* verbo, *& dictus Titius se defendendo num. 4.* & ibi Ariminens. *in additio. inde Aristot. lib. 4. ethic. c. 5.* *Quin etiam (inquit) contumelias & conuitia a quo animo ferre, & in propinquis negligere, seruire est.* Et in † extraneo, Bart. *in l. si quis in seruitute nu. 3. ff. de furtis,* & ex Alexandro, refert Clarus, *dict. §. homicidium, post nu. 22.* conclusionem hanc ab omnibus Doctoribus aprobatam esse.

3

esse. Et in utroq; casu, tenet Decius, in l. ut
vim. ff. de iust. & iure, num. 32. post Bartolum
ibidem num. 7. Silvester in summa verbo bel-
lum 2. num. 8. Petrus a Plaça de delictis, lib. 1.
c. 28. num. 28. vers. rursus, Nicolaus Intriglio
lus, cons. 15. num. 16. & 18. Angel. Aretin. d.
tract. & verbo, num. 30. 31. 32. 33. & num. 34
ibiq; Augustinus Ariminens. in additio. & su-
pra in prin. glosæ num. 5. Bald. in d. l. ut vim n.
4. 5. 6. & 7. Philipus Decius cons. 469. incip.
visa inquisitione num. 1. & 2. Leonardus Le-
sius, tract. de iust. & iure, lib. 2. c. 9. dub. 13. nu.
87. P Ludouicus Molina, tract. 3. de iust. &
iure, disput. 18. n. 1. tom. 4. ex Antonio Gomez
var. resol. c. 3. num. 21. tom. 3. & alijs, vbi † cō
4
clusionem in proximi bonis defendēdis am-
plians, id licere ait, etsi proximus absens sit;
quia ex illius præsumpta voluntate factum
creditur. Quin. imò (in casu defensionis per-
sonæ) cum agresor occidere tentans, Reipu-
blicæ iniuriam faciat; eam quilibet de popu-
lo propulsare poterit, etiam offenso contra-
dicente, Iass. in d. l. ut vim n. 29. quæ conclu-
5
sio procedit, † etiam si inuasor clericus exi-
stat, nec percusor sententiam excommunica-

tionis incurret, vt ex communi & veriori opinione, tenet Panormit. *in c. si vero el primo*, extra de sententia excommunicatio. post nu. 11. vers. *sed dubium est*, Intrigliol. *ubi prox. num. 19.* ex Circhou. *comun. opin. cent. 2. lit. B. conclus. 64.* Siluester *in summa* verbo excommunicatio 6. num. 6. vers. *nonò in eo*, & d. verbo *bellum 2. num. 8.* Efficietur tamen quis irregularis occidendo aliquem pro extranei defensione, secundum Abbatem d. num. 11. *in fine*, glos. *penult. in clement. 1. de homicidio*, Siluester *ubi prox. post dict. vers. nonò*, & *dict. verbo bellum 2. num. 8.* & ex Villalob. *comun. opin. lit. O. sub num. 21.* Intrigliol. *dict. conf. 15. numer. 17.* Quam extranei defensionem suscipere licet, pro rerum tutamine vt proxime dicebamus, Lesius *dict. c. 9. d. dub. 11. nu. 66.* ita ex l. *si quis in seruitute 7. ff. de furtis*, tenet *ibidem* Batt. num. 3. Decius *ubi supra*, Abbas *ubi proxim. dict. numer. 11.* Qui nec clericum hac occasione percutiendo, excommunicationem incurri, ait, tenet Siluester, *dict. verbo excommunicatio 6. post versic. nonò in eo.*

Hac, vt quis proximum spontè defende-

re possit. Quid ulterius; † an teneatur ad hoc
præcisè? Paulatim percurramus. De iure
7
ciuili, licet possit, non tamen tenetur quis
proximum adiuuare seu defendere, vt est
communis Doctorum sententia per Plaçam
in epitom. delictor. cap. 28. num. 29. lib. 1. (li-
cet contrarium magis fauere veritati, asse-
rat Carrer. *in pract. crimin. tit. de homicidio,*
§. 4. num. 19. & §. 6. numer. 63. per text. a
contrario sensu, in l. culpa caret, ff. de regul.
iuris, cum alijs quos dictus Plaça adducit)
Philipus Decius, per Bartolum communiter
receptum *in d. l. vt vim num. 33. & 34.* Ni-
colaus Boer. *decis. 83. n. 6.* Bernard. Diaz *reg.*
125. verbo defendere in tom. 1. regularum iu-
ris vtriusq; per l. metum etiam § licet, ff. de eo
quod metus causa. De † iure autem Canoni- 8
co, charitatis lege, quis tenetur extraneum
defendere & adiuuare, si comodè potest (id est
sine ipsius periculo, vt *infra*) *can. non inferen-*
da, can. qui potest 23. quæst. 3. can. error 83.
distin. per Siluestrum in summa dict. verbo
bellum 2. nu. 8. c. dilecto filio in fine, vbi etiam
glosa, verbo vicino, de sententia excommun. in
6. Plaça vbi supra dict. num. 39. & post nu. 31.

- Boerius *d. decis. 83. nu. 7.* meminit Iass. *d. conf. 86. num. 2. ad finem*: † aliàs proximum non defendens (& res suas) peccat mortaliter cōtra charitatem, Leonard. Lesius *dict. lib. 2. de iust. c. 9. dubit. 13. num. 93.* Boer. *d. decis. 83. nu. 7.* P. Ludouicus Molina, *d. tract. 3. disput. 18. n. 2.* Et an si clericus offensam violentiamve patiens, nec defendatur ab aliquo, cum possit; is in excommunicationis sententiam incidat, peccetve, aut irregularitatem incurrat; consule præter glosam, in *c. quanta de sententia excommun.* Plaçam *d. c. 28. num. 23.* Felinum in *c. 1. num. 3. de officio & potest. ind. de leg. Iasonem in d. l. et vim n. 33.*
- 10 Sunt † tamen aliqui, qui, præter charitatis legem, de iure etiam civili, & ex iustitiæ lege defendere tenentur; cuiusmodi filius, qui patrem defendere obstrictus est, vt ex multis, Boerius, *d. decis. 83. num. 6. vers. & idem*; aliàs poena afficiendus veniet filius, patris defensionem negligens, ita *ex l. vtrum, ff. ad leg. pompeii. de parricid.* & alijs Plaça *d. lib. 1. cap. 28. n. 22.* ¶ Itidem † vir, vxorem suã defendere debet, *ex l. 2. vbi Bar. & Doctores, ff. de iniurijs,* Boer. *vbi proximè.* ¶ Socius, consociũ itineris

ris aut habitationis, *Plaça d. cap. 28. num. 28.*
Boer. dict. decis. 83. num. 6. ad finem; quia socie-
tas vicem fraternitatis obtinet, *l. verum, ff.*
pro socio, Alber. in l. 1. C. unde vi verbo ad de-
defendum, vers. sed nunquid socius, per De-
cium *cons. 469. nu. 3.* ¶ Amicus, amicum ma-
xima amicitia coniunctum, defendere tene-
tur, (& de foro nostri Regni, amicus, consan-
guineo æquiparatur, *forus unicus, in fine, tit.*
de his qui procurant mortem) *Plaça ubi prox.*
n. 22. varia amicitiae encomia adferēs. ¶ Fra-
ter, fratrem ad necem vsq; ex *Gadin. in tit. de*
defens. reo facta, Plaça d. e. 28. nu. 25. ¶ Subdi-
tus, Dominum suum, *can. de forma 22. q. 5.*
Bar. in d. l. utrum, § in d. l. ut vim, cum alijs
per *Boerium d. decis. 83. num. 6.* *Felinus in c.*
quanta extra de sententia excommun. num. 4.
limit. 2. † ¶ Milles, præpositū suum, *l. deserto*
rem 3. in fine, ibi: Qui præpositum suum prote-
gere noluerunt, occisso eo capite puniuntur, ff. de
re militari, & in vasallo, quo ad Dominum
suum, etiam cum sui corporis ac vitæ pericu-
lo, *Plaça d. n. 25. vers. caterum ancipiti.* ¶ Sub-
diti enim, rationali quidem lege; imò iure
omni, Principis ac patriæ proprij defensioni
astri-

astrictos esse decet, & proinde obiare modis
 omnibus delicto tenentur, ni in læse Maie-
 statis crimen incidere cupiant, ad Plaçam d.
 cap. 28. nu. 30. videndus Bartol. in d.l. vtrum,
 13 ff. ad leg. pompeianam de parricid. n. 3. Vbi, † ser-
 ui ac vasalli, mortem, contra ipsorum Domi-
 nos machinatam, scientes, nec reuelantes; ex
 sola hac sciētia (& suo modo ex quadā defen-
 sionis omiſsione) pœna mortis teneri inquit.
 Quod idem procedere ait, cōtra eum qui de
 suæ ciuitatis turbatione conscius, vel de co-
 misso alio in ciuitatem suam vel Principem,
 declarare reusat & omittit; sequitur Abbas
 Panormit. in cap. 1. de restit. spoliat. num. 9. vbi
 regulam prædictam Bartoli ampliatur. Sed Bal.
 in quodam suo consilio, incip. quamquam mul-
 ta dicta sint, apud Florentiam de Do. Donato
 de Barbadōris, contrarium scripsit & obti-
 nuit. Vnde nimis licentiosè, & minus chri-
 stianè, asseruit Bartoli animam ex illo dicto
 suo, in inferno sepultam esse; assessoresque
 illum sequutos, crutiari in infernis; conuenit
 Salicetus, in l. plura, C. de raptu virginum in-
 quiens, officiales Bartolum sequentes, pro-
 prias animas occidere: refert Felinus in dict.

cap. quanta, de sententia excommun. num. 4.
& additio ad Bartol. *dict. l. utrum lit. B.*
Displicet Ariminēsi, *vbi infra allegando*, imò
non credit, Baldum Florentiæ, contra Bar-
toli sententiam obtinuisse. † Ego tamen 14
cum Panormitano, temperarem has opinio-
nes: vt mortis poena locum habeat contra
non reuelantē delictum patrandum, quan-
do maleficium sequutum est: & quando ma-
chinatio est contra Principem, etiamsi ma-
leficium effectum non fuisset sortitum, nec
executioni mandatum; nam sceleris huius
exorbitantia, id mæretur, & iura ita volue-
runt, sic August. Ariminenf. *ad Angelum de*
maleficijs verbo, *Et hai tradito la tua patria,*
in glos. sub numer. 11. vbi, iudice se existen-
te in quadam causa, potentem quendam
Dominum, conspiracyonem contra suum
Principem reuelare omitentem, Decapi-
rare fecisse inquit. ¶ Prosequamur ta-
men.

Nec † minus Dominus, seruum vel vasa-
lum suum defendere tenetur, Felinus *in dict.* 15
cap. quanta, numer. 4. limit. 1. Et *in capit. 1. de*
officio Et *potest. iudi. deleg. potest. numer. 4.*

tradit Decius (vt communiter ab omnibus
 receptum) *cons. 469. num. 4. part. 2.* Et in Prin
 cipe, qui, dignitatis ac officij obligatione, ex
can. Regum officium 23. q. 5. vasallos defende
 re tenetur, bellum inferre, hostesq; fugare si
 ue occidere, si ad suorum subditorum bono
 rum externorum defensionem, id fuerit ne
 cessarium, firmat P. Ludouicus Molina, *trac.*
 16 3. *de iust. & iure, disput. 18. num. 5.* Et in † iudi
 ce, qui cū hominē homini insultare viderit,
 delicto obiare astringatur, sub rei criminis
 pœna, asseruit Bal. *in l. 1. §. quies num. 3. ff. de*
offi. præs. urbis & in l. nullus post nu. 2. vers.
item est, & ibi additio, C. de summa Trinita
te, notat Felinus *in dict. cap. quanta n. 2. & me*
lius in cap. 1. de officio delegati num. 4. versic.
fallit primò; qui non solum tenetur, si consul
 to ac ex dolo delicto obiare desinat; verum
 etiam si id solummodo ex defidia aut negli
 gentia proueniat, glossa *in dict. cap. quanta, de*
sententia excommunic. verbo interpretamur:
 nam tunc iudicis negligentia, dolo compa
 ratur per *cap. ab eo,* vbi glos. finalis, *de appella*
tio in 6. cum alijs, Petrus Nuñez de Auenda
 ño, *in tract. de exequend. mandatis part. 1. cap.*

22. num. 1. † Consensisse enim censetur deli- 17
cto, quando quis huic comodè obiare pote-
rat, & id facere negligit, *can. consentire* 83. di-
stinct. *can. qui potest*, ibi: *Nec caret scrupulo so-*
cietatis occulta, qui manifesto facinori desinit
obiare, 23. quest. 3. & iisdem verbis *can. error*
83. distinct. Felinus in dict. cap. *quanta* num. 3.
& glosa etiam dict. cap. Et in Prælato, ne-
gligentia obiandi delicto, præsumitur crasa,
& ideo punibilis, *can. quidquid inuisibilis* 1.
quest. 1. tradit glosa in cap. 1. verbo *pari pœna*,
extra de offic. iud. deleg. Anchar. in cap. *clerici*, de
inmunit. Ecclesiarum.

Sed † inter eos qui proximos defendere 18
tenentur de iure civili, ac ex lege iustitiæ:
(vt proxime enarrati sunt) & inter eos qui
ex lege solum charitatis ad id sunt astricti,
longa differentia adest. Nam illi, vltra quod
peccant contra iustitiam ac legis obligatio-
nem; damnum, si quod ex defensionis omif-
sione secutum fuerit, restituere tenentur. Ij
autem, secus: nam solum contra charitatem
peccant, & nullo alio obligationis nexu
astringuntur, sic Leonard. Lesius, *trac. de iust.*
de iure, lib. 2. c. 9. *dubit.* 13. num. 93.

19 Tandem, † quousque se periculo exponere quis debeat pro sui proximi defensione, vel qua cum bonorum suorum iactura? Videas P. Ludouicum Molinam, *dict. tract. 3. de iust. & iure, disput. 18. post num. 6. vers. quod si*
 20 *queras tom. 4. & Lesium ubi proxim. dict. dubit. 13. à num. 90.* Differentiam † tamen constituendam esse, inter eos qui ex lege iustitiæ, & eos qui solum ex lege charitatis defendere tenentur, non ambigo. Cum illi maiori astringantur obligatione; quia duplici lege tenentur, nempe charitatis, & iustitiæ; & sub maiori pœna. Ij verò, non adèò obligantur, cum solum charitatis lege astricti sint. Et proinde, maiori periculo se exponere debent, & cum maiori bonorum iactura, vni quam alij. De hoc, idem Pater Molina, *tract. 2. de iust. & iure, disput. 73.*

Quæsitum II.

Pro patria defensione, an se ipsum occidere
liceat.

RECOPILLATIO.

Patria amor magnus semper apud omnes fuit,
num. 1.

Patriam amantes, eam defendere totis viribus
tenentur, n. 2.

Patria est nobis, velut alter Deus, num. 3.

Pro patria, si necesse fuerit, mortem pati tene-
mur, ibid. ¶ num. 4.

Erga patriam, fidelitatis exempla traduntur, n.
5. 6. ¶ 7.

Pro patriam mortem nobis inferre aut mutila-
re, an liceat, num. 8. ¶ 10.

Patriam tueri, summa est iustitia, lexq; virtu-
tis, n. 9.

Quæsitum intelligitur, num. 10.

Nullus est sui Dominus, nec vitæ suæ potesta-
tem habet, nu. 11.

Occidens se quacunq; ex causa (seclusa Dei re-
uelatione, aut voluntate) mortaliter pec-
cat contra quintum praeceptum, n. 10. ¶ 12
Saulis mors proprijs manibus illata, condemna-
ta est, num. 13.

Mortem sibi inferre (etiam superioris praecepto
interueniente) nullus potest absq; mortali
culpa, nu. 14.

Mortem sibi inferre, ¶ si nullus directò pos-
sit: ex iusta tamen aliqua causa, poterit se
mortis periculo exponere; veluti ut publi-
cum caueat damnum; ut ciuitatem obses-
sam liberet. Et tunc non solum potest, ve-
rum ¶ tenetur, ¶ quare, num. 15. 16. 17.
¶ 18.

TAm arctissimis affectus vinculis, tã enar-
rabili amoris encomio, tam exuberan-
ti fidelitatis demonstratione, ac tandem, ea
anxietate † patriæ incolumitatem varios sæ-
pè sæpius adfectasse conspeximus; ut certò
adseuerari possit, vitam propriam, amorem
sui, parentum, filiorum, cæterorumq; supre-
ma charitate dilectorum, tranquillitati patriæ
postposuisse. Quid mirum si illius Fauoniū,

eo valore nos moueat, vt nec nostri quidem memores esse sinat? Vnde Ouid. 1. *de Pont.* cecinit.

*Rursus amor patriæ ratione valentior omni
Quod tua fecerunt scripta, retexit opus.
Nescio qua natale solum dulcedine cunctos
Duces, & immemores non finit esse sui.*

Et similiter ponderat Homer. 1. *Odyss.*

*Sanè nihil dulcius sua patria neq; parentibus
Est, quamuis quis procul diuitem domum
Terra in aliena habitet procul à parentibus.*

Hinc Casiodorus, *var. epistol. lib. 1. c. 20.* Vnicuiq; (inquit) sua patria charior est, dum supra omnia saluum fore quæritur, vbi ab ipsis cunabulis commoratur. Feris datum est, agros, siluasq; quærare, hominibus autem, fores patrias super cuncta diligere. Aues ipsæ per æra vagantes, proprios nidos amant: erratiles feræ cubilia dumosa festinant: voluptiossi pisces, cavernas suas perquirunt: cunctaq; animalia ibi se norunt refugere, vbi longissima cupiunt ætate constare. Hæc Casiodorus. † ¶ Hinc necessariò prouenit, 2
patriæ quietem adauentes, viribus omnibus, totoq; nixu, illam defendere ac conseruare teneri. Euripid.

Con-

Conuenit omne ratione & arte

Amantes patriam salutem eius moliri.

3 Verum cum patria ipsa, præter amoris, alio
etiam obligationis vinculo nos astringat,
quia velut alter † quidam Deus nobis est, &
primus maximusque parens, vt ex Hierocle
prosequitur Stob. *serm.* 37. propterea, non so-
lum pro patria pugnandum, vt Homer.

*Vnum augurium optimum pugnandum
esse pro patria.*

Verum & mortem suscipere necesse est. Inde
Horatius *in oda* 2. *lib.* 3. *ad amicos.*

Dulcem & decorum est pro patria mori.

4. Pauli † Emyl. *sententia*, *lib.* 4. necessitudi-
nem patriæ conseruandæ exaggerans; hæc
fuit, *Quam à patria mutuatus es vitam, etiam
illi reposcenti iure optimo, redde.* Iustinus *hisor.*
lib. 18. *Patria, etiã ipsa vita, si res exigat, debe-*
tur. Equæ enim virtutis est (Valerio Maxi-
mo dicente) & bona patriæ auxisse, & eius
mala in se transferre voluisse. Quare M. Tul.
Cicero, *lib. de Som. Scipio.* ita protulit. Omni-
bus qui patriam conseruarint, adiuuerint, au-
xerint, certus est in coelo & definitus locus,
vbi beati æuo sempiterno fruuntur. Hierocle,
cles.

cles, in serm. quales in patriam esse debeamus, dicebat: At qui patriam sibi ipsi præponit, is & Dijs charus est, & mente prudens. Sicut itaq; patriæ proferre, & honorabile & necessarium est; ita similiter, neque piè, neque honestè agunt, qui patriam Tyrannide armata præssam negligunt, suæ tantum vitæ ac salutis rationem ducentes, ita Plutarch. in *Pelopida*. Quin immo (vt cum Hierocle alloquar) qui se ipsum præ patria seruare vult, tum iniustè facit, tum stolidus est, insuper impossibilia desiderans. Nam vt aiebat Cicero, *libr. 1. de orat.* cum sint omnia comoda à patria accepta, nullum incomodum pro patria graue putandum est. Chari enim sunt liberi (dicebat) propinqui, familiares: sed omnes omnium charitates patria vna complexa est, pro qua quis bonus dubitet mortem oppetere, si ei sit profuturus? Hinc Dion. dilecto suo alloquens, *libr. 36.* hæc edixit verba. *Tu mihi patriæque concede, cui & natus es, & educatus, teque eius commodis inseruire oportet, eorum causa nullos labores, nulla pericla subterfugere; sed etiam si res ita ferat, vt moriendum pro ea tibi sit,*

Ecc

quo-

quouis mortis genere fatum anteuertere. O, magne profectò patriæ pater; ò quietis Reipublicæ integerrime propugnator; ò scholæ gratitudinis liberalissime professor, qui patriæ amore bachatus, inter tot ac tantos, velut lenta solent inter viburna cupressi, extollis mehercle caput!

5 Sed † tamen, erga patriam fidelitatem nūc comprobemus exemplis. Videamus quo modo naturalis filiorum amor, inferiorem patriæ locum obtineit, vt cum illius magnitudinem cognoscamus, per docti; huic, præcissum omnibus suadeamus nexū. ¶ Anonyma, Lacæna quædam, cum filium in prælium mississet, & interfectum audiuisset: Id circo inquit, genueram, vt esset qui pro patria morte non dubitaret occumbere. ¶ Alia etiã Lacæna, quinque quos habebat filios in bellum emissos, ante sub vrbium spectans stabat, quid belli exitus esset. Vt ergo quispiam accessit nuntians omnes illius filios occubuisse: non istud percontabar ignauum mancipium, sed quid ageret patria? Is cum respondisset, à patria sterisse victoriam: libenter igitur (asseruit) accipio filiorum interitum. O
mu-

mulier certè egrègia, quæ priuatum in liberos affectū, publicæ in patriam pietati posthabuit, ita Plutharc. *Lacon.* ¶ Maiora vitam spernentium, pro patriæ salute adferamus facinora. Aælio Prætori totius amoris laus tribuatur: cui ius dicenti, cum in capite pieus consedisset, aruspexq; affirmasset, conseruato eo fore domus ipsius statum fælicissimū, Reipublicæ miserrimum, occisso, in contrarium vtrunq; cessurum, euestigio picum morfu suo in conspectu senatus necauit: decem & septem milites suæ familiæ, eximia fortitudinis viros cannensi prælio amisit respub. procedente tempore ad sumum imperij fastigium excessit, ita Valer. Maximus, *lib. 5. de pietat. erga patriam c. 552.* tradit Fronto. *c. 5.* & Plin. *lib. 10. c. 18.* ¶ Nec † minor fidelitas ergaq; patriam gratitudo, Genitio Cippo Prætori Paludato adsistit. Egredienti enim ciuitatis portam, (noui certè & in auditi generis prodigium) in capite eius veluti cornua subito emerferunt: cui Regem eum fore, si in Urbem reuertisset, responsum est. Quod ne accideret, neq; patriæ libertas in ipsum transfiret, magni illius statum pendens;

voluntarium ac perpetuum sibi met induxit
exilium. Valer. Maximus, *lib. 5. cap. 551.* re-
fert & Ouid. *lib. 15. metamorphos.* ¶ Memoriae
quoq; dignissimum, & ad coelos vsque eue-
hendum, portentossum erga patriam fa-
ctum, Codri Atheniensium Regis: sic actum.
Simultatum veteres offensae, inter Athenien-
ses & Dorienses erant, quas vindicaturi bel-
lo Dorienses, de euentu belli Apollinis Del-
phici oraculum consulere. Responsum, su-
periores fore, ni Regem Atheniensium oc-
cidissent. Cùm ventum esset in praelium, mi-
litibus ante omnia, custodia Regis præcipi-
tur, edictumq; ne quis Codri corpus vulne-
raret. Id postquam cognouit, Dei responso,
ac præceptis hostium compertis, permutato
Regis habitu, pannosus farmenta collo ge-
rens, castra hostium ingreditur: ibi in turba
existentium globo se se obiecto, à milite
quem falce actu vulnerauerat, interficitur.
Cognito Regis corpore, Dorienses sine præ-
lio discedunt: atq; ita Athenienses virtute
Ducis, pro salute patriæ mortis se offerentis,
bello liberantur. Post Codrum nemo Athe-
nis regnavit: quod memoriae nominis eius

tributum est; tradit præter Herodot. Iustin.
hystor. extern. lib. 2. Valer. Maximus, *lib. 5. tit.*
de pietate erga patriam. ¶ Nec † Themistoclis 7
præclarum exemplum reticeam. Is enim vt
se à patriæ oppugnatione abstineret, ad quod
imperio cogebatur, instituto sacrificio, ex-
ceptum patera tauri sanguinem hausit, ac an-
te ipsam aram, quasi quædam pietatis clara
victima cōcidit. Tradit præter Plutarc. Pro-
bum, Thucy. Suidam, Valerius Maximus, *d.*
lib. 5. ¶ Pateat cunctis vnica amoris patriæ
gemma, ægregium dilectionis obsequium;
perilustre Philenorum relatum à Valerio
factum: quod illius verbis exarare opere pre-
tium duxi, ne alijs vtens, illorum emphasim
euertam. Hoc est. Cum inter Cartaginensium,
& Cyrenas de margine agri pertinacissima
contentio esset: ad vltimum placuit vtrin-
que eodem tempore iuvenes mitti, & locum
in quem ij conuenissent, finem ambobus ha-
beri populis. Verùm hoc pactum duo fra-
tres Cartaginenses nomine Phileni, perfidia
præcurrere, citra constitutam horam matu-
rato gressu in longiùs promotis terminis.
Quod cum intexissent Cirenensium iuvenes,
dii

diu de fallatio eorum quæsti; postremo acerbitate conditionis iniuriam discutere conati sunt. Dixerunt namque, sic eum finem ratum fore, si Phileni viuos se ibi obrui passii essent. Sed consilio euentus non respondit: illi enim nulla interposita mora, corpora sua his terra operienda traddiderunt. Qui quoniam patrię quam vitæ suæ longiores terminos esse maluerunt; benè iacent, manibus & ossibus suis Punico dilatato imperio. Vbi sunt superbæ cartaginis alta menia? Vbi maritima gloria inclyti portus? Vbi cunctis litoribus terribilis classis? Vbi tot exercitus? Vbi tantus equitatus? Vbi inmensa Aphricæ spatio non contenti spiritus? Omnia ista duobus Scipionibus fortuna partita est. At Philenorum egregij facti memoriam, ne patriæ quidem interitus extinxit. Nihil est igitur excepta virtute, quod mortali animo ac manu inmortale quæri possit. Huius præclari facinoris meminerunt, Salust. *in iugurt.* Solin. *cap. 30.* Pompon. Mela, *lib. 1. c. 7.* Plin. *lib. 5. cap. 4.*

8 Quibus † perpensis, alijsque consideratis, patriæ vinculum eo nos vsq; constringit, vt
pro

pro illius conseruatione ac defensione, si o-
pus fuerit, mortē nobis inferre teneamur. Et
quod ob salutem Reipublicæ, possit quis si-
bi prescindere nares, aures, & labia, vt Zopy-
rus fecit, de quo Herodot. lib. 4. tradit P. Leo-
nardus Lefius, tract. de iust. & iure, lib. 2. c. 9.
dub. 14. post num. 101. vers. imò valde. Inde 1.
Machab. c. 6. vers. 42. ob egregium factum
(traditum etiam à Iosepho, de bello Iudaico,
lib. 1. cap. 1. & antiquit. lib. 12. cap. 14.) lauda-
tur à scriptura Eleazarus, quòd se, vt popu-
lum suum liberaret, morti dedisset, ibi: *Et vi-
dit Eleazarus filius Saura, vnā de bestijs lo-
ricatā lorice Regis, & erat eminentes super
ceteras bestias, & vissum est ei quod in ea esset
Rex: & dedit se vt liberaret populum suum, &
acquireret sibi nomen æternum. Et cucurrit ad
eam audacter in medio legionis interficiens à
dextris & à sinistris, & cadebant ab eo huc
atq; illuc. Et iuit sub pedes elephantis, & sub-
posuit se ei, & occidit eum, & cecidit in terram
super ipsum, & mortuus est illic. Quem etiam
laudat valde D. Ambrosius 1. offic. c. 40. & Sa-
lus enim populi, suprema lex esto. Igitur il-
lius (percutis) defensio, suprema quoq; ne-
cessi-*

9 cessitudo. † Patriam tueri, summa est iustitia, lexq; virtutis, *supra in prin.* ex D. Ambrosio *lib. 1. de officijs, can. fortitudo, can. non inferenda 23. q. 3.* pro eaq; mortem qui sustinet, à Christo Domino coeleste præmium consequetur, (sic *can. omni 23. q. 8.*) præter in hoc mundo acquisitam cum honore famam sempiternam. Longo enim euo, in perpetuumq; viuere dicuntur, qui pro patriæ salute defecere, ad §. *filijs autem instit. de excusatio. tutor.*

10 Sed † tamen prædictorum intelligentia, & quæsti nostri resolutio, & sequentibus intuenti patefiet. Etsi de iure civili dici possit, quenquam pro patriæ salute se occidere posse, suoq; modo ad id teneri: de iure tamen Canonico, & in conscientia secus est. Nam nullus potest se ipsum quacunque ex causa occidere, nisi is cui hoc Deus reuelet P. Paulus Layman, Societatis Iessu, *tract. de theologia moral. lib. 3. de iust. & iure, sectio. 5. tract. 3. par. 3. cap. 1. num. 3.* ex D. Thom. 2. 2. q. 64. art. 5. & Concil. Bracar. 1. *can. 34.* & alijs P. Ludouicus Molina, *tract. 3. de iust. & iure, disput. 9. num. 2. tom. 4.* D. August. *lib. 1. de ciuit. Dei latè à cap. 16. vsque ad 28.* Et *heresi 69.*

contra:

contra Donatistas Circumcelliones, Petrus Cenedo, plures congerit, in *Colectan. ad decretum cap. 29. num. 4.* Leonard Lesius *dict. tract. de iust. § iure, lib. 2. cap. 9. dub. 6. num. 20.* notat Dominicus Soto, *eodem tract. lib. 5. q. 1. artic. 5. ad primum*, & est communis Doctorum sententia. Tunc siquidem Dei reuelatione assistente, licitum esse sibi mortem inferre, proculdubio est; vt fertur de Sansone, *Iudic. cap. 16. vers. 26.* quod ab eo factum esse, instinctu ac Dei voluntate, tradit ex D. August. *de ciuit. Dei cap. 21. § lib. 2. contra Gaudent. cap. 23.* & cum eo D. Thom. 2. 2. *dict. q. 64. artic. 5. ad 4.* & communiter Doctores P. Molina, *ubi prox. num. 4.* Nullus enim Dominus sui ipsius est, nec vitæ suæ potestatem habet, sed Deus, Layman *ubi supra d. p. 3. c. 1. n. 1.* Igitur cum ipse Deus tantum, Dominus sit vitæ, ipse quoq; solum, illius potestatem habebit, *Sapient. c. 16. vers. 13. Tu es enim Domine, qui vitæ & mortis habes potestatem.* *Deuter. c. 32. vers. 39. Ego sum solus Deus, & non est alius præter me: ego occidam, & ego viuere faciã.* Huc illud Pythagoræ spiritu cœlesti prolatum, *Sicut militi non licet sine iussu Imperatoris*

tortis à sua statione discedere, ita nec licet homi-
 ni ab hac vita discedere sine Dei voluntate; re-
 fert M. Tul. Cicero, Tuscul. *quest.* 1. § 5. §
 in lib. de Som. Scipio. videndus Simanchas, de
 12 *cathol. instit. tit.* 18. à num. 26. † Quisquis er-
 go seclusa Dei revelatione, manifestissimoq;
 illius instinctu, quacunq; se ex causa occide-
 rit, mortaliter contra quintum decalogi præ-
 ceptum peccabit, *can. si non licet* 23. q. 5. vt ex
 D. August. de ciuit. Dei, lib. 1. à cap. 17. vsq; ad
 cap. 26. *inclusiue*, tradit P. Molina, *dict. disp.*
 9 num. 2. *ves. cum autem Deus*, & vltra pecca-
 tum contra sui charitatem, iniuriam Deo fa-
 ciet, ex D. August. c. 20. & D. Thom. *ubi sup.*
 Layman *dict. num.* 1. & communiter Docto-
 res; ob quod Ecclesiasticæ sepulturæ indign^o
 creditur, Layman, *dict. c.* 1. num. 8. *can. qui-*
bus 13. q. 2. notandus tex. in *can. placuit* 23. q.
 5. *Placuit, vt qui sibi ipsis voluntariè violen-*
tam inferunt mortem, per venenum, precipi-
tium, suspendium, vel quolibet modo inferunt
mortem, nulla prorsus pro illis in oblatione com-
memoratio fiat, neq; cum psalmis ad sepulturam
eorum cadauera deducantur. Proferat Aristor.
 & Plato, lumine solum rationis perfulgen-
 tes;

tes; ille, lib. 3. ethic. c. 7. ad finem, & lib. 5. c. ultimo in prin. Hic, in Phadone, ita, Irascitur Deus cum quis se occidit, sicut Dominus cum seruum suum viderit se occidere. Nulla ergo iusta causa adesse potest, vt quis directò mortem sibi inferre absq; mortalis peccati labe, valeat, ex prædictis.

Nec † enim Saulis morti (proprijs manibus illatae) excusationem præstitit patriæ suæ ¹³ honor. Cui prospiciens ille, sentiensq; se iam ab inimicorum manibus liberum euadere non posse, ni se vltro mortem inferret; cupiensq; ludibrium, infamiam, ac Maiestatis Regiæ vilipendum à Philisteis inferendum euertere; super proprium irruit gladium, Reg. libr. 1. cap. 31. ob quod æternè condemnatum extitisse, inquit Villegas, in 2. p. Elosanctor. in vita Regis David, c. 3.

Nec † superioris præceptum, vt sibi quis ¹⁴ mortem inferat, actionem cõhonestare poterit, nec securitatem tribuet; vt de legitimè ad mortem condemnato, cui sententiæ in se executio comititur, tradit Lesius, dict. dub. 6. numer. 25 & 26. vbi id fieri non posse affirmat.

Verum enim verò, etsi supradicta senten-
 tia verissima sit, vt nullus sibi vltro quacun-
 15 que ex causa mortem inferre valeat: † Ta-
 men ex iusta aliqua causa, poterit se spontè
 mortis periculo exponere (vt in supra Elea-
 zari enarrato facto) veluti pro saluando Prin-
 cipe, pro populo vel patria tuenda, Lesius
dict. dubit. 6. num. 32. § 33. Cuius vt defen-
 sioni occurrat, non solum poterit se mortis
 periculo, etiam certissimo, exponere; (vt de
 eo qui in puluerem ignem iniicit ad turrim
 euertendam, inimicosve dissipandos, etsi cer-
 tò credat se ibi simul periturum, tradit P. Le-
 sius *vbi supra dict. num. 32.* sic Sansonem (præ-
 ter Dei inspirationem ab Augustino traditi-
 tam,) excusans; sentit P. Molina *dict. disput. 9.*
 16 *num. 4. vers. ad secundum.*) Verum & † tene-
 tur quis ex lege charitatis, se vltro periculo
 mortis offerre vt publicum caueat, P. Domi-
 nicus Soto, *dict. lib. 5. de iust. quest. 1. artic. 7.*
vers. Primum quia, § vers. vnde ad secun-
dum, exemplum tradens, verbi gracia, si Ty-
 rannus obsessam urbem incolumen relinque-
 re nolit, ni sibi caput aliquod, vel homo trad-
 datur. Hic siquidem qui petitur, ob Reipubli-

cæ salutem, se sponte charitatis lege traddere tenetur, Layman dict. part. 3. cap. 1. numer. 4. (& Rempubicam posse illum Tyranno tradere, defendit P. Ludouicus Molina, tract. 3. de iust. disput. 10. post numer. 4. versic. dicendum:) † Nam sicut in corpore humano, particulare quodlibet membrum, pro vitæ defensione periculo exponitur; ita particulare membrum; idest ciuis, pro totius Reipublicæ conseruatione. Eths enim naturale, omnibusque commune sit propriam vitam præcæteris conseruare: † Naturalior tamen est multorum vitam tueri. Cui quis vt generalli, & potiori, cedere tenetur. Expedit enim vt vnus moriatur homo pro populo, ne tota gens pereat.

Quæsitum III.

Pro defensione vitæ, an peccare liceat?

RECOPILLATIO.

- Ob vitæ defensionem, multa licent, quæ aliàs illicita, & lethalia sunt peccata, num. 1.*
- Ob vitæ defensionem peccare non licet, nec pro salute totius mundi, num. 2. & 12.*
- Ciuem innocentem occidere non licet, etiam pro totius populi salute, num. 3.*
- Nec etiam ciuem in manibus Tyranni perdendum traddere; & quare, nu. 4.*
- Quare mediatorem innocentem, aut infantem impediens meam defensionem occidere possum: non verò illum quem tertius occidere iubet sub mortis cominatione? n. 5. & 8.*
- Fidem Dei negare ob vitæ defensionem, etiam verbo tantum, & si corde fideliter eam retineat; nulli licet Christiano, num. 6.*
- Beatus Marcellinus, Thus idolis obtulit ductus timore mortis, & postea libenter martyrium*

rium subportavit, num. 7.

Origines etiam peccavit, dubius timore amittendi vitam & pudicitiam, impenitensq; decessit, ibid.

Defensio qua liceat contra Tyrannum iubentem fidem Dei negare, vel aliàs peccare? num. 9.

Martyrium fugere, non est peccatum, & ideo cuilibet licet, num. 10.

Tertulianus hereticus reputatus, quòd pertinaciter asseruit, illicitum esse, & peccatum, recusare martyrium, num. 11.

TAm suprema est vitæ defensio, & tam in numeris prædita indulcis; † ut factum quod aliàs illicitum esset ac lethale delictū, illius intuitu & contemplatione, non solum licitum & permissum; verum etiam quandoq; necessarium reputetur. Vidimus enim sup̄a, quot & quanta ob vitæ defensionem homini liceant, quæ ex se gravissima sunt delicta, & turpia quidem. Vidimus insuper licitum esse cuiq; inuasso mediatorem occidere, ac etiam innocentem si ad vitæ propriæ defensionem necessum fuerit: & tamen innocen-

centem aliàs. perimere, grauissimum est peccati crimen. Igitur si quis in me cum gladio irruat, & occidere tentet, ni ipsius iussu aliquem occidam tertium; fæminamve viribus oprimam; licitum mihi erit pro vita mea tuè da, tertium illum, etsi innocentem, occidere, fæminamq; impunè violare.

Verum tamen, si prædictam firmarem sententiam, hæresis crimen profectò non euadem, cum legi diuinæ, moribusque catholicis contraria prorsus existat; tot tantisq; inconuenientibus repleta, vt ex infra in huiusmodi quæsito dicendis, euidentissimè apparebit.

2 Conclusio ergo Christiana firmissimaque hac in parte, sic perfulget. Non solum † pro vitæ corporalis defensione peccare non licet: Verum (si cassus contingere posset) nec pro vita spiritali conseruanda aut consequenda. Quin immò, nec pro salute spiritali totius mundi, nec pro Sanctorum gloria tuenda (si per impossibile accideret) licitum est, minimæ etiam partis gratiæ Dei iacturam facere, *Dominicus Soto, de iust. & iure, lib. 5. quæst. 1. art. 6. prope medium.* Hine dicebat

bat Cardinalis Franciscus Tolerus in *Summa*
lib. 5. c. 10. post num. 10. Quod quamuis quis
mille passurus esset mortes, & liberaturus mi-
le aliorum vitas; nunquam licet ex consen-
su fornicari. Sicut † nec etiam licitum erit,
pro totius ciuitatis salute, ciuem innocen-
tem occidere, P. Ludouicus Molina, *tract. 3.*
de iust. & iure, disp. 10. veluti si Tyrannus il-
lam periculosè obsessam habuerit, ciuibusq;
mortem minauerit, ni suum occiderent con-
ciuem, † vel illum Tyranni manibus per-
dendum tradderent, P. Soto, *dict. libr. 5.*
quæst. 1. artic. 7. post princ. Ratio autem
quare non liceat; illa est; vt præfatus So-
to, & passim Doctores communiter decla-
rant. Quia innocentis illius mors, iussusve
fornicandi cum mortis cominatione, non
sunt medij per se necessarij ad vitam tuen-
dam, sed ex malitia tantum iuentis. Vn-
de non licere proculdubio est. Et hinc sol-
uitur illud quod supra duximus opponen-
dum in principio huius quæsti. Ultra quod
ego † aliam adducerem rationē & solutionē,
nēpe: illo in casu, ex eo licitū mihi esse media-
torē occidere, ac innocentem, & etiā infantē

perdere illum, vel claudum qui in stricto itinere quo me saluare possum constitutus est, si fugæ obftet meæ: (de quibus Corduba, *lib. 1. q. 33. § 38. dub. 2.* Petrus Nauarra, *lib. 2. c. 3. num. 147.* Layman *de Theolog. moral. lib. 3. sectio. 5. tract. 3. p. 3. num. 1. vers. adde secundo.*) Quia aut suo me impedit facto, aut persona sua obest quominus vitæ meæ defensionem valeam exercere. At vero persona illa, quam tertius me iuuat occidere, vel fornicari sub mortis meæ cominatione: cum nec ex facto suo, neque ex sua persona meæ oblit defensione; utrique illam absque reatu mortalis culpæ, perimere nō poterō. Poterō quidem viribus me defendere in minantis personā, quæ & re, & persona totius delicti fundamentum est: non vero in illum tertium innocentem, qui ex sua persona in meam defensionem, nec quicquam oponit, nec supponit.

- 6 Hinc assertiuè, & tota fide tenemus, † nulli Christiano licere ob vitæ defensionem, Catholicam Dei fidem negare, etiam si verbis tantum neget, corde tamen Christi fidem retineat; quod utrique grauissimum est peccatum, videndus D. Thom. 2. 2. q. 3. art. 2. Et la-

te P. Layman lib. 2. tract. 1. cap. 11. per totum.
Desumiturque ex Matth. cap. 10. *Qui me ne-*
gauerit (inquit Christus Dñs) *coram homini-*
bus, negabo, & ego eum coram patre meo, &
iterum Lucæ cap. 9. Qui me (inquit) erubuerit,
& sermones meos, hunc filius hominis erubes-
cet, In hoc incidit crimen D. Petrus Apосто-
lus, Christum Magistrum suum præ timore
negādo, licet postea amarè pœnituit, de quo
D. Augustinus, tract. 66. in Ioann. ¶ Pontifex
enim † sumus ille Marcellinus (vt inter alios
meminit Villegas, in 2. p. Flo. sanct. in vita Sa-
lomonis, c. 3. prope finem) hoc quoque ductus
errore, thus gentium simulacris coram Tyra-
no offerre non recusauit. Qui notissimo po-
stea comperto delicto pœnituit, mortemque
audissimè suportauit. ¶ Actius etiam prædi-
cto errore, & pudicitia timore ductus Ori-
genes, peccauit; & impenitens decessit, me-
minit D. Epiphanius, in panario de origine, hæ-
re. 64. Nicephor. Calixtus lib. 5. cap. 32. ¶ ca-
pit. 33. Ob quod inter hæreticos numeratus,
anathematizatusq; fuit in quinto Concilio
Constantinopolitano.

Et si enim † negatio fidei videatur mediū 8

ad euadendum martyrium, & vitam defendendam; non tamen est ex se, sed ex Tyranni malitia. Vnde, sicut non licet parere Tyranno iubenti (cum mortis cominatione) tertium innocentem occidere: multo minus Necabit Christi fidem ob vitæ propriæ turamen negare, *ut sup. etiam*. Eset enim hoc, & Christum crucifigere, & eum iterum peccatorem (in quantum in se est) occidere, Paul. *ad Hebræos cap. 6*. Siquidem Christus nihil aut ex sua persona, aut ex sua fide obest, naturali vitæ defensionis. Quare sumum esset flagitium in innocentem Christi fidem irruere. Fauore † tamen defensionis naturalis, possit contra Tyrannum iubentem fidem Dei negare, sub mortis cominatione, Christianus quilibet viribus se defendere (quia sunt medij per se necessarij) aut Tyrannum

9 occidendo, aut fugiendo: Cum † nullus sub peccato teneatur, ita se martyrio pro Christi fide offerre, vt non liceat martyrium recusare, aut se defendendo, aut fugiendo. Quod tam certum est, vt contrarium dicere, notissimū sit hæresis delictū. † Ob quod (inter alias causas, quibus (proch dolor) pertinaciter

10 adhæ-

adhæsit) damnatus fuit prestantissimus ille vir, olim Ecclesiæ Catholicæ fulgentissima gemma Quintus Septimius Flores Tertulianus, in lib. ad Fabium, de fuga in persecutione, contra quem scripsit D. Ambrosius, alio simili tractatu.

Ex quibus † resolvimus, propter vitæ nostræ, pudicitiae, aut honoris defensionem, nec ob mortis timorem, licitum nobis esse quodcunq; comitere peccatum, si demve Dei, etiã verbis tantum, negare, ex rationibus supra adductis. ¶ Quin immo christianus quilibet, mile potius pati tenetur mortes, quam quodlibet etiam minimum in Deum comitere delictum; vt sic se verum esse Iesu Christi militem tanta dilectione commonstræt. Perfecta enim dilectio foras mitit timorem D. Ioan. *epist. 1. cap. 4.* nec potest qui pati sic timer, eius esse qui passus pro nobis est.

Quæsitum III.

Defensio an tolli aut renuntiari possit.

RECOPILLATIO.

Defensio, neq; à lege, neq; à Principe tolli potest, n. 1.

Sed aliquando inuasso, iustè auferitur, naturali quoq; iure, num. 2.

Defensio iudicialis, nec per Principem, nec per statutum, neque à parte renuntiari valet, num. 3. & 4.

Citatio cum (ut defensio) iuris naturalis sit, tolli nequit aut per Principem, aut per statutum; neq; omitti, num. 4. & 5.

Appellatio (innocentium præsidium) cum defensio sit, & iuris naturalis, tolli aut à Principe, aut à statuto nequit, num. 6.

Intelliguntur supradicta, num. 7. & seq.

Defensio in genere, iuris naturalis est, non in specie, num. 8.

Defensiones iuris sunt natura, ratione materia & ori-

Et originis, sed quo ad formam, non itidem, ibid.

Defensiones omnes exceptionesve, Princeps in totum tollere non potest, ibidem.

Immo tunc excepta videtur tacite, innocentia, Et manifesta equitatis exceptio, n. 9.

Pactum quo quis omnem à se abdicat defensionem, nullum est, num. 10.

Defensio specialis, tunc a Principe, aut statuto aufertur, num. 11.

Appellatio regulariter recte aufertur à Principe, Et à parte renuntiatur, ibid. Et n. 12.

Appellatio tolli potest per statutum, num. 13.

Intellige ut, ibid.

Et an tempore abreviari per statutum, absq; superioris aprobatione factum, n. 14.

Appellatio quod tolli possit, minor incōueniens, quam quod citatio tollatur, num. 15.

Citatio tolli non posse videtur; quia non citato, nec audito, defensiones omnes auferuntur, nu. 16.

Citatione non obstante, quando procedatur, Et quare, ibid.

Appellatio, aliquando est iuris civilis, Et aliquando naturalis, Et quando naturalis est, non

non consetur sublatā, nec tolli potest, num.

17. & 18.

Citatio quando sit iuris naturalis, quando verò iuris civilis, & tolli possit, nu. 19. & 20.

Defensiones in causis criminalibus Princeps tollere nequit, etiam de plenitudine potestatis, num. 21.

In criminalibus nullus condemnari debet, nisi dato termino ad suas defensiones, etiam si reus sponte confiteatur delictum, num. 22.

Notantur statuta criminalia aliquorum locorum, ibid.

Extrema omnia vitiosa, num. 23.

Reo defensiones non sunt deneganda, etsi delictum sit notorium, vel sit repertus in fraganti, num. 24.

Reo sponte delictum confitenti, in Aragonia nō conceduntur tempora ad se defendendum, num. 25.

Authoris sententia, nu. 26. & seq. iuncto, n. 32.

Forus vnicus tit. de confessis ponderatur, nu. 26. & seq.

Confessio nulla est contra quam aliquid dici non possit, num. 28.

Tex. in obs. item nota quod 6. tit. de postulan-

lando, expenditur, num. 29.

In confessum, idem procedit de iure, quod de foro; Et tamen defensio reo non denegatur, num. 30.

Iura municipalia, recipiunt interpretationem à iure communi ibid.

Fori Aragonum disponentes in materia iuris communis, omnes huius interpretationes accipiunt, n. 31.

Defensionibus in criminalibus, nec pars ipsa renuntiare potest, n. 33.

Et si fiat poterit reuocari, num. 34.

Iudices suadentes reis, falacijs vel promissionibus, suis defensionibus renuntiare notantur, ibid.

Respondetur obiectioni afferenti, sicut quis potest permittere se occidi, ita Et defensionibus renuntiare, n. 35.

Appellatio in criminalibus tollitur in Aragonia absq; Principis aprobatione, num. 36.

Et sententia executioni mandatur, ante obtentam superioris inhibitionem, ibid.

Statuta criminalia Aragonum plebeios tantum ligant, non verò infantiones Et ingenuos, num. 37.

Reus in Aragonia, an possit suis defensionibus renuntiare. num. 38.

Forus vnicus tit. de submissionibus non faciendis expenditur, ibid. § seq.

Judices seducentes reos ad renuntiationes, & submissiones faciendas in criminalibus, notantur & accusari possunt, ut libertatum Regni fractores, num. 39.

Renuntiatio temporum, an à reo in criminalibus fieri possit, ibid.

Manifestationi an reus in criminalibus possit renuntiare, obstante foro de submissionibus non faciendis, num. 40.

Forus 2. tit. de manifestatio. intelligitur, ibid.

PRæfatis quæstionibus exactè adduximus, aduersus iniustum inuassorem, manua- lem illam, tam præcissam; quantum diuino, naturali, canonico, ciuili, omniq; iure asistitam defensionem. † Quam neq; à Principe, neq; a lege tolli posse, nemini in dubiū venit. Tum quod ius illud diuinum ac naturale, inmutabile omnino est, nec ciuili determinationi quoquo modo subiectū: imò è contra ius omne, Principis dispositio quæ-
li-

libet; illius (tāquam à Deo prodeunte) necessitudini, modis omnibus obtēperare, cunctis viribus fouere, præcissum credat; ad tradita in *Clement. Pastoralis de sententia* & *re iud.* ubi scribentes, ibi: *Facultas defensionis, quæ à iure* † *prouenit naturali, adimi valuisset; cum illa Imperatori tollere non licuerit, quæ iuris naturalis existunt.*

Et licet † aliquando compertum sit, defensionem licitè a lege sublatam, (vel punitam) fuisse, quando quis se contra inuasorem tuebatur: illud tunc iustè & non minus naturali iure assistente factum extitit, ex rationibus videndis, *sup. lib. 2. q. 1. à vers. punctus tamen hic*, quas, ne in repetitionis vitium incidamus, hic omittere operæ pretium duximus.

Igitur nunc ad iudicialem defensionem quæsitum nostrum referendum oportet. † Et in primis defensionem iudicialem (iure naturali obstante) per Principem tolli non posse, dicendum videtur, neq; per statutum, *dicta Clemen. Pastoralis, §. ceterum defectus, c. cum inter 5. cap. significauerunt* 11. *extra de exceptio. ita ex l. si sic. ff. de legatis 1. & DD. in l. si. C. si contra ius vel, tenet Henricus Rijsuich.*

in paratit. relatus in to. 1. regular. iuris utriusq;
verbo defendere, Angel. Aretin. in princ. instit.
de exceptio. num. 23. Vantius de nullit. ex defe-
ctu citatio. num. 3. 4. § 5. Math. de Affictis,
ad constit. Neapol. rub. 5 1. lib. 1. §. item dura n.
 4 2. † Quin immo neq; a parte ipsa renuntiari
 Henricus Rijsvrich, *ubi prox.* Hinc citatio, cū
 (vt defensio) à iure naturali proueniat, *d. clem-*
ment. Pastoralis, Camil. Borrel. in suma decis.
lit. 44. de citatione num 3. § 4 p. 1. Iacob Me-
noch. de præsumptio. lib. 2. c. 48. num. 12. Et di-
xi in additio. ad chyrographum mercatoris, ami-
ci mei D. Iosephi de Niño, post scholiū Co-
mandæ. lit. K nu 2. Ramirez tract. de lege Re-
 5 *gia, §. 29. n. 21. plures alegans Mat. de Affictis*
decis. Neapol. 283. n. 7. † Tolli aut per Principē,
aut per statutū non poterit, nullatenusq;
omitti, tanquam ad se defendendum præcisè
necessaria, Vantius ubi prox. Menoch. d. c. 48.
n. 12. Abbas Panor. in c. dilecti filij n. 6. de iudi-
cys, dixi in additionibus, d. lit. K. n. 3. Oldra-
 6 *du, conf. 43. incip. queritur utrum, Marius Au-*
tell. decis. Siciliæ 4. num. 5. § 7. † Similiter
appellatio, (quæ innocentiæ præsidium est,
cap. cum speciali 61. §. porro extra de appella-
 tio,

tio, cap. cum inter 5. extra de exceptio.) cum defensio quoque sit, Alex. cons. 113. incip. visso themate n. 1. vol. 5. Et sic iuris naturalis, Andreas de Ifern. in c. 1. tit. qua sint regal. verb. bona comitentium crimē lesa Maiestatis n. 17. & 18. Alex. in d. cons. 113. n. 1. Vincen. de Anan. in rep. c. 1. num. 205. de vas. d. crep. etat. Hier. Treuter. disp. select. lib. 2. disp. 33. th. 1. Iodoc. Damhod in pract. civil. c. 229. videtur dicendum, neq; à Principe auferri posse, Vasqui. Mencha. lib. 1. controvers. usufreq; c. 1. nu. 4. & 5. ex Osual. Illig. in notis ad Donel. lib. 28. comen. cap. 6. lit. A. neq; à statuto adimi, quia defensionem auferit, Bald. in l. praescriptione num. 16. C. si contra ius, vel Minsing obser. 1. cap. 14. Andreas Gail observatio. libr. 1. cap. 135. num. 13. per Osual. ad Donel. dict. lib. 28. c. 6. lit. A.

Hæc t̄ etsi a Doctoribus generaliter dicta non exiguam habeant auctoritatem, tamen vt quæsitī nostri resolutio pateat, ex sequentibus declarare fas erit.

Defensio in genere sumpta iuris naturalis est, non verò in specie, vt in iudicio fit cum naturali iure non viguerint iudicia.

Vn-

- 8 Vnde † dicendum defensiones, iuris naturæ ratione materiæ & originis esse: quo ad formam tamen quam à sola lege accipiunt, iuris ciuilis; quia nec omnibus nec contra omnes, nec omni tempore competunt, notat Ayres. *de proces. par. 1. cap. 6. obser. 2. num. 3.* Math. Coler *de proces. execut. p. 4. cap. 1. num. 34.* Alciatus *in pract. ciuil. par. 3. tit. de appellatio.* Hinc tenendum Principem defensiones omnes, aut exceptiones, in totum adimere non posse; cum naturale ius magnopere resistat, notat Coler, *dict. par. 4. c. 1. num. 23.* & seq. Pinel. *ad rub. C. de rescin. vendit. p. 1. cap. 2. n. 21.* & seq. Minusque per statutum omnes tolli poterunt, videndus *Ærumæ exerci. 19. to. 3.*
- 9 Et quod † tunc innocentia manifestæque æquitatis defensio tacitè excepta videatur, Iacob. Menoch. *lib. 2. de præsumptio. c. 48. nu. 18.* Afsinius *in pract. de ordin. iudic. §. 31. c. 38.* Minsinger. *obseruat. lib. 6. cap. 15.* Alex. *caus. 113. num. 8.* & 9. *lib. 5. Ærumæ d. to. 3. de quo aliquid diximus in scholijs ad Comandam.*
- 10 *claus. 34.* Hinc † etiam, nullum pactum esse, quo quis omnem à se abdicat defensionem nihil verius: nullumque generaliter pacisci posse

posse ne exceptione utatur, firmat Petrus Gregor. *synagmat. iuris, lib. 21. cap. 17. in fine*, per tex. in l. 4. §. 4. ff. *si quis cautio*.

Specialis † tamen defensio, cum nec naturali contradicat, licite à Principe statutove
tollī posse, lenius existit, notat Ayres, *dict. obs. 2. num. 3*. Vnde appellatio regulariter recte aufertur, & à Principe, *ex cap. 1. extra de rescriptis, cap. super eo 12. cap. pastoralis 53. extra de appellatio. Iacob. Menoch. cons. 100. nu. 102. lib. 1. ex Abbate, Decio, & Beroio, in d. cap. 1. de rescriptis, Bardaxi de officio Gubernatio. in crimin. cap. 19. num. 20*. Et † à parte, cui
appellationis ius competit vel cōpetere potest, renuntiari valet, Vlpian. in l. 1. §. *si quis ante, ff. à quibus appellare non licet*, Iustinianus Imperator, in l. *cum anterioribus, §. fin. C. de tempor. & repar. appel. ibi: Sin autem partes inter se scriptura interveniente paciscendum esse crediderint nemini parti licere ad prouocationis auxilium peruenire, vel ullius fatale obseruare; eorum pactioem firmam esse censemus. Legum etenim austeritatem in hoc cassu volumus pactis litigantium mitigari*. Regens Monter, *decis. 8. num. 23. Carcer in pract. ad l.*
ob-

13 *obseruare curatis num. 7.* Sentit Regens Sesse
decis. 98. num. 18. tom. 1. † Statuto quoq; tolli
 posse appellationem non dubitamus dom-
 modo populus ipse qui eam aufert, etiam se-
 cundum recursum habeat, alias secus; nisi il-
 lius aut Principis aut Domini, cui appellatio
 nis recursus deferendus est, accedat consen-
 sus, Roland. à Valle, *conf. 29. num. 5.* ¶ *seq.*
vol. 1. est communis Doctorum sententia
 per Monter, *dict. decis. 8. num. 23.* Bar. *in l. si*
 14 *cui, ff. de aqua plub. arc.* Nec † deficit multo-
 rum opinio asserentium, appellationem pos-
 se tempore abrebiari per statutum hoc in-
 cassu. Quod mihi vix non displiceret, si bre-
 bitas ipsa, per indirectum, appellationis re-
 cursus ad Dominum, vel superiorem perti-
 nentem, eo inuicto, non auferret.

15 Longa tamen differentiae ratio † adest in-
 ter appellationem & citationem. Illam siqui-
 dem tolli posse, quid mirum; cum non inme-
 rito à iure euili quisquam prouenire asserat,
 & Kninch. *de saxo. non prouet. iure v. ius, c. 2.*
num. 176. ¶ *seq.* (prout citat Osual. *ad Do-*
nel. dict. lib. 28. cap. 6. lit. A.) appellationem
 iuris euilis esse contendit, assentit Zekallos,

tract. de cognit. per viam viol. glos. 6. nu. 27. & Pinel. ad tit. C. de rescind. vendit. in rubr. p. 1. cap. 3. num. 22. Appellationem non propriè defensionem esse fatetur: nam (vt inquit) merè arbitrarium est, an plures sint instantiæ, nec causæ iustitiam respicit: quipe scire nemo potest, an in primo, an autem in secundo tribunali rectius iudicetur, refert Osual. *ubi prox.* fatetur Menoch. *d. cas. 100. num. 102.* ea est ratio (ait) quia non aufertur defensio, sed determinatus quidam defensionis modus, qui iuris positui est; & alius superest modus quo se tueri potest: & Bardaxi, *tract. de Offic. Gubernat. in crimin. c. 19. n. 11.* Quia appellatio (asserit) quæ est defensio de iure civili, potest renuntiari. At vero citatio (natu-
ralis & diuini iuris) extensiores habet defen-
sionis notissimos terminos: nam non citato nec audito, omnes defensiones auferunt. Is quidem est cuncto rutamine destitutus, qui ignarus accusationis, innocentiæ suæ causas proferte nō potest. Etsi enim aliquando omi-
sa citatione processum fuisse cōspiciamus: id eō obtinet, vt nos infra, aut alio forsan tracta-
tu, declarabim⁹: iat enim, vidēdū quæ dixim⁹,

*in additio. ad chyrograph. mercatoris, post meū
Comandæ scholium apositum, lit. K. à n. 4.*

- 17 Nec † ex his te desumere vellem indistin-
ctè & generaliter, appellationem omninò à
iure ciuili prouenire, citationem verò sem-
per à iure naturali: cum aliquando appella-
tio iuris sit naturalis, & sic tolli nequeat; ali-
quando verò citatio, sit iuris ciuilis, & au-
ferri valeat: Nam si iudex qui de causa absq;
appellatione cognoscit, contra aliquem, etsi
præsentem, minus tamen ritè auditum pro-
nuntiet, de facto ve contra illum proferat sen-
tentiam, vel quoquo modo id faciat, quo nec
iustitiæ ministerium rectè exerceat, nec ius
suum parti tribuat: proculdubio tenendum
est, tunc appellationis remedium naturalissi-
mum esse, & a recto iuris naturæ scopulo,
tanquam medium præcisè necessarium ad
se defendendum, prouenire, Didacus Couar.
*pract. questio. cap. 23. post num. 6. sic profert:
Ita quod, ut defensio necessaria per statutum
non videatur posse tolli, ita ex Innoc. in c. cum
inter, de exceptio. inquit Bar. in l. cum mulier*
18 *nu. 6. ad medium. ff. soluto matrim. Quia † etsi
appellatio sublata sit; non ex hoc intelligitur
subla-*

sublata, illa quæ ex naturali prouenit æquitate: idest illa quæ fit ad se defendendum contra sententiam nullam, vel notoriè iniustam, Menoch. *lib. 2. præsumpt. cap. 48. num. 18.* Petrus Nuñez de Auendaño, *tract. responsorum in declarat. l. 4. § 5. tit. de las exceptiones, nu. 48.* Sesse *tract. de inhib. cap. 1. §. 2. num. 42.* cum alijs *sup.* ¶ At si iudex, citationibus necessarijs præmissis, defensionibus auditis, causaq; per quam diligenter excusa atq; examinata, sententiam protulerit: tunc appellatiōē, tanquā naturale defensionis remediū, profectò admittendā non esse censet, Couar. *ubi prox. num. 6. vers. quinto*, sed vt remedium ciuile, à Principe, legeve, recte auferri poterit. Illo siquidem casu appellare, potius protelandæ litis negotium, quam defensionis naturalis necessitudo esset. Nec enim † lites permanere debent immortales; sed citò terminari Rei publicæ interest, *cap. finem litibus extra de dolo § contuma.* cum vulgatis. ¶ Idem de citatione: nam hæc, etsi in quantum est necessaria ad se defendendum (ne reo ignorante, in eum procedatur) iuris naturalis sit, & ideo auferri nequeat, *ut supra*, etiam in delicto

notorio, Ramirez, *tract. de lege Regia*, §. 29. n. 21. per tex. in cap. si peccauerit 2. q. 1. l. 2. C. de
 20 *cessio. reor.* cum alijs; † tamen citatio ea, tunc erit iuris civilis, (non verò naturalis) & tolli aut à Principe, aut a lege poterit, quando post causæ conclusionem necessaria est ad sententiam pronuntiandam, ita Couar. *dict. num. 6. vers. primum.* Quotiescunq; ergo offensio naturali ratione obstante non fit, sed civili: non naturale ius necessariò, sed civile defensionem tribuit: *Quia omnes licitus defendendi modus, debet commensurari modo offendendi, qui intenditur, ut C. unde vi, l. si quis in tantam, & C. de iurisdic. omn. iud. l. 1. & ibi notat.* sic Oldradus, *consil. 43. post nu. 1.* Ergo tunc defensio illa, & renuntiari & tolli poterit.

Prosequamur in criminalibus: an defensio
 21 nes tolli aut renuntiari valeant? Et † quod Princeps in criminalibus causis, defensiones merita causæ, & partium iustitiam concernentes (cum naturali defensionem conveniant) etiam de plenitudine potestatis, tollere nequeat, tenet cum multis Ramirez, *tract. de lege Regia*, §. 29. post numer. 22. Anton.

Nata consil. 451. num. 30. Math. de Afflictis,
ad constit. Neapol. lib. 1. rub. 51. de inquisitio. §.
item dura, & dira numer. 2. cum seq. Simoni
de Pret. consil. 202. numer. 14. Viuius com.
opinion. cap. 717. vol. 2. Iul. Clarus, in pract.
crimin. §. fin. q. 49. numer. 14. & num. 13. asse-
rit, † nullum in criminalibus condemnari 22
debere, nisi dato prius termino ad suas defen-
siones. Et hoc, ~~et~~ si reus spontè delictum con-
fiteatur; & etsi constet reum nullas habere
defensiones, Ramirez ubi proxim. Hinc
notantur quorundam locorum statuta cri-
minalia: quæ aut defensiones non præstant,
aut ita strictim tempus reo ad se defenden-
dum concedunt, vt idem sit ac si defensio-
nes auferrent. Fateor me vidisse in quadam
ardua criminali causa, solummodo reo duo-
decim horas ad se defendendū tributas fuisse;
quarū maiorē partē, noctis terminus sub
se cōprehendebat. † Omnia siquidē extrema 23
vitiosa: nec criminaliū causarū protelatio, tā
longa, quod in Reipublicæ perniciē vergat:
nec tā accelerata, quod iustitiæ sacrum concul-
cet, notat *tex. in clem. Pastoral. §. verū, ibi: Ve-
rū quia huiusmodi sentētia qua nō à discretione*

matre virtutum; sed à nouerca iustitia voluntaria scilicet iudicantis præcipitatione processit, &c. Et si enim hoc cohonestent asserentes, cassus esse in quibus id licitè fit, veluti si reus spontè confiteatur, vel si notorium sit delictum, aut in fraganti repertus: tamen non
 24 semper ij cassus adueniunt; † & adhuc tunc defensiones reos denegandæ non sunt, vt voluit Clarus, in *pract. crimin. q. 9. num. 6.* § q. 69. num. 1. *vers. non tamen intellige*, quam torius mundi practicam esse inquit. Potest enim reus contra propriam confessionē multa deducere; idem Clarus, in *pract. crimin. §. fin. q. 49. num. 13.* Et tales exceptiones contra notorium adferre, vt omnino excusatus existat. Ideo ego nunquam defensiones sic auferrem; ne aliquando innocentem fortè damnando, apud diuinum tribunal, coram supremo viuorum ac mortuorum iudice, rationē reddere tenerer.

25 Sed quod in † Aragonia foraliter accusato, & delictum spontè confitenti, coram iudice causæ, mediantibus notario & testibus, assessoreque, vel in huius defectum, coram iurato loci vbi reus captus existit; tempus ad
 se

se defendendum non cōcedatur, voluit Portoles, *ad §. accusatio nu. 43.* vbi sic fuisse pronuntiatum refert, in Regia Audiencia anno 1583. contra quosdam homines spontè homicidium confitentes: quibus & appellationis recursum, denegatum fuisse existimat, licet non adseueret; cuius praxim desumit, ex foro unico *tit. de confessis, §. repertis cum furto*, & ex autoritatibus Molini, *verbo confitenti delictum*, fol. 69. col. 2. in fine, & verbo *accusato confitenti*, fol. 3. col. 3. Michael Ferrer in *metb. iudic. tit. de processo criminali, vers. si tamen*, fol. miki 58. col. 2.

Mihi † tamen, salua prius sacri senatus ²⁶ grauisima decissione, cui me (si qua est) libenter submitto; & salua huius temporis integerrimorum virorum praxi; semper visum est, neq; ex dicto foro, neq; ex autoritatibus à Portolesio allegatis probari, spontè confesso, defensiones omnino denegandas esse. *Thenor fori, sic. Item estatuyamos y ordenamos, que el preso que de aquí adelante en qualquiere parte de la causa spontaneamente confesar à el delicto, del qual serà acusado, en juyzio delante el Juez: mediante Notario y testi-*

stigos. y el Aseffor si tendra: y sino tendra Aseffor, de un Iurado del lugar donde estarà preso, y el ladron que serà tomado con el furto, o robo en la mano, no se le obseruen los tiempos del Fuego, antes constando de lo sobredicho legitimamente, se ponga el processo en sentencia dentro tiempo de diez dias. Id ipsum asserunt ambo.

Molini, practicus nēpe, & curialis, & Ferrer
 27 *supra citatis locis.* † Non ergo asserunt reo non esse concedendam defensionem; sed tēpora ita abrebianda esse, vt intra decem dies processus ad sententiandum instructus sit. Haud tamen intra illos decem dies defensionem aliquam reo non esse dandam, farentur: alias adseueraret forus, quod incontinenti, facta confessione, processus sententiari posset. Quid interest confessio, vt non se defendere queat reus? Non ne obsecro, etsi delictum mille testibus omni exceptione maioribus probaretur, danda esset adhuc reo defensio? Non dubito. Ergo idem si confessione probetur delictum: nam sicut nullus est testis cui aliquid obijci nequeat, nec vlla
 28 probatio, quæ tergiuersari non possit: † similiter nulla est confessio, contra quam aliquid

quid dici non valeat, Iul. Clarus *quest. 49. nu.*
13. *Sic Autem rogo.* Si captus, aut infania,
aut desperatione, aut ebrietate, aut demen-
tia, aut errore, aut non constituto de delicto,
aut alia accidentali causa confiteatur; quæ
ratio, quæ æquitas, præcissam naturalem de-
fensionem obnubilabit, vt reus, de nulla il-
la confessione se defendere non valeat, quan-
do naturalis ratio, & civilis legum disposi-
tio, hoc iustissimè concedunt? Clarus *ubi*
proximè, & questio. 65. numer. 1. versio non
tamen intellige. Ad quod notandus, *text.*
in l. 1. §. si quis, ff. de questio. ibi: Si quis
ultrò de maleficio fateatur, non semper ei si-
des habenda est. Nonnunquam enim aut me-
tu, aut aliqua alia de causa in se confitentur,
&c.

Extat *l. text. in obs. item nota quod 6. titu. 29.*
de postulando, ex qua cum viroque Moli-
no, & Portolesio, *ubi supra,* etsi captus in
interrogatione delictum confiteatur, non
ex eo processus per suos tramites percut-
tere sinit, nec defensiones reo auferuntur.
Quæ diuersitas inuenitur, vt in illa confes-
sione, non denegentur defensiones, & in hac

spontè facta, præstari non debeant? Maximè cum nec dicta obseruantia, defensiones aut concedat, aut neget, sicut forus noster. Accedat, quod forus de cōfessis, est odiosus, & sic restringendus. Vtteriùs, quod idem procedit
 30 in † confesso, de iure, quod de foro, ad hoc vt nullæ sint partes iudices nisi in condemnando, Iul. Clarus q. 65. num. 1. Sed vt ipse asserit, adhuc eo casu defensio reo deneganda non est, cum totius mundi praxis sic se habeat: igitur id ipsum in specie nostri fori procedere debet: Ratio est; quia iura municipalia, recipiunt interpretationem à iure communi, vt Bardaxi *ad forum 5. tit. de aduocatis*
 31 *num. 9. in fine*, Et † fori Aragonum in materia iuris communis disponentes, huius omnes interpretationes recipere debent, ad Portolesium, *in §. fori nu. 9. & seq.*

Enim verò, nec mihi persuadere possum, hoc forum excogitasse, vt defensio tam iure naturæ debita, denegaretur reo: sed illas tantum forales quas tam amplas (tempore) habebat, ob spontaneam cōfessionem, ad breuissimum tempus, intra decem dies, redu-
 32 xisse. Vnde † ego, certè si casus occurreret,
 de-

defensionē qualem qualē reo nō negarem, si ipse tempus petijisset ad se defendendum, vel specialiter, ad suam confessionem falsam, vel erroneam, impugnandam; qua probata, illi sufragari sat iustum videtur, si fatemur, nulum posse in criminalibus suis defensionibus renuntiare, quæ ad propriæ vitæ tutamen spectant; cum nemo vitæ suæ Dominus sit. At si falsò delictum fateri, plus est quam defensionibus renuntiare; nec vtrunque valebit, *ut statim.* Quisq; cogitet an in re dubia (si hæc ita est) potius sit tutiorem eligere partem, & misericorditer cum reo agendum; quam iniquitatis periculo se exponere: maximè cum supplicium, etsi sic diferatur, nunquam auferatur.

Redeuntēs tamen † ad defensiones reo- 33
rum, tenendum est; non solum Principem in
criminalibus defensiones tollere non posse,
ut diximus: Verum nec pars ipsa, eis renun-
tiare, *lass. in l. si quis in conscribendo num. 18.*
C. de pactis, Iulius Clarus, in dict. §. fin. q. 49.
num. 16. per glosam communiter ab omni-
bus receptam, *in l. pactum inter hæredes, verbo*
liceat, ff. de pactis, Anton. Gomez, tract. de deli-
ctis

eius cap. 1. num. 66. Didacus Couar. *sup. q. de-*
cret. secunda p. c. 8. §. 12. n. 15. §. 16. etiam cū
 in cōmōto, Balthaf. Gomez de Amescua, latif-
 simè (post hæc scripta viſſus) *tra. de potest. in se-*
ipsum. lib. 1. c. 17. §. seq. cū alijs per Ramirez,
d. tract. de lege Regia, §. 29. nu. 22. in fine, Bal.
in l. unica, C. de confessis nu. 27. Anto. Gomez
ubi supra, videndus Feliaus in c. cum venif-
 34 *sent, extra de testibus nu. 4. † Quod si fiat re-*
 nuntiatio; proculdubio reuocari poterit, ita
 ex glos. in l. 2. C. quorum appellat. non recipi.
 Marco decisio. Delph. 60. nu. 8. p. 2. & ex alijs
 tradit Ioan. Baptist. Baiardo, *ad Iulium Cla-*
rum, in pract. crimin. §. fin. q. 49. nu. 62. Nul-
 lus quidem renuntiando defensionibus, se
 exponere potest, euidenti mortis, aut corpo-
 ris periculo, cum membrorum suorum do-
 minus non existat. *l. liber homo ff. ad leg. aquil.*
cum vulgatis. Hinc notantur Iudices siue
 Aſſeſſores, qui reos persuasionibus aut fala-
 cijs, cogunt suis renuntiare defensionibus,
 de quibus quæritur per Bartolum, Felinus,
in d. cap. cum venissent n. 4. Iul. Clarus, d. §. fin.
q. 45. num. 11.

35 Nec prædictis † hoc obstabit; nēpe quod
 sicut

sicut ille cui iniustus invasor agreditur, potest se pati occidi, potius quam illum perire: immo perfectionis opus sit non se defendere, ut ex D. Tho. *lib. de Regim. Principis q. 6* & ex alijs tenet Covar. *in d. 4. p. decretal. secundae p. 8. §. 12. n. 17.* ita similiter reus poterit, suis defensionibus renuntiare. Nam responderetur illo casu, propter periculum mortis agresoris non is occideretur, & ob timorem condemnationis, cum in peccato existat; licitum agresso esse mortem pati. At in nostro casu, secus est; & sic praecise defensionibus operam reus dare tenetur, neque eis renuntiare poterit, cum nullus sit contrarius, qui periclitari queat.

In nostro † Aragonum Regno, appellatio 36
in criminalibus per statutum factum à quacumque Universitate tollitur (de cuius statuti valore non disputo, notatus Ramirez, *ubi supra n. 23. & 24.*) nec indiget approbatione aliqua Principis: Ideoque etsi condemnatus appelleret, sententia executioni mandatur, nisi ex appellatione, inhibitiō superioris iudicis obtenta, ante sententiae executionem praesentetur; nam tunc super sedebitur, & ratio habebitur: omnino de appellatione, videtur Bardaxi,

tract.

tract. de Offic. Gubernat. in crimin. cap. 19. à num. 12. § 22. Ad quod euitandum, frequentior praxis est, quod Princeps vel superior, ad quem per appellationem recurritur, sua approbatione, statuta confirmet, ad Sesse *decis. 91. num. 26. § 27. cum seq. § decis. 93. nu. 2. Bardaxi ubi prox. num. 11. Ramirez dict. §. 29.*

37 *num. 26.* Sed hæc † statuta criminalia, etsi plebeios omnes comprehendant, non tamen infanciones ac ingenuos; qui regulariter nullis statutis ligantur; vt Bardaxi, *ubi prox. n. 8.* & passim practici omnes.

38 Hinc in Aragonia restat dubium, an † reus in criminalibus causis defensionibus suis renuntiare possit? Extat siquidem *forus tit. de submissionibus non faciendis*, quo cauetur, captum nullum, restatum, siue ad caplientam, (idest sub fideiussoribus) datum, in criminali causa, posse renuntiare appellationi, manifestationi, iurisfirmæ, aliove remedio foral, vel consuetudinario huius Regni. Quæ si fiat renuntiatio viribus non subsistet, & prorsus nulla erit, etsi iuramento firmata extitisset: & etiam si specialiter dicto foro quis renuntiasset, inquit Molin. verbo renuntiatio in
princ.

princ. fol. 282 col. 3. Vbi, malefacere † ait, iudices, & officiales, qui captos verbis blandis, inducunt, & seducunt, ad similes renuntiationes faciendas, & ad se submitendum summarijs processibus. Qui cum contra Regni libertates sic agant; posse vt delinquentes officiales & libertatum fractores accusari, asserit idem *verbo libertates Regni, fol. 209. col. 1. in princ. vbi Portoles num. 13. & seq.* ex hocq; foro, memor sum firmam concessam fuisse Dominico Alvarez, extatq; senatus consultum, die 8. mensis Octobris, anni 1640. referente Domino Doctore Don Didaco Canales Locumt. (nunc verò meritisimo Aulæ ciuilib Regiæ Audientiæ Consiliario,) Et licet in meo repertorio, ex quadam nota magni Iurisperiti, ad Molinum, *dict. verbo renuntiatio*, scriptum repererim, contrarium seruari in praxi, quo ad renuntiationem temporum. Hoc intelligerem, si talis renuntiatio fiat (quia fortè reus nullas habet defensiones) vt citius liberetur à carcere; aliàs secus. Nam etsi ex renuntiatione temporum, copia & defensionis facultas non tollatur: hæc tamen nimis incommoda fit,
sic

fic Ramirez, dict. §. 20. num. 23. in fine.

40 Nec pro colophonte omitendum, quod et si Molinus, *ubi supra*, asserat, t quo ad manifestationem renuntiandam forum prædictum non servari, cum captus possit manifestationi renunciare, ut inquit *tex. in foro 2. tit. de manifestatio personarum, fol. 155.* Illud tamen procedit in manifestatione iam obren-
ta, & quādo reus actualiter manifestatus est, ut dictus forus ait. At verò si captus existat, ne dum tamen actualiter manifestatus: non poterit renunciare manifestationi, ita ut se actualiter, postea manifestare nequeat. Et quo ad hoc, forum prædictum *de submissionibus*, correctum non esse, sed æquissimè vigere, certò certius credo. ¶ Sufficiat. ¶ Notato tamen. ¶ Rectè dicta, à me ex Deo credito dicta. ¶ Improbè exarata, à me ex me adlata. Ex illis laus omnipotenti Deo resul-
ret. Ex his, sanctæ Matris Ecclesiæ, ac sapientum correctio. Hanc, illius, si erravi, exopto. Horum non

despicio. Cæsar. octavo

Kal. Augusti anni

1644.

HOCCE

INDEX
RERUM
MEMORABILIVM.

A

A Dulterium grauissimum est
crimen, lib.3.q.4.nu.1.

Et Christi autoritate detegitur,
num.5.

Sacrilegium dicitur, & idolatria,
num.2.& 6.

Adulterij primus patrator La-
mech, grauiter punitus, lib.3.
q.4.nu.3.

Adulterium quot sub se habeat
incommoda, nu.7.

Ex eo omnia proficiscuntur cri-
mina, num.4.

Ipsius poena olim à Deo statuta,
mors erat, num.8.

In suspectam de adulterio, vete-
ris legis ceremonia, nu.9.

Adulteri, olim more gentis com-
burebantur, lib.3.q.4.n.10.

Adulterij poena quæ apud Ly-
dos, Aegyptios, Athenienses,
Antiquos Saxones, Vandalos,
& Parthos, lib.3.q.4.nu.11.14.

15.16.17.& 18.

In adulteros poenæ ab aliquibus
Regibus & Imperatoribus, im-
positæ, traduntur, lib.3. q.4.n.
19.20.21.22.23. & 24.

Adulterij poena, hodie quæ vi-
geat, inter Placentinos, Saxo-
nes, Castellanos, Aragonenses,
& de iure civili, lib.3. q.4.nu.
25.26.27.& 28.

Adulteri olim duplìciter fiebant
intestabiles, num.23.

Adulteros poterat maritus anti-
qua lege occidere, nu.29.

Quid hodie a tento iure nostro, n.
30.31.& 32.

Adulterij quærella, nisi per viles
homines proponi non solet,
num.34.

Adultera, cum corporis sui pro-
diga sit, omnium rerum prodig-
a erit, lib.3.q.4.n.35.

Ex adulterio, mariti mortis ma-
chinatio fere semper resultat,
lib.3.q.4.n.37.

Ex parte mulieris certior, n.38.

INDEX.

- Adultera ferè semper venefica est, nu. 39.
- Ex adulterio, famæ dispendium mirit resultans, morte grauius est, nu. 42.
- Adulteria, animantia quoq; vindicant, num. 44.
- Adulterium tollerare, nulli hono- rato decet, num. 43.
- Adulterij frequentia tanta est, vt raro in iudicio delictum hoc, aut propeletur, aut puniatur, num. 50.
- Ad iudicium ad Clarum respon- detur, lib. 3. q. 3. nu. 22.
- De agresore confuto, eo ipso cen- setur probata defensio, lib. 2. q. 4. nu. 14.
- Agresor si dum cupit aduersariũ occidere, tertium aliquem oc- cident, qua poena teneatur, lib. 3. q. 1. num. 18.
- Agresore fugiente cessat defen- sionis permissio, lib. 3. q. 2. n. 10.
- Intellige vt, ibid. & num. 11.
- Agresus non potest absq; pecca- to se permittere occidi ab agre- sore, si illius mors profutura non est ad vitam spiritualem agresoris consequendam, lib. 4. q. 4. num. 8.
- Nec potest se permittere occidi, etiam intuitu ne agresorem oc- cidat in peccato; quando a- gressus similiter in peccato exi- stit, num. 10.
- Non potest absq; peccato ob sui defensionem, occidere agresore- rem Reipublicæ vtilem, si ipse Reipublicæ utilis non est, p. 12.
- Intellige vt, num. 13.
- Agresor si esset parum utilis Rei publicæ, agresus autem valde proficiuus; teneretur se defen- dere sub peccato, lib. 4. q. 4. n. 14.
- Sed obijcitur contra prædictum, num. 15.
- Solutur dubium, num. 16.
- Agresorem Principem, etsi agre- sus occidere non possit, quan- do ex illius morte damna tem- poralia sequerentur Reipubli- cæ magna: tamen si agresus in mortali existat peccato, se de- fendere tenetur, lib. 4. q. 4. n. 17.
- Quid si ob mortem agresoris dā- na Reipublicæ sequerentur spi- ritualia: An agresus in pecca- to existens, se defendere tenea- tur, num. 18.
- Alexandri & Ephesionis exem- plum traditur, lib. 4. q. 4. n. 25.
- Pro amico mortem quis pati po- test, lib. 4. q. 4. nu. 22.
- Et maximus est charitatis actus, num. 24.
- Amicus est alter ego, lib. 4. q. 4. num. 25.
- Amici, Dei ducti fiunt, n. 26.
- Amici in aduersis cognoscuntur, num. 30.
- Amicitia exempla traduntur, n. 25. & seq.
- Amicus, amicum defendere tene- tur, lib. 5. q. 1. num. 11.

INDEX.

- Amoris vis, fortem reddit quemlibet, lib. 4. q. 4. nu. 30.
- Animal occidens pro sui defensione, noxæ non attingitur, lib. 2. q. 4. nu. 5.
- Animantia adulteria vindicant, lib. 3. q. 4. n. 44.
- Appellatus quo modo nulliter provideatur, lib. 2. q. 3. num. 23.
- Appellatio (innocentiæ præsidium) cum defensio sit, & iuris naturæ, tolli aut à Principe aut à statuto non poterit, lib. 5. q. 4. num. 6.
- Intellige vt, nu. 7. & seq.
- Regulariter rectè aufertur à Principe, & a parte renuntiat, nu. 11. & 12.
- Tolli potest per statutum, nu. 13. Sed intellige vt, ibid.
- Et an tempus ipsius abrebriari per statutū, ab q; superioris approbatione factus, n. 14.
- Appellatio quod tolli possit, minus est quam quod citatio tollatur, lib. 5. q. 4. nu. 15.
- Appellatio aliquando est iuris civilis, & aliquando iuris naturalis, & quando naturalis est non censetur sublati, nec tolli potest, lib. 5. q. 4. n. 17. & 18.
- Appellatio in criminalibus, tollitur in Aragonia, absq; Principis approbatione, lib. 5. q. 4. n. 36.
- Et sententiæ executioni mandatur, ante obtentam superioris inhibitionem, ibid.
- Ars naturæ imitatur, lib. 1. q. 3. n. 7.
- Asecuratio siue cautio de non offendendo quo modo fiat, lib. 1. q. 3. num. 10.
- Asecurare recusans quo modo à iudice compellatur, lib. 1. q. 3. num. 11.
- Alicubi minatus solet dari in custodiam minanti, sub vitæ pœnæ, ibid. num. 12.
- Asecurare an quis teneatur etiã per fouas familiaræ & valtorum asecurati, lib. 1. q. 3. n. 13.
- Asecuramēti fractor dicitur proditor, ibid. n. 13.
- Augustini Ariminensis distinctio notatur, lib. 3. q. 1. nu. 11.
- Augustus adulteriij victor, lib. 3. q. 4. num. 22.
- Aureliani iuplicium in adulteros lib. 3. q. 4. num. 21.
- Alapam impingere tentans agetor, iure defensionis occiditur, lib. 3. q. 2. num. 9.

B

- B**annitus, impunè se defendere an possit, lib. 2. q. 1. nu. 23. & seq. & num. 32.
- Et secundum iuris communis dispositionem impunè occidi non potest, num. 24.
- Et an à filio impunè occidatur, stante statuto, vt possit, bannitus impunè occidi, ibid. nu. 34 & seq.
- Bannita mulier, licitè potest occidere.

INDEX.

- dere agreforem volentem eam adulterare, lib. 2. q. 1. n. 33.
- Barolus**, iurisprudentiæ oculus est, lib. 2. q. 1. n. 37.
- Bella iusta** quæ sint, & quot requisiti indigeant, lib. 2. q. 2. nu. 1. 8. 16. & 18.
- Quotiescunq; geruntur à Principe** pro Christianæ Religionis defensione absolute, credat se victorias reportaturum, nu. 10. & 11.
- Quæ incomoditates adferant**, numer. 13.
- Excusare**, sapientis est, etsi magnæ adfint bella gerendi caute, num. 14.
- Mouendi pigritia**, Marciani Imperatoris, ibid.
- Plura sunt iusta**, sed non omnia omninò necessaria, nu. 15.
- Facile suscipiuntur** sed ægerrime desinunt, ibid.
- Belli gerendi**, quæ iustæ causæ sint, ibid. num. 9.
- Iusta causa est**, si Princeps debellet vt ex bello populi pax que ratur, num. 17.
- Gerendi authoritas in supremo Principe tantum residet**, & in Republica superiorem non recognoscente, lib. 2. q. 2. num. 1. & 2. & nu. 6.
- Hij sibi ipsi hoc casu ius dicere possunt**, n. 3.
- In Aragonia est casus in quo absque Principis licentia, potest Regnum arma sumere**, n. 7.
- Bellum potest esse iustum formaliter** ex vtraq; parte, aut ex altera materialiter & formaliter; ex altera verò formaliter tantum, nu. 27.
- Iuste inferri non potest** sufficientem satisfactionem offerentibus, nisi inferens illud, illicite, ac contra charitatem & iustitiam decertet, n. 20.
- Intellege vt**, nu. 21.
- Ratio quare is cui sufficiens offeratur satisfactio, eam recipere tenetur**, nu. 22.
- Hij contra quos bellum iuste inferitur, iniuste se defendunt**: & nisi sufficientem offerant satisfactionem, cædum & damnorum omnium rei iudicabuntur, n. 20.
- Differentia quando bellum est in iustum ex defectu primi vel secundi requisiti communiter traditi: an verò ex aliorum defectu**, n. 19.
- In bello, vti insidijs licet**, num. 18.
- In bello de cuius iustitia dubitatur, vel constat iniustum esse; an vasalli vel milites licite interueniant**, n. 23. & seq.
- In bello notorie iniusto, an licitum sit dimicare**, n. 28.
- Differentia inter extraneum & vasallum**, n. 19.
- Bona fortunæ secundus hominum sanguis appellantur**, lib. 3. q. 3. n. 1.

INDEX.

C

Captus iniuste detentus, si fugiat, tenetur poena illius delicti pro quo captus erat, et si delicti innocens sit, lib. 2. q. 3. n. 3. & 5.

Captus & detentus iniuste in carcere, ab eo fugere potest, lib. 2. q. 3. num. 9.

Declara tamen ut, nu. seq.

Captus absq; fragrantia, dicitur iniuste carceratus, lib. 2. q. 3. n. 21.

Captus contra iuramentum iurisfirmam, dicitur etiam nulliter carceratus, lib. 2. q. 3. n. 24.

Carceres loca sacra sunt, lib. 2. q. 3. nu. 6.

In carceribus detento iniuste, non licet ab eis fugere, et si innocens delicti sit, lib. 2. q. 3. n. 2.

Sed contrarium verius, ut non solum procedat frangendo carcerem, sed etiam adhibita confessione, ibid. n. 11.

Ampla, etiam carceris custodes occidendo, n. 12.

Intellige tamen ut, nu. 33. & 34.

Carceratus nulliter & iniuste, & rite condemnatus, quibus casibus dicatur quis, lib. 2. q. 3. n. 20.

Carceratus iniuste, & iuste condemnatus, potest impunè à carceribus fugere, lib. 2. q. 3. n. 19.

Carceratus indebitè est ille, qui

absque legitimo appetitu captus est, lib. 2. q. 3. nu. 23.

Carceratus, iniuste detentus dicitur, si sibi petitio non offeratur intra tres dies à die captio- nis, vel sex, suo casu, lib. 2. q. 3. nu. 25.

Carceratus iuris ordine non ser- uato, potest impunè fractis car- ceribus fugere, ibid.

Carceratus iuste, et si innocens de- licti sit, non potest impunè ef- fracto carcere fugere, num. 26.

Et qua poena teneatur, ibid.

Et quid in Aragonia, n. 27.

Quid si innocens hic delicti, au- sumpserit simpliciter absq; carceris effractione, n. 28.

Et an delicti innocentiam proba- re teneatur, nu. 29.

Et an quoq; probare, fugam sim- pliciter factam esse, non verò cum qualitate fractionis, ibid.

Carceratus iuste, sed iniuste con- demnatus, potest fractis carce- ribus fugere, & etiam custodes occidendo si id fuerit neces- sarium, nu. 30.

Intellige ut, nu. 35.

Castitatis laudatio, lib. 3. q. 3. n. 55.

Pro castitatis & pudicitiae deten- sione, omni iure licita est, & absq; peccato, aggressoris oc- cissio, n. 52. & seq.

Exemplis probatur, ibidem, & nu- mer. 53.

Irregularis an fiat occidens, nu- mer. 54.

Cita-

INDEX.

- Citatio defensio dicitur, & à naturali & diuino iure producta, lib. 1. q. 3. n. 16.
- Citatio cum (vt defensio) iuris naturalis sit, tolli nequit aut per Principem aut per statutum, neq; omitti, lib. 5. q. 4. n. 4. & 5.
- Quia non citato nec audito omnes defensiones auferuntur, n. 16.
- Citatione non obstat, quando pro cedatur & quare, li. 5. q. 4. n. 16.
- Citatio quando fit iuris naturalis, quando verò iuris civilis, & tolli possit, li. 5. q. 4. n. 19. & 20.
- Condemnatum ad mortem iniuste, potest quilibet tertius per vim eripere, lib. 2. q. 3. n. 35.
- Et non solum iniuste condemnatus hic, potest in conscientia fugere; verum & tenetur sub peccato si comode potest, nu. 31.
- Etiā si promittat mediante iuramento, ad carcerem in quo iniuste detinebatur redire, n. 32.
- Abfq; metu periturus, & quare, ibi.
- Condemnari nullus debet in criminalibus, nisi dato termino ad suas defensiones, etsi reus sponte confiteatur delictum, lib. 5. q. 4. n. 22. & seq.
- Confitenti delictum sponte, non cōceditur in Aragonia tēpora ad se defendēdū, lib. 5. q. 4. n. 25.
- Authoris sententia, nu. 26. & seq. iuncto nu. 32.
- Confessio nulla est, contra quam aliquid dici non possit, lib. 5. q. 4. nu. 28.
- In confessum, idem procedit de iure quod de foro, nec tamen reo de iure denegatur defensio, lib. 5. q. 4. n. 30.
- Coniutium si inter in æquales ad sit, quæ defensio competat, lib. 4. q. 2. nu. 11.
- Quid inter æquales, n. 12.
- Et quousq; ad arma recurrenti, nu. 13. 14. & 17.
- Christus Dominus pro spirituali omnium salute, sufficienter, mortem passus est; sed efficaciter, pro illis tantum quibus profutura est, lib. 4. q. 4. n. 7. & 9.
- Clericus si agresus fuerit, potest etiam celebrando, diuino sacrificio se defendere, agresorem occidere, & reuersus, misam continuare, lib. 2. q. 4. n. 7.
- Clerici & monachi dum inuaduntur, an fugere teneantur si comode possunt, lib. 3. q. 2. n. 19.
- Quid si id non faciant, an irregularitatem incurant, agresorem occidendo, an verò peccent, n. 20. 23. 24. 25. & 26.
- Fugere non tenentur, quando fuga periculosa est, n. 22.
- Quod fugere teneantur sub peccato, & irregularitate; intellige vt, n. 27. 28. & 29.
- Clerici pro rerum defensione, furem occidere nō possunt, aliās sunt irregulares, lib. 3. q. 3. n. 8.
- Sed contrarium vt, n. 9. 16. & 25.
- Clericis licitum est omni iure res suas per vim defendere, n. 13.
- Cleric.

INDEX.

- Clericus pro rerum defensione simpliciter, furem occidendo, irregularis fit, contra Lefij opinionem, nu. 21.
- Clericum non defendens quis ab agrefore cum poffit, an peccet vel irregularis fiat, lib. 5. q. 1. num. 9.
- Creditor potest per vim eripere debitori fuo fugienti, res debitas quas fecum portat, lib. 3. q. 3. num. 40.
- Quid fi debitor res debitas non portat, fed alias debito æquiuales, an creditori liceat illas auferre, n. 41. & 42.
- Creditor potest absque peccato fubripere debitori fuo, rem æquiualem debito, quando id alias confequi non potest, num. 42.
- Crimen obijciens falfo, iniuriat; etfi illud cum cautione hac proferat *saluo honore suo*, lib. 4. q. 2. num. 8.
- Quid fi criminis obiectio vera est, an conuictus fe poffit defendere, num. 9.
- Et an obijcanti crimẽ falfo, aliud crimen etiam falfo obijci poffit, n. 10.
- D**
- D**amonis & Pytiæ sincere amoris portentum laudatur, lib. 4. q. 4. n. 29.
- Debitor fugiens, nihilq; fecum præter vestes portans, potest capi à creditore, ob fuarum rerum defensionem, fed illi vestes eripere non potest, lib. 3. q. 3. num. 43.
- Defensio quid fit, num. 1.
- Defensio quotuplex fit, *ibid.* n. 2.
- Defensio naturalis quæ, d. quæst. 1. num. 3.
- Defensio propria sæpe est occasio interitus se defendentium, num. 4.
- Defensio spontanea quæ fit, n. 5.
- Defensio rationalis quæ, n. 6.
- Defensionis naturalis definitio explicatur, n. 8.
- Defensio à iure naturali prouenit, lib. 1. q. 2. n. 1.
- A iure etiam diuino & Euangelico, & omnium iurium approbatione est munita, n. 2.
- Defensio animantibus competes, à iure prouenit naturali simpliciter. Quæ uero hominibus competit, à iure gentium, & quo modo, lib. 1. q. 2. n. 7.
- Defensio rationalis quotuplex, lib. 1. q. 3. n. 1.
- Defensio naturalis siue manualis quæ, *ibid.* n. 2.
- Defensionis spontaneæ & rationalis differentia, lib. 1. q. 3. n. 3.
- Defendere se commune est hominibus cū brutis, lib. 1. q. 3. n. 4.
- Defensio debet esse cuni modetamine rationis & inculpatæ tutelæ, lib. 1. q. 3. n. 5.
- Defensi!

INDEX.

- Defensori iusto lex gladium in casu necessitatis tribuit, lib. 1. q. 3. num. 6.
- Defensio civilis, ad naturalis defensionis exemplum. introducta est, lib. 1. q. 3. n. 7. & 25.
- Defensio civilis quæ, lib. 1. q. 3. num. 15.
- Defendi ignorantes omnes publicæ interest, lib. 1. q. 3. n. 25.
- Defendere quid sit, lib. 1. q. 3. numer. 31.
- Defendere qui necessariò teneantur, lib. 1. q. 3. n. 32. & 33.
- Defensores alij sunt necessarij, alij spontanei, lib. 1. q. 3. n. 32.
- Absq; defensore, nullum ius nostrum, neq; absq; defensione esse voluit, lib. 1. q. 3. n. 27.
- Defensionis privilegium nulli denegatur, lib. 2. q. 1. n. 3.
- Defensio, & diabolo quoq; competit, lib. 2. q. 1. n. 4.
- Defensio competit cuilibet contra Ecclesiasticum absq; metu irregularitatis, & contra Episcopum, Archiepiscopum, Cardinalem, Imperatorem, & Pontificem, lib. 2. q. 1. n. 5.
- Et subdito contra Abbatem, contra magistratum, filio contra patrem, si quid non iure facere tentent, ibid. num. 6. & 7. & 14.
- Sed intellige sub distinctione, ibid. & nu. 16. 17. & seq.
- Defensio nõ competit contra priuatum iustè vim inferentem, lib. 2. q. 2. num. 22.
- Defensionis facultas nemini est deneganda, lib. 2. q. 1. n. 25.
- Defensio necessaria, à statuto tolli non potest, lib. 2. q. 1. num. 25.
- Defensio licet permilla & iuris naturalis sit, tamen offensio ordinata ad defensionem aliquo in casu est punibilis, lib. 2. q. 1. num. 27.
- Defendere se non potest impune delinquens, quem iudex aut ministri insecuntur vt capiant lib. 2. q. 1. n. 28.
- Etiã si in eum archabustum exponerare nitantur, ibid.
- Potest tamen, aut fugiendo, aut absq; corporali ministrorum damno se tueri, ibid.
- Defensionem, non solum naturalibus animabus docuit, sed instrumenta ad eam exercendam concessit, lib. 2. q. 4. n. 1.
- Ante defensionem manualement (ni si aliud expetat necessitas) prius verbis & amica conuentione est vtendum, lib. 2. q. 4. num. 2.
- Defendere se, non solum cuilibet licet per se, sed etiam auxilium pribatorum adhibere, lib. 2. q. 4. n. 4.
- Et mors sic in aduersarium illata, impunibilis, ibid.
- Defensio probata censetur, eo ipso quod de agrefore constat, lib. 2. q. 4. n. 14.
- Defensionis intuitu, possam occidere quenquã si famulis suis inbeat.

INDEX.

- iubeat, vt in me irruant, lib. 2. q. 4. n. 15.
- Et etiam illum qui coram iudice, me de enormi delicto falso accusat, num. 16.
- Et illum qui mihi parat insidias, vt me incautum insciumque perimat, nu. 17.
- Amplia vt ibid.
- Et etiam illum qui iam est contra me coniuratus egitq; cum sicarijs, vt me occidant, n. 19.
- Intellige tamen, ibid.
- Defensor, si casu se defendendo tertium occidat, nulla pœna tenetur, lib. 3. q. 1. n. 16.
- Intellige, vt num. 17.
- Defensionis exercitium illicitū est, si vlciscendi, non vero propulsandi causa fiat, lib. 3. q. 1. nu. 1. & 34.
- Defensio vt fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, tribus requisitis indiget, nu. 3.
- Defensionis modus in quo consistat, nu. 4.
- Et an ad modum seruandum, defensor præcisè teneatur ibid.
- Defensio fieri debet armis æqualibus, nu. 5.
- Cōtra ebrium, aut debilem, quos robustus inuassus manu repellere potest, vulnera inferre, illicitum, num. 6.
- Quid, è contra, si robustus inermis fretus robore manus inuadat armatum, an defensionis excelsus adsit, ibid.
- In defensione, an percussio aduersarij spectanda sit, lib. 3. q. 2. num. 7.
- Defensio, est eminentis offensio- nis propulsatio, lib. 3. q. 2. n. 8.
- Defensionis permissio cessat, agresso re fugiente, lib. 3. q. 2. n. 10.
- Intellige, vt ibid. & nu. 11.
- Defensio quando dicatur facta in continenti, lib. 3. q. 2. num. 31. & 32.
- Defensori defensio: Deo autem vindicta est relinquenda, lib. 3. q. 2. nu. 36.
- In defensione, ira temperanda est, lib. 3. q. 2. nu. 37.
- Et defensor irā præcisus transgrediens moderamē inculpatæ tutelæ, debet puniri, ob excessum extraordinaria pœna, veluti exilij in trienium, n. 42.
- Et ad quam restitutionem teneatur hic transgrediens, remissiuè, num. 43.
- Pro defensione rerum, Vide res; & verbo fur.
- Defensio propria est illa quæ ad corporis tutamen fit, lib. 3. q. 3. num. 20.
- Defensio competit contra debitorem fugientem, debitumque secum adferentem, lib. 3. q. 3. nu. 37. & 38. cum seq.
- Et si armis debitor resistat, & se telo defendat, potest creditor ius suum exequendo iniuriam propulsare ad necem vsque num. 39.

INDEX.

Defendere se quis tenetur ex
a preordinata charitate, ne in
se sit iniurius, lib. 4. q. 4. n. 1.

Et se permittere occidi, delictum
est, mortaleque peccatum,
num. 2. 3. 4. & 21.

Contraria sententia adducitur
vt vera, nu. 5.

Et ambæ opinioniones intelligun-
tur, num. 6.

Non se defendere, & permittere
se occidi, potest quis ex iusta
causa, & quæ hæc sit, num. 7.
& 11.

Sed intellige hoc vt, nu. 20.

Defendere alios aliqui tenentur,
tam de iure civili, quam ex le-
ge charitatis, & iustitiæ, vt fi-
lius patrem, vir uxorem, &c.
lib. 5. q. 1. nu. 10. & 11.

Differentia eorum qui defende-
re tenentur ex lege charita-
tis tantum, & eorum qui de iu-
re civili, & ex lege iustitiæ,
num. 18.

Quo usque se exponere periculo
teneantur pro defensione pro-
ximi, ij qui illum defendere
tenentur, & qua cum bonorū
iactura, nu. 19. & 20.

Ob defensionem vitæ, multa li-
cent quæ alias illicita, & letha-
lia sunt peccata, lib. 5. q. 3. n. 1.

Sed peccare non licet, nec pro sa-
lute totius mundi, n. 2. & 12.

Defensio quæ liceat contra Ty-
rannum iubentem Dei fidem
negare, vel alias peccare, lib. 5.
q. 3. nu. 9.

Defensio neque a legē, neque a
Principe tolli potest, lib. 5. q. 4.
num. 1.

Sed inuasso aliquando iustè au-
feritur, naturali iure, nu. 2.

Defensio iudicialis, nec per Prin-
cipem, nec per statutum, nec
per partem ipsam renuntiari
valet, lib. 5. q. 4. nu. 3. & 4.

Defensio in genere, iuris natura-
lis est, non in specie, lib. 5. q. 4.
num. 8.

Defensiones iuris sunt nature ra-
tionis materię, & originis, non
vero quoad formam, lib. 5. q. 4.
num. 8.

Defensiones omnes, exceptiones
ve, Princeps in totum tollere
non potest, ibid. Sed tunc ex-
cepta videtur, innocentię, &
manifestę equitatis exceptio,
num. 9.

Defensio specialis licite a Prin-
cipe, aut statuto tolli potest,
lib. 5. q. 4. nu. 11.

Defensiones in criminalib⁹, Prin-
ceps tollere nequit, etiam de
plenitudine potestatis, lib. 5.
q. 4. nu. 21.

Nec quisquam condemnari de-
bet, nisi dato termino ad suas
defensiones, & si sponte confi-
teatur delictum, nu. 22. Etiam
si sit notorium, & repertus in
fraganti, nu. 24.

Quid in Aragonia contra reum
spatē delictum confitentem,
nu. 25. & seq.

INDEX.

Defensionibus in criminalibus,
nec pars ipsa renuntiare po-
test, lib. 5. q. 4. nu. 33.

Et si fiat, poterit reuocari, nu. 4.
quid in Aragonia, n. 38. & 40.

Respondetur obiectioni asserenti;
sicut quis potest se permit-
tere occidi, ita & defensionibus
renuntiare potest, n. 35.

Definitionis partes necessariae
traduntur, lib. 1. q. 1. nu. 7.

A definitione semper est incipiē-
dum, vt rei agenda cognitio
habeatur, in prin. nu. 1.

Demens, vel ebrius si obstet meę
defensionem, vt quia me fugere
impediant, ob quod sum in vi-
tae periculo constitutus, pos-
sunt occidi, lib. 3. q. 1. nu. 7.

Et ratio traditur, nu. 8.

Demosthenis, & aliorum iniurias
spernentiū, traduntur exem-
pla, lib. 4. q. 2. nu. 4.

Delicto consensisse cęsetur, quā-
do quis, dum potest, illo non
obiat, lib. 5. q. 1. nu. 17.

Detractio a sanctis detestata,
& a Deo prohibita est, lib. 4.
q. 2. nu. 19.

Detractor frequenter excitat au-
dientes, vt contra illum loquā-
tur, lib. 4. q. 2. nu. 21.

Detractor cum absens inuassor
sit, & plus peccet, non debet
esse melioris conditionis, quam
præfens iniuriator, nu. 22.

Detrahere nitentem, apud iudi-
cē, honoratosve viros, nomini

meo falsis, vel occultis crimina-
tionibus, possum iure occide-
re si aliās damnum euentere
nequeo, lib. 7. q. 2. nu. 22.

Deus Adamū auditū, & vocatum
damnabit, lib. 1. q. 3. n. 20.

Dictio *que*, est coniunctiua, & re-
quitit concursum copulatorū,
lib. 3. q. 3. nu. 19.

Dignitas, & officium armis de-
fendi possunt, lib. 3. q. 3. n. 36.

Dominus tenetur seruū, vel vas-
fallum suum defendere, & bo-
na: etiam bellum inferendo,
& hostes fugando, si facit ne-
cessum, lib. 5. q. 1. nu. 15.

Duellum quibus casibus liceat, &
de duello latē, videas Rubr. lib.
4. q. 3.

E

Æ Nei de Falco distinctio, re
præhenditur, & notatur,
lib. 3. q. 4. n. 66. 67. & 68.

Eunuchi, testimonio, & testamēto
incapaces, lib. 3. q. 4. n. 23 & 24.

Exceptiones omnes, passim in iu-
re defensiones vocantur, & ar-
ma reorum dicuntur, lib. 1. q. 3.
num. 17. & 18.

Exceptiones omnes, Princeps in-
torum tolerare non potest, lib. 5
q. 4. n. 8.

Sed excepta, videtur exceptio.
æquitatis, & innocentia, n. 9.

Nec etiam pactū a se omnem abdi-
cans exceptionem, valet, n. 10.

Mmm 2 Ex-

INDEX!

Extrema omnia vitiosa, lib. 5. q. 4.
num. 23.

F

Filio contra patrem defensio
competit, lib. 2. q. 1. n. 6.

Filia quomodo, & quando occidi
possit a patre, si in actu adul-
terij reperiatur, lib. 3. q. 4. nu.
53, & seq.

Filius, patrem defendere tenetur,
lib. 5. q. 1. n. 10.

Fidem Dei negare ob vitæ defen-
sionem, etiam verbo tantum, &
si corde fideliter eam retineat,
nulli licet Christiano, lib. 5. q.
3. n. 6.

Firma si obtemperata non fuerit
casu quo arctat, armis defen-
di potest, lib. 2. q. 1. n. 13.

Fori disponentes in materia iuris
communis huius interpretatio-
nes omnes recipiunt, lib. 2. q. 3.
n. 18. & lib. 5. q. 4. n. 31.

Forus vnicus. *Vide infra verbo
textus in foro.*

In furioso nullum est animi iudi-
cium, lib. 1. q. 2. n. 10.

Fuga quando probet delictum,
lib. 2. q. 3. n. 4.

Fugiens a carcere (et si innocens
sit delicti) tenetur poena mar-
tis de foro huius regni, lib. 2.
q. 3. n. 8.

Fugere tutius est, quam iudicis
sententiam spectare, lib. 2. q. 3.

num. 14.

Fugere non tenetur inuasus, et si
possit sine periculo, lib. 3. q. 2.
n. 16. & seq.

Et procedit in quocumque gene-
re personarum, n. 17.

Fugere, dedecus, & ignominia
est, ibid.

Fugam recusare, & honorem, &
vitam defendere est, n. 18.

Fugere Clerici, & Monachi ante
neantur, vide *Clericus*.

Layci licet fugere non teneantur;
tamen si dum possunt non fu-
giunt, sed aggressorem occidunt,
sunt irregulares, ibidem.

Intelige, vt n. 21.

Furtum impediri potest à domi-
mino, et si res per iudicem
recuperari valeant, lib. 3. q. 3.
num. 4.

Et si tunc fur se telo defendat, im-
punè occiditur, ibid. & n. 6.

Fur nocturnus occidi impunè po-
test, et si se telo non defendat,
lib. 3. q. 3. n. 7. & 11.

Amplia, etiam si in actu furandi
non inueniatur, dummodo in-
grediatur domum, ibid.

Furem occidere pro rerum defen-
sione, non licet de iure Canoni-
co, neque in conscientia secun-
dum aliquos, lib. 3. q. 3. n. 8.

Sed de veritate, & quomodo hoc
procedat late, nu. 10. 11. 12. 23.
& seq.

Fur resistens domino, illum ingre-
di impediendi ad furandum, po-
test

INDEX

test occidi, n. 14. & 15.
 Furem cum re furata fugientem
 occidere possum, si eam recupe-
 rare non valeo, quia telo è mi-
 nus iusto feriam, n. 26.
 Frater, fratrem defendere tene-
 tur, lib. 5. q. 1. n. 11.
 Fragantia, an præsumatur, & pro-
 betur, per relationem factam a
 iudice de captura, lib. 2. q. 3.
 num. 21.
 Fragrantia quando dicatur, n. 22.
 Fructus lædenti, in dolore læsi
 est, lib. 4. q. 2. n. 3.

H

Hominem homini insidiari,
 nefas est, lib. 2. q. 4. n. 2.
 Homicidium committens pro sui
 defensione, nec mortaliter pec-
 cat, et si Clericus, vel Religiosus
 sit, lib. 2. q. 4. n. 6.
 Nec irregularitatem incurrit, tam
 quo ad susceptos, tam quo ad
 suscipiendos ordines, ibid.
 Ecclesiam non poluit, si in ea com-
 mitatur, n. 8.
 Et laycus Clericum occidens, non
 incipit in canonicum, et si in de-
 fensione modum excedat, ibid.
 Nec sic occidens caloniam ho-
 micidij soluit in hoc Regno,
 num. 10.
 Homicidium nõ præsumitur com-
 missum ad propriam defensio-
 nem, n. 11.

Contrarium tenent alij, 12.
 Declara tamen, 13.
 Homicidium, vt probetur factum
 ad sui defensionem, sufficit
 probatio per coniecturas, 14.
 Quæ iudicantis relinquuntur ar-
 bitrio, ibid.
 Constito de agresore, eo ipso cen-
 setur probata defensio, ibid.
 Honestum non est omne quod li-
 cet, lib. 4. q. 1. n. 29.
 Honoris dispendium marito ex
 adulterio resultas, grauius mor-
 te est, lib. 3. q. 4. n. 42.
 Honor cunctis rebus est præfe-
 rendus, lib. 3. q. 3. n. 44.
 Honor, & vita æquiparantur,
 num. 45.
 Pro honoris defensione, potest
 quis agresorem occidere, lib. 3.
 q. 3. n. 46. & 51.
 Et etiam illum qui alapam, vel fu-
 stem mihi impingere curat, si
 aliter ignominia vitari nequit,
 ibid.
 Et post alapam illatam, postam il-
 lum insequare, & percutere
 vsque ad mortem, si ignominia
 id exposcat, n. 47.
 Honorem suum inultum relinquere,
 verecundum est, lib. 3. q. 3. n. 48.
 Pro honoris defensione, an liceat
 Principem occidere, vide ver-
 bo *Princeps*.
 Honoris omisio ex coitu proue-
 niens, à iure positio est, lib. 4.
 q. 1. n. 11.
 Honorem proprium inultum re-
 lin-

INDEX

linquere, versecūdum est, lib. 4.
q. 2. n. 15.

I

- I**gnorans non consentit, lib. 3.
q. 2. n. 28.
- Indulgendum est ei, qui ob iram
modum defensionis excessit, u.
47. & seq.
- Iniuriæ propulsatio ex aliquorū
sententia à iure gentium pro-
cedit, & quo modo, lib. 1. q. 2.
num. 5.
- Iniurijs prouocatus, si dum ostio
occluso domi tutus est, exeat, &
prouocantem occidat an teneā
tur de homicidio, lib. 3. q. 2. nu-
mer. 12, 13. & 14.
- Iniuria corporalis maior est qua-
cumque reali, lib. 3. q. 3. n. 50.
- Quando iniuriæ personalis iactura
iminet, potest aggressor occi-
di, si aliter euadi non potest,
num. 49.
- Iniuria non solum facto, sed &
verbis fit, rissu, & nutu, lib. 4. q.
2. n. 1. & 18.
- Iniurias qui exosas habent, lauda-
dari debent, lib. 4. q. 2. n. 2.
- Iniuriæ defensio procedit, & quo
modo fiat, lib. 4. q. 2. n. 6, 7. & 17
- Iniuriæ aliquæ sunt, quæ si armis
non defendantur, adferunt ho-
noris irreparabile damnum,
lib. 4. q. 2. n. 12. & seq.
- Iniuriatus verbis, cornutus, aut in
domo; non est satisfactus, nec de
fenfus si asserat tu mentiris,
lib. 4. q. 2. n. 16.
- Iniuria non solum fit præsentī,
sed & absentī, & maius est cri-
men, lib. 4. q. 2. n. 18.
- Iniurijs prouocatus, si aliquem oc-
cidat. defensionem excedendo,
vel ahās, mitius punitur, lib. 4.
q. 2. n. 23.
- Iniuriatus, vix iuxta, aut facile ad
iram prouocatur, lib. 4. q. 2. n. 24.
- Iniuriæ dolor iustus est, & ideo
excedenti modum indulgendū
est, lib. 4. q. 2. n. 25.
- Incontinenti, quando dicatur,
lib. 3. q. 4. num. 53. & lib. 3. q. 2.
num. 33.
- Imperatori Theodosio datum re-
medium ad iram temperādā,
num. 38.
- Innocens pro vitæ defensione oc-
cidi, an possit, lib. 3. q. 1. num. 1.
5. & 19.
- Negatiua pars ponderatur, nu. 1.
2. 3. & 4.
- Affirmatiua suspicitur, nu. 5. 6. 7.
& 19.
- Respondetur argumentis contra-
rijs, nu. 9. 10. 15. & 20.
- Distinctio Augustini Ariminen-
sis notatur, n. 11.
- Innocens illicite occiditur quo-
cumque bone fine, & quacum-
que humana auctoritate, lib. 3.
q. 1. nu. 3.
- Absque innocentium periculo,
quando nocentes interfici non
pos-

INDEX

- possunt, propter illos, his est parcendum, lib. 3. q. 1. nu. 2.
- I**n iustus qui non se potest tueri alter, quam quod aprehenso Titio, eo ut clypeo utatur, si Titius occiditur, tenetur de innocentis morte, ex Felini sententia, lib. 3. q. 1. nu. 4.
- Sed intellige, ut nu. 10.
- Sed si dum se poterat defendere, retro hominem se abscondat, & is fuerit ab aggressore occisus, an teneatur, nu. 12.
- Quid si fugere poterat, num. 13. & seq.
- In iustus fugere non tenetur, vide *fugere*.
- Innocentem ciuem occidere non licet, etiam pro totius populi salute, lib. 5. q. 3. nu. 3.
- Nec Tyranni manibus perdendum tradere, nu. 4.
- Innocentem mediatorem, aut infantem meam defensionem impediens, quare occidere possum; non vero illum quem tertius occidere iubet, sub mortis cominatione, lib. 5. q. 3. nu. 5. & 8.
- Iura municipalia, recipiunt interpretationem a iure, lib. 5. q. 4. nu. 20.
- Ira in defensione temperanda est, lib. 3. q. 2. nu. 37.
- Ira brevis furor est, ibid.
- Irregularitatem propter culpam impositam, nullus queit incurere ob veniale peccatum, lib. 3. q. 2. nu. 25.
- Nec Pontifex ob veniale peccatum pure, irregularitatem imponere potest, ibid.
- Irregularitatem incurrit qui occidit inuassorem pro extranei defensione, lib. 5. q. 1. n. 6.
- Iudex hostis dicitur dum inique procedit, lib. 2. q. 3. nu. 14.
- Nec eo casu est obtemperandus, eique resisti potest, ut priuatæ personæ, ibid. nu. 13.
- Iudex si dum vidit hominem, homini insultare, eum non defendit, & delicto obiat, reus criminis est, lib. 5. q. 1. nu. 16.
- Amplia, etiam si non ex dolo, sed ex desidia illud facere omitat: quia negligentia in iudice, dolo comparatur, ibid.
- Judices suadentes reis, falacijs, vel promissionibus suis defensionibus renuntiare, inique agunt, & in hoc Regno, ut liberatum fractores accusari possunt, lib. 5. q. 4. nu. 34. & 39.
- Iulius Cæsar adulterij scæuisimus punitor, lib. 3. q. 4. n. 21.
- Iuriscons. Florentini sententia interpretatur, in l. ut vim, ff. de iust. & iure, lib. 1. q. 2. n. 6.
- Iustitiæ laus, & obsequium, lib. 2. q. 3. num. 1.
- Ius naturale, siue naturalis lex definitur, lib. 1. q. 2. n. 3.
- Ius gentium idem est quod naturale. ius, lib. 1. q. 2. n. 8.
- Ius naturale non competit brutis

INDEX.

- tis tanquam ius, sed tanquam instinctus, & quare, lib. 1. q. 2. num. 9.
- Ius naturale simpliciter, competit homini cum brutis in quantum est animal. Ius verò gentium in quantum est rationale, lib. 1. q. 2. n. 10.
- Quid in furioso in quo nullum est animi iudicium, ibid.
- Ius tibi, nemo dicere potest, lib. 2. q. 4. n. 2.
- mere, suo modo iustæ sunt, lib. 3. q. 4. nu. 45.
- Legibus Gotorum licebat olim, num. 46.
- Et in Castella est lex hodie, n. 47.
- Libertates defendi possunt relinendo, etiam contra quoscumque, lib. 2. q. 1. nu. 12.
- Lingua tenerum est membrum, sed vulnera illius lethalia, lib. 4. q. 2. nu. 20.

L

- L** Atrones nocturni, vulgo, *Capadores*, impunè occiduntur, & qua pena teneantur, lib. 3. q. 3. nu. 28.
- Latro publicus, vulgo, *Salteador de caminos*, statim a quocumque occiditur, nu. 29.
- Nec atenditur (illius odio) moderamen inculpatæ tutelæ, emmi iure requisitum, nu. 30.
- Et occidi potest ex intervallo, post ~~vis~~ illatam, nu. 31.
- Laurentius Valla Iuriconsultorum increpator, lib. 1. q. 2. n. 11.
- Lesij opinio proponitur, explicatur, amplectitur ex parte, & quid sequendū affirmatur, lib. 3. q. 1. nu. 25, 26, 27, 28, & 29.
- Lex naturalis definitur, lib. 1. q. 2. num. 3.
- Leges permittentes maritis priuatē vindictam de adulterio su-

M

- M** Agistratus adiuvēti sunt, vt oppressos, & inualidos defenderent, lib. 1. q. 3. n. 8. & 9.
- Et in hoc Regno timidi homines Magistratus autoritate asscurantur ibid. n. 10.
- Maioribus pares esse non possumus, lib. 1. q. 3. n. 8.
- Sine mandato nullus ad agēdam admittitur, lib. 1. q. 3. n. 22.
- Et in hoc Regno, neque in agendo, neque in defendendo, ibid. num. 24.
- Secus in rei procuratore, de iure, ibid. n. 23.
- Marciani Imperatoris pigritia in mouendo bello, lib. 2. q. 2. n. 14.
- Manifestationi, an reus in criminalibus possit renuntiare obstante *Foro de submissionibus non faciendis*, lib. 5. q. 4. n. 40.
- Maritus an ius vxorem castigandi, aut verberandi habeat, lib. 2. q. 1. n. 20, & 21.
- Ma

INDEX.

- Quid hodie ex iure nostro, nu. 30.
31. & 32.
- Maritus excedens supplicium in
adulteros, puniatur mitius, n. 32.
- Authoris sententia, n. 33.
- Et ex sententia Nauarri in foro
exteriori non puniatur maritus,
num. 48.
- Nec Clericum adulterantem oc-
cidendo, incidit in Canonem.
- Maritus occidendo vxorem in ac-
tu adulterij, non videtur dam-
nandus (suo modo) cum & vita,
honorem, & bona sua sic defen-
dat, n. 52.
- Et leges penitentes maritis pri-
uatè vindictam de adulterio su-
mere, suo modo iusse sunt, n. 45.
- Gotorum legibus licebat marito,
num. 46.
- Et hodie in Castella extat lex,
num. 47.
- Maritus an ius vxorem castigandi,
aut verberandi habeat, lib. 2. q.
1. n. 20. & 21.
- Maritus an iure occidendi adul-
terum, vti possit contra Cleri-
cum, n. 63.
- Et an peccet maritus occidendo
in casu a lege permisso, nu. 64.
& seq.
- Distinctio Aenei de Falco repre-
henditus, & notatus, num. 66.
67. & 68.
- Martyrium fugere, non est pecca-
tum; & ideo cuiuslibet licet, lib. 5.
q. 3. n. 10.
- B. Marcellinus, timore mortis,
thus Idolis obtulit, & postea pe-
nituit, libenterque martyrium
supportauit, lib. 5. q. 3. n. 7.
- Mediatorem aduenientem, vt pa-
cem reponat inter me, & agres-
sorem, possum iure occidere, si
in medio constitutus, meo obfit
defensionem, lib. 3. q. 1. n. 6.
- Medici à vulgi calumnia liberaun-
tur, lib. 3. q. 1. n. 31.
- Medicorum practicum præceptū
adducitur, num. 32.
- Sed exploditur auctoritate Hy-
pocratis, & Cardani, n. 33.
- Firmisimis rationibus præceptū
infirmatur, n. 34.
- Quid ignorarunt authores disti-
ncti præcepti, n. 35.
- Minatus solet dari alicubi minati
in custodiam sub vitæ poena,
lib. 1. q. 3. n. 12.
- Minatus, potest intuitu defension-
is minantem occidere, lib. 2. q.
4. num. 20.
- Limita tamen, vt ibid.
- Intelige, nisi de minis ad acta tran-
seat, nam tunc licitè minator oc-
ciditur, n. 21.
- Milites quo animo pugnare de-
beant in bello, lib. 2. q. 2. n. 12.
- Miles extraneus spontè dimicans
in bello notorie iniulto, se defen-
dere non potest ab aduersario
absque peccato, etsi in vitæ dis-
crimine ponatur, lib. 2. q. 2. n. 30.
- Milites Diui Ioannis, si coistat duel-
la exercuisse, ultra Conuicij pœ-
nas habitu ordinis priuantur,
Non lib.

INDEX.

- lib. 4. q. 3. num. 24.
Miles præpositum suum defendere tenetur, lib. 5. q. 1. n. 12.
Mortem quis pati potest pro amicis, lib. 4. q. 4. n. 22. & seq. latè.
Et pro exercitio alicuius virtutis, num. 23.
Mortis sibi inferre (etiam superioris præcepto interueniente) nullus potest absque mortali culpa, lib. 5. q. 2. n. 14.
Mortem sibi inferre, etsi nullus directo possit; ex iuxta tamen aliqua causa, poterit se mortis periculo exponere, veluti ut publicum habeat damnum; vt Ciuitatem obsessam liberet. Et tunc non solum potest, verum & tenetur, & quare, n. 15. 16. 17. & 18.
Mors Saulis proprijs manibus illata, condemnata est, lib. 5. q. 2. num. 13.
Mulier prægnans, si ob foetum mortuum habeat lethale, an non obstante periculo abortus, possit medicamenta sumere necessaria ad salutem defendendam, latè lib. 3. q. 1. à n. 21.
Mulieri prægnanti, periculosissimum esse semper abortum, contra opinionem medicorum & vulgi, auctoritate, & ratione probatur, lib. 3. q. 1. n. 36.
Mulier pro defensione castitatis, mortem pati potest, lib. 4. q. 4. num. 23.
Mulieres puniri expedit, vt pœnæ timore, ab adulterij frequen-

tato delicto, arceantur, lib. 3. q. 4. num. 51.

N

- N**egligentia Prælati in ouando delicto, quia præsumitur crassa, est punibilis, lib. 5. q. 1. num. 17.
Negligentia in iudice dolo comparatur, lib. 5. q. 1. n. 16.
Nullus est sui dominus, nec vitæ suæ potestatem habet, lib. 5. q. 2. n. 11.

O

- O**ccidere an impunè quis possit Principem, vel Papam, iniuste aliquem inuadentem, pro vitæ propriæ defensione, lib. 2. q. 1. n. 15.
Occidens vnum, credens alium occidere, qua pœna teneatur, lib. 3. q. 1. n. 18.
Occidens tertium cassum, defendendo se ab aggressore, nulla tenetur pœna, lib. 3. q. 1. n. 16.
Intellige vt n. 17.
Occidens se quacumque ex causa, seclusa Dei reuelatione, aut voluntate, mortaliter peccat contra quantum præceptum, lib. 5. q. 2. n. 10. & 12.
Occidere non licet innocentem Ciuem, etiam pro salute totius populi, lib. 5. q. 3. num. 2. Nec illum

INDEX.

- tradere tyranni manibus per-
dendum, n. 4.
- Ocurrere cum tēpore, tutius est,
quam post damna illata reme-
dium quærere, lib. 2. q. 4. n. 3.
- Officiali iniuste, & de facto ali-
quid exequenti, de facto resisti
potest, lib. 2. q. 1. n. 8. Sed inteli-
gas, vt ibid.
- Et in hoc Regno etiam procedit,
num. 9.
- Resisti etiam potest quando gra-
uamen inferendum notorie in-
iustum est, n. 10.
- Et volenti extrahere delinquen-
tem à domo Infantionis, in cas-
su à foro non permisso, impunè,
resisti potest, n. 11.
- Idem si firmā non obtemperaue-
rit in casu quo arctat, 12.
- Officialis captiens aliquem, tene-
tur facere relationem capturæ
intra diem naturalem, à tempo-
re captionis computandum, lib.
2. q. 3. n. 24.
- Opilij in adulteros legis poena, re-
fertur, lib. 3. q. 4. n. 19.
- Origenes, ductus timore amitendi
vitam, peccauit, impenitensque
decessit, lib. 5. q. 3. n. 7.

P

- P**Actum quo quis omnem à se
abdicat. defensionem, nullum
est, lib. 5. q. 4. n. 10.
- Pater potest filiam, & adulterum

- propria auctoritate occidere,
lib. 4. q. 4. n. 53.
- Intellige dummodo filia, & adul-
ter simul occidantur, vel incon-
tinenti, & quando dicatur in-
continenti.
- Intellige etiam, dummodo pater
in actu venereo eos inueniat,
vel saltem præludijs adulterij
vtentes, n. 55.
- Intellige quoq; si filia nupta sit,
non vidua, eamque habeat pa-
ter in potestate, & in eius domo
adulteros coeuntes reperiatur,
vel in domo generi, n. 56.
- Authoris sententia, quo ad hæc re-
quisita, n. 57. & 59.
- Quid si filia prægnans sit, an occi-
di possit, n. 54.
- Pater non tenetur, supradictas cō-
ditiones obseruare, quando filia
coactè, non verò voluntariè, cū
adultero coit, n. 58.
- Exēpla delicti huius à patribus vin-
dicati, traduntur, n. 59. 60. & 61.
- Pater iuri occidendi adulterum
cum filia repperit, vti potest
etiam contra Clericum, & Ma-
gistratum, absq; vlla poena, n. 62.
- Et an pater occidendo his casibus
à lege permisis, peccet, n. 64.
65. & seq.
- Patriæ amor magnus semper a-
pud omnes fuit, lib. 5. q. 2. n. 1.
- Patriam amantes, eam totis viri-
bus defendere debent, n. 2.
- Patria nobis est, velut alter Deus,
n. 3.

Pro

INDEX!

Pro patria si necesse fuerit mortē
pati tenemur, *ibid.* & n. 4. Intel
lige, n. 10.

Erga patriam fidelitatis exempla
traduntur, n. 5. 6. & 7.

Pro patria morte nobis inferre,
aut mutilare an liceat, n. 8. & 10.

Patriam fieri summa est iustitia lex
que virtutis, n. 9.

Pccarum inflictio naturalis est,
non minus ac defensio, *lib.* 2. q.
1. n. 29.

Peccatum non est absque volunta
te, *lib.* 4. q. 1. n. 10.

Possessor iniustus, vt. à possessione
deiciatur, potest armis se tueri,
cum moderamine inculpatae tu
telæ, *lib.* 3. q. 3. n. 33.

Et armis inuadens, potest occidi à
possessore, n. 34.

Intellige prædictam assertionem,
vt n. 35.

Populator nocturnus, qui agros
vastat, & incendit, occidi, impu
nè potest, *lib.* 3. q. 3. n. 32.

Præceptum præcticum medicorū
adducitur, *lib.* 3. q. 1. n. 32.

Sed reuincitur autoritate, num. 33.
& seq.

Prælati negligentia in obiendo
delicto, quia præsumitur crassa,
est punibilis, n. 5. q. 1. n. 17.

Princeps potest vassalis suis præ
cipere, vt arma sumant, *lib.* 2. q.
2. num. 24.

Princeps anima Reipublicæ daci
entur, *lib.* 4. q. 1. n. 2.

Caput est hominum, & omnibus

excellentiore, n. 3.

Christus Dei dicitur, *ibid.*

Pro bonorum defensione occidi
non potest, n. 1. & 4.

Quia maioris stimationis est quā
particularium bona, n. 2.

Neque pro honoris defensione, &
quare, n. 5.

Quid si reperiatur cum propria
uxore, aut filia vassalli, n. 6.

Si vi opprimere tentet sceminam,
potest illum occidere pro pudici
tate defensione, si aliter salua
euadere nequit, n. 9.

Authoris sententia, n. 10.

Occidi potest pro vitæ defensione
si hæc aliter salua esse non po
test, n. 12.

Intellege tamen, vt n. 13.

Et si Tyrānice regat, non potest na
turalis Princeps occidi, nec
damnificari, 21.

Ratio traditur, n. 22.

Quid si nimium excreuerit Tyran
nis, vt nec tolerari possit, n. 23.

Distinctio inter Regem supræmū,
& superiorem recognoscētem,
24. & 25.

Naturalis, & legitimus quoquomo
do ferendus est, nec quidquam
in eum moliri licet, n. 25.

Et est inconueniens nō minimum,
num. 27.

Erga vassallos iuste se gerere de
bet, & nihil facere quam quod
equum est, & bonis moribus co
sonum, n. 28. & 30.

Aequissime regat, inque pace, &

iusti

INDEX.

iustitia conferuet, num. 31.
 Plus cupiat à subditis amari quàm
 timeri, n. 32.
 Legum Provincialium eximius
 Custos esse debet, n. 33.
 Proditoris poena est, vt ipsius cor-
 pus trahatur, & bona confiscen-
 tur, lib. 1. q. 3. n. 14.
 Procuratores rei propriè defenso-
 res appellantur, lib. 1. q. 3. n. 20.
 Procuratorum, & defensorum dif-
 ferentia, lib. 1. q. 3. n. 21.
 Procurator rei admittitur ad de-
 fendendum sine mandato, lib. 1.
 q. 3. n. 23.
 Promotor rixæ, etsi se defendendo
 promotum occidat, tenetur de
 homicidio, lib. 2. q. 1. n. 30. & 31.
 Prouocatus iniurijs. Vide *iniu-
 rijs prouocatus*.
 Proximum, quilibet vt seipsum di-
 ligere tenetur, lib. 5. q. 1. n. 1.
 Illumque defendere potest, etsi sa-
 guine cõiunctus nõ sit, n. 2. & 3.
 Amplia, & in proximi bonis, n. 4.
 Etiam si inualor Clericus sit, abiq;
 exco'municacionis poena, n. 5. & 6
 Esficietur tamen irregularis occi-
 dendo inualorem pro extranei
 defensione, n. 6.
 Proximum defendere nullus te-
 netur de iure civili, potest tamẽ
 num. 7.
 Sed de iure Canonico, & charita-
 tis lege tenetur sub peccato,
 num. 8. & 9.
 Prudentes, & generosi, iram faci-
 litè temperant, lib. 3. q. 2. n. 29.

Pyladis, & Orestis amicitia narra-
 tur, lib. 4. q. 4. n. 27.

R

R Egoa singula, leges suas, &
 iura sua habere necessarium
 est, lib. 4. q. 1. n. 34.
 Renuntiatio temporum, an fieri
 possit à reo in criminalibus, lib.
 5. q. 4. n. 39.
 Respublica superiorem non recog-
 noscens, cum supràmi Princi-
 pis locum obtineat, bella indice-
 re potest, lib. 2. q. 2. n. 6.
 Reo defensiones non sunt denegā-
 dæ. Vide verbo *Defensiones*, &
 verbo *Confitenti*.
 Res occasionem præstant rixandi,
 sed postea ob resistentiam, & in-
 terficiendi, lib. 3. q. 3. n. 6.
 Pro rerum defensione, possumus
 latronem furemve occidere, lib.
 3. q. 3. n. 2. & 23. cum seq.
 Etsi qui furatur Clericus sit, n. 3.
 Intellige, vt n. 4.
 Intellige etiam nisi res sint parui
 valoris, ibid.
 Es paruitas iudicantis arbitrio re-
 linquitur, ibid.
 Pro rerum defensione, occidendi
 ius, non solum competit à iure
 Civili, & Canonico, sed etiam à
 iure Diuino, n. 9.
 Sed an liceat, & quomodo hoc pro-
 cedat, latè, num. 10. 11. 12. & 23.
 cum seq.

INDEX

Pro rerum tutamine, quæ defen-
sio domino competat, num. 10.
12. & seq.

Pro rerum defensione extra cer-
tos casus, fore occidere non li-
cet, n. 17.

Respondetur argumentis. in con-
trarium asserentium, num. 18. 9.
& 22.

Rex noster Philippus, qui nullum
recognoscit superiorem, & Prin-
ceps supremus est, potest bella
mouere, & sibi ipsi ius dicere,
lib. 2. q. 2. n. 3. & 4.

Rex Franciæ, cum recognoscat a-
lium in superiorem, hac facul-
tate uti non potest de iure, licet
de facto utatur, ibid. num. 5.
& seq.

S

Sæcra violans, capite punitur,
M. 6. 2. q. 3. n. 7.

Saiathus legem in adulteros sta-
tuit, quam postea in se ipsum
executus est, lib. 3. q. 4. n. 20.

Sauls mors proprijs manibus illa-
ta, damnata est, lib. 5. q. 2. n. 13.

Seleucus legem in adulteros pro-
tulit, lib. 3. q. 4. n. 19.

Seruus machinatum ab aliquo cõ-
tra dominum mortem, non reue-
lans, poena mortis tenetur, lib.
5. q. 1. n. 13.

Sententia contra pupillũ lata nul-
la est ipso iure, lib. 1. q. 3. n. 27.

Sententia contra inauditam absen-
tem, ac indefensam partem, nul-
la est, lib. 1. q. 3. n. 28.

Sententia furioso dici non potest,
& quare, lib. 1. q. 3. n. 29.

Socius, confocium itineris defende-
re tenetur, lib. 5. q. 1. n. 11.

Subditus, Principem defendere, &
rẽpublicã tenetur, lib. 5. q. 1. n. 12.

Statutum disponens quod aufugiẽs
habeatur pro confesso, debet in-
telligi, nisi habeat iuxtam cau-
sam fugiendi, lib. 2. q. 3. n. 18.

Statutum homicidium puniens ge-
neraliter, non intelligitur de ho-
micidio facto ad propriam, defẽ-
sionem, lib. 2. q. 4. n. 9.

Statuta criminalia aliquorum loco-
rũ, improbantur, lib. 5. q. 4. n. 22.

Statuta criminalia Aragonũ, plebe-
ios tãũ ligant, nõ vero Infantio-
nes, & ingenuos, lib. 5. q. 4. n. 37.

T

Telum est quidquid proiici-
tur, aut offendere potest, lib. 3.
q. 3. n. 7.

Tertulianus hereticus reputatus,
quod pertinaciter asseruit, illi-
citurum esse, & peccatum, recusa-
re martyrum, lib. 5. q. 3. n. 11.

Tex. in l. vi vim. ff. de iust. & iur.
interpretatur, lib. 1. q. 2. n. 6.

Tex. in l. in eos. ff. de custodia reo-
rum, respondetur, lib. 2. q. 3. n. 5.

Tex. in l. milites agrum, §. citus fu-
gam,

INDEX.

- gam ff. de re militari*, responde-
tur, lib. 2. q. 3. n. 16.
- Tex. in obser. 2. tit. de proditori-*
bas, respondetur, lib. 2. q. 3. n. 18.
- Tex. in l. scientiam, §. qui cum ali-*
ter. ff. ad leg. Aquil. interpreta-
tur, lib. 3. q. 1. n. 15.
- Tex. in eap. interfecisti de homici-*
dio, intelligitur lib. 3. q. 3. n. 18.
- Tex. in l. furem. ff. ad leg. Cornel.*
de Siccar. & l. 4. ff. ad leg. Aquil.
Et Acurfio, in *l. ut vim. ff. de*
iust. & iur. respondetur, lib. 3. q.
3. n. 19.
- Tex. in l. 1. C. quando liceat sine*
iud. se vindicare, ibi; digno illi-
cosupplicio, interpretatur, lib. 3.
q. 3. n. 31.
- Tex. in foro unico, tit. en que casos*
el Procurador astricto está obli-
gado à hazer parte, adducitur,
lib. 4. q. 3. n. 7.
- Tex. in foro unico, tit. de confessis*,
pöderatur, lib. 5. q. 4. n. 26. & seq.
- Tex. in obser. item, nota quod, 6.*
tit. de postulando, expenditur,
lib. 5. q. 4. n. 29.
- Tex. in foro unico, tit. de submissio-*
nibus non faciendis, expēditur,
lib. 5. q. 4. n. 38. & seq.
- Tex. in foro 2. tit. de manifestatio.*
pers. intelligitur, lib. 5. q. 4. n. 40
- Tyrānū occidere, an cuilibet liceat
priuato, lib. 4. q. 1. n. 14. & seq.
- Distingue tamen, ut ibid.
- Tyrannus quis dupliciter dicitur,
lib. 4. q. 1. n. 14.
- Tyrānus qui regnat, nō cū titulo,

- & iure legitimo, sed ambitione
armis Regnum inuasit, potest ob
defensionē à quolibet occidi, n. 15.
- Et ratio traditur, n. 16.
- Tyrannum fraudibus occidere nō
licet, n. 18.
- Et tria sunt obseruanda in illius
occisione, n. 19.
- Et an occidi possit præuentione, an
tequam pro Tyrāno iudicetur,
num. 20.
- Et quid cōtra Principē naturālē, ty-
ranicē regnantem, n. 21. & seq.
- Tutores, pupillorū defensores di-
cuntur, lib. 1. q. 3. n. 26.

V

- V**assallus dimicare coactus in
bello notoriē iniusto quomo-
do se gerere debeat, lib. 2. q. 2.
num. 29.
- Vassallus incertus de belli iustitia;
tenetur militare, si à Principe
iussum fuerit, n. 25.
- Quid in extraneo milite, ibid.
- Extende, & amplia, ut n. 26.
- Vassallus nō solū occidere nequit
Regem, vel Principē adukeratē
reperitū cū vxore, aut filia: verū
nec vassallus dominum suam,
lib. 4. q. 1. n. 7. & 8.
- Vassallus nihil est beneficentius,
quam motes iam receptos con-
seruare, hb. 4. q. 1. n. 35.
- Vassallus Principem defendere
tenetur, & rempublicā, sub lesa
Maie-

INDEX.

- M**aiest. crimine, lib. 5. q. 1. n. 12.
Et poena mortis tenetur si cum mortē machinatā cōtra domanū sciatur, eam non reuelat, n. 13.
Baldus contrarium in praxi obtinuisse tradit, *ibid.*
Sed intelliguntur opiniones, n. 14.
Veneficium proprium est meretricis, lib. 3. q. 4. n. 40. & 41.
Vindicta nō minor est, iniuriā verbis illatam contemneret, lib. 4. q. 2. n. 3. & 5.
Viro honorato adulterium tolerare, non decet, lib. 3. q. 4. n. 43.
Vir, vxorem defendere tenetur, lib. 5. q. 1. n. 11.
Virginij factum refertur, lib. 3. q. 4. num. 61.
Vis, vi repelēda est, lib. 1. q. 3. n. 2.
Vis priuata cuique ad defensionem competit, lib. 2. q. 1. n. 5.
Vt subito contra superiorem fisco contra patrem, & priuato contra quamlibet Ecclesiasticā personam, *ibid.* & n. 6. & 7.
Vis permissa, vbi nec ius obtineri nec magistratus auxiliū prestō haberi potest, lib. 2. q. 4. n. 3.
Vis vbi abest, deficit consensus, lib. 4. q. 1. nu. 10.
Vita præciosior est rebus omnibus temporalibus, lib. 2. q. 1. n. 1.
Vita licet nobis cum cæteris animantibus communis sit, charior tamen est homini, *ibid.* n. 2.
Vitam spiritualem, aut minimam eius partem, amittere non licet pro salute totius mūdi, nec pro sanctorum gloria tuenda, lib. 4. q. 4. nu. 19.
Vitam ponere pro amicis, maximus est charitatis actus, lib. 4. q. 4. num. 24.
Et pro exercitio alicuius virtutis, num. 23.
Vitio est omni iure prohibita, sicut defensio omni iure permissa, lib. 3. q. 2. nu. 2. & 35.
Vsurpans supremi dominij notatus reus mortis efficitur, lib. 4. q. 1. num. 17.
Vteri gestatio, potest esse matris periculi occasio, lib. 3. q. 1. n. 21.
Traduntur accidentia ob quæ vi gestationis vteri, mater periclitari possit, nu. 22.
Probatur hæc veritas autoritate Hippocratis, nu. 23.
Vxor an sit sub viui potestate, & quo modo, lib. 2. q. 1. n. 18. & 19.
Vxori erga maritum defensio cōpetit, lib. 2. q. 1. n. 18.
Vxor, ob sui defensionem, potest præuenire, & maritū occidere, cum scit maritum sub lecto, vel alio loco pugionē habere, vt non eū dē occidat, si alias periculū euitare nequit; lib. 2. q. 4. n. 18.

Cæsaraugusta: Apud Petrum Verges, 1645.

